

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ
ОРГАНИ УКРАЇНИ**

Підручник

Колектив авторів

Видання друге, доповнене та перероблене

Дніпро
2023

УДК 342.56/6:347.97/.99:351.75:354.33:356.35

С 89

*Схвалено Вченою радою Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
(протокол № 4 від 22.12.2022)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

доктор юридичних наук, професор **О. Ф. Кобзар** – Київський факультет Національної академії Національної гвардії України;

доктор юридичних наук, професор **О. М. Обушенко** – Служба судової охорони;

доктор юридичних наук, професор **О. О. Юхно** – Харківський національний університет внутрішніх справ.

С 89 Судові та правоохоронні органи України : підруч. / кол. авт. : В. В. Дараган, О. П. Бойко, Т. Г. Бадалова та ін. 2-е вид., доп. і перероб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 436 с.

ISBN 978-617-8035-49-5

У підручнику викладено основні поняття правосуддя, правоохоронної діяльності, а також висвітлені принципи діяльності, завдання, функції, повноваження та структура судів загальної юрисдикції, Конституційного Суду України, прокуратури, Служби безпеки, Державного бюро розслідувань, Національної поліції, Державної прикордонної служби, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Національної гвардії України, Державної міграційної служби, Державної кримінально-виконавчої служби, Служби судової охорони, Національного антикорупційного бюро, Військової служби правопорядку у Збройних Силах, Державного агентства меліорації та рибного господарства, Державного агентства лісових ресурсів, Державної аудиторської служби, Бюро економічної безпеки та Антимонопольного комітету України.

Підручник розрахований на студентів, курсантів, слухачів та викладачів закладів вищої освіти, а також наукових та практичних працівників.

Авторський колектив:

к.ю.н. О.П. Бойко – підрозд. 2.2; *Т.Г. Бадалова* – підрозд. 1.2, 1.4; *к.ю.н., доц. А.Г. Гаркуша* – підрозд. 2.7, 2.9; *д.ю.н., доц. В.В. Дараган* – підрозд. 2.4, 2.5, 2.8, 2.15; 2.16; *к.ю.н., доц. А.В. Захарко* – підрозд. 2.6; *В.М. Кіяниця* – підрозд. 2.12; *к.ю.н., доц. Д.В. Лазарева* – підрозд. 2.3, 2.11; *к.ю.н., доц. В.В. Рогальська* – підрозд. 2.10 (у співавт. з д.ю.н., доц. *О.О. Титаренком*); *к.ю.н., доц. О.А. Солдатенко* – підрозд. 2.1; *к.ю.н., доц. В.М. Федченко* – підрозд. 1.1, 1.3, 1.5; *Ю.В. Шендрик* – підр. 2.17 і (у співавт. з к.ю.н. доц. *Н. П. Черняк* – підрозд. 2.13, 2.14).

ISBN 978-617-8035-49-5

© Автори, 2022

© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	5
ПЕРЕДМОВА	7
	8
Розділ 1. СУДОВІ ОРГАНИ УКРАЇНИ	9
1.1. Правосуддя та його принципи	9
1.2. Судова влада і система загальних судів України	34
1.3. Порядок утворення та ліквідації суду	69
1.4. Правовий статус суддів України	76
1.5. Конституційний Суд України: поняття, склад, форми роботи, структура, принципи діяльності, функції та повноваження	112
Розділ 2. ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ	132
2.1. Система, структура, функції та повноваження прокуратури України	132
2.2. Система, структура, функції, завдання та повноваження Служби безпеки України	144
2.3. Система, структура, функції, завдання та повноваження Державного бюро розслідувань	163
2.4. Поняття, система, структура, функції, повноваження Національної поліції України	171
2.5. Поняття, система, структура, функції, завдання та повноваження Державної прикордонної служби України	194
2.6. Система, структура, функції, завдання та повноваження Державної служби з надзвичайних ситуацій	215
2.7. Система, структура, функції, завдання та повноваження Національної гвардії України	239
2.8. Система, структура, функції, завдання та повноваження Державної міграційної служби України	254
2.9. Система, структура, функції, завдання та повноваження Державної кримінально-виконавчої служби України	268
2.10. Система, структура, функції, завдання та повноваження Служби судової охорони	292
2.11. Система, структура, функції, завдання та повноваження Національного антикорупційного бюро України	308
2.12. Поняття, система, структура, функції, завдання та повноваження Військової служби правопорядку у Збройних Силах України	317

2.13	Поняття, система, структура, функції, завдання та повноваження Державного агентства меліорації та рибного господарства України	334
2.14	Поняття, система, структура, функції, завдання та повноваження Державного агентства лісових ресурсів України	356
2.15	Поняття, система, структура, функції, завдання та повноваження Державної аудиторської служби України	373
2.16	Поняття, система, структура, функції, завдання та повноваження Бюро економічної безпеки України	386
2.17	Поняття, система, структура, функції, завдання та повноваження Антимонопольного комітету України	400
	Використані та рекомендовані джерела	422

Перелік умовних скорочень

АМКУ	Антимонопольний комітет України
БЕБ	Бюро економічної безпеки
ВАС	Вищий антикорупційний суд
ВККСУ	Вища кваліфікаційна комісія суддів України
ВПВС	Велика Палата Верховного Суду
ВРП	Вища рада правосуддя
ВС	Верховний Суд
ВСП ЗСУ	Військова служба правопорядку у Збройних Силах України
ГПК	Господарський процесуальний кодекс
ГУНП	Головне управління Національної поліції
ДБР	Державне бюро розслідувань
Держаудитслужба	Державна аудиторська служба
Держлісагентство	Державне агентство лісових ресурсів
Держрибагентство	Державне агентство меліорації та рибного господарства
ДКВС	Державна кримінально-виконавча служба
ДМС	Державна міграційна служба
ДПС	Державна прикордонна служба
ДСАУ	Державна судова адміністрація України
ДСНС	Державна служба з надзвичайних ситуацій
ЄСІТС	Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система
ЄСПЛ	Європейський Суд з прав людини
ЗСКС	Збори суддів Конституційного Суду
ЗСУ	Збройні Сили України
КАС	Касаційний адміністративний суд
КГС	Касаційний господарський суд
ККС	Касаційний кримінальний суд
ККСУ	Колегія Конституційного Суду України
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
КСУ	Конституційний Суд України
КЦС	Касаційний цивільний суд
МВС	Міністерство внутрішніх справ

Мінагрополітики	Міністерство аграрної політики та продовольства
Міндовкілля	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Міноборони	Міністерство оборони
Мін'юст	Міністерство юстиції
НГУ	Національна гвардія України
НПУ	Національна поліція України
РСУ	Рада Суддів України
СБУ	Служба безпеки України
СКС	Секретаріат Конституційного Суду
ССО	Служба судової охорони
ЦПК	Цивільний процесуальний кодекс

ПЕРЕДМОВА

Минуло два роки з часу підготовки нашим авторським колективом першого видання підручника «Судові та правоохоронні органи України». Протягом цього періоду ліквідовано Державну фіскальну службу (1 січня 2022 р.), запрацювало Бюро економічної безпеки (24 листопада 2021 р.), введено воєнний стан (24 лютого 2022 року.), оголошено та проведено загальну мобілізацію. Надається результативна відсіч російській збройній агресії. Ці та інші реформаційні, суспільні, військові заходи супроводжувалися змінами в законодавстві щодо функціонування судових та правоохоронних органів.

В освітній сфері протягом окресленого часу було затверджено Програму предметного тесту Єдиного фахового вступного випробування для вступу на спеціальності 081 «Право» та 293 «Міжнародне право» (наказ МОН №107 від 03.02.2022) та Програми Єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право» на другому (магістерському) рівні вищої освіти (наказ МОН №1076 від 08.10.2021). Положення зазначених Програм також бралися до уваги при підготовці другого видання підручника.

Зміни, що відбулися в суспільному житті, на військовій арені, в освітньому просторі, нарешті, в нормативному забезпеченні правоохоронної і судової діяльності, були взяті до уваги авторським колективом, переосмислені та враховані при підготовці представленого навчального видання.

Формування у здобувачів юридичної освіти системної юридичної обізнаності щодо призначення судових та правоохоронних органів передбачає отримання ними поглиблених знань у галузях оперативно-розшукової діяльності, кримінального права та кримінального процесу, цивільного та господарського законодавства, претензійно-позовної роботи в приватних або державних структурах, а також опанування знаннями процедури міжнародного арбітражу. Крім того, робота в реєстраційних службах вимагатиме обізнаності в земельному, корпоративному праві. Будь-якому юристу та правоохоронцю, незалежно від обраної ним спеціалізації, доведеться у своїй професійній діяльності взаємодіяти із судами, правоохоронними органами та правозахисними інституціями.

Майбутнім юристам і правоохоронцям необхідно орієнтуватися в системі створених в Україні судів та правоохоронних органів, знати

принципи їхньої діяльності, функції та повноваження. Якщо особа претендує на зайняття посади судді, прокурора або ж прагне бути слідчим, працівником оперативного підрозділу чи детективом, то їй необхідно знати відповідні кваліфікаційні вимоги, а також процедуру зайняття посад суддів та прокурорів. Здобуття цих знань потребує ознайомлення з масивом нормативно-правових актів: законами, інструкціями, положеннями, наказами тощо. Це й зумовило потребу в підготовці підручника, в якому низка актуальних положень зазначених нормативно-правових актів належно систематизовані й роз'яснені.

Автори сподіваються, що видання цього підручника сприятиме зручності засвоєння навчального матеріалу, а отже, й поліпшенню підготовки юристів та правоохоронців в Україні.

РОЗДІЛ 1 СУДОВІ ОРГАНИ УКРАЇНИ

1.1. ПРАВОСУДДЯ ТА ЙОГО ПРИНЦИПИ

Правосуддя – це специфічний вид державної діяльності, що здійснюється судом на підставі закону у встановленому ним порядку, полягає у розгляді та вирішенні судових справ з метою забезпечення гарантованих Конституцією України та законами прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави і завершується ухваленням правосудного судового рішення, котре має загальнообов'язковий характер [1, с. 27].

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, установлену законом. Народ бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних [2].

Навіть в умовах російської воєнної агресії проти українського народу правосуддя на території України, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, що створені відповідно до Конституції і законодавства України та діють на цій території. Крім того, скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства також забороняється. А у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, що діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Створення надзвичайних та особливих судів також не допускається.

Водночас на практиці забезпечити безперебійну роботу судів в період війни вкрай важко. Саме тому Рада Суддів України для врегулювання цього питання щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої Ради Правосуддя та існуючого воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку росії прийняла низку важливих рішень, згідно з якими:

1) для всіх судів України озвучено та звернено увагу, що навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану робота судів не може бути припинена;

2) у випадку загрози здоров'ю, життю та безпеці відвідувачів і працівників суду здійснення судочинства певним судом може бути припинено до усунення обставин, що зумовили небезпеку;

3) поставлені завдання стосовно розробки рекомендації судам щодо порядку здійснення евакуаційних заходів та передачі справ;

4) прийнято рішення про створення оперативного штабу у складі членів Ради суддів, голови Верховного Суду, керівника Державної судової адміністрації України та голови Служби судової охорони для вирішення невідкладних питань щодо забезпечення безперебійної роботи судів.

Окрім цього, 02.03.2022 Рада Суддів України опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, згідно з якими:

- 1) особливості роботи суду визначаються з огляду на поточну ситуацію у відповідному регіоні;
- 2) при визначенні умов роботи суду у воєнний час необхідно керуватися реальними поточними обставинами, що склалася у цьому регіоні;
- 3) у кожному суді визначається відповідальна особа, яка має забезпечити актуальний облік працівників апарату та суддів з урахуванням визначеної форми роботи суду (дистанційної тощо);
- 4) усі доступні працівники суду, якщо це можливо, переводяться на дистанційну роботу;
- 5) визначається мінімальна кількість осіб, які повинні знаходитися у приміщенні суду протягом робочого дня та організовується чергування суддів та працівників апаратів судів;
- 6) громадянам роз'яснюється можливість відкладення розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відеоконференції;
- 7) обмежується допуск до судових засідань осіб, які не є учасниками судових засідань;
- 8) розгляд справ за можливості відкладається (за винятком невідкладних судових розглядів), зважаючи на те, що велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи або не можуть прибути в суд у зв'язку з небезпекою для життя;
- 9) справи, які не є невідкладними, розглядаються лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження;
- 10) процесуальні строки за можливості продовжуються щонайменше до закінчення воєнного стану;
- 11) зосередитися необхідно виключно на проведенні невідкладних судових розглядів (взяття під варту, продовження строків тримання під вартою);
- 12) якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може прибути в судове засідання, суд може допустити участь такого учасника в режимі відеоконференції за допомогою будь-яких інших технічних засобів, у тому числі і власних;
- 13) у разі, якщо провадження розглядається колегіально і колегія суддів не може зібратися в одному приміщенні, то допускається розгляд справ із різних приміщень судів, у тому числі з використанням власних технічних засобів.

Для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах військової агресії Верховна Рада України 3 березня 2022 р. для врегулювання проблемних питань підсудності у діяльності судів прийняла Закон «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»». Внесеними змінами передбачено, що у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами робота суду може бути припинена з одночасним

визначенням іншого суду, котрий буде здійснювати правосуддя на території суду, що припинив діяльність, та є найбільш територіально наближеним до суду, роботу якого припинено.

На виконання законодавчого нововведення Голова Верховного Суду видав розпорядження, згідно з яким було змінено підсудність справ, що розглядались у судах у Харківському та Чернігівському регіонах. Так, справи, що розглядалися судами в Харківській області, були передані Полтавським судам. А справи, що розглядалися в Чернігові, розподілили між судами Черкаської та Київської області.

До того ж, 04.03.2022 було видано наказ Голови Верховного Суду, згідно з яким встановлено особливий режим роботи й запроваджено відповідні організаційні заходи. Згідно з цим наказом у разі загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду, суддів оперативно прийматимуться рішення про тимчасове зупинення здійснення судочинства певним судом. Справи, що не є невідкладними, розглядатимуться лише за наявності письмової згоди на це всіх учасників судового провадження. Не можуть бути відкладеними судові засідання, на яких має розглядатися питання про обрання або продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. З метою забезпечення безпеки учасників судових процесів і відвідувачів судів припиняється проведення особистого прийому громадян керівництвом суду й обмежується допуск до судових засідань осіб, які не є їх учасниками.

Якщо суд не припинив здійснювати судочинство, учасники судових процесів мають можливість подати заяву про відкладення розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких технічних засобів, зокрема власних.

Слід також врахувати, що запровадження воєнного стану на певній території є поважною причиною для поновлення процесуальних строків [3].

Правосуддя становить основний зміст судової влади і полягає у розгляді судами в судових засіданнях цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних проваджень, а також справ конституційної юрисдикції і законному, обґрунтованому, справедливому їх вирішенні.

Конституційне правосуддя є формою реалізації судової влади, у процесі якої вирішуються правові конфлікти, що мають конституційне значення. Саме шляхом конституційного правосуддя визнається неконституційність нормативних актів, прийнятих у державі. У такий спосіб забезпечується юридичний захист Конституції України.

Конституційне правосуддя покликане забезпечувати верховенство Конституції як основи національної правової системи, охорони конституційних прав і свобод, дотримання принципу поділу влади в усіх його аспектах. Необхідним основоположним елементом конституційного судочинства є здійснювана судовим органом перевірка нормативних актів щодо їх відповідності Конституції.

Конституційне правосуддя в Україні відправляється єдиним органом –

Конституційним Судом України. Це судова установа, діяльність якої регламентована процесуальною формою, що зближує її із судами загальної юрисдикції. Закон підкреслює зв'язок конституційного судочинства з іншими формами судочинства і визнає Конституційний Суд одним із судів, але з особливою юрисдикцією – конституційною.

Цивільне правосуддя є формою реалізації судової влади, у процесі якої вирішуються правові конфлікти, що виникають із цивільних, сімейних і деяких інших правовідносин. Закон зобов'язує забезпечити правильний та своєчасний розгляд цивільних справ, сприяти поновленню порушених майнових, особистих та інших прав громадян, визначаючи для цього суди загальної юрисдикції та наділяючи їх відповідною компетенцією. Зміст цивільного судочинства становлять розгляд та вирішення по суті спорів, пов'язаних із захистом майнових, особистих немайнових, сімейних та інших прав та законних інтересів суб'єктів права. У порядку цивільного судочинства також розглядаються справи, коли слід офіційно посвідчити факти, що мають юридичне значення: безвісна відсутність особи, фактичні шлюбні відносини тощо. Тільки суд може позбавити громадянина можливості розпоряджатися своїми правами через душевну хворобу та ін.

Цивільне правосуддя здійснюється судами загальної юрисдикції. Процедура здійснення цивільного судочинства регламентована Цивільним процесуальним кодексом України.

Господарське правосуддя є формою реалізації судової влади, у процесі якої вирішуються правові конфлікти, що виникають у сфері господарських правовідносин. Зміст господарського судочинства полягає в розгляді та вирішенні правового конфлікту, що виник між суб'єктами, які здійснюють господарську або іншу економічну діяльність. Судова влада повинна сприяти поновленню порушених правових норм, у такий спосіб вирішувати соціальні й економічні завдання.

Господарське судочинство здійснюється спеціалізованими господарськими судами, що входять до системи судів загальної юрисдикції. Процедура господарського судочинства регламентована Господарським процесуальним кодексом України.

Адміністративне правосуддя – форма реалізації судової влади, у процесі якої вирішуються правові конфлікти, що виникають у сфері управлінських правовідносин, якщо є публічний інтерес. Предметом судового розгляду є скарга на дії (бездіяльність) посадових та службових осіб, державних органів. Публічний інтерес є об'єктом конфліктів, що виникають у сфері управлінсько-адміністративних правовідносин.

Адміністративне судочинство здійснюють спеціалізовані адміністративні суди, що входять до системи судів загальної юрисдикції, відповідно до процедури, визначеної Кодексом адміністративного судочинства України.

Кримінальне правосуддя є формою реалізації судової влади, у процесі якої розглядаються та вирішуються справи про злочини. Зміст кримінального

судочинства полягає у розгляді в судових засіданнях кримінальних проваджень та застосуванні встановлених законом мір покарання до осіб, що винні у вчиненні злочину, або у виправданні невинних. Винність обвинуваченого у вчиненні кримінального злочину може бути встановлено лише вироком суду, що набув чинності. Зважаючи на серйозність обмеження особистої свободи громадян, щодо яких застосовуються запобіжні заходи або заходи медичного характеру, законодавець надає право вирішення цих питань тільки суду. Необхідність прояву судової влади виникає і під час вирішення питань щодо відбування кримінального покарання (наприклад, при достроковому та умовно-достроковому звільненні від покарання тощо).

Кримінальне судочинство здійснюється загальними судами в межах процедури, визначеної Кримінальним процесуальним кодексом України.

У межах наділених законом повноважень діє і Вищий антикорупційний суд. Його завданням є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та судового контролю за досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства.

В основі якісного правосуддя лежить незалежність судді як єдиного носія судової влади та незалежність суду як унікальної державної інституції.

Правосуддя визначається як особливий вид державної діяльності, що здійснюється судом на підставі закону, зміст якої становить розгляд і вирішення судових справ із метою забезпечення гарантованих Конституцією України та законами прав і свобод людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави, а результатом якої є постановлення правосудного судового рішення, що має загальнообов'язковий характер.

До принципів правосуддя належать такі положення:

1. *Здійснення правосуддя тільки судом.* За цією засадою правосуддя є однією з форм державної діяльності, що здійснюється виключно судами шляхом розгляду і вирішення в судових засіданнях цивільних, кримінальних, адміністративних і господарських справ у встановленому законом порядку. Цей принцип закріплений у ст. 124 Конституції України, Законі України «Про судоустрій і статус суддів», відображений у ст. ст. 5 та 6 ЦПК України і відтворений у ст. 30 КПК України.

У системі судоустрою діють також вищі спеціалізовані суди як суди першої та апеляційної інстанції із розгляду окремих категорій справ.

Вищими спеціалізованими судами є: 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності; 2) Вищий антикорупційний суд. Вказані суди розглядають справи, віднесені до їхньої юрисдикції процесуальним законом

(ст. 31 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

Найвищим судом у системі судоустрою України є Верховний Суд, котрий забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. У складі Верховного Суду діють: 1) Велика Палата Верховного Суду; 2) Касаційний адміністративний суд; 3) Касаційний господарський суд; 4) Касаційний кримінальний суд; 5) Касаційний цивільний суд. Верховний Суд, окрім інших повноважень, також здійснює і правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції в порядку, встановленому процесуальним законом (ст. 36 вищезгаданого закону).

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами та посадовими особами не допускаються. Особи, які незаконно взяли на себе виконання функцій суду, несуть передбачену законом відповідальність.

Засада здійснення правосуддя тільки судом вказує на виключне місце суду, а саме: жодний інший орган, крім суду, не може здійснювати судову владу. Навіть якщо діяльність того чи іншого органу зовнішньо буде імітувати процедуру здійснення правосуддя, визнати її правосуддям не можна, оскільки її виконав не суд. Конституція України, гарантуючи здійснення правосуддя виключно судом, вказує, що судочинство здійснюється лише Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції.

Вимога про те, щоб судова влада здійснювалася лише судом, має важливе значення. Акти судової влади (рішення, ухвали, вироки, постанови) не можуть бути скасовані або змінені жодним іншим органом, а лише вищим судом, і якщо є передбачені законом підстави. Крім того, вони підлягають обов'язковому виконанню всіма органами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами.

Відповідно до принципу здійснення правосуддя тільки судом жодний інший орган державної влади та управління не має права приймати на себе компетенцію судової влади. Цей принцип зумовлює виключну підсудність справ щодо вирішення юридично значущих справ, котрі мають юридичні наслідки, суду та суддям (а у випадках, визначених законом, і представникам народу). Крім того, ухвалення рішення з конкретної справи є прерогативою суду, і це положення наголошує на виключності судових рішень. Держава довіряє лише суду право вирішення питань щодо законності та доцільності використання примусових повноважень держави, зокрема: в установленому законом порядку застосовувати цивільно-правові санкції у цивільній справі; визнавати особу винною у вчиненні злочину; призначати кримінальне покарання у кримінальному провадженні. Лише суд має право прийняти рішення стосовно застосування заходів, що обмежують конституційні права та свободи людини і громадянина, а також заходів забезпечення кримінального провадження, запобіжних заходів, примусових заходів виховного, медичного характеру тощо. Рішення суду у конкретній справі

обов'язкові для виконання всіма державними та посадовими особами.

Принцип здійснення судової влади тільки судом передбачає такий правовий режим, за яким скасування або зміна судових рішень можливі лише вищим судом і відповідно до певної процедури. Жодне рішення не може бути скасовано або змінено іншим органом державної влади.

Таке особливе правове становище суду в системі державних органів визначається Конституцією України та нормативними актами. Формування системи органів судової влади, порядок їх організації і діяльності належать до відання законодавчої влади. Унеможливаючи створення надзвичайних судів, законодавство про судоустрій припускає певну спеціалізацію судових органів у вирішенні визначених ним категорій справ. Суди відрізняються предметною підсудністю та процесуальною формою реалізації судової влади.

Виключне право суду здійснювати правосуддя зумовлюється тим, що його діяльність відбувається в особливому правовому порядку, котрий передбачає такі переваги під час розгляду та вирішення правових конфліктів, що не передбачені для жодної державної діяльності. Зміст зазначеного порядку становлять найбільші гарантії для винесення у справі законного та справедливого рішення.

Принцип здійснення правосуддя тільки судом не обмежується судовим розглядом у суді першої інстанції, а характеризує всі судові стадії. У кожній із них розгляд справи здійснюється в тих формах, що відповідають змісту й меті завдань, котрі вирішуються на цій стадії.

Отже, складовими елементами принципу здійснення правосуддя тільки судом є такі положення: по-перше, жоден інший орган державної влади й управління не має права приймати на себе компетенцію судової влади; по-друге, ухвалення рішення у конкретній справі є прерогативою суду, що підкреслює виключність судових рішень. Держава доручає лише суду право вирішувати питання законності й доцільності використання примусових повноважень держави, зокрема: а) в установленому законом порядку застосовувати цивільно-правові санкції у цивільній справі; б) визнавати особу винною у вчиненні злочину, призначати кримінальне покарання тощо; по-третє, рішення суду у конкретній справі є обов'язковими для виконання всіма державними й посадовими особами; по-четверте, скасування або зміна судових рішень можлива лише вищим судом відповідно до певної процедури. Жодне рішення не може бути скасоване або змінено іншим органом державної влади; по-п'яте, вимоги, що висувуються до судді загалом, та його права і обов'язки під час здійснення правосуддя є доволі специфічними й чітко регламентованими чинним законодавством.

2. *Особливий порядок добору і призначення на посаду та незмінюваність судді.* Жодна особа не може бути суддею, якщо вона не пройшла передбачений законом порядок добору та призначення на посаду судді. За вказаним порядком, кожен громадянин України, який не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, має вищу юридичну освіту й стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є

компетентним, добросовісним, знає державну мову, успішно на конкурсній основі пройшов відповідний добір, може претендувати на посаду судді.

Порядок добору та призначення на посаду судді передбачений ст. 70 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Він має такі стадії: 1) подання громадянином, який виявив намір стати суддею, до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відповідної заяви та документів після офіційного оголошення ВККСУ про проведення добору кандидатів на посаду судді; 2) здійснення ВККСУ перевірки відповідності документів та особи, яка звернулася із заявою для участі в доборі та конкурсі на посаду судді; 3) допуск ВККСУ осіб, які за результатами перевірки на час звернення відповідають установленим законодавством вимогам до кандидата на посаду судді, до участі у доборі та складенні відбіркового іспиту; 4) складення особою, допущеною до участі у доборі, відбіркового іспиту; 5) встановлення ВККСУ результатів відбіркового іспиту та їх оприлюднення на офіційному вебсайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; 6) проведення стосовно осіб, які успішно склали відбіркового іспит, спеціальної перевірки в порядку, визначеному законодавством про запобігання корупції; 7) проходження кандидатами, які успішно склали відбіркового іспит та пройшли спеціальну перевірку, спеціальної підготовки; отримання свідоцтва про проходження спеціальної підготовки; 8) складення кандидатами, які пройшли спеціальну підготовку, кваліфікаційного іспиту та встановлення його результатів; 9) зарахування ВККСУ кандидатів на посаду судді за результатами кваліфікаційного іспиту до резерву на заміщення вакантних посад судді, визначення їх рейтингу, оприлюднення списку кандидатів на посаду судді, включених до резерву та рейтингового списку, на офіційному вебсайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; 10) оголошення ВККСУ, відповідно до кількості вакантних посад судді у місцевих судах, конкурсу на заміщення таких посад; 11) проведення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України конкурсу на заміщення вакантної посади судді на основі рейтингу кандидатів, які взяли участь у такому конкурсі, та внесення рекомендації Вищій раді правосуддя щодо призначення кандидата на посаду судді; 12) розгляд Вищою радою правосуддя рекомендації ВККСУ та ухвалення рішення щодо кандидата на посаду судді; 13) видання указу Президента України про призначення на посаду судді – у разі внесення Вищою радою правосуддя подання про призначення судді на посаду [2].

Слід звернути увагу на те, що видання указу про призначення на посаду судді має суто ритуальний (символічний) характер, оскільки у разі наявності винесеного Вищою радою правосуддя подання про призначення на посаду судді Президент України зобов'язаний у визначений законом строк 30 днів ухвалити такий указ. Хоча, якщо надійшли звернення з викладеними фактами, що можуть бути підставою для порушення перед компетентними органами питання про проведення в установленому законом порядку перевірки цих фактів щодо такого кандидата, то Президент має право не ухвалювати указ, а звернутися до вказаних органів із вимогою проведення

зазначеної перевірки.

Громадянин, який успішно пройшов усі етапи зазначеного добору та був призначений на посаду указом Президента, обіймає посаду судді безстроково до досягнення ним шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення судді з посади або припинення його повноважень відповідно до Конституції України та Закону України «Про судоустрій та статус суддів».

3. *Незалежність суддів та підкорення їх лише закону.* Незалежність та недоторканність суддів гарантуються Конституцією та законами України. Згідно зі ст. 126 Конституції України, ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 суддям забезпечується свобода неупередженого вирішення судових справ відповідно до їх внутрішнього переконання, що ґрунтується на вимогах закону. Рішення в судовій справі має ґрунтуватися на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи, під час якого не може надаватися перевага правовій позиції будь-якого учасника судового процесу. Незалежність судді забезпечується: 1) особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень; 2) недоторканністю та імунітетом судді; 3) незмінністю судді; 4) порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення; 5) заборонаю втручання у здійснення правосуддя; 6) відповідальністю за неповагу до суду чи судді; 7) окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом; 8) належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді; 9) функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування; 10) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту; 11) правом судді на відставку (ч. 5 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [4].

Здійснюючи правосуддя, суддя у своїй діяльності є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції і законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя, незаконний вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом.

Незалежність суддів характеризується кількома елементами: 1) зовнішньою незалежністю (незалежність від зовнішніх чинників, а саме впливу органів законодавчої і виконавчої гілок державної влади, органів місцевого самоврядування тощо); 2) внутрішнім компонентом незалежності суддів (незалежність від чинників впливу всередині самої судової системи); 3) особистісною (моральною) незалежністю суддів (справедливий і об'єктивний розгляд конкретних правових спорів багато в чому визначається моральними якостями носіїв судової влади); 4) підпорядкованістю суддів закону (під час здійснення правосуддя діяльність носіїв судової влади має опиратися лише на закон і керуватися законом).

Суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень стосовно суті справ, що перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом. До того ж, закон зобов'язує суддю звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора.

Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя: 1) веде і оприлюднює на своєму офіційному вебсайті реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, проводить перевірку таких повідомлень, оприлюднює результати та ухвалює відповідні рішення; 2) вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя; 4) ухвалює та оприлюднює публічні заяви і звернення; 5) звертається до суб'єктів права законодавчої ініціативи, органів, що уповноважені приймати правові акти, із пропозиціями щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя; 6) звертається до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, вчинених щодо суду, суддів, членів їхніх сімей, працівників апаратів судів, злочинів проти правосуддя, вчинених судьями, працівниками апарату суду; 7) готує у співпраці з органами суддівського самоврядування, іншими органами та установами системи правосуддя, громадськими об'єднаннями і оприлюднює щорічну доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні; 8) вживає інших заходів, що є необхідними для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя») [4].

Неповага до судді, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб із метою дискредитації судді або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади.

4. *Недоторканність та імунітет судді.* Відповідно до положень вказаного принципу правосуддя, визначеного у ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суддя у своїй діяльності під час здійснення правосуддя є недоторканим та має певний імунітет своєї недоторканності, оскільки без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Законом України «Про Вищу раду правосуддя» визначено, що подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд Вищої ради правосуддя Генеральним

прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду таке подання вноситься Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора). Подання про надання згоди на затримання, тримання під вартою чи арештом судді повинно відповідати вимогам, встановленим Кримінальним процесуальним кодексом України, при цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання.

Подання повинно бути вмотивованим, містити конкретні факти і докази, що підтверджують вчинення суддею суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України, обґрунтування необхідності такого затримання (утримання).

Подання, що не відповідає зазначеним вимогам, Вища рада правосуддя вмотивованим рішенням повертає Генеральному прокурору або його заступнику (ст. 58 згаданого вище закону).

Суддю також не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалені ним судові рішення, за винятком, коли суддя, ухвалюючи рішення, вчинив злочин або дисциплінарний проступок. Якщо суддя затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, він повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком: 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням; 2) затримання судді відбулося під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, за умови, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

Крім того, суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком випадків, якщо його затримано за підозрою у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину під час або відразу ж після його вчинення. Або у випадку, якщо Вищою радою правосуддя стосовно судді надано згоду на його затримання у зв'язку з вчиненням ним діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність.

Повідомити судді про підозру у вчиненні ним кримінального правопорушення може лише Генеральний прокурор або його заступник.

Згідно з ч. 1 ст. 481 КПК України письмове повідомлення про підозру судді, судді Конституційного Суду України здійснюється Генеральним прокурором або його заступником, а судді Вищого антикорупційного суду – Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора).

Водночас закон (ч. 2 ст. 481 КПК України) дозволяє Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора), його заступнику, керівнику обласної прокуратури доручити іншим прокурорам здійснити письмове повідомлення про підозру вказаним особам, і таке повідомлення повинно відбуватися у порядку, передбаченому ч. 1 і 2 ст. 278 КПК України [5].

Тимчасово відсторонити суддю від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності може лише Вища рада правосуддя на підставі вмотивованого клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, наданого Генеральним прокурором або його заступником. У разі задоволення вказаного клопотання Вища рада правосуддя відстороняє суддю від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців. Хоча вказаний строк тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя може бути продовжений в тому самому порядку за клопотанням Генерального прокурора або його заступника на строк не більше двох місяців. А в разі, якщо обвинувальний акт передано до суду, то строк може бути продовжено до набрання чинності вироком суду або закриття кримінального провадження.

У разі ухвалення органом, що розглядає справи про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у вигляді подання про звільнення судді з посади, такий суддя автоматично тимчасово відстороняється від здійснення правосуддя до ухвалення рішення про його звільнення з посади Вищою радою правосуддя.

Проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення, а також прийняття рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування запобіжних заходів не може здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді.

У разі, якщо згідно із загальними правилами визначення юрисдикції кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися або рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій або застосування запобіжних заходів має ухвалюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження або ухвалення рішення про проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій здійснюється судом, найбільш територіально наближеним до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя), якщо інший суд не визначений процесуальним законом (ст. 49 Закону).

5. *Законність* – це універсальний принцип правосуддя, що спрямований на неухильне виконання і дотримання законів усіма учасниками правовідносин і особливо представниками судової влади в державі. Вказаний принцип віднесений Конституцією України до одного з основних принципів здійснення правосуддя в Україні (ст. 129). Згідно зі ст. 6 Конституції України органи законодавчої, виконавчої і судової влади здійснюють свої

повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України [6].

Принцип законності в правосудді – це вимога точного і неухильного застосування законів суддею, судом під час здійснення правосуддя з дотриманням приписів Конституції України і міжнародних правових актів, ратифікованих Україною. Судові органи й судді повинні діяти лише на підставі закону, підкоряються лише Конституції та законам України.

Особливість цього принципу зводиться до зобов'язань суду під час розгляду цивільних, господарських, адміністративних справ, кримінальних проваджень неухильно дотримуватися законодавчих норм, вимог інших актів законодавства і вирішувати всі передбачені законом питання відповідно до закону.

Носії судової влади (судді) не мають права відступати у своїй діяльності від вимог закону. Принцип законності щодо здійснення правосуддя відповідно до положень Конституції України послідовно обґрунтовується як невід'ємний елемент демократії правової держави. Суть цього принципу полягає в тому, що: суд у своїй діяльності під час вирішення справ повинен правильно застосовувати норми матеріального права до конкретних правовідносин; уся діяльність суду підпорядкована чинному законодавству і здійснюється у визначеній законом процесуальній формі. А якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, що регламентовано у національному законодавстві, то застосовуються правила міжнародного договору. Якщо немає норм закону, котрі регламентують спірні відносини, суд застосовує норми права, якими вирішуються такі відносини. Якщо немає останніх, спір вирішується з огляду на загальні принципи права (гуманізм, демократія, першочерговість прав людини). Реалізація принципу законності забезпечується такими гарантіями: можливістю перегляду судових постанов (в апеляційному, касаційному та виключному провадженні); дією санкцій захисту і відповідальності за неповагу до суду. Рішення суду виносяться на основі чинного законодавства.

6. *Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом.* Відповідно до ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Однією з таких правових гарантій є засада рівності учасників судового процесу перед законом та судом. Звідси й вимога здійснення правосуддя в Україні на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом. Положення вказаної засади містяться як у вітчизняному законодавстві України, так і в окремих міжнародних правових актах. За нормами вказаної засади, усім суб'єктам правовідносин гарантовано доступність судового захисту їхніх прав, свобод і законних інтересів належним і неупередженим судом.

Для всіх громадян правосуддя здійснюється в єдиному процесуальному режимі. Жоден громадянин не може бути звільнений від будь-яких встановлених законом процесуальних обов'язків або, навпаки, бути

наділений будь-якими додатковими процесуальними правами.

Суть правової рівності полягає в тому, що всі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах, незалежно від ознак раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак. Засада рівності громадян перед законом і судом поширюється й на іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, які, як і громадяни України, рівною мірою мають користуватися правом на судовий захист, за винятками, встановленими законом (ст. 26 Конституції, ст. 7 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

Крім того, у випадках і в порядку, передбаченому положеннями КПК України, певні категорії осіб (неповнолітні, особи з розумовими і фізичними вадами тощо) під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями. На перший погляд, ця позиція іде всупереч твердженню, що всі є рівними перед законом і судом. Проте нормативне закріплення таких гарантій не можна розглядати як порушення цієї засади, бо необхідність їх існування викликана особливостями правового статусу осіб, щодо яких вони передбачені.

Можуть викликати певний сумнів і норми кримінального процесуального законодавства, що встановлюють особливий порядок кримінального провадження щодо окремої категорії осіб: народного депутата України; судді Конституційного Суду України; професійного судді, а також присяжного і народного засідателя на час здійснення ними правосуддя; кандидата у Президенти України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; голови Рахункової палати, його першого заступника, заступника, головного контролера та секретаря Рахункової палати; депутата місцевої ради; адвоката; Генерального прокурора України, його заступника (ст. 480 КПК України). Однак цей порядок не створює вказаним особам привілеїв, що дозволяють безкарно порушувати закон. Він є обов'язковою гарантією здійснення вказаними суб'єктами своїх повноважень, зумовлених особливим характером їхньої діяльності і необхідністю захисту їх від необґрунтованої підозри або обвинувачення, штучного створення перешкод під час виконання службового обов'язку. У разі ж залучення вказаної категорії осіб до кримінального провадження на підставі закону вони наділяються звичайними процесуальними правами того чи іншого суб'єкта – підозрюваного, обвинуваченого тощо.

Треба зазначити, що задекларована у частині першій статті 10 КПК України рівність учасників провадження перед законом і судом не є абсолютною. Конституція України, інші закони, а також КПК України передбачають для певних категорій осіб, залучених до кримінального провадження (підозрюваних, обвинувачених, свідків) додаткові правові гарантії дотримання їхніх прав і свобод, якими інші особи у цьому процесуальному статусі не користуються. Йдеться, насамперед, про неповнолітніх, провадження щодо яких про вчинення ними кримінальних

правопорушень чи суспільно небезпечних діянь здійснюється в порядку, що найменше порушує звичайний уклад їхнього життя та відповідає їхнім віковим та психологічним особливостям (див. коментар до глави 38 КПК України).

Відповідно до вказаного принципу під час здійснення правосуддя суд зобов'язаний створювати такі умови, за яких кожному учаснику судового процесу гарантується рівність у реалізації наданих процесуальних прав та у виконанні процесуальних обов'язків, визначених процесуальним законом.

Під рівністю громадян перед судом треба розуміти те, що всі відповідальні перед судами, що входять до єдиної судової системи, не маючи при цьому жодних переваг і не зазнаючи жодних обмежень. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи є рівними перед законом і судом, як і громадяни України, та користуються правом на судовий захист.

Саме тому під час здійснення правосуддя відповідно до засади рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом на голову судового засідання (суддю) покладається обов'язок забезпечити здійснення учасниками провадження їхніх процесуальних прав і обов'язків і не створювати переваги у користуванні правами для однієї зі сторін перед іншими учасниками процесу.

7. Принцип гласності розгляду справи та повної фіксації технічними засобами є важливим аспектом, що сприяє здійсненню ефективного правосуддя. Конкретизуючи цей принцип, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» визначив, що судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, котрі розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом.

Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом.

Інформація про суд, що розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого є відкритою та має бути невідкладно оприлюдненою на офіційному вебсайті судової влади України, крім випадків, установлених законом.

Судові засідання проводяться виключно в спеціально обладнаному для цього приміщенні суду – залі засідань, що придатне для розміщення сторін та інших учасників судового процесу і дає змогу реалізовувати надані їм процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.

Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених законом [2].

Слідчий суддя, суд може ухвалити рішення про обмеження доступу осіб, які не є учасниками судового процесу, в судові засідання під час карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону

України «Про захист населення від інфекційних хвороб», якщо участь у судовому засіданні становитиме загрозу життю чи здоров'ю особи [7]. Слідчий суддя, суд може ухвалити рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні протягом усього судового провадження або його окремої частини лише у разі: 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній; 2) розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; 3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, що принижують гідність особи; 4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; 5) необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (ст. 27 КПК України).

Розгляд справи у закритому судовому засіданні допускається за вмотивованим рішенням суду виключно у випадках, визначених законом. У відкритому судовому засіданні мають право бути присутніми будь-які особи. У разі вчинення особою дій, що свідчать про неповагу до суду або учасників судового процесу, така особа за вмотивованим судовим рішенням може бути виведена із зали судового засідання.

Особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис із використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом. Трансляція судового засідання здійснюється з дозволу суду. Якщо всі учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, в обов'язковому порядку здійснюється транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет.

Учасникам судового процесу на підставі судового рішення забезпечується можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у порядку, встановленому законом. Обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, котрий отримав судові рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, котрий прийняв таке рішення.

Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, а також трансляція судового засідання повинні здійснюватися без створення перешкод у веденні засідання і здійсненні учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав. Суд може визначити місце в залі судових засідань, із якого має проводитися фотозйомка, відеозапис.

При розгляді справ перебіг судового процесу фіксується технічними засобами в порядку, встановленому законом (ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суду») [2].

8. *Колегіальність та одноособовість розгляду справ.* Розгляд справ у судах здійснюється суддею одноособово, а у випадках, визначених процесуальним законом, – колегією суддів, а також за участю присяжних. Суддя, який розглядає справу одноособово, діє як суд.

У судах загальної юрисдикції функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система документообігу суду, котра, окрім іншого свого призначення, також забезпечує: 1) об'єктивний та неупереджений розподіл матеріалів провадження між суддями з додержанням принципів черговості та однакової кількості проваджень для кожного судді; 2) визначення присяжних для судового розгляду з-поміж осіб, які внесені до списку присяжних; 3) аудіо- та відеофіксацію судових засідань, їх транслявання в мережі Інтернет у порядку, визначеному законом; 4) визначення судді (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи у порядку, визначеному процесуальним законом.

Завдяки вказаній системі визначення судді або колегії суддів для розгляду конкретної справи здійснюється відповідною програмою в автоматичному режимі та в порядку, визначеному процесуальним законом.

Персональний склад суду для розгляду конкретної справи визначається Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою за принципом вірогідності розподілу справ під час реєстрації в суді позовних заяв, клопотань та скарг.

Розподіл справ здійснюється з урахуванням спеціалізації суддів, навантаження кожного судді, заборони брати участь у перегляді рішень для судді, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого порушується питання (крім перегляду за нововиявленими обставинами), перебування суддів у відпустці, їх відсутності у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або відрядження, а також інших передбачених законом випадків, через які суддя не може здійснювати правосуддя або брати участь у розгляді судових справ.

У разі розгляду справи за участю присяжних їх персональний склад визначається також за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, якщо інше не встановлено законом.

Всі відомості про результати розподілу присяжних та справ зберігаються в інформаційно-телекомунікаційній системі та мають бути захищені від несанкціонованого доступу або втручання.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система не застосовується для визначення судді (складу колегії суддів, якщо справа розглядається колегіально) для розгляду конкретної справи виключно в разі настання обставин, що об'єктивно унеможливили її функціонування та тривають понад п'ять робочих днів (ст. 15 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

9. *Доступ до правосуддя.* Кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. Кожен має право на участь у розгляді в суді будь-якої інстанції справи, що стосується його прав та обов'язків, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством.

Слід звернути увагу на те, що доступ до правосуддя та отримання

правової допомоги в умовах воєнного стану має певні особливості, зокрема:

1) враховуючи неможливість судом здійснювати правосуддя у зв'язку з тимчасовою окупацією, бойовими діями, може бути змінено територіальну підсудність судових справ. На сайті Верховного Суду можна знайти повну інформацію щодо розпоряджень про зміну територіальної підсудності. У такому рішенні обов'язково визначається, яким судом буде здійснюватися подальший розгляд справ. Також інформацію про підсудність справ можна знайти і на вебсторінці самого суду на сайті Верховного Суду;

2) розгляд справ може бути призупинено до усунення обставин, за яких існує наявна загроза життю, здоров'ю та безпеці осіб;

3) перевірити стан розгляду справ, зокрема за номером справи, провадження, сторони, дати надходження і назви суду та отримати інформацію про стадію розгляду (назву та дату) справи можна дистанційно за допомогою системи «Електронний суд»;

4) взяти участь у судовому засіданні можна в режимі відеоконференції. Відповідне клопотання подається до відповідного суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. Але для участі в такому форматі потрібно зареєструватися (вказати адресу електронної пошти та пароль для подальшої авторизації, заповнити всі поля у формі для реєстрації) та слідувати подальшим інструкціям. Для авторизації потрібно також мати і електронний цифровий підпис. Окрім цього, за допомогою сервісу «Електронний суд» учасники судового процесу можуть подавати до суду певні процесуальні документи (позовні заяви, клопотання тощо) в електронному форматі. Після відправки, наприклад, позовної заяви заявник може відслідковувати рух і стан розгляду документа в суді. Інформація про доставку документа, його реєстрацію та інші відомості надсилається до електронного кабінету автора в автоматичному режимі. Сповіщення про зміни в стадії проходження також приходять такій особі на вказаний при авторизації номер телефону та електронну пошту.

Водночас механізм проведення судових засідань в дистанційному форматі, без присутності учасника справи безпосередньо в залі судового засідання, хоча і допомагає значно нормалізувати здійснення правосуддя в умовах карантину, проте практика свідчить, що умови воєнного стану перешкоджають реалізувати права осіб на розгляд їхньої справи судом навіть у такий спосіб. Оскільки наразі в Україні відсутнє повністю безпечне місце і чи не щодня у кожній місцевості нашої держави лунають сирени, що в свою чергу передбачає необхідність для особи (судді, учасника справи або працівника суду) переміститися в укриття. Ігнорування зазначених вказівок може мати сумні наслідки, що, на жаль, мали місце в Миколаївській області, коли в результаті ракетного удару по Миколаївській ОДА, у якій був розміщений Господарський суд Миколаївської області, загинули працівники суду [8].

Таким чином, під час повітряних тривог судді змушені переривати судові засідання для перебування в укритті. Кількість таких вимушених

«переривань» за день може бути різною, як і різною їхня тривалість, тому зазначена проблема потребує свого подальшого опрацювання та вирішення з урахуванням імперативних засад судочинства і необхідності забезпечення безпеки працівників суду та учасників справи. Подальші кроки розширення можливостей дистанційного судочинства потребують також створення технічного та нормативного підґрунтя;

5) розгляд справ може бути відкладено чи справи знято з розгляду до закінчення воєнного стану.

10. *Змагальність сторін.* Принцип змагальності є загальновизнаним стандартом правосуддя, його включено до поняття справедливого судового розгляду, сформульованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [9]. Цей принцип є пріоритетним для здійснення правосуддя.

Судове провадження здійснюється на основі змагальності сторін, що передбачає самостійне обстоювання сторонами власних правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, що передбачені законом.

Під час кримінального провадження функції державного обвинувачення, захисту та судового розгляду не можуть покладатися на той самий орган чи службову особу.

Суд зобов'язаний забезпечити справедливе та неупереджене вирішення спору, надаючи сторонам рівні можливості для відстоювання своїх позицій. При цьому суд повинен лише спрямовувати та доповнювати діяльність сторін, але в жодному разі не підміняти їх. Реалізація принципу змагальності пов'язана безпосередньо з виконанням завдань судочинства, а також впливає на оперативність та ефективність судового захисту.

Сторони провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених процесуальним законодавством.

Суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

11. *Обов'язковість рішень суду.* Провадження у справі можна вважати здійсненим тільки тоді, коли відповідне судове рішення (вирок, ухвала тощо) буде приведено до виконання. Вирок та ухвала суду, що набули чинності в порядку, визначеному КПК України, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається законом.

Судові рішення не можуть бути переглянуті іншими органами чи особами поза межами судочинства, за винятком рішень про амністію та помилування.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи не можуть ухвалювати рішення, що скасовують судові рішення або зупиняють їх виконання.

Судові рішення інших держав, рішення міжнародних арбітражів, міжнародних судових установ та аналогічні рішення інших міжнародних організацій щодо вирішення спорів є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених законом, а також відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Невиконання судових рішень має наслідком юридичну відповідальність, установлену законом.

Визначений у законі порядок забезпечення державою виконання судового рішення має відповідати принципам верховенства права та справедливості, гарантувати конституційне право на судовий захист. Невиконання державою позитивного обов'язку щодо забезпечення функціонування запровадженої нею системи виконання судових рішень призводить до обмеження конституційного права на судовий захист та нівелює його сутність.

Невипадково у своєму рішенні (досліджуючи практику Європейського Суду з прав людини) Конституційний Суд указав, що визначене ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на суд було б ілюзорним, якби юридична система держави допускала, щоб остаточне обов'язкове судове рішення не виконувалося на шкоду одній зі сторін; і саме на державу покладено позитивний обов'язок створити систему виконання судових рішень, що була б ефективною як у теорії, так і на практиці і гарантувала б їх виконання без неналежних затримок; ефективний доступ до суду передбачає право на те, щоб рішення суду було виконане без невинуватих затримок; держава і її державні органи відповідальні за повне та своєчасне виконання судових рішень, що постановлені проти них (абз. 11 пп. 2.1 п. 2 мотивувальної частини Рішення від 15.05.2019 № 2-р(П)/2019 [10]).

12. *Право на оскарження судового рішення* – це право, що надається учасникам судового процесу та іншим особам у випадках і порядку, передбачених процесуальним законодавством. Учасники справи, що є предметом судового розгляду, та інші особи у строки, визначені законом, мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Для учасників судового процесу та інших осіб передбачається право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення. Забезпечення цього конституційного права є ефективною гарантією від свавілля посадових або службових осіб, а також деяких органів державної влади.

Окрім цього, судове рішення національного суду може бути оскаржене до Європейського Суду з прав людини, якщо: 1) особа-скаржник вважає, що є жертвою порушення її прав чи основоположних свобод, котрі захищаються

Конвенцією та протоколами до неї; 2) особа-скаржник на момент звернення використала усі внутрішні (передбачені національним законодавством) засоби юридичного захисту в державі, проти якої спрямована заява, і лише протягом шести місяців з дати винесення остаточного судового рішення. Вказаний строк відраховується з моменту ознайомлення скаржника або ознайомлення його адвоката з остаточним судовим рішенням, за результатами звичайної процедури оскарження на національному рівні, або ж – у разі, якщо особа-скаржник вважає, що ефективний засіб юридичного захисту щодо такого порушення на національному рівні відсутній – із моменту стверджуваного порушення [11].

Тести для самоконтролю:

1. У системі судоустрою України є Верховний Суд, у складі якого діють:

а) Велика Палата Верховного Суду; Касаційний адміністративний суд; Касаційний господарський суд; Касаційний кримінальний суд; Касаційний цивільний суд;

б) Велика Палата Верховного Суду; Касаційний адміністративний суд; Касаційний арбітражний суд; Касаційний кримінальний суд; Касаційний цивільний суд;

в) Палата Верховного Суду; Касаційний адміністративний суд; Касаційний господарський суд; Касаційний кримінальний суд; Касаційний цивільний суд;

г) Велика Палата Верховного Суду; Касаційний адміністративний суд; Касаційний арбітражний суд; Касаційний кримінальний суд; Касаційний цивільний суд.

2. Подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд:

а) Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником;

б) Вищої дисциплінарної комісії суддів Генеральним прокурором або його заступником;

в) Вищої Державної судової адміністрації України Генеральним прокурором або його заступником;

г) збору суддів України.

3. Тимчасово відсторонити суддю від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності може тільки:

а) Вища рада правосуддя на підставі вмотивованого клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, наданого Генеральним прокурором або його заступником;

б) Вища дисциплінарна комісія суддів на підставі вмотивованого

клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, наданого Генеральним прокурором або його заступником;

в) Вища Державна судова адміністрація України на підставі вмотивованого клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, наданого Генеральним прокурором або його заступником;

г) збори суддів України на підставі вмотивованого клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, наданого Генеральним прокурором або його заступником.

4. Суддю у випадках, передбачених законом, може бути тимчасово відсторонено від здійснення правосуддя на строк не більше:

а) двох місяців;

б) одного місяця;

в) трьох місяців;

г) чотирьох місяців.

5. Якщо обвинувальний акт передано до суду, то строк тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя може бути продовжений у порядку, визначеному законом:

а) до набрання чинності вироком суду або закриття кримінального провадження;

б) до винесення виправдувального вироку суду;

в) до винесення ухвали Верховного Суду про заборону його продовження;

г) до винесення ухвали Верховного Суду про скасування його продовження.

6. Оперативно-розшукові заходи або слідчі дії стосовно судді, що можуть проводитися тільки з дозволу суду, здійснюються на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням:

а) Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника;

б) Генерального прокурора;

в) Генерального прокурора або його заступника;

г) Генерального прокурора або його заступника; керівника регіональної прокуратури.

7. Розподіл справ у суді здійснюється Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою, крім випадків:

а) перегляду справ за нововиявленими обставинами; якщо справа повинна розглядатися судом колегіально; настання обставин, що об'єктивно унеможливили функціонування Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи та тривають понад п'ять робочих днів;

б) перегляду справ за нововиявленими обставинами; якщо справа

повинна розглядатися судом колегіально; настання обставин, що об'єктивно унеможливили функціонування Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи та тривають понад три робочі дні;

в) перегляду справ за нововиявленими та виключними обставинами; якщо справа повинна розглядатися судом колегіально;

г) перегляду справ за нововиявленими обставинами; настання обставин, що об'єктивно унеможливили функціонування Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи та тривають понад п'ять робочих днів.

8. Слідчий суддя, суд може ухвалити рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні у випадках:

а) якщо обвинуваченим є неповнолітній; розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, котрі принижують гідність особи; якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні;

б) якщо обвинуваченим є неповнолітній; розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;

в) якщо обвинуваченим є неповнолітній; розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітньої особи; необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, що принижують гідність особи; якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні;

г) якщо обвинуваченим є неповнолітній; розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітньої особи; необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя або обставин, що принижують гідність особи; необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

9. У відкритому судовому засіданні мають право бути присутніми:

а) будь-які особи;

б) свідки, потерпілі, їх представники та законні представники, експерти, спеціалісти; цивільні позивачі, цивільні відповідачі, їх представники; представники органу пробації; представники засобів масової інформації;

в) свідки, потерпілі, їхні представники та законні представники, експерти, спеціалісти; цивільні позивачі, цивільні відповідачі, їхні представники; представники засобів масової інформації;

г) свідки, потерпілі, їхні представники та законні представники, експерти, цивільні позивачі, цивільні відповідачі, їхні представники; представники органу пробації; представники засобів масової інформації.

10. Народ бере участь у здійсненні правосуддя через:

а) присяжних;

б) засоби масової інформації;

в) представників громадськості;

г) народних судових представників.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Надати визначення правосуддя від менш широкого до більш широкого його розуміння.

2. Які правові положення можна визначити як принципи правосуддя?

3. Які основні ознаки має правосуддя?

4. У чому полягають особливості доступу до правосуддя в умовах воєнного стану?

5. Які вищі спеціалізовані суди діють у системі судоустрою України як суди першої та апеляційної інстанцій?

6. Назвіть основні складові елементи здійснення правосуддя тільки судом.

7. Який порядок набуття статусу судді передбачений чинним законодавством?

8. У чому полягає правова категорія «незмінюваність судді»?

9. Назвіть основні правові категорії, що забезпечують незалежність судді.

10. В яких випадках незалежність судді може бути обмежено, і в чому така обмеженість виявляється?

Додаткові завдання:

1. Які повноваження має Вища рада правосуддя з питань забезпечення незалежності суддів?

2. У чому полягає принцип недоторканності судді?

3. У чому полягає принцип законності в правосудді?

4. У чому полягає суть правової рівності відповідно до такого принципу правосуддя, як рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом?

5. У чому полягає принцип гласності розгляду справи та повної

фіксації технічними засобами?

6. У чому полягає принцип гласності розгляду справи в суді?
7. У яких випадках слідчий суддя, суд може ухвалити рішення про здійснення кримінального провадження в закритому судовому засіданні?
8. Який порядок визначення судді або колегії суддів для розгляду конкретної справи?
9. Які критерії повинні бути дотримані та які обставини враховані під час розподілу справ між суддями в суді?
10. У чому полягає принцип змагальності сторін?
11. За яких підстав особа має право на оскарження (національного) судового рішення до Європейського Суду з прав людини?

Бібліографічний список

1. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Ю. С., Гаврильців М. Т., Лук'янова Г. Ю., Годяк А. І., Бліхар М. М. Судові та правоохоронні органи : навч. посібник. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 388 с.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Робота судів України в умовах воєнного стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu.
4. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.
8. Чернілевська К. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennya-sudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Ратифікована Законом України від 17.07.1997. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
10. 5.5.6. Виконання рішень суду. *Конституційний Суд України*. URL : <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/556-vykonannya-rishen-sudu>.
11. Порядок звернення до Євросуду з прав людини. *Міністерство юстиції*. URL : <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini>.

1.2. СУДОВА ВЛАДА І СИСТЕМА ЗАГАЛЬНИХ СУДІВ УКРАЇНИ

Система судів загальної юрисдикції

Систему судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України складають місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України [1].

1. **Місцеві суди** – становлять переважну більшість усіх судових органів. Вони є судами першої інстанції, оскільки розглядають усі позови вперше. Суди першої інстанції розглядають справи по суті, визначають фактичну суть, малозначність або часткової обґрунтованості позову, винність чи невинуватість особи.

2. **Апеляційні суди** – суди, що за скаргами та заявами перевіряють законність і обґрунтованість судових рішень судів першої інстанції, котрі не набрали законної сили, оцінюють законність і обґрунтованість оскаржуваних рішень.

Існує 2 види оскарження:

– **неповне оскарження** означає перегляд рішень судів першої інстанції лише на підставі фактів, встановлених із матеріалів, наданих особами, які брали участь у суді першої інстанції.

– у разі **повного оскарження** фігуранти справи можуть подати до апеляційного суду нові матеріали разом із уже розслідуваними. При розгляді скарги суд не має права повернути справу до суду першої інстанції на новий розгляд, а повинен сам постановити нове рішення.

3. **Вищі спеціалізовані суди** – діють як суди першої інстанції при розгляді окремих категорій справ.):

– Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності;

– Вищий антикорупційний суд.

4. **Верховний Суд** – вищий суд у системі судоустрою України. Касаційна інстанція – суд, у якому переглядаються рішення, постанови та вироки судів першої та апеляційної інстанцій. Як суд касаційної інстанції, Верховний Суд здійснює правосуддя.

Слід враховувати, що у 2016 році після прийняття Верховною Радою України змін до Конституції та нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» було утворено новий Верховний Суд як найвищий суд у системі судоустрою України. Верховний Суд розпочав свою діяльність із 2017 року. Одночасно триває процес ліквідації колишнього Верховного Суду України.

Так, в.о. Голови ВСУ В. І. Гуменюк оприлюднив листа від імені суддів Верховного Суду України, в якому висловлено незгоду з ліквідацією Суду, адже, на їхню думку, в Конституції України йдеться лише про перейменування органу, а не про його ліквідацію[2]. Пізніше цю позицію підтвердив Конституційний Суд України, зазначивши про те, що відбулася

лише зміна назви органу, а не його ліквідація[3].

Таким чином, наразі в Україні фактично функціонує лише Верховний Суд. За результатами його роботи можна стежити на офіційному сайті за посиланням: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>.

Місцеві суди в Україні

Місцеві суди в Україні є основною ланкою системи загальних судів.

Місцеві суди України поділяються на *три групи*:

1. Місцеві загальні суди;
2. Місцеві господарські суди;
3. Місцеві адміністративні суди.

Розглянемо докладніше кожен із зазначених судів.

Місцеві загальні суди.

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах) [4].

Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, з числа яких призначається голова суду та, у визначених законом випадках, заступник або заступники голови суду

З числа суддів місцевого загального суду обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, визначеному процесуальним законом.

Кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду.

Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду [4].

При цьому слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

У місцевих загальних судах судді спеціалізуються на провадженні кримінальних справ щодо неповнолітніх.

Судді (суддя), уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обираються з числа суддів відповідного суду зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно.

Кількість суддів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду.

Суддею, уповноваженим здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, може бути обрано суддю зі стажем роботи суддею не менше десяти років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями. У разі відсутності в суді суддів з необхідним стажем роботи суддя, уповноважений здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обирається з числа суддів, які мають найбільший стаж роботи на посаді судді.

Судді, уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, не звільняються від виконання обов'язків судді відповідної інстанції, проте здійснення ними таких повноважень ураховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення [5].

Повноваження місцевого загального суду.

Місцевий суд є судом першої інстанції і здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом.

Місцеві загальні суди розглядають:

Цивільні справи. Це справи, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, що розглядаються в порядку іншого судового провадження. Вони також розглядають заяви про реєстрацію майна та права власності, вчинення інших реєстраційних дій, якщо такі заяви є наслідком спору про право власності чи права власності, якщо цей спір є предметом розгляду в місцевому загальному суді та переданий йому на розгляд.

Цивільне судочинство здійснюється за правилами Цивільного кодексу України в порядку:

- 1) наказного провадження;
- 2) позовного провадження (загального або спрощеного);
- 3) окремого провадження.

Справи за вимогами про стягнення невеликих грошових сум, щодо яких немає спору або заявник не знає про їх існування, розглядаються в *наказному* порядку.

У загальному судочинстві розглядаються справи, котрі через складність чи інші обставини не можуть бути розглянуті в порядку спрощеного позовного провадження, наприклад, про поділ майна подружжя.

У спрощеному порядку розглядаються справи: малозначні; що виникають із трудових відносин; справи, пов'язані з наданням судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України одному з батьків, який проживає окремо від дитини, не має заборгованості зі сплати аліментів, при цьому другий із батьків відмовився надати нотаріально посвідчену згоду на такий виїзд; справи меншої складності та інші справи, для яких швидке вирішення справи є пріоритетним [6].

В окремому провадженні розглядаються справи щодо: забезпечення

повної дієздатності неповнолітнього; визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою; усиновлення; з'ясування фактів, що мають юридичне значення; відновлення прав на втрачені цінні папери та векселі на пред'явника; примусове надання особі психіатричної допомоги; примусова госпіталізація до протитуберкульозного закладу та ін.

Кримінальні справи.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (ст. 31) розгляд у суді першої інстанції злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад десять років, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів [7]. Кримінальне провадження в суді першої інстанції у справах про злочини, за які передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів і трьох присяжних. Кримінальне провадження щодо кількох обвинувачених розглядається судом присяжних щодо всіх обвинувачених, якщо про це звернеться хоча б один із них. Пропозиція (подання) про вирішення питання про заміну довічного позбавлення волі позбавленням волі на певний строк розглядається колегіально судом у складі трьох суддів [7].

Справи про адміністративні правопорушення.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 185-3 КЗпП України[5].

Справи про адміністративні правопорушення не є тотожними адміністративним справам, у яких розглядаються спори між фізичними чи юридичними особами з об'єктом владних повноважень для захисту від його рішень.

Адміністративні справи.

Це справи, в яких однією зі сторін є орган або посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, що підсудні окружним адміністративним судам. Органами місцевого самоврядування є представницькі органи – сільські, селищні, міські, районні, обласні ради, а також органи виконавчої влади – виконавчі комітети, відділи, управління та інші утворені радами органи виконавчої влади (ст. 10, 11 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») [8,9]. Відповідно до ст. ст. 2, 3 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» посадова особа місцевого самоврядування – є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. Дія цього Закону не поширюється на технічних працівників та обслуговуючий персонал органів місцевого самоврядування[10].

Посадами в органах місцевого самоврядування є: виборні посади, на які особи обираються на місцевих виборах; виборні посади, на які особи

обираються або затверджуються відповідною радою; посади, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України.

Позивачем або відповідачем у справі може бути орган чи посадова особа органу територіального самоврядування [10]. Водночас місцевим загальним судам не підвідомчі адміністративні справи, в яких однією зі сторін є орган або посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, якщо такі справи підвідомчі районному адміністративному суду.

Відповідно до ст. 20 Кодексу адміністративного судочинства України місцевим загальним судам, як адміністративним судам, підсудні [11]:

1) адміністративні справи щодо рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про адміністративну відповідальність;

2) адміністративні справи, пов'язані з виборчим процесом чи референдумом, щодо:

– оскарження рішень, дій чи бездіяльності окружних виборчих комісій, окружних комісій референдуму, членів цих комісій;

– уточнення списку виборців;

– оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів у сфері медіа, підприємств, установ, організацій, їх посадових та службових осіб, творчих працівників суб'єктів у сфері медіа, що порушують законодавство про вибори та референдум;

– оскарження дій чи бездіяльності кандидата у депутати сільської, селищної ради, кандидатів на посаду сільського, селищного голови, їх довірених осіб;

3) адміністративні справи, пов'язані з перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території України, щодо:

– примусового повернення іноземців та осіб без громадянства до країни походження або третьої країни;

– примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України;

– затримання іноземців чи осіб без громадянства з метою їх ідентифікації та (або) забезпечення їх примусового видворення за межі території України;

– продовження строку тримання іноземців чи осіб без громадянства з метою їх ідентифікації та (або) забезпечення примусового видворення за межі території України;

– затримання іноземців чи осіб без громадянства до вирішення питання про визнання їх біженцями або особами, які потребують додаткового захисту в Україні;

– затримання іноземців або осіб без громадянства з метою забезпечення їх видачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію;

4) адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності

державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень судів у справах, визначених пунктами 1-3 частини першої цієї статті;

5) адміністративні справи щодо оскарження рішень Національної комісії з питань реабілітації у правовідносинах, утвореної на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» [11].

Окружним адміністративним судам підсудні всі адміністративні справи, крім визначених частинами першою та третьою цієї статті.

Вищому антикорупційному суду підсудні справи про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції".

Зокрема, окружним адміністративним судам підсудні адміністративні справи, у яких однією зі сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, обласна рада, Київська або Севастопольська міська рада, їх посадова чи службова особа, крім випадків, передбачених цим Кодексом, та крім справ з приводу їхніх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки та справ, які підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам [11].

Отже, якщо сторонами у справі є орган місцевого самоврядування чи його посадова особа з однієї сторони і орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, обласна рада, Київська або Севастопольська міська рада, їх посадова чи службова особа з другої сторони, справа не підсудна місцевим загальним судам.

Окрім розгляду справ у порядку кримінального, цивільного та адміністративного судочинства у випадках, встановлених законодавством України, місцевий загальний суд розглядає справи про адміністративні правопорушення, перелік яких міститься у ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення[5]. Це, наприклад, дрібні крадіжки, дрібне хуліганство, ухилення від відшкодування шкоди, завданої злочином, порушення порядку при організації та проведенні зборів, вуличних походів і демонстрацій, прояв неповаги до суду або Конституційного суду України, порушення норм законодавства про державну таємницю, порушення порядку ведення єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов, тощо. Справи про адміністративні правопорушення розглядає суддя одноособово. Рішення судді в цих випадках називається постановою [7].

Повноваження місцевих господарських судів.

Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені законом до їх юрисдикції.

Відповідно до ст. 24 Господарського процесуального кодексу України усі справи, що підлягають вирішенню в порядку господарського судочинства, розглядаються місцевими господарськими судами як судами

першої інстанції, крім справ, визначених частинами другою та третьою цієї статті [12]. Справи щодо оскарження рішень третейських судів, про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів розглядаються апеляційними господарськими судами як судами першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом. Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає як суд першої інстанції справи у спорах, визначених частиною другою статті 20 цього Кодексу. [12].

Справи, підсудні місцевим господарським судам (ч. 1 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України):

1. Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці;

2) справи у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду;

3) справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів;

4) справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах;

5) справи у спорах щодо фінансових інструментів, зокрема щодо цінних паперів, в тому числі пов'язані з правами на цінні папери та правами, що виникають з них, емісією, розміщенням, обігом та погашенням цінних паперів, обліком прав на цінні папери, зобов'язаннями за цінними паперами, крім боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах;

6) справи у спорах щодо права власності чи іншого речового права на майно (рухоме та нерухоме, в тому числі землю), реєстрації або обліку прав на майно, яке (права на яке) є предметом спору, визнання недійсними актів, що порушують такі права, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, а також справи у спорах щодо майна, що є предметом забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці;

7) справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, в тому числі у спорах, пов'язаних з оскарженням рішень Антимонопольного комітету України, а також справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законом до їх компетенції, крім спорів, які віднесені до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

8) справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України;

9) справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;

10) справи у спорах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів, посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, крім актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, прийнятих на виконання їхніх владних управлінських функцій, та спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем;

11) справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України "Про третейські суди", якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у цій статті;

12) справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (власників), учасника (учасників), акціонера (акціонерів) такої юридичної особи, поданим в її інтересах;

13) вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, визнання недійсними актів, що порушують права на майно (майнові права), якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав чи спору, що виник з корпоративних відносин, якщо цей спір підлягає розгляду в господарському суді і переданий на його розгляд разом з такими вимогами;

14) справи у спорах про захист ділової репутації, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем або самозайнятою особою;

15) інші справи у спорах між суб'єктами господарювання;

16) справи за заявами про видачу судового наказу, якщо заявником та

боржником є юридична особа або фізична особа – підприємець;

17) справи, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійних договорів, крім спорів, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства;

18) справи у спорах щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів власників облігацій, що виникають між адміністратором за випуском облігацій та емітентом облігацій та/або особами, які надають забезпечення за такими облігаціями;

19) справи у спорах щодо оскарження рішення зборів власників облігацій. Терміни "особа, яка надає забезпечення", "збори власників облігацій" вживаються у цьому Кодексі у значенні, наведеному в Законі України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки".

20) справи у спорах між організацією водокористувачів та її членом або власником (користувачем) земельної ділянки сільськогосподарського призначення, включеної до території обслуговування відповідної організації водокористувачів, щодо набуття чи припинення членства в такій організації водокористувачів, укладання, зміни, розірвання, виконання організацією водокористувачів договорів, додаткових угод та іншої документації, яка відповідно до умов договору є його невід'ємною частиною, умов надання послуг організацією водокористувачів, визнання недійсними правочинів, вчинених організацією водокористувачів, а також щодо визначення території обслуговування організації водокористувачів; справи у спорах між власниками меліоративних систем або мереж та водокористувачами щодо умов забору, доставки води та її відведення.

2. Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом

від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань.

Повноваження місцевих адміністративних судів

Місцеві адміністративні суди розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи). Місцевий адміністративний суд розглядає справи у публічно-правових спорах (ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України), зокрема[11]:

1) спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;

1-1) спорах адміністратора за випуском облігацій, який діє в інтересах власників облігацій відповідно до положень Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2) спорах з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спорах між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;

4) спорах, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;

5) за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом;

6) спорах щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;

7) спорах фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації;

8) спорах щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;

9) спорах щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших подібних органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб;

10) спорах щодо формування складу державних органів, органів місцевого самоврядування, обрання, призначення, звільнення їх посадових осіб;

11) спорах фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій

або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України "Про оборонні закупівлі", крім спорів, пов'язаних із укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель, а також зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю;

12) спорах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів охорони державного кордону у справах про правопорушення, передбачені Законом України "Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень";

13) спорах щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України "Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років";

14) спорах із суб'єктами владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства;

15) спорах, що виникають у зв'язку з оголошенням, проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу;

16) спорах щодо здійснення державного регулювання, нагляду і контролю у сфері медіа.

2. Юрисдикція адміністративних судів не поширюється на справи:

1) що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України;

2) що мають вирішуватися в порядку кримінального судочинства;

3) про накладення адміністративних стягнень, крім випадків, визначених цим Кодексом;

4) щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) громадського об'єднання, саморегулювальної організації віднесені до його (її) внутрішньої діяльності або виключної компетенції, крім справ у спорах, визначених пунктами 9, 10 частини першої цієї статті. [10].

Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Місцеві загальні суди як адміністративні суди розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи), і до їхньої юрисдикції належать також публічно-правові спори, в яких однією зі сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, їхня службова або посадова особа (крім справ із приводу їхніх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки). Як уже зазначалося, розглядаються також справи про оскарження дій чи бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади, якщо позивач забажав вирішити свою справу саме в цьому суді, а не

місцевому загальному суді.

Окружним адміністративним судам підсудні всі адміністративні справи, крім тих, що визначені ч. 1 ст. 20 Кодексу адміністративного судочинства України. Про це йдеться у ч. 2 цієї статті [11].

Підсудність окремих категорій справ місцевим судам, а також порядок їх розгляду визначаються законом.

Апеляційні суди

У загальній судовій системі апеляційні суди виступають як апеляційні суди для розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ та справ про адміністративні правопорушення. Апеляційними судами для розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є: апеляційні суди областей; апеляційні суди міст Києва та Севастополя; Апеляційний суд Автономної Республіки Крим. Апеляційними судами для розгляду господарських справ, апеляційними судами для розгляду адміністративних справ є, відповідно, апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди, що утворюються в апеляційних округах.

Склад апеляційного суду.

До складу апеляційного суду входять судді зі стажем роботи на посаді судді не менше п'яти років, з-поміж яких призначаються голова суду та його заступники. В апеляційному суді, де кількість суддів перевищує тридцять п'ять, можуть бути призначені не більше трьох заступників голови.

Для розгляду окремих категорій справ у межах відповідної юрисдикції у складі апеляційного суду можуть створюватися судові палати. Головою колегії суддів є секретар колегії суддів, який призначається з-поміж суддів цього суду. Питання про утворення судової колегії, її склад, а також призначення секретаря судової колегії розглядаються на зборах суддів апеляційного суду за поданням голови суду.

Повноваження апеляційного суду окреслені у ст. 27 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Апеляційний суд:

1) здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом;

2) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики відповідні місцеві суди, Верховний Суд;

3) надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства;

4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суди першої інстанції, з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. (ст. 26 Закону України «Про

судоустрій і статус суддів»). Однак щодо злочинних діянь кримінально-процесуальне законодавство не визначає таких випадків [4].

Так, згідно зі ст. 33 КПК України кримінальні провадження у першій інстанції здійснюють місцеві загальні суди, а також Вищий антикорупційний суд. Розгляд апеляційними судами як судом першої інстанції кримінальних проваджень у КПК України не передбачається. Це свідчить про деяку суперечність між ст. 26 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та ст. 33 «Інстанційна підсудність» КПК України.

Апеляційними судами з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є апеляційні суди, що утворюються в апеляційних округах.

Указом Президента України № 452/2017 від 29.12.2017 «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах» було утворено 26 апеляційних судів:

1) *Кримський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Автономну Республіку Крим, з місцезнаходженням у містах Сімферополі та Феодосії;

2) *Вінницький апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Вінницьку область, з місцезнаходженням у місті Вінниці;

3) *Волинський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Волинську область, з місцезнаходженням у місті Луцьку;

4) *Дніпровський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Дніпропетровську область, з місцезнаходженням у містах Дніпрі та Кривому Розі;

5) *Донецький апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Донецьку область, з місцезнаходженням у містах Бахмуті, Донецьку і Маріуполі;

6) *Житомирський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Житомирську область, з місцезнаходженням у місті Житомирі;

7) *Закарпатський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Закарпатську область, з місцезнаходженням у місті Ужгороді;

8) *Запорізький апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Запорізьку область, з місцезнаходженням у місті Запоріжжі;

9) *Івано-Франківський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Івано-Франківську область, з місцезнаходженням у місті Івано-Франківську;

10) *Кропивницький апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Кіровоградську область, з місцезнаходженням у місті Кропивницькому;

11) *Луганський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Луганську область, з місцезнаходженням у містах Луганську та Северодонецьку;

12) *Львівський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Львівську область, з місцезнаходженням у місті Львові;

13) *Миколаївський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає

Миколаївську область, з місцезнаходженням у місті Миколаєві;

14) *Одеський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Одеську область, з місцезнаходженням у місті Одесі;

15) *Полтавський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Полтавську область, з місцезнаходженням у місті Полтаві;

16) *Рівненський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Рівненську область, з місцезнаходженням у місті Рівному;

17) *Сумський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Сумську область, з місцезнаходженням у місті Суми;

18) *Тернопільський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Тернопільську область, з місцезнаходженням у місті Тернополі;

19) *Харківський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Харківську область, з місцезнаходженням у місті Харкові;

20) *Херсонський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Херсонську область, з місцезнаходженням у місті Херсоні;

21) *Хмельницький апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Хмельницьку область, з місцезнаходженням у місті Хмельницькому;

22) *Черкаський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Черкаську область, з місцезнаходженням у місті Черкасах;

23) *Чернівецький апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Чернівецьку область, з місцезнаходженням у місті Чернівцях;

24) *Чернігівський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Чернігівську область, з місцезнаходженням у місті Чернігові;

25) *Київський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає Київську область і місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві;

26) *Севастопольський апеляційний суд в апеляційному окрузі*, що включає місто Севастополь, з місцезнаходженням у місті Севастополі [13].

Повноваження апеляційного суду за наслідками розгляду апеляційної скарги у кримінальному провадженні визначені ст. 407 КПК України [7]. Отже, за результатами апеляційного розгляду за скаргою на вирок чи ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

1) залишити вирок чи ухвалу без змін;
2) змінити вирок чи ухвалу;
3) скасувати судові рішення повністю або частково та ухвалити нове рішення;

4) скасувати постанову повністю або частково та прийняти нову постанову;

5) скасувати вирок чи постанову та закрити кримінальне провадження;

6) скасувати вирок чи ухвалу та призначити новий розгляд у суді першої інстанції.

За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок суду на підставі угоди суд апеляційної інстанції, крім рішень, передбачених п. 1-5 ч. 1 ст. 407 КПК України, має право скасувати вирок і направити кримінальне провадження[8]:

1) до суду першої інстанції для проведення судового провадження у загальному порядку, якщо угода була укладена під час судового провадження;

2) до органу досудового розслідування для здійснення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була укладена під час досудового розслідування.

За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на ухвали слідчого судді суд апеляційної інстанції має право:

- 1) залишити ухвалу без змін;
- 2) скасувати ухвалу і постановити нову ухвалу.

Повноваження апеляційного суду під час розгляду цивільних справ визначено ст. 374 ЦПК України[7].

Суд має право:

1) залишити судові рішення без змін, а скаргу без задоволення;

2) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити у відповідній частині нове рішення або змінити рішення;

3) визнати нечинним судові рішення суду першої інстанції повністю або частково у передбачених ЦПК України випадках і закрити провадження у справі у відповідній частині;

4) скасувати судові рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково;

5) скасувати судові рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю;

6) скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції;

7) скасувати ухвалу про відкриття провадження у справі і прийняти постанову про направлення справи для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю;

8) у передбачених ЦПК України випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених у п. 1-7 ч. 1 ст. 374 ЦПК України [6].

Повноваження апеляційного суду під час розгляду господарських справ визначено ст. 275 Господарського процесуального кодексу України (у подальшому ГПК України). Так, суд апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги має право:

1) залишити судові рішення без змін, а скаргу без задоволення;

2) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення;

3) визнати нечинним судові рішення суду першої інстанції повністю або частково у передбачених ГПК України випадках і закрити провадження у справі у відповідній частині;

4) скасувати судові рішення повністю або частково і у відповідній

частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково;

5) скасувати судові рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю;

6) скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції;

7) у передбачених ГПК України випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених у п. 1-6 ч. 1 ст. 275 ГПК України [14].

Повноваження апеляційного суду під час розгляду адміністративних справ визначено ст. 315 Кодексу адміністративного судочинства України. Суд має право[11]:

1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а судові рішення – без змін;

2) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити нове судові рішення у відповідній частині або змінити судові рішення;

3) скасувати судові рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково;

4) визнати нечинним судові рішення суду першої інстанції повністю або частково у визначених Кодексом адміністративного судочинства України випадках і закрити провадження у справі у відповідній частині;

5) скасувати судові рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю;

6) у визначених Кодексом адміністративного судочинства України випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених у п. 1-5 ч. 1 ст. 315 Кодексу адміністративного судочинства України [11].

Апеляційними судами з розгляду адміністративних справ, апеляційними судами з розгляду господарських справ є, відповідно, апеляційні адміністративні суди та апеляційні господарські суди, що утворюються у відповідних апеляційних округах.

Згідно з п. 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 та Указу Президента України № 455/2017 від 29.12.2017 «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах» було утворено[14]:

1) Перший апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Донецьку та Луганську області, з місцезнаходженням у містах Донецьку та Краматорську Донецької області;

2) Другий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Полтавську, Сумську та Харківську області, з місцезнаходженням у місті Харкові;

3) Третій апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Дніпропетровську, Запорізьку та Кіровоградську області, з місцезнаходженням у місті Дніпрі;

4) Четвертий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, з місцезнаходженням у місті Севастополі;

5) П'ятий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Миколаївську, Одеську та Херсонську області, з місцезнаходженням у місті Одесі;

6) Шостий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Київську, Черкаську, Чернігівську області та місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві;

7) Сьомий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Вінницьку, Житомирську, Хмельницьку та Чернівецьку області, з місцезнаходженням у місті Вінниці;

8) Восьмий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську та Тернопільську області, з місцезнаходженням у місті Львові.

Відповідно до «Прикінцевих та перехідних положень» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Указу Президента України № 454/2017 від 29.12.2017 «Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах» було утворено[15]:

1) Східний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Донецьку, Луганську, Полтавську та Харківську області, з місцезнаходженням у місті Харкові;

2) Центральний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Дніпропетровську, Запорізьку та Кіровоградську області, з місцезнаходженням у місті Дніпрі;

3) Південний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, з місцезнаходженням у місті Севастополі;

4) Південно-західний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Миколаївську, Одеську та Херсонську області, з місцезнаходженням у місті Одесі;

5) Північний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Київську, Сумську, Черкаську, Чернігівську області та місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві;

6) Північно-західний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Вінницьку, Волинську, Житомирську, Рівненську та Хмельницьку області, з місцезнаходженням у місті Рівному;

7) Західний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську та Чернівецьку області, з місцезнаходженням у місті Львові [14].

Крім того, апеляційний суд може створювати судові палати для розгляду окремих категорій справ. Питання про утворення колегії суду, її склад, а також обрання секретаря колегії суду за поданням голови суду вирішують збори суддів апеляційного суду (ч. 4 ст. 26 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [4].

Секретар судової палати виконує такі функції:

- 1) організовує роботу відповідної палати;
- 2) здійснює контроль за аналізом та узагальненням судової практики у справах, віднесених до юрисдикції палати;
- 3) інформує збори суддів апеляційного суду про діяльність сенату суду.

Повноваження апеляційного суду визначені ст. 27 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Отже, апеляційний суд:

- 1) здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики відповідні місцеві суди, Верховний Суд;
- 3) надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом. [4].

Вимоги до судді апеляційного суду.

Суддею апеляційного суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя в апеляційному суді, а також відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката, в тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1-3 цієї частини, щонайменше сім років.

Суддя апеляційного суду здійснює правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом.

Слід звернути увагу на те, що вимога, якій повинен відповідати кандидат на посаду судді апеляційного суду, може бути лише однією із зазначених.

Суддя апеляційного суду здійснює правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом.

Структура апеляційного суду:

– *голова суду* – призначається з-поміж суддів цього суду і виконує повноваження, визначені ст. 29 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а саме[5]:

1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

2) визначає адміністративні повноваження заступників голови апеляційного суду;

3) контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посади керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду, вносить подання про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

4) видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ;

5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів в апеляційному суді у триденний строк з дня їх утворення;

6) забезпечує виконання рішень зборів суддів апеляційного суду;

7) організовує ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

8) сприяє виконанню вимог щодо підтримання кваліфікації суддів апеляційного суду та підвищення їхнього професійного рівня;

9) здійснює повноваження слідчого судді та призначає з числа суддів апеляційного суду суддів (суддю) для здійснення таких повноважень у випадках, визначених процесуальним законом;

9-1) здійснює відповідно до Закону України "Про розвідку" повноваження уповноваженого судді щодо судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час здійснення розвідувальної діяльності та/або призначає суддю (суддів) з числа суддів апеляційного суду для здійснення таких повноважень під час розгляду питання про надання дозволу на проведення розвідувальних заходів;

10) здійснює інші повноваження, визначені законом.

2. *Голова апеляційного суду* з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

3. У разі відсутності голови апеляційного суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення – заступник голови суду, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду – суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді

судді.

Заступник голови суду здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду (ст. 30 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [4].

– *судові палати для розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції* – можуть утворюватися у складі суду апеляційної інстанції (рішення про утворення судової палати, її склад, а також про обрання секретаря судової палати приймаються зборами суддів апеляційного суду за пропозицією голови суду). Судову палату очолює секретар судової палати, який обирається з числа суддів цього суду строком на три роки.

Секретар судової палати:

- 1) організовує роботу відповідної палати;
- 2) контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати;
- 3) інформує збори суддів апеляційного суду про діяльність судової палати.

Судді апеляційного суду (членами апеляційного суду є також судді, які перебувають на посаді судді не менше п'яти років) – здійснюють судові провадження в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законодавством;

Слідчі судді, які призначаються головою суду з-поміж суддів апеляційного суду;

Судді, уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, – обираються зборами суддів суду.

Підставою для звернення до апеляційного суду є апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції, яке не набрало законної сили.

Судові рішення в апеляційному порядку переглядаються колегією у складі не менше трьох професійних суддів, один із яких є головою колегії. Постанова або ухвала суду апеляційної інстанції набирає законної сили з моменту її проголошення.

Остаточним рішенням є постанова, вирок, ухвала суду першої інстанції.

Слід пам'ятати, що у випадках, встановлених процесуальним законом, суд апеляційної інстанції розглядає справи відповідної юрисдикції як суд першої інстанції з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Судові рішення апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції, переглядає Верховний Суд.

Вищі спеціалізовані суди

У системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди – суди першої та апеляційної інстанцій – для розгляду окремих категорій справ (ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Вищий суд з питань
інтелектуальної власності

Вищий антикорупційний суд

У складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також утворюється апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції. Апеляційна палата вищого спеціалізованого суду діє у його складі на засадах інституційної, організаційної, кадрової та фінансової автономії. Кількість суддів в апеляційній палаті вищого спеціалізованого суду визначає у межах загальної кількості суддів вищого спеціалізованого суду Вища рада правосуддя з урахуванням консультативного висновку Державної судової адміністрації України. [16].

Структура судових палат для розгляду окремих категорій справ.

Судову палату для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції очолює секретар судової палати, який обирається з числа суддів відповідної палати строком на три роки, а апеляційну палату очолює голова палати, який обирається з числа суддів цієї палати строком на три роки.

Секретар судової палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції:

- 1) організовує роботу відповідної палати;
- 2) контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати;
- 3) інформує збори суддів відповідного вищого спеціалізованого суду про діяльність судової палати.

Голова апеляційної палати:

- 1) здійснює повноваження, передбачені пунктами 1-3 частини шостої цієї статті;
- 2) представляє апеляційну палату з питань її діяльності перед органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;
- 3) інформує збори суддів вищого спеціалізованого суду та Верховний Суд про результати узагальнення судової практики;
- 4) сприяє виконанню вимог щодо підтримання кваліфікації суддів палати, підвищення їхнього професійного рівня;
- 5) контролює ефективність діяльності самостійного структурного підрозділу, що здійснює організаційне забезпечення роботи апеляційної

палати, вносить пропозиції про призначення на посаду керівника цього підрозділу та погоджує його звільнення з посади, вносить подання про заохочення або накладення на нього дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства, погоджує проект положення про такий структурний підрозділ та зміни до цього положення;

б) погоджує проект кошторису вищого спеціалізованого суду в частині фінансування діяльності апеляційної палати, а також погоджує використання бюджетних коштів, передбачених на утримання апеляційної палати;

7) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів у суді у триденний строк з дня їх утворення;

8) здійснює інші повноваження, визначені законом.

У разі відсутності голови палати для розгляду справ в апеляційній інстанції його обов'язки виконує суддя палати, який має найбільший стаж роботи на посаді судді. Рішення про утворення і склад судових палат для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, про обрання секретарів цих судових палат приймаються зборами суддів відповідного вищого спеціалізованого суду за пропозицією голови суду. Рішення про обрання голови апеляційної палати приймається зборами суддів цієї палати шляхом таємного голосування більшістю голосів суддів апеляційної палати [4].

Повноваження вищого спеціалізованого суду окреслені у ст. 32 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Вищий спеціалізований суд:

1) здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах та в порядку, визначених процесуальним законом;

2) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд;

3) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Повноваження Верховного суду з питань інтелектуальної власності.

У ч. 2 ст. 20 ГПК України детально визначено повноваження суду вищої інстанції у справах інтелектуальної власності. Зокрема, такий суд розглядає:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі

спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань.

Вимоги до судді вищого суду у сфері інтелектуальної власності. Суддею Верховного Суду у справах інтелектуальної власності може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді та за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також:

1) має стаж роботи на посаді судді не менше трьох років;

2) має не менше п'яти років досвіду роботи представником у справах інтелектуальної власності (патентний представник);

3) має не менше п'яти років професійного стажу роботи адвокатом із представництва в суді у справах, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності;

4) має сукупний стаж роботи (професійної діяльності) не менше п'яти років відповідно до вимог, визначених п. 1-3 ч. 1 ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4].

Повноваження Вищого антикорупційного суду (ВАКС).

Ст. 4 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» визначено, що «ВАКС» [17]:

– здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", у порядку адміністративного судочинства;

– аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику у кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд та надає йому пропозиції до висновків щодо проектів

законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному веб-сайті. [17].

Структура Вищого антикорупційного суду.

ВАКС складається з суду першої інстанції та Апеляційної палати. До його складу входять 38 суддів.

До складу суду першої інстанції входять 27 суддів: 9 слідчих суддів та 6 колегій по 3 судді в кожній (з 01.01.2021 року — 5 постійних колегій) для розгляду справ за сутністю, та обрано 9 (з 01.01.2021 року — 12) слідчих суддів для здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб на стадії досудового розслідування.

До повноважень слідчих суддів належить здійснення у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування.

Компетенція колегій – розгляд кримінальних проваджень на стадії досудового розслідування по суті. До компетенції сенатів належить оцінка кримінального провадження на стадії досудового розслідування у тій чи іншій справі.

Апеляційна палата переглядає судові рішення слідчих суддів та суду першої інстанції і складається з 11 суддів (4 колегій).

Вимоги до судді Вищого антикорупційного суду.

Суддею Вищого антикорупційного суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому антикорупційному суді та відповідає іншим вимогам, встановленим законом (ч. 2 ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

На посаду судді Вищого антикорупційного суду громадянин України може бути призначений, якщо він відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, передбаченим Законом України "Про судоустрій і статус суддів", а також володіє знаннями та практичними навичками, необхідними для здійснення судочинства у справах, пов'язаних з корупцією, та відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката, у тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) зазначеної у пунктах 1-3 цієї частини роботи (професійної діяльності) щонайменше сім років.

Водночас, згідно вимог ст. 7 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» суддею Вищого антикорупційного суду *не може бути*

призначена особа:

1) яка упродовж десяти років, що передують призначенню: працювала (проходила службу) в органах прокуратури України, внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державному бюро розслідувань, інших правоохоронних органах (органах правопорядку), податковій міліції, Службі безпеки України, митних органах, Національному антикорупційному бюро України, Бюро економічної безпеки України, Національному агентстві з питань запобігання корупції, Національному агентстві України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших кримінальних правопорушень, Антимонопольному комітеті України, Рахунковій палаті, центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; обіймала політичні посади, мала представницький мандат;

2) яка упродовж останніх п'яти років входила до складу керівних органів політичної партії або перебувала у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією;

3) відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

4) яка входила до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

5) яка була членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або Вищої ради юстиції до набрання чинності Законом України "Про відновлення довіри до судової влади в Україні";

6) яка входила до складу Міжвідомчої комісії з питань державних закупівель до створення електронної системи закупівель відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі";

7) яка відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, була позбавлена права обіймати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (крім осіб, які були реабілітовані), незалежно від зняття чи погашення такої судимості, або яка мала судимість за вчинення будь-якого умисного кримінального правопорушення, незалежно від зняття чи погашення такої судимості.

Повноваження Голови вищого спеціалізованого суду.

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Голова вищого спеціалізованого суду:

1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями;

2) визначає адміністративні повноваження заступників голови вищого

спеціалізованого суду;

3) контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посади керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду, вносить подання про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

4) видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ;

5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів у суді у триденний строк з дня їх утворення;

6) забезпечує виконання рішень зборів суддів вищого спеціалізованого суду;

7) організовує ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

8) сприяє виконанню вимог щодо підтримання кваліфікації суддів вищого спеціалізованого суду та підвищення їхнього професійного рівня;

9) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова вищого спеціалізованого суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

У разі відсутності голови вищого спеціалізованого суду його адміністративні повноваження здійснює один із заступників голови суду за визначенням голови суду, за відсутності такого визначення – заступник голови суду, який має більший стаж роботи на посаді судді, а в разі відсутності заступника голови суду – суддя цього суду, який має більший стаж роботи на посаді судді.

Верховний Суд

Верховний Суд – найвищий суд у системі судоустрою України. Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом.

Верховний Суд:

1) здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом;

2) здійснює аналіз судової статистики, узагальнення судової практики;

3) надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою;

4) надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

5) звертається до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України;

6) забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом;

7) забезпечує апеляційні та місцеві суди методичною інформацією з питань правозастосування;

8) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Структура Верховного Суду.

У складі Верховного Суду діють:

- 1) Велика Палата Верховного Суду;
- 2) Касаційний адміністративний суд;
- 3) Касаційний господарський суд;
- 4) Касаційний кримінальний суд;
- 5) Касаційний цивільний суд.

До складу кожного касаційного суду входять судді відповідної спеціалізації.

У кожному касаційному суді утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ із урахуванням спеціалізації суддів.

Кількість та спеціалізація судових палат визначаються рішенням зборів суддів касаційного суду з урахуванням вимог ч. 5, 6 ст. 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та судового навантаження.

Так, у *Касаційному адміністративному суді* обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо:

- 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- 2) захисту соціальних прав;
- 3) виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

громадян.

У *Касаційному господарському суді* обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо (про):

- 1) банкрутство;
- 2) захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством;
- 3) корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів.

Інші палати у касаційних судах створюються за рішенням зборів суддів касаційного суду.

У Верховному Суді діє Пленум Верховного Суду.

Вимоги до судді Верховного суду.

Суддею Верховного Суду може бути особа, яка відповідає вимогам до

кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Верховному Суді, а також відповідає одній із таких вимог (ч. 1 ст. 38 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»):

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше десяти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше десять років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката, в тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше десять років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1-3 цієї частини, щонайменше десять років.

Повноваження судді Верховного Суду (ч. 2 ст. 38 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»):

- 1) здійснює правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) бере участь у розгляді питань, що виносяться на засідання Пленуму Верховного Суду;
- 3) аналізує судову практику, бере участь у її узагальненні;
- 4) бере участь у розгляді питань, що виносяться на збори суддів відповідного касаційного суду, та здійснює інші повноваження, визначені законом.

Верховний Суд очолює Голова Верховного Суду, якого обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Пленум Верховного Суду з числа суддів Верховного Суду в порядку, встановленому цим Законом.

Повноваження Голови Верховного Суду:

- 1) представляє Верховний Суд як найвищий суд у системі судоустрою України у зносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями;
- 2) визначає адміністративні повноваження заступника Голови Верховного Суду;
- 3) скликає Пленум Верховного Суду; вносить на розгляд Пленуму подання щодо обрання на посаду секретаря Пленуму; вносить на розгляд Пленуму питання та головує на його засіданнях;
- 4) контролює ефективність діяльності апарату Верховного Суду, погоджує призначення на посаду керівника апарату суду та його першого заступника, вносить подання про застосування до керівника апарату суду та його першого заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;
- 5) інформує Пленум Верховного Суду про діяльність Верховного Суду;
- 6) здійснює інші повноваження, визначені законом.

3. Голова Верховного Суду з питань, що належать до його адміністративних повноважень, видає накази і розпорядження.

4. Голова Верховного Суду за посадою входить до складу Вищої ради правосуддя.

5. У разі відсутності Голови Верховного Суду його адміністративні повноваження здійснює заступник Голови Верховного Суду. У разі відсутності заступника Голови Верховного Суду адміністративні повноваження Голови Верховного Суду здійснює суддя, який має більший стаж роботи на посаді судді Верховного Суду.

Порядок обрання Голови Верховного Суду.

1. Пленум Верховного Суду обирає Голову Верховного Суду на посаду та звільняє його з посади більшістю голосів від загального складу Пленуму шляхом таємного голосування.

2. Голова Верховного Суду обирається з числа суддів Верховного Суду строком на чотири роки з правом обіймати посаду Голови Верховного Суду не більше двох строків поспіль.

3. Голова Верховного Суду не може одночасно обіймати будь-яку іншу адміністративну посаду.

4. Пленум Верховного Суду з питання обрання Голови Верховного Суду скликається не пізніше одного місяця з дня припинення повноважень попереднього Голови Верховного Суду.

5. Звільнення з посади судді Верховного Суду та припинення його повноважень, закінчення строку, на який суддю обрано Головою Верховного Суду, припиняє його повноваження як Голови Верховного Суду.

6. Повноваження Голови Верховного Суду також припиняються достроково внаслідок висловлення йому недовіри Пленумом Верховного Суду.

7. Процедура обрання на посаду Голови Верховного Суду та звільнення його з посади встановлюється Регламентом Пленуму Верховного Суду, що затверджується Пленумом. Зміна регламентної процедури менше ніж за шість місяців до закінчення строку повноважень Голови Верховного Суду не допускається.

Відповідно до ст. 44 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] судові палати Касаційного суду мають такі повноваження:

1) здійснюють правосуддя в порядку, встановленому процесуальним законом;

2) аналізують судову статистику та вивчають судову практику;

3) здійснюють інші повноваження, визначені законом.

2. Персональний склад судових палат та кількість суддів у судових палатах визначаються зборами суддів відповідного касаційного суду.

3. Судову палату очолює секретар судової палати, який:

1) організовує роботу відповідної судової палати та головує на її засіданнях;

- 2) організовує аналіз судової статистики, вивчення судової практики;
- 3) інформує збори суддів касаційного суду про діяльність судової палати;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

4. Секретар судової палати обирається на посаду строком на чотири роки та звільняється з посади більшістю голосів суддів відповідної судової палати шляхом таємного голосування.

5. У разі відсутності секретаря судової палати його обов'язки виконує суддя палати, який має найбільший стаж роботи на посаді судді відповідного касаційного суду.

Велика Палата Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду є постійно діючим колегіальним органом Верховного Суду, до складу якого входить двадцять один суддя Верховного Суду.

Повноваження Великої Палати Верховного Суду окреслені ст. 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Відповідно до них Велика Палата Верховного Суду:

- 1) у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права;
- 2) діє як суд апеляційної інстанції у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції;
- 3) аналізує судову статистику та вивчає судову практику, здійснює узагальнення судової практики;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Судді Верховного Суду обираються до Великої Палати зборами суддів відповідних касаційних судів з числа суддів таких касаційних судів.

Кожен касаційний суд у складі Верховного Суду обирає по п'ять суддів до Великої Палати Верховного Суду. До складу Великої Палати Верховного Суду також входить Голова Верховного Суду за посадою.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, здійснює повноваження судді Великої Палати Верховного Суду протягом трьох років (крім Голови Верховного Суду), але не більше двох строків поспіль.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, а також Голова Верховного Суду не здійснюють правосуддя у відповідному касаційному суді.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, не може бути обраний на будь-які адміністративні посади, окрім посади Секретаря Великої Палати Верховного Суду.

Секретар Великої Палати:

- 1) організовує роботу Великої Палати і головує на її пленарних засіданнях;
- 2) організовує аналіз судової статистики, вивчення і узагальнення судової практики;

- 3) інформує Пленум Верховного Суду про діяльність Великої Палати;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Засідання Великої Палати Верховного Суду вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше ніж дві третини її складу. Пленум Верховного Суду (ст. 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») є колегіальним органом, до складу якого входять усі судді Верховного Суду.

Пленум Верховного Суду:

1) обирає на посади та звільняє з посад Голову Верховного Суду та заступника Голови Верховного Суду у порядку, встановленому цим Законом;

2) обирає з числа суддів Верховного Суду за поданням Голови Верховного Суду та увільняє від виконання обов'язків секретаря Пленуму Верховного Суду;

3) заслуховує інформацію Голови Верховного Суду про його діяльність, Секретаря Великої Палати Верховного Суду про діяльність Палати;

4) надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою України;

4-1) надає у випадку, передбаченому цим Законом, Вищій раді правосуддя консультативний висновок, який є офіційним документом, що містить рекомендації та пропозиції щодо кількості суддів у складі Верховного Суду;

5) приймає рішення про звернення до Конституційного Суду України з питань конституційності законів та інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України;

6) надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, в яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

7) затверджує Регламент Пленуму Верховного Суду;

8) затверджує Положення про Науково-консультативну раду при Верховному Суді та її склад;

9) затверджує склад редакційної колегії офіційного друкованого органу Верховного Суду;

10) затверджує бюджетний запит Верховного Суду;

10-1) з метою забезпечення однакового застосування норм права при вирішенні окремих категорій справ узагальнює практику застосування матеріального і процесуального законів, систематизує та забезпечує оприлюднення правових позицій Верховного Суду з посиланням на судові рішення, в яких вони були сформульовані;

10-2) за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ;

11) розглядає та вирішує інші питання, віднесені законом до його повноважень.

Засідання Пленуму Верховного Суду є повноважним за умови присутності на ньому не менше двох третин від складу Пленуму, крім випадків, встановлених Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

На засідання Пленуму можуть бути запрошені представники органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, засобів масової інформації та інші особи.

Пленум Верховного Суду скликається Головою Верховного Суду в разі потреби або на вимогу не менш як четвертої частини від складу суддів Верховного Суду, але не рідше одного разу на три місяці. У разі відсутності Голови Верховного Суду Пленум скликається заступником Голови Верховного Суду.

Про день і час скликання Пленуму Верховного Суду та питання, що виносяться на його розгляд, учасники засідання Пленуму повідомляються не пізніше як за п'ять робочих днів до засідання. У цей же строк надсилаються матеріали щодо питань, які виносяться на розгляд Пленуму.

Засідання Пленуму веде Голова Верховного Суду. У разі відсутності Голови Верховного Суду засідання Пленуму веде заступник Голови Верховного Суду.

Порядок роботи Пленуму Верховного Суду встановлюється цим Законом та прийнятим відповідно до нього Регламентом Пленуму Верховного Суду.

Пленум Верховного Суду приймає з розглянутих питань постанови. Постанови Пленуму Верховного Суду підписуються головуючим на засіданні Пленуму та секретарем Пленуму і публікуються в офіційному друкованому органі та розміщуються на веб-сайті Верховного Суду.

Секретар Пленуму Верховного Суду організовує роботу секретаріату Пленуму, підготовку засідань Пленуму, забезпечує ведення протоколу та контролює виконання постанов, прийнятих Пленумом Верховного Суду.

Особливості проведення Пленуму Верховного Суду з розгляду окремих питань, у тому числі щодо процедури скликання, повноважності засідання, порядку роботи, процедури голосування, порядку прийняття рішень та підписання постанов, прийнятих Пленумом Верховного Суду, встановлюються законом.

Тести для самоконтролю:

1. На які групи поділяються місцеві суди в Україні:
 - а) загальні, господарські, адміністративні;
 - б) касаційні, адміністративні, загальні;
 - в) загальні, господарські, касаційні;
 - г) місцеві, апеляційні, Верховний Суд.

2. Судовий розгляд кримінального провадження у місцевих судах проводиться колегіально:

а) щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше восьми років або довічного ув'язнення;

б) щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше п'яти років;

в) щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років або довічного ув'язнення;

г) щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше дванадцяти років або довічного ув'язнення.

3. До повноважень місцевого господарського суду входять:

а) розгляд господарських справ;

б) розгляд справ із порушення виборчого законодавства;

в) розгляд кримінальних справ;

г) розгляд господарських справ, а також інших справ, що віднесені законом до їхньої юрисдикції.

4. Апеляційний суд, згідно з окресленими у законодавстві повноваженнями:

а) здійснює правосуддя, аналізує судову статистику, здійснює інші повноваження, визначені законом;

б) здійснює правосуддя, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, аналізує судову статистику, здійснює інші повноваження, визначені законом;

в) здійснює правосуддя, надає місцевим судам методичну допомогу, здійснює інші повноваження, визначені законом;

г) здійснює правосуддя, аналізує судову статистику, надає місцевим судам методичну допомогу, здійснює інші повноваження, визначені законом.

5. Який стаж на посаді судді повинна мати особа, щоб стати суддею апеляційного суду:

а) не менше п'яти років;

б) не менше семи років;

в) не менше трьох років;

г) не менше восьми років.

6. Хто очолює судову палату в апеляційному суді:

а) секретар судової палати;

б) той, хто має найбільший стаж роботи на посаді судді у відповідному суді;

в) голова апеляційного суду;

г) заступник голови апеляційного суду.

7. У разі відсутності голови апеляційного суду його адміністративні повноваження здійснює:

- а) один із заступників голови суду за визначенням голови суду;
- б) той, у кого найбільший стаж роботи на посаді судді;
- в) секретар судової палати;
- г) будь-який суддя, якого обере голова суду.

8. Підставою для звернення до апеляційного суду є:

- а) апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції, котре не набрало законної сили;
- б) апеляційне клопотання на рішення суду першої інстанції, котре не набрало законної сили;
- в) апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції, котре набрало законної сили;
- г) апеляційне клопотання на рішення суду першої інстанції, котре набрало законної сили.

9. До складу ВАКС (Вищого антикорупційного суду) входять:

- а) 38 суддів;
- б) 25 суддів;
- в) 28 суддів;
- г) 30 суддів.

10. У складі Верховного Суду діють:

- а) касаційний адміністративний суд, касаційний господарський суд, касаційний кримінальний суд, Велика Палата Верховного Суду, касаційний цивільний суд;
- б) касаційний адміністративний суд, касаційний господарський суд, касаційний кримінальний суд, касаційний цивільно-процесуальний суд;
- в) Велика Палата Верховного Суду, касаційний адміністративний суд, касаційний господарський суд, касаційний кримінальний суд;
- г) касаційний кримінальний суд, касаційний цивільний суд, Велика Палата Верховного Суду.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Які справи розглядають місцеві загальні суди?
2. У чому полягає спеціалізація судів загальної юрисдикції?
3. З чого складається система судів загальної юрисдикції?
4. Які повноваження голови місцевого суду?
5. Яка структура Верховного суду?
6. Яка структура апеляційного суду?

7. Які повноваження Пленуму Верховного Суду?
8. Яка структура Вищого антикорупційного суду України?

Додаткові завдання:

1. Надайте характеристику Вищим спеціалізованим судам України.
2. Яка основна підстава для звернення до апеляційного суду?
3. Назвіть особливий порядок обрання судді, уповноваженого здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх.
4. Який кількісний склад Верховного суду?
5. Які вимоги ставляться до судді вищого суду з інтелектуальної власності?
6. Що входить до повноважень апеляційного суду?
7. Що входить до повноважень слідчого судді?
8. Якими є повноваження апеляційного суду за наслідками розгляду апеляційних скарг у кримінальному провадженні?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Лист в.о. Голови ВСУ В. І. Гуменюк та суддів Верховного Суду України щодо незгоди з ліквідацією Суду від 09.07.2018. URL : [https://web.archive.org/web/20180723212331/http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/2e1f863e15917c54c22582c5004c4fe0/\\$FILE/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%A1%D1%83%D0%B4%D1%83%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf](https://web.archive.org/web/20180723212331/http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/2e1f863e15917c54c22582c5004c4fe0/$FILE/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%A1%D1%83%D0%B4%D1%83%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf).
3. Конституційний суд визнав незаконною ліквідацію Верховного суду за реформою 2016 року. Онлайн видання «hro «hromadske» від 19.02.2020» URL : <https://hromadske.ua/posts/konstitucijnij-sud-viznav-nezakonnoyu-likvidaciju-verhovnogo-sudu-za-reformoyu-2016-roku>.
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
6. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
8. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.
9. Бурбика М. М., Уткіна М. С. Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях) : навч. посібник. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/48426/1/Burbyka_sudovi.pdf.
10. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.
11. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України від 06.07.2005. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

12. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 з змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

13. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 452/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/2017#Text>.

14. Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 455/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455/2017#Text>.

15. Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 454/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454/2017#Text>.

16. Про Вищу Раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.

17. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>.

1.3. ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ СУДУ

Порядок утворення і ліквідації суду регламентований ст. 125 Конституції України [1], а також положеннями законів України «Про судоустрій і статус суддів» [2], «Про вищу раду правосуддя» [3], «Про утворення Вищого антикорупційного Суду» [4], Рішенням Вищої Ради Правосуддя № 141/0/15-19 від 17.01.2019, яким затверджено Положення про Державну судову адміністрацію України [5].

Суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проєкт якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій із Вищою радою правосуддя (ст. 125 Конституції).

Згідно з розділом 5 Положенням про Державну судову адміністрацію від 17.01.2019 р. забезпечення виконання рішень про утворення чи припинення (ліквідацію) судів у межах повноважень, визначених законом, покладено на державну судову адміністрацію. Відповідно до окреслених завдань Державна судова адміністрація: визначає кількість суддів у суді за погодженням із Вищою радою правосуддя з урахуванням судового навантаження, в межах видатків, визначених у Державному бюджеті України на утримання судів та оплату праці суддів; затверджує структуру і штатну чисельність апаратів апеляційних судів, вищих спеціалізованих судів за погодженням із головою суду в межах видатків на утримання відповідного суду; забезпечує виконання рішень про утворення чи припинення (ліквідацію) судів; може встановлювати скорочені строки для процедур припинення судів як юридичних осіб за умови виконання ДСАУ цивільних зобов'язань ліквідованого суду на підставі вимог кредиторів, заявлених у визначений законом строк.

Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної Законом України «Про судоустрій і статус суддів» системи судоустрою,

необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою.

Утворення суду може відбуватися шляхом створення нового суду або реорганізації (злиття, поділу) судів. Місцевими загальними судами є окружні суди, що утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах).

Процедура реорганізації (злиття, поділу) судів відбувається за відповідним наказом ДСАУ, згідно з яким створюється комісія з реорганізації (злиття, поділу) відповідного суду, призначається її керівник та члени комісії. Копія такого наказу направляється до Територіального управління обласної Державної судової адміністрації за місцем розташування такого суду. Однак на практиці в діяльності з реорганізації (злиття, поділу) суду виникають проблемні питання як щодо повноважень комісії з реорганізації, її голови, так і повноважень голів суду, керівників апаратів судів щодо здійснення кожним своїх повноважень протягом періоду реорганізації. Зокрема, під час реорганізації судів, що відбувалася на виконання Указу Президента України № 451/2017 від 29.12.2017 «Про реорганізацію місцевих загальних судів» [6], до багатьох місцевих загальних судів із деяких територіальних управлінь Державної судової адміністрації України надійшли листи, у яких, всупереч вимогам чинного законодавства, вказувалося, що повноваження щодо видачі наказів стосовно суддів та працівників апарату суду, а також оформлення інших документів, що видаються під час здійснення трудового процесу (табелі обліку використання робочого часу тощо), належать голові комісії з реорганізації суду з дня ознайомлення з наказом про утворення комісії з реорганізації місцевого суду та призначення голови комісії. Діяльність та повноваження голови комісії та її членів регламентуються Положенням про комісію з реорганізації (ліквідації) державного органу. Зазначений порядок не вимагає узгодження між керівником державного органу і головою комісії з реорганізації (ліквідації) питання щодо визначення повноважень між собою під час проведення такої реорганізації. Але такого Положення про комісію з реорганізації (ліквідації) місцевих загальних судів, у якому б ці питання взаємодії між вищевказаними особами, що займають адміністративні посади, були б визначені і тим самим зняті всі непорозуміння, ДСАУ досі не розробила та не затвердила.

Проте відповідні норми Конституції України, законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про вищу раду правосуддя», «Про державну службу», Цивільного кодексу України, Кодексу законів про працю України дають підстави стверджувати, що на період реорганізації (ліквідації) голова суду і керівники апарату в повному обсязі виконують свої повноваження, як і суд загалом. Тобто саме вони вирішують питання стосовно забезпечення діяльності установи, прийняття на роботу і звільнення працівників, щодо заохочень і стягнень тощо. Оскільки, згідно з положеннями законодавчих актів саме цим посадовим особам, а не голові комісії, надано право приймати

на роботу, звільняти з неї, вирішувати всі поточні питання діяльності установи тощо. Такі повноваження припиняються лише у день унесення відповідного запису до Державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань про припинення діяльності юридичної особи (суду) і виключення відомостей про неї з реєстру. Отже, ні комісія, ні її голова в процесі реорганізації не мають і не можуть мати повноважень голови суду або керівника апарату.

Місцезнаходження, територіальна юрисдикція і статус суду визначаються з урахуванням принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності. Кількість суддів у суді визначає Вища рада правосуддя за консультативним висновком ДСАУ з урахуванням судового навантаження та в межах видатків, визначених у Державному бюджеті України на утримання судів та оплату праці суддів. Крім того, на ДСАУ покладено обов'язок щодо забезпечення виконання рішень про утворення чи припинення (ліквідацію) судів (ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

До того ж, ДСАУ може встановлювати скорочені строки для процедур припинення судів як юридичних осіб за умови виконання нею цивільних зобов'язань ліквідованого суду на підставі вимог кредиторів, заявлених у визначений законом строк.

Для здійснення реєстрації новоутвореного суду як юридичної особи, забезпечення необхідних дій для належного початку його роботи та представництва такого суду як органу державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами ДСАУ ухвалює також рішення щодо призначення тимчасово виконуючого обов'язки керівника апарату новоутвореного суду. Тимчасово виконуючий обов'язки керівника апарату суду здійснює вказані повноваження керівника суду як юридичної особи до моменту призначення, обрання чи переведення на посаду судді такого суду щонайменше одного судді та продовжує здійснювати виконання обов'язків керівника апарату суду до призначення відповідного керівника апарату суду згідно з процедурами, визначеними законодавством про державну службу, з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

У разі ліквідації суду, що здійснює правосуддя на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (відповідних адміністративно-територіальних одиниць), та утворення нового суду, що забезпечує здійснення правосуддя на цій території, суд, що ліквідується, припиняє здійснення правосуддя зі дня опублікування в газеті «Голос України» повідомлення голови новоутвореного суду про початок роботи новоутвореного суду.

Суд, що ліквідується, в місячний строк із дня припинення здійснення правосуддя передає до новоутвореного суду матеріали та документи, пов'язані зі здійсненням таким судом повноважень, зокрема, архівні справи з основної діяльності, строки тимчасового зберігання яких ще не закінчилися,

документи, не завершені в діловодстві, а також документи з кадрових питань в паперовому та електронному вигляді, фонди бібліотек, а судові справи та матеріали проваджень, котрі перебувають у володінні суду, що ліквідується, передаються негайно, до дня початку роботи новоутвореного суду [8].

У зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами робота суду може бути припинена за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду.

У складі створеного апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ. Судову палату очолює секретар судової палати, який обирається з-поміж суддів цього суду строком на три роки. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про обрання секретаря судової палати ухвалюються зборами суддів апеляційного суду за пропозицією голови суду.

У складі вищого спеціалізованого суду: 1) вищого суду з питань інтелектуальної власності; 2) вищого антикорупційного суду – можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції. Кількість суддів в апеляційній палаті вищого спеціалізованого суду визначає у межах загальної кількості суддів вищого спеціалізованого суду Державна судова адміністрація України за погодженням із Вищою радою правосуддя.

У складі кожного касаційного суду: 1) Касаційного адміністративного суду; 2) Касаційного господарського суду; 3) Касаційного кримінального суду; 4) Касаційного цивільного суду – утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ з урахуванням спеціалізації суддів.

Кількість та спеціалізація судових палат визначаються рішенням зборів суддів касаційного суду з урахуванням судового навантаження.

Крім того, у Касаційному адміністративному суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо: 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів; 2) захисту соціальних прав; 3) виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

У Касаційному господарському суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо (про): 1) банкрутство; 2) захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних із антимонопольним та конкурентним законодавством; 3) корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів.

Інші палати у касаційних судах створюються за рішенням зборів суддів касаційного суду.

Тести для самоконтролю:

1. Суд утворюється і ліквідується:
 - а) законом;
 - б) за указом Президента України;
 - в) за постановою Державної судової адміністрації України;
 - г) за ухвалою Верховного Суду.

2. Виконання рішень про утворення чи припинення (ліквідацію) судів у межах повноважень, визначених законом, покладено на:
 - а) Державну судову адміністрацію України;
 - б) Вищу кваліфікаційну комісію суду;
 - в) Верховний Суд України;
 - г) Вищу дисциплінарну комісію суду.

3. Підставами для утворення чи ліквідації суду є:
 - а) зміна визначеної Законом України «Про судоустрій і статус суддів» системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків Державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою;
 - б) необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків Державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою;
 - в) зміна визначеної Законом України «Про судоустрій і статус суддів» системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків Державного бюджету;
 - г) указ Президента України.

4. Утворення суду може відбуватися шляхом:
 - а) створення нового суду або реорганізації (злиття, поділу) судів;
 - б) реорганізації (злиття, поділу) судів;
 - в) створення нового суду;
 - г) реорганізації (злиття) судів.

5. Місцевими загальними судами є:
 - а) окружні суди, що утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах);
 - б) окружні суди, що утворюються в одному або декількох районах;
 - в) суди, що утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах;
 - г) окружні суди, що утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах або у місті.

6. Процедура реорганізації (злиття, поділу) судів відбувається за відповідним наказом:
 - а) Державної судової адміністрації України;

- б) Президента України;
- в) Голови Ради суддів України;
- г) Голови Великої Палати Верховного Суду.

7. Місцезнаходження, територіальна юрисдикція і статус суду визначаються з урахуванням принципів:

- а) територіальності, спеціалізації та інстанційності;
- б) територіальності, уніфікації рішень, спеціалізації та інстанційності;
- в) уніфікації рішень, спеціалізації та інстанційності;
- г) територіальності, уніфікації та інстанційності.

8. Кількість суддів у суді визначає:

- а) Державна судова адміністрація України за погодженням із Вищою радою правосуддя;
- б) Вища рада правосуддя за погодженням із Державною судовою адміністрацією;
- в) Державна судова адміністрація за погодженням із Вищою кваліфікаційною комісією суддів;
- г) Державна судова адміністрація України за погодженням із Вищою дисциплінарною комісією суддів.

9. Суд, що ліквідується, припиняє здійснення правосуддя зі дня:

- а) опублікування в газеті «Голос України» повідомлення голови новоутвореного суду про початок роботи новоутвореного суду;
- б) опублікування на вебсайті Державної судової адміністрації повідомлення про дату початку роботи новоутвореного суду;
- в) опублікування на вебсайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів повідомлення про дату початку роботи новоутвореного суду;
- г) опублікування на вебсайті Міністерства юстиції України повідомлення про дату початку роботи новоутвореного суду.

10. У Касаційному адміністративному суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо:

- а) податків, зборів та інших обов'язкових платежів; захисту соціальних прав; виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян;
- б) податків, зборів та інших обов'язкових платежів; захисту соціальних прав; виборчого процесу та референдуму, захисту політичних прав громадян, а також захисту прав інтелектуальної власності;
- в) податків, зборів та інших обов'язкових платежів; виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян;
- г) обов'язкових платежів; захисту соціальних прав; виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Які уповноваженні законом органи ухвалюють рішення з питань утворення, реорганізації, ліквідації суду?
2. Який порядок утворення, реорганізації, ліквідації суду?
3. Хто уповноважений створювати відповідну комісію з питань реорганізації суду, який порядок її створення?
4. Які повноваження має керівник суду на час реорганізації цього суду?

Додаткові завдання:

1. У зв'язку з якими обставинами робота суду може бути припинена за рішенням Вищої ради правосуддя?
2. Хто та з урахуванням яких чинників визначає кількість та спеціалізацію судових палат у Касаційному суді Верховного Суду?
3. Хто очолює судові палати з розгляду окремих категорій справ у Касаційному суді Верховного Суду?
4. Які матеріали та документи суду, що ліквідується, передає новоутвореному суду?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Про Вищу Раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
4. Про утворення Вищого антикорупційного Суду : Закон України від 21.06.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2470-19#Text>.
5. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України : рішення Вищої Ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>.
6. Про реорганізацію місцевих загальних судів : Указ Президента України від 29.12.2017 № 451/2017. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4512017-23386>.
7. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
8. Новак Д. Реорганізація навіщо. *Закон і Бізнес*. URL : https://zib.com.ua/ua/134669-reorganizaciya_miscevih_sudiv_vidbuvaetsya_vsuperech_zakonod.html.

1.4. ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ УКРАЇНИ

Правовий статус судді – це визначена Конституцією гарантія незалежності і недоторканності судді у здійсненні правосуддя та юридичної відповідальності за невиконання ними своїх обов'язків [1].

Від діяльності суду та кваліфікації суддів значною мірою залежить розвиток державності, реалізація принципів верховенства права. Кожен громадянин України має право на об'єктивне, неупереджене та справедливе правосуддя. Суддя, як носій судової влади в державі, наділений важливими повноваженнями щодо здійснення правосуддя, головним із яких є прийняття іменем держави рішень, що є обов'язковими до виконання на всій території України. Тому авторитет суду та його рішення значною мірою залежать від авторитету судді, оцінки його поведінки – як при здійсненні правосуддя, так і поза судовою системою.

Отже, суддя має особливий правовий статус, котрий характеризується наявністю певних вимог, обмежень щодо заміщення цієї посади та гарантій його діяльності [1].

Професійні судді виконують конституційну функцію – здійснення правосуддя, що зумовлено їх особливим правовим статусом. При її визначенні законодавець має право встановити особливі вимоги до заміщення таких посад [2].

Наведені конституційні засади щодо наділення суддів повноваженнями відповідно до рішень глави держави і єдиного законодавчого органу – Верховної Ради України дають підстави вважати, що всі професійні судді для здійснення своїх повноважень отримують загальнодержавний статус. Усі попередні висновки з зазначеного питання також приймаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та Вищою радою юстиції, оскільки не існує будь-яких обмежень щодо статусу професійних суддів, зумовлених адміністративно-територіальним устроєм України [2].

Усі попередні висновки із зазначеного питання також приймаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та Вищою радою правосуддя, оскільки не існує будь-яких обмежень щодо статусу професійних суддів, зумовлених адміністративно-територіальним устроєм України [2].

У ст. 127 Конституції України вказано, що на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді [1].

Так, нагадаємо, що суддею є громадянин України, який призначений на посаду судді відповідно до Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів», обіймає посаду судді в одному із судів України

та здійснює правосуддя на професійній основі (ст. 52 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

Суддею, якому доручено здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, може бути обраний суддя, який має стаж роботи на посаді судді не менше десяти років, досвід здійснення кримінального провадження в суді та високі моральні, господарські та професійні якості. У разі відсутності в суді суддів із необхідним стажем роботи суддя, якому доручено здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обирається з-поміж суддів, які мають найбільший стаж роботи на посаді судді.

Суддею апеляційного суду може бути особа, яка за результатами кваліфікаційного оцінювання відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, підтвердила здатність здійснювати правосуддя в апеляційному суді та при цьому відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката, в тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1-3 ст. 28 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» цієї частини, щонайменше сім років[2].

Суддею Вищого суду з питань інтелектуальної власності може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше трьох років;
- 2) має досвід професійної діяльності представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) щонайменше п'ять років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше п'ять років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1-3 ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» цієї частини, щонайменше п'ять років[2].

Суддею Вищого антикорупційного суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому антикорупційному суді, а також відповідає іншим вимогам, встановленим законом. (ч. 2 ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

Суддею Верховного Суду може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Верховному Суді, а також

відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше десяти років;
- 2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше десять років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката, в тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше десять років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пунктами 1-3 ст. 38 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» цієї частини, щонайменше десять років[2].

Судді в Україні мають єдиний статус, незалежно від місця суду в судовій системі чи адміністративної посади, котру суддя обіймає в суді. (ст. 52 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

Відповідно до ст. ст. 48-50 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» загальними положеннями про статус судді є:

- 1) незалежність судді (ст. 48);
- 2) недоторканність та імунітет судді (ст. 49);
- 3) відповідальність за неповагу до суду чи судді (ст. 50).

Права судді щодо здійснення правосуддя визначаються Конституцією України, процесуальними та іншими законами.

Права судді.

Відповідно до ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя[2]:

- має право брати участь у суддівському самоврядуванні;
- може створювати громадські об'єднання та брати в них участь із метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня;
- може бути членом національних або міжнародних асоціацій та інших організацій, спрямованих на захист інтересів суддів, утвердження авторитету судової влади в суспільстві або розвиток адвокатури та науки;
- має право підвищувати свій професійний рівень і проходити для цього відповідне навчання.

Обов'язки судді (ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»):

- 1) справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства;
- 2) дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів;
- 3) подавати декларацію добросовісності судді та декларацію родинних зв'язків судді;
- 4) виявляти повагу до учасників процесу;
- 5) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що

охороняється законом, у тому числі таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання;

б) виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, установлених законодавством у сфері запобігання корупції;

7) подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

8) систематично розвивати професійні навички (уміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, де він обіймає посаду;

9) звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання;

10) підтверджувати законність джерела походження майна у зв'язку з проходженням кваліфікаційного оцінювання або в порядку дисциплінарного провадження щодо судді, якщо обставини, що можуть мати наслідком притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликають сумнів у законності джерела походження майна або доброчесності поведінки судді.

Суддя проходить підготовку у Національній школі суддів України не менше ніж раз на три роки.

Суддя до звільнення з посади або припинення його повноважень не може бути нагороджений державними нагородами, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами. Суддя може бути нагороджений державними нагородами лише за проявлену ним особисту мужність і героїзм в умовах, пов'язаних із ризиком для життя.

Статтею 128 Конституції України передбачено порядок призначення на посаду судді[1].

Так, згідно вимог вищевказаної статті Конституції України призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом. Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом.

Ст. 70 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено порядок добору та призначення на посаду судді[2].

Добір та призначення на посаду судді здійснюється в порядку, визначеному цим Законом, та включає такі стадії:

1) рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про оголошення добору кандидатів на посаду судді з урахуванням прогнозованої кількості вакантних посад суддів;

2) розміщення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на своєму офіційному веб-сайті оголошення про проведення добору кандидатів на посаду судді. В оголошенні має бути зазначено кінцевий термін подання документів до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, що не може бути меншим ніж 30 днів із дати розміщення оголошення, а також прогнозована кількість вакантних посад суддів на наступний рік;

3) подання особами, які виявили намір стати суддею, до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відповідної заяви та документів, визначених статтею 71 цього Закону;

4) здійснення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України перевірки відповідності осіб, які звернулися із заявою для участі в доборі, установленим цим Законом вимогам до кандидата на посаду судді на основі поданих документів;

5) допуск Вищою кваліфікаційною комісією суддів України осіб, які за результатами перевірки на час звернення відповідають установленим цим Законом вимогам до кандидата на посаду судді, до участі у доборі та складенні відбіркового іспиту;

6) складення особою, допущеною до участі у доборі, відбіркового іспиту;

7) встановлення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України результатів відбіркового іспиту та їх оприлюднення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

8) проведення стосовно осіб, які успішно склали відбірковий іспит, спеціальної перевірки в порядку, визначеному законодавством про запобігання корупції, з урахуванням особливостей, визначених статтею 74 цього Закону;

9) проходження кандидатами, які успішно склали відбірковий іспит та пройшли спеціальну перевірку, спеціальної підготовки; отримання свідоцтва про проходження спеціальної підготовки;

10) складення кандидатами, які пройшли спеціальну підготовку, кваліфікаційного іспиту та встановлення його результатів;

11) зарахування Вищою кваліфікаційною комісією суддів України кандидатів на посаду судді за результатами кваліфікаційного іспиту до резерву на заміщення вакантних посад судді, визначення їх рейтингу, оприлюднення списку кандидатів на посаду судді, включених до резерву та рейтингового списку, на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

12) оголошення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України відповідно до кількості вакантних посад судді у місцевих судах конкурсу на заміщення таких посад;

13) проведення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України конкурсу на заміщення вакантної посади судді на основі рейтингу кандидатів, які взяли участь у такому конкурсі, та внесення рекомендації Вищій раді правосуддя щодо призначення кандидата на посаду судді;

14) розгляд Вищою радою правосуддя рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та ухвалення рішення щодо кандидата на посаду судді;

15) видання указу Президента України про призначення на посаду судді – у разі внесення Вищою радою правосуддя подання про призначення судді на посаду.

2. Добір кандидатів на посаду судді, які мають стаж роботи на посаді помічника судді щонайменше три роки, проводиться з особливостями, визначеними рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Заява кандидата на посаду судді до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ст. 71 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2]

1. Для участі у доборі кандидат на посаду судді подає:

1) письмову заяву про участь у доборі кандидатів на посаду судді;
2) копію паспорта громадянина України;
3) анкету кандидата на посаду судді, що містить інформацію про нього;
4) мотиваційний лист, у якому викладаються мотиви бути суддею;
5) декларацію родинних зв'язків та декларацію доброчесності кандидата на посаду судді;

6) копію диплома про вищу юридичну освіту (з додатками), здобуту в Україні, копії документів про вищу юридичну освіту, здобуту за кордоном, разом із копіями документів, що підтверджують їх визнання в Україні, а також копії документів про науковий ступінь, вчене звання (за наявності);

7) копію трудової книжки, послужного списку (за наявності) або інших документів щодо трудової діяльності кандидата на посаду судді;

8) документи з медичних установ установленої форми про проходження психіатричних та наркологічних оглядів та перебування на обліку у психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я;

9) письмову згоду на збирання, зберігання, обробку та використання інформації про кандидата з метою оцінки його готовності до роботи на посаді судді;

10) згоду на проведення щодо нього спеціальної перевірки відповідно до закону;

11) копію декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка охоплює період року, що передуює року подання документів, та посилання на відповідну сторінку Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

12) копію військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);

13) документи, що підтверджують відповідність кандидата на посаду судді вимогам статті 69 цього Закону.

2. Форма і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді, анкети кандидата на посаду судді затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та розміщуються на її офіційному веб-сайті.

3. Вимагати від кандидата надання документів, не визначених цією статтею, забороняється.

4. Приймання документів завершується в день, визначений в оголошенні як кінцевий термін їх подання. Заяви, що надійшли після зазначеного строку, не розглядаються.

5. До добору кандидатів на посаду судді допускаються особи, які

подали всі необхідні документи, визначені частиною першою цієї статті, та відповідають встановленим цим Законом вимогам до кандидата на посаду судді на день подання заяви про участь у доборі.

6. Особи, які не подали всіх необхідних документів та/або подали документи, що не відповідають вимогам, до добору не допускаються. У разі недопуску особи до добору кандидатів на посаду судді Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює вмотивоване рішення.

Порядок проведення добору кандидатів на посаду судді (ст. 72 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

1. Добір кандидатів на посаду судді полягає у проходженні особами, допущеними до добору, відбіркового іспиту, організації проведення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України щодо осіб спеціальної перевірки в порядку, встановленому законодавством у сфері запобігання корупції, з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, а також у проходженні спеціальної підготовки та складенні кваліфікаційного іспиту.

2. Вища кваліфікаційна комісія суддів України зобов'язана забезпечити прозорість відбіркового та кваліфікаційного іспитів. На кожному з цих етапів та під час перевірки робіт можуть бути присутніми представники засобів масової інформації, громадських об'єднань, судді, адвокати, представники органів суддівського самоврядування, а також кожний кандидат на посаду судді, який брав участь у складенні відповідного іспиту.

Відбіркового іспиту (ст. 73 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Відбіркового іспиту проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України у формі анонімного тестування з метою перевірки рівня загальних теоретичних знань кандидата на посаду судді у сфері права, володіння ним державною мовою, особистих морально-психологічних якостей кандидата.

2. Вища кваліфікаційна комісія суддів України на своєму офіційному веб-сайті повідомляє кандидатів на посаду судді, допущених до відбіркового іспиту, про дату, час і місце його проведення не пізніше як за десять днів до визначеної дати іспиту.

3. Невідкладно після закінчення відбіркового іспиту Вища кваліфікаційна комісія суддів України у присутності кандидатів на посаду судді забезпечує перевірку робіт і визначає з урахуванням прогнозованої кількості вакантних посад прохідний бал, що не може бути нижчим 75 відсотків максимально можливого балу відповідного відбіркового іспиту.

4. Результати відбіркового іспиту оприлюднюються на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України не пізніше наступного дня після проведення іспиту.

5. За результатами відбіркового іспиту Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює попереднє рішення про допуск осіб, які успішно склали відбіркового іспиту, до наступного етапу добору і оприлюднює це рішення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів

України.

6. Порядок складення відбіркового іспиту та методика оцінювання результатів визначаються положенням, що затверджується Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

Проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді (ст. 74 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Для проведення спеціальної перевірки Вища кваліфікаційна комісія суддів України після ухвалення попереднього рішення про допуск осіб, які успішно склали відбіркового іспит, до наступного етапу добору надсилає до уповноважених органів запити про перевірку відповідних відомостей щодо вказаних осіб.

У разі проведення перевірки відомостей шляхом безпосереднього доступу до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, запити до відповідних органів не надсилаються[2].

Перелік уповноважених державних органів та вимоги до інформації, що повинна бути надана або отримана, визначаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України з урахуванням інформації, що міститься в особових справах кандидатів на посаду судді.

2. Фізичні та юридичні особи мають право подавати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України інформацію щодо кандидатів на посаду судді.

3. За результатами спеціальної перевірки Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює рішення про направлення осіб, які відповідають установленим до кандидата на посаду судді вимогам, для проходження спеціальної підготовки в Національній школі суддів України.

4. У разі одержання інформації, що свідчить про невідповідність кандидата на посаду судді встановленим цим Законом вимогам, Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює вмотивоване рішення про припинення подальшої участі у доборі кандидата на посаду судді.

Повна перевірка декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поданої кандидатом на посаду судді (ст. 75 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Повна перевірка декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поданої кандидатом на посаду судді, здійснюється відповідно до закону центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, та полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірки на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення.

2. Повна перевірка такої декларації здійснюється протягом тридцяти днів з дня її подання кандидатом на посаду судді.

Декларація родинних зв'язків кандидата на посаду судді (ст. 76 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Кандидат на посаду судді зобов'язаний подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію родинних зв'язків за формою, що визначається Комісією.

2. У декларації родинних зв'язків кандидата на посаду судді зазначаються відомості, визначені частиною другою статті 61 цього Закону.

3. Декларація родинних зв'язків кандидата на посаду судді є відкритою для загального доступу через оприлюднення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

4. За відсутності доказів іншого відомості, подані кандидатом на посаду судді у декларації родинних зв'язків, вважаються достовірними.

5. У разі одержання інформації, що може свідчити про недостовірність (у тому числі неповноту) відомостей, поданих кандидатом на посаду судді у декларації родинних зв'язків, Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить перевірку зазначеної декларації та розглядає її на своєму засіданні із запрошенням такого кандидата. Кандидат на посаду судді має право ознайомитися з цією інформацією, надати відповідні пояснення, спростувати та заперечити її.

6. Якщо за результатами розгляду інформації Вища кваліфікаційна комісія суддів України дійде висновку про недостовірність (у тому числі неповноту) відомостей, поданих кандидатом на посаду судді у декларації родинних зв'язків, Комісія ухвалює вмотивоване рішення про припинення подальшої участі в доборі та призначенні кандидата на посаду судді.

7. До осіб, з якими у кандидата на посаду судді є родинні зв'язки, належать особи, визначені в частині восьмій статті 61 цього Закону.

Спеціальна підготовка кандидата на посаду судді (ст. 77 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

1. Спеціальна підготовка кандидата на посаду судді включає теоретичну та практичну підготовку судді в Національній школі суддів України.

2. Програму, навчальний план та порядок проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді затверджує Вища кваліфікаційна комісія суддів України за рекомендацією Національної школи суддів України.

3. Спеціальна підготовка проводиться протягом дванадцяти місяців (якщо інший строк не визначений рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України) за рахунок коштів Державного бюджету України.

4. На період проходження кандидатом підготовки за ним зберігається основне місце роботи, виплачується стипендія в розмірі посадового окладу помічника судді місцевого суду. Строк проходження спеціальної підготовки в Національній школі суддів України зараховується до стажу професійної діяльності у сфері права.

5. За результатами спеціальної підготовки кандидати отримують

свідоцтво установленого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України зразка. Проходженням кандидатом спеціальної підготовки вважається успішне виконання програми підготовки.

6. Національна школа суддів України надсилає матеріали щодо кандидатів, які пройшли спеціальну підготовку, до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для складення кваліфікаційного іспиту.

7. У разі порушення кандидатом на посаду судді порядку проходження спеціальної підготовки, що призвело до його відрахування, припинення кандидатом проходження такої підготовки за власною ініціативою, неуспішного виконання кандидатом на посаду судді програми спеціальної підготовки він повинен відшкодувати кошти, витрачені на його підготовку. Кандидат на посаду судді зобов'язаний відшкодувати кошти, витрачені на його спеціальну підготовку, також у разі, якщо він без поважних причин не з'явився для складення кваліфікаційного іспиту або протягом трьох років з дня зарахування до резерву не подав заяву про участь у конкурсі на зайняття вакантної посади судді чи за власним бажанням виключений із резерву.

Кваліфікаційний іспит (ст. 78 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, яка пройшла спеціальну підготовку і виявила намір бути рекомендованою для призначення на посаду судді.

2. Кваліфікаційний іспит полягає у виявленні належних теоретичних знань та рівня професійної підготовки кандидата на посаду судді, у тому числі отриманого за результатами спеціальної підготовки, а також ступеня його здатності здійснювати правосуддя.

3. Кваліфікаційний іспит проводиться шляхом складення кандидатом на посаду судді письмового анонімного тестування та виконання анонімно письмового практичного завдання з метою виявлення рівня знань, практичних навичок та умінь у застосуванні закону та веденні судового засідання.

4. Кваліфікаційний іспит проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України у спеціально обладнаному для цього приміщенні. Перебіг кваліфікаційного іспиту фіксується за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису. На кожному його етапі та під час оцінювання результатів можуть бути присутніми представники засобів масової інформації, професійних організацій правників, а також правозахисних організацій.

5. Порядок складення кваліфікаційного іспиту, методика оцінювання кандидатів визначаються положенням, що затверджується Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

6. Результати кваліфікаційного іспиту дійсні протягом трьох років з дня складення іспиту.

7. Якщо особа набрала менше 75 відсотків максимально можливого балу кваліфікаційного іспиту, вона вважається такою, що не склала

кваліфікаційний іспит.

8. Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, може бути допущена до складення такого іспиту повторно не раніше ніж через рік. Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит повторно, може бути допущена до наступного іспиту не раніш як через два роки.

9. Вища кваліфікаційна комісія суддів України визначає рейтинг кандидатів на посаду судді відповідно до кількості набраних кандидатами балів за результатами кваліфікаційного іспиту. У рейтингу також окремо відображаються бали із завдань, якими перевіряють здатність кандидата бути суддею за відповідними спеціалізаціями.

10. Вища кваліфікаційна комісія суддів України зараховує до резерву на заміщення вакантних посад суддів тих кандидатів, які набрали не менше 75 відсотків максимально можливого балу кваліфікаційного іспиту.

11. Інформація про результати кваліфікаційного іспиту і місце кандидата на посаду судді за рейтингом є загальнодоступною та оприлюднюється на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

12. Порушення процедури проведення кваліфікаційного іспиту щодо кандидата на посаду судді може бути оскаржено в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України.

Проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді (ст. 79 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Конкурс на зайняття вакантної посади судді проводиться відповідно до цього Закону та положення про проведення конкурсу.

2. Положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді затверджується Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

3. Для проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює рішення про його оголошення, розміщує відповідну інформацію на своєму офіційному веб-сайті і веб-порталі судової влади та публікує її у визначених нею друкованих засобах масової інформації не пізніш як за місяць до дня проведення конкурсу.

4. Загальний порядок подання заяви для участі у конкурсі та умови його проведення визначаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

5. Інформація про подання заяви для участі у конкурсі на заміщення конкретної вакантної посади судді оприлюднюється на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

6. В оголошенні про конкурс зазначаються найменування судів, де є вакантні посади суддів, кількість таких посад, умови проведення конкурсу, дата, час і місце його проведення.

7. Заяви для участі у конкурсі на зайняття вакантної посади судді подаються до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у встановлений Комісією строк.

8. Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить конкурс на зайняття вакантних посад суддів місцевого суду на основі рейтингу кандидатів на посаду судді та суддів, які виявили намір бути переведеними до іншого місцевого суду, за результатами кваліфікаційних іспитів, складених у межах процедури добору суддів чи в межах процедури кваліфікаційного оцінювання відповідно.

9. Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить конкурс на зайняття вакантних посад суддів апеляційного суду чи суддів Верховного Суду на основі рейтингу учасників за результатами кваліфікаційного оцінювання.

10. Конкурс на зайняття вакантної посади судді Верховного Суду проводиться щодо вакантної посади у відповідному касаційному суді.

11. Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить конкурс на зайняття вакантних посад суддів вищого спеціалізованого суду на основі рейтингу учасників за результатами кваліфікаційного оцінювання.

12. Конкурс на зайняття вакантної посади судді полягає у визначенні учасника конкурсу, який має вищу позицію за рейтингом.

13. У разі однакової позиції за рейтингом серед кандидатів на посаду судді та суддів, які виявили намір бути переведеними до іншого місцевого суду, перевага надається учаснику, який набрав більшу кількість балів із виконаного під час кваліфікаційного іспиту практичного завдання, а за однакової кількості балів – учаснику, який є суддею. За однакових результатів у конкурсі учасників, які є судьями, перевага надається тому учаснику, який має більший стаж роботи на посаді судді. У разі якщо учасники не мають стажу роботи на посаді судді або мають однаковий стаж роботи на посаді судді, перевага надається учаснику, який має більший стаж професійної діяльності у сфері права.

14. У разі однакової позиції за рейтингом, визначеним за результатами кваліфікаційного оцінювання для участі у конкурсі на посаду судді апеляційного суду чи Верховного Суду, перевага надається учаснику, який набрав більшу кількість балів із виконаного під час іспиту, проведеного в межах процедури кваліфікаційного оцінювання, практичного завдання, а за однакової кількості балів – учаснику, який має більший стаж роботи на посаді судді. У разі якщо учасники не мають стажу роботи на посаді судді або мають однаковий стаж роботи на посаді судді, перевага надається учаснику, який має більший стаж професійної діяльності у сфері права.

15. У разі однакової позиції за рейтингом, визначеним за результатами кваліфікаційного оцінювання для участі у конкурсі на посаду судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності, перевага надається учаснику, який набрав більшу кількість балів із виконаного під час іспиту, проведеного в межах процедури кваліфікаційного оцінювання, практичного завдання, а за однакової кількості балів – учаснику, який є суддею.

16. Критерії визначення переможця конкурсу на посаду судді Вищого антикорупційного суду визначаються законом.

17. За результатами конкурсного добору Вища кваліфікаційна комісія суддів України надсилає до Вищої ради правосуддя відповідно до кількості вакантних посад суддів рекомендації про призначення кандидатів судьями[3].

18. Відповідно до внесеної Вищою кваліфікаційною комісією суддів України рекомендації Вища рада правосуддя на своєму засіданні розглядає питання про призначення кандидата на посаду судді та в разі ухвалення позитивного рішення вносить подання Президентові України про призначення судді на посаду.

19. Вища рада правосуддя може відмовити у внесенні Президентові України подання про призначення судді на посаду виключно з таких підстав[3]:

1) наявність обґрунтованого сумніву щодо відповідності кандидата критерію доброчесності чи професійної етики або інших обставин, які можуть негативно вплинути на суспільну довіру до судової влади у зв'язку з таким призначенням;

2) порушення визначеного законом порядку призначення на посаду судді. Підстави, зазначені у пункті 1 цієї частини, Вища рада правосуддя визначає, керуючись власною оцінкою обставин, пов'язаних із кандидатом на посаду судді, та його особистих якостей.

20. У разі відмови у внесенні Президентові України подання про призначення судді на посаду Вища рада правосуддя ухвалює вмотивоване рішення, яке може бути оскаржено до Верховного Суду у порядку, встановленому процесуальним законом.

21. Рішення Вищої ради правосуддя про відмову у внесенні Президентові України подання про призначення судді на посаду може бути оскаржене та скасоване виключно з таких підстав[3]:

1) склад Вищої ради правосуддя, який ухвалив відповідне рішення, не мав повноважень його ухвалювати;

2) рішення не підписано членом Вищої ради правосуддя, який брав участь у його ухваленні;

3) рішення не містить посилення на визначені законом підстави відмови у внесенні Президентові України подання про призначення судді на посаду або мотивів, з яких Вища рада правосуддя прийшла до відповідних висновків.

22. Кандидат на посаду судді, якому Вищою радою правосуддя відмовлено у внесенні подання про призначення його суддею, без нового проходження процедури добору не може бути повторно зарахований до резерву.

Призначення на посаду судді (ст. 80 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

1. Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України на підставі та в межах подання Вищої ради правосуддя, без перевірки додержання встановлених цим Законом вимог до кандидатів на посаду судді

та порядку проведення добору чи кваліфікаційного оцінювання кандидатів. Будь-які звернення щодо кандидата на посаду судді не перешкоджають його призначенню на посаду. Викладені в таких зверненнях факти можуть бути підставою для порушення Президентом України перед компетентними органами питання про проведення в установленому законом порядку перевірки цих фактів.

2. Президент України видає указ про призначення судді не пізніше тридцяти днів із дня отримання відповідного подання Вищої ради правосуддя.

Завдання та підстави кваліфікаційного оцінювання (ст. 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Кваліфікаційне оцінювання проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями.

2. Критеріями кваліфікаційного оцінювання є:

- 1) компетентність (професійна, особиста, соціальна тощо);
- 2) професійна етика;
- 3) добросовісність.

3. Кваліфікаційне оцінювання за критерієм професійної компетентності проводиться з урахуванням принципів інстанційності та спеціалізації.

4. Підставами для призначення кваліфікаційного оцінювання є:

1) заява судді (кандидата на посаду судді) про проведення кваліфікаційного оцінювання, у тому числі для участі у конкурсі;

2) рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення кваліфікаційного оцінювання судді у випадках, визначених законом.

5. Порядок та методологія кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

Проведення кваліфікаційного оцінювання (ст. 84 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Вища кваліфікаційна комісія суддів України протягом трьох місяців з дня надходження відповідної письмової заяви ухвалює рішення про призначення кваліфікаційного оцінювання, крім випадку проведення кваліфікаційного оцінювання у зв'язку з накладенням дисциплінарного стягнення чи інших випадків, визначених законом.

2. За результатами проведення кваліфікаційного оцінювання Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює одне з рішень, визначених цим Законом.

3. Суддя (кандидат на посаду судді) може звернутися до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з відповідною заявою про проведення його кваліфікаційного оцінювання не раніше ніж через один рік з дня

ухвалення рішення Комісією за результатами останнього кваліфікаційного оцінювання, крім випадків, коли він подає заяву про проведення оцінювання на зайняття вакантної посади судді в суді нижчої інстанції або іншої спеціалізації. Порядок врахування результатів останнього кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді) визначається рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

4. Кваліфікаційне оцінювання проводиться прозоро та публічно, у присутності судді (кандидата на посаду судді), який оцінюється, та будь-яких заінтересованих осіб. У розгляді питання про кваліфікаційне оцінювання судді можуть бути присутніми представники органу суддівського самоврядування.

5. У разі виявлення під час проведення кваліфікаційного оцінювання фактів, що можуть мати наслідком дисциплінарну відповідальність судді, Вища кваліфікаційна комісія суддів України може звернутися до органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, для вирішення питання про відкриття дисциплінарної справи чи відмову в її відкритті. У разі звернення до органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, для вирішення питання про відкриття дисциплінарної справи чи відмову в її відкритті або надходження під час проведення кваліфікаційного оцінювання до органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, скарги щодо поведінки судді, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність судді, Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право зупинити проведення кваліфікаційного оцінювання цього судді.

6. Якщо в процесі кваліфікаційного оцінювання судді Вищій кваліфікаційній комісії суддів України стане відомо про обставини, що можуть свідчити про порушення суддею законодавства у сфері запобігання корупції, Комісія негайно повідомляє про це спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право зупинити проведення кваліфікаційного оцінювання цього судді до отримання відповіді від спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

7. У разі повідомлення судді (кандидатові на посаду судді) про підозру у вчиненні кримінального правопорушення Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право зупинити проведення кваліфікаційного оцінювання цього судді (кандидата на посаду судді) до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.

Етапи кваліфікаційного оцінювання (ст. 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Кваліфікаційне оцінювання включає такі етапи:

1) складення іспиту;

2) дослідження досьє та проведення співбесіди. Рішення про черговість етапів проведення кваліфікаційного оцінювання ухвалює Вища кваліфікаційна комісія суддів України.

2. Іспит є основним засобом встановлення відповідності судді

(кандидата на посаду судді) критерію професійної компетентності та проводиться шляхом складення анонімного письмового тестування та виконання практичного завдання з метою виявлення рівня знань, практичних навичок та умінь у застосуванні закону, здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді та з відповідною спеціалізацією. Порядок проведення іспиту та методика встановлення його результатів затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Тестові та практичні завдання іспиту складаються з урахуванням принципів інстанційності та спеціалізації. Вища кваліфікаційна комісія суддів України у пленарному складі може переглядати рішення, прийняті палатою чи колегією, щодо результатів виконаного учасником іспиту практичного завдання. Вища кваліфікаційна комісія суддів України зобов'язана забезпечити прозорість іспиту. На кожному етапі та під час оцінювання результатів можуть бути присутніми будь-які заінтересовані особи.

3. Для цілей формування суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про запровадження та проведення інших тестувань з метою перевірки особистих морально-психологічних якостей, загальних здібностей, а також про застосування інших засобів встановлення відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям кваліфікаційного оцінювання. Рішення Комісії про запровадження та проведення інших тестувань не може встановлюватися індивідуально щодо певного судді чи групи суддів.

4. Суддівське досьє має містити:

1) копії всіх заяв судді, пов'язаних з його кар'єрою, та доданих до них документів;

2) копії всіх рішень, прийнятих щодо судді Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою правосуддя, Вищою радою юстиції, органами суддівського самоврядування, Президентом України або іншими органами, які приймали відповідні рішення;

3) інформацію про результати участі судді у конкурсах на зайняття посади судді;

4) інформацію про результати проходження в Національній школі суддів України спеціальної підготовки кандидата на посаду судді, підготовки судді упродовж перебування на посаді судді;

5) інформацію про результати кваліфікаційного оцінювання судді та регулярної оцінки судді упродовж перебування на посаді;

6) інформацію про здійснення викладацької діяльності;

7) інформацію про зайняття суддею адміністративних посад з копіями відповідних рішень;

8) інформацію про обрання (призначення) судді до органів суддівського самоврядування, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя, Вищої ради юстиції;

9) інформацію про ефективність здійснення судочинства суддею, зокрема:

а) загальну кількість розглянутих справ;
б) кількість скасованих судових рішень та підстави їх скасування;
в) кількість рішень, що стали підставою для винесення рішень міжнародними судовими установами та іншими міжнародними організаціями, якими встановлено порушення Україною міжнародно-правових зобов'язань;

г) кількість змінених судових рішень та підстави їх зміни;

г) дотримання строків розгляду справ;

д) середню тривалість виготовлення тексту вмотивованого рішення;

е) судове навантаження порівняно з іншими суддями у відповідному суді, регіоні з урахуванням інстанційності, спеціалізації суду та судді;

10) інформацію про дисциплінарну відповідальність судді, зокрема:

а) кількість скарг на дії судді;

б) кількість дисциплінарних проваджень та їх результати;

11) інформацію щодо дотримання суддею правил професійної етики:

а) відповідність витрат і майна судді та членів його сім'ї, а також близьких осіб задекларованим доходам, у тому числі копії відповідних декларацій, поданих суддею відповідно до законодавства у сфері запобігання корупції;

б) інші дані щодо відповідності судді вимогам законодавства у сфері запобігання корупції;

в) дані щодо відповідності поведінки судді правилам суддівської етики;

12) інформацію щодо відповідності судді критерію доброчесності, зокрема, відповідність витрат і майна судді та членів його сім'ї задекларованим доходам, у тому числі копії відповідних декларацій, поданих суддею відповідно до цього Закону та законодавства у сфері запобігання корупції;

13) декларації родинних зв'язків судді та декларації доброчесності судді;

14) результати тестувань щодо відповідності судді критеріям кваліфікаційного оцінювання (у разі їх проведення);

15) результати застосування інших засобів встановлення відповідності судді критеріям кваліфікаційного оцінювання (у разі їх застосування);

16) висновок Громадської ради доброчесності (у разі його наявності);

17) інші відомості та дані, на підставі яких може встановлюватися відповідність судді критеріям кваліфікаційного оцінювання, а також будь-яку іншу інформацію щодо судді, визнану рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України такою, що підлягає включенню до суддівського досьє.

5. Досьє кандидата на посаду судді має містити:

1) документи, подані кандидатом на посаду судді відповідно до частини четвертої статті 81 цього Закону;

2) інформацію щодо відповідності кандидата на посаду судді критерію професійної етики;

3) матеріали проведення спеціальної перевірки та іншу інформацію

щодо відповідності кандидата на посаду судді критерію доброчесності, зокрема, відповідність витрат і майна кандидата на посаду судді та членів його сім'ї задекларованим доходам, у тому числі копії декларацій, поданих відповідно до цього Закону та законодавства у сфері запобігання корупції;

4) іншу інформацію та матеріали, визначені пунктами 6, 13-17 частини четвертої цієї статті.

6. Формування і ведення суддівського дос'є (дос'є кандидата на посаду судді) здійснюються в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. Оригінали окремих документів, за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, можуть додатково зберігатися у паперовій формі. Формування і ведення суддівського дос'є (дос'є кандидата на посаду судді) здійснюються у порядку, визначеному Вищою кваліфікаційною комісією суддів України після консультацій із Радою суддів України.

7. Суддівське дос'є (дос'є кандидата на посаду судді) є відкритим для загального доступу на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, за винятком:

1) відомостей про місця проживання або перебування, дати народження фізичних осіб, їх адрес, номерів телефонів чи інших засобів зв'язку, адрес електронної пошти, реєстраційних номерів облікових карток платників податків, серій та номерів паспортів, військових квитків, місцезнаходження об'єктів власності (крім області, району, населеного пункту, де знаходиться об'єкт), реєстраційних номерів транспортних засобів;

2) відомостей про результати проведення тестувань з метою перевірки особистих морально-психологічних якостей судді (кандидата на посаду судді), загальних здібностей судді (кандидата на посаду судді), а також медичних відомостей;

3) будь-яких відомостей та даних щодо неповнолітніх дітей, крім відомостей щодо майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, що перебувають у їх власності відповідно до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка подається суддею (кандидатом на посаду судді);

4) інформації, що містить державну таємницю.

Доступ до матеріалів суддівського дос'є (крім вказаних вище в частині сьомій цієї статті) як до публічної інформації здійснюється виключно через веб-сайт Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

8. Повний та безпосередній доступ до суддівського дос'є (дос'є кандидата на посаду судді) мають члени та уповноважені працівники секретаріатів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя відповідно, а також уповноважені працівники Державної судової адміністрації України. Судді (кандидату на посаду судді) забезпечується доступ для перегляду його дос'є в повному обсязі.

9. Співбесіда полягає в обговоренні результатів дослідження дос'є.

10. За результатами одного етапу кваліфікаційного оцінювання судді Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює рішення щодо допуску

судді до іншого етапу кваліфікаційного оцінювання.

Отримання інформації під час проведення кваліфікаційного оцінювання (ст. 86 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

1. Для формування суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) і проведення кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді) Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право безоплатно отримувати інформацію та копії документів і матеріалів (у тому числі з обмеженим доступом) щодо судді (кандидата на посаду судді) та членів його сім'ї або близьких осіб від будь-яких осіб, які є власниками або розпорядниками інформації (документів, матеріалів), що запитуються. Такі особи зобов'язані протягом десяти днів з дня отримання запиту надати інформацію (документи, матеріали), що запитуються.

2. У разі зберігання інформації (документів, матеріалів) у власника (розпорядника) інформації в електронній формі до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України вона надається в електронній формі (за наявності технічної можливості).

3. Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право скеровувати запити, видавати спільні накази з власниками або розпорядниками інформації, що запитуються.

4. Особа, яка отримала запит Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (крім органу державної влади), може відмовити у наданні інформації (документів), яка містить державну, професійну таємницю, таємницю досудового розслідування, банківську таємницю або таємницю про стан здоров'я. Розкриття такої таємниці здійснюється на вимогу Комісії за судовим рішенням у порядку та на підставах, визначених законом.

5. У разі необхідності направлення запиту, вказаного в частині першій цієї статті, Вища кваліфікаційна комісія суддів України має право зупинити проведення кваліфікаційного оцінювання на період, необхідний для отримання відповідної інформації. В залежності від значення інформації, неповнота або недостовірність якої була виявлена при проведенні кваліфікаційного оцінювання, Вища кваліфікаційна комісія суддів України може внести подання Вищій раді правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя до закінчення кваліфікаційного оцінювання.

6. У разі внесення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України зазначеного у частині п'ятій цієї статті подання, воно підлягає невідкладному розгляду Вищою радою правосуддя.

7. Ненадання Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформації, а також надання завідомо недостовірних відомостей мають наслідком притягнення винних осіб до відповідальності, встановленої законом.

Громадська рада доброчесності (ст. 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Громадська рада доброчесності утворюється з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та

добросовісності для цілей кваліфікаційного оцінювання.

2. Громадська рада добросовісності складається з двадцяти членів.

3. Членами Громадської ради добросовісності можуть бути представники правозахисних громадських об'єднань, науковці-правники, адвокати, журналісти, які є визнаними фахівцями у сфері своєї професійної діяльності, мають високу професійну репутацію та відповідають критерію політичної нейтральності та добросовісності.

4. Не можуть бути членами Громадської ради добросовісності:

- 1) особи, визнані судом недієздатними або обмежено дієздатними;
- 2) особи, які мають судимість, не погашену або не зняту в установленому законом порядку;
- 3) особи, на яких протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- 4) особи, які протягом останніх п'яти років працювали (проходили службу) в органах прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державному бюро розслідувань, інших правоохоронних органах (органах правопорядку), податковій міліції, Службі безпеки України, митних органах, Національному антикорупційному бюро України, Бюро економічної безпеки України, Національному агентстві з питань запобігання корупції;
- 5) особи, які протягом останніх п'яти років перебували на державній службі;
- 6) особи, які є суддями або суддями у відставці.

5. Громадська рада добросовісності здійснює свою діяльність у чотирьох колегіях, до кожної з яких входить п'ять членів Ради.

Колегія Громадської ради добросовісності діє від імені Ради.

6. Громадська рада добросовісності:

- 1) збирає, перевіряє та аналізує інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді);
- 2) надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді);
- 3) надає, за наявності відповідних підстав, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та добросовісності, який додається до дос'є кандидата на посаду судді або до суддівського дос'є;
- 4) делегує уповноваженого представника для участі у засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді);
- 5) має право створити інформаційний портал для збору інформації щодо професійної етики та добросовісності суддів, кандидатів на посаду судді.

7. Для здійснення повноважень, зазначених у цій статті, членам Громадської ради добросовісності надається право безоплатного та повного доступу до відкритих державних реєстрів.

8. Член Громадської ради доброчесності зобов'язаний відмовитися від участі у розгляді питання про надання висновку про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності у таких випадках:

1) якщо він перебуває у дружніх чи інших особистих стосунках із суддею чи кандидатом на посаду судді;

2) якщо він причетний до справ, які розглядав чи розглядає такий суддя;

3) за наявності іншого конфлікту інтересів або обставин, що викликають сумнів у його неупередженості.

9. Члени Громадської ради доброчесності призначаються зборами представників громадських об'єднань строком на два роки і можуть бути призначені повторно.

10. Збори представників громадських об'єднань скликаються Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Оголошення про скликання зборів оприлюднюється на офіційному веб-сайті Комісії.

11. У зборах представників громадських об'єднань беруть участь громадські організації або громадські спілки, які протягом щонайменше останніх двох років, що передують дню проведення зборів, здійснюють діяльність, спрямовану на боротьбу з корупцією, захист прав людини, підтримку інституційних реформ, в тому числі реалізують проекти у цих сферах.

12. У зборах представників громадських об'єднань не можуть брати участь громадські організації або громадські спілки, які здійснювали чи здійснюють діяльність із залученням міжнародної технічної допомоги, донорами якої є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, установи, організації чи підприємства країни, яка визнана Верховною Радою України агресором, або фінансувалися ними.

13. Для участі у зборах громадські об'єднання у п'ятнадцятиденний строк з дня оприлюднення оголошення про скликання зборів представників громадських об'єднань подають:

1) заяву довільної форми, підписану керівником громадського об'єднання, із зазначенням особи, уповноваженої представляти громадське об'єднання на зборах;

2) копію статуту та виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

3) копії звітів за результатами виконання проектів із залученням міжнародної технічної допомоги (за наявності);

4) рекомендаційний лист від міжнародної організації з бездоганною репутацією про успішний досвід співпраці або від виконавця проекту міжнародної технічної допомоги;

5) копії звітів за результатами фінансового аудиту не менше двох реалізованих проектів із залученням міжнародної технічної допомоги або копію звіту за результатами аудиту діяльності громадського об'єднання;

6) біографічну довідку представника громадського об'єднання;

7) біографічну довідку кандидата (кандидатів) до складу Громадської ради доброчесності, якого (яких) висуває громадське об'єднання, а також мотиваційний лист кандидата та декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, щодо такого кандидата за його підписом.

14. Питання про відповідність громадського об'єднання вимогам до участі у зборах представників громадських об'єднань вирішує Вища кваліфікаційна комісія суддів України у десятиденний строк з дня отримання заяви та доданих до неї документів.

15. Перелік громадських об'єднань, які відповідають вимогам для участі у зборах представників громадських об'єднань, копії поданих ними документів, а також перелік кандидатів до складу Громадської ради доброчесності оприлюднюються на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

16. Час і місце проведення зборів представників громадських об'єднань визначаються Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, який направляє громадським об'єднанням відповідні запрошення для участі у зборах. Повідомлення про час і місце проведення зборів представників громадських об'єднань не пізніше ніж за десять днів до їх проведення оприлюднюється на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

17. Збори представників громадських об'єднань вважаються правомочними за умови участі в них не менше п'яти громадських об'єднань. Збори представників громадських об'єднань проводяться відкрито.

18. Порядок проведення зборів представників громадських об'єднань визначається рішенням зборів.

19. Громадська рада доброчесності вважається правомочною за умови призначення щонайменше десяти її членів.

20. Перелік призначених членів Громадської ради доброчесності у п'ятиденний строк з дня завершення роботи зборів представників громадських об'єднань направляється до секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для оприлюднення на офіційному веб-сайті Комісії.

Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ст. 88 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює мотивоване рішення про підтвердження або непідтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді. Якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, то Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами.

2. Суддя (кандидат на посаду судді), який не згодний із рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо його кваліфікаційного оцінювання, може оскаржити це рішення в порядку, передбаченому Кодексом адміністративного судочинства України.

3. Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, ухвалене за результатами проведення кваліфікаційного оцінювання, може бути оскаржене та скасоване виключно з таких підстав:

1) склад членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, який провів кваліфікаційне оцінювання, не мав повноважень його проводити;

2) рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, який провів кваліфікаційне оцінювання;

3) суддя (кандидат на посаду судді) не був належним чином повідомлений про проведення кваліфікаційного оцінювання – якщо було ухвалено рішення про непідтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді з підстав неявки для проходження кваліфікаційного оцінювання;

4) рішення не містить посилання на визначені законом підстави його ухвалення або мотивів, з яких Комісія дійшла відповідних висновків.

Загальні умови звільнення судді з посади (ст. 112 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Суддя може бути звільнений з посади виключно з підстав, визначених частиною шостою статті 126 Конституції України.

2. Рішення про звільнення судді з посади ухвалює Вища рада правосуддя у порядку, встановленому Законом України "Про Вищу раду правосуддя".

Звільнення судді з посади за станом здоров'я (ст. 113 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Суддя звільняється з посади у разі неспроможності здійснювати повноваження за станом здоров'я за наявності медичного висновку, що надається медичною комісією, утвореною спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я, за зверненням Вищої ради правосуддя.

2. Визнавши, що стан здоров'я судді не дає змоги протягом тривалого часу або постійно здійснювати йому свої повноваження, Вища рада правосуддя ухвалює рішення про звільнення судді з посади.

Звільнення судді з посади у разі порушення ним вимог щодо несумісності (ст. 114 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Суддя звільняється з посади у разі порушення ним вимог щодо несумісності за рішенням, ухваленим Вищою радою правосуддя.

Звільнення судді з посади у разі вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубого чи систематичного нехтування обов'язками (ст. 115 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Відповідно до пункту 3 частини шостої статті 126 Конституції України вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, є підставою для звільнення судді з посади.

2. Факти, що свідчать про вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, мають бути встановлені Вищою радою правосуддя (її відповідним органом).

Звільнення судді з посади за його заявою про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням (ст. 116 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Суддя, який має стаж роботи на посаді судді не менше двадцяти років, що визначається відповідно до статті 137 цього Закону, має право подати заяву про відставку.

2. Суддя має право у будь-який час перебування на посаді незалежно від мотивів подати заяву про звільнення з посади за власним бажанням.

3. Заява про відставку, заява про звільнення з посади за власним бажанням подається суддею до Вищої ради правосуддя, яка протягом одного місяця з дня надходження відповідної заяви ухвалює рішення про звільнення судді з посади.

4. Суддя здійснює свої повноваження до ухвалення рішення про його звільнення.

5. За суддею, звільненим за його заявою про відставку, зберігається звання судді та гарантії недоторканності, встановлені для судді до його виходу у відставку.

Звільнення судді з посади у зв'язку з незгодою на переведення до іншого суду у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду (ст. 117 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Відмова від переведення до іншого суду (в тому числі ухилення від виконання рішення про переведення) у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду, є підставою для звільнення судді за рішенням, ухваленим Вищою радою правосуддя.

Звільнення судді з посади у зв'язку з порушенням обов'язку підтвердити законність джерела походження майна (ст. 118 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Відповідно до пункту 6 частини шостої статті 126 Конституції України порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна є підставою для звільнення судді з посади.

2. Порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна може бути встановлене:

1) у межах дисциплінарного провадження щодо суддів – Вищою радою правосуддя (її органами);

2) у межах кваліфікаційного оцінювання судді – Вищою

кваліфікаційною комісією суддів України;

3) судом при розгляді відповідної справи.

Припинення повноважень судді (ст. 119 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Повноваження судді припиняються виключно з підстав, визначених частиною сьомою статті 126 Конституції України.

Припинення повноважень судді у зв'язку з досягненням суддею шістдесяти п'яти років (ст. 120 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Повноваження судді припиняються з наступного дня після досягнення ним шістдесяти п'яти років.

2. Про наявність підстави для припинення повноважень судді голова суду, в якому суддя обіймав посаду, не пізніш як за місяць до дня, зазначеного в частині першій цієї статті, повідомляє Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України. До повідомлення додаються документи на підтвердження факту досягнення суддею шістдесяти п'яти років.

3. Суддя не може здійснювати правосуддя з наступного дня після досягнення ним шістдесяти п'яти років.

Припинення повноважень судді у зв'язку з припиненням громадянства України або набуття суддею громадянства іншої держави (ст. 121 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Повноваження судді припиняються у разі припинення його громадянства відповідно до Закону України "Про громадянство України" або набуття суддею громадянства іншої держави – з дня припинення громадянства України або набуття громадянства іншої держави.

2. Набуттям громадянства іншої держави для цілей цієї статті визнається:

1) отримання суддею статусу громадянина іншої держави в результаті дій, вчинених таким суддею або від його імені за його дорученням або за його згодою для створення відповідних правових наслідків;

2) у разі якщо суддею отриманий статус громадянина іншої держави в силу закону або іншим чином без його згоди, – невчинення суддею дій для позбавлення статусу громадянина іншої держави протягом десяти днів з дня, коли судді стало відомо про отримання такого статусу.

Припинення повноважень судді у зв'язку з набранням законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним (ст. 122 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Суд, який ухвалив рішення про визнання особи, яка є суддею, безвісно відсутньою або оголошення її померлою, визнання недієздатною або обмежено дієздатною, негайно повідомляє про це Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України.

2. Повноваження судді припиняються з дня набрання таким рішенням законної сили.

Припинення повноважень судді у зв'язку з набранням законної сили рішенням суду про визнання активів судді необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави (ст. 122-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Суд, який ухвалив рішення про визнання активів судді або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, негайно повідомляє про це Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України.

2. Повноваження судді припиняються з дня набрання таким рішенням законної сили.

Припинення повноважень судді у зв'язку зі смертю судді (ст. 122-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Повноваження судді припиняються у разі його смерті.

2. Про наявність підстави для припинення повноважень судді голова суду, в якому суддя обіймав посаду, повідомляє Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України. До повідомлення додаються документи на підтвердження факту смерті.

Припинення повноважень судді у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину (ст. 124 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Суд, який ухвалив обвинувальний вирок щодо особи, яка є суддею, негайно повідомляє про це Вищу раду правосуддя, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України.

2. Повноваження судді припиняються з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього. Такий суддя втрачає визначені законом гарантії незалежності і недоторканності судді, право на грошове, в тому числі суддівську винагороду, та інше забезпечення.

Припинення трудових відносин із суддею внаслідок припинення повноважень (ст. 125 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

1. Припинення повноважень судді є підставою для припинення трудових відносин судді із відповідним судом, про що голова суду видає наказ.

Моніторинг способу життя судді.

З метою встановлення відповідності рівня життя судді наявному у нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам, на вимогу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя та в інших випадках, визначених законом, проводиться моніторинг способу життя судді. Результати моніторингу способу життя судді використовуються для оцінки дотримання суддею правил суддівської етики, а також долучаються

до суддівського досьє [4]. Орган, котрий відповідно до закону здійснює моніторинг способу життя судді, зобов'язаний надіслати відповідну інформацію за результатами моніторингу невідкладно після завершення його проведення, але не пізніше тридцяти днів з моменту отримання відповідної вимоги [3].

Повна перевірка декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійснюється щодо кожного судді щонайменше один раз на п'ять років (якщо інше не передбачено законом), а також за відповідним запитом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або Вищої ради правосуддя.

Крім того, у разі одержання інформації, що може свідчити про недостовірність тверджень у декларації, Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить відповідну перевірку.

Гарантії незалежності та недоторканності суддів

Судді гарантується перебування на посаді судді до досягнення ним шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення судді з посади або припинення його повноважень відповідно до Конституції України (ст. 126) [1].

Як зазначено у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, метою забезпечення незалежності судової влади є гарантування кожній особі основоположного права на розгляд справи справедливим судом лише на законній підставі та без будь-якого стороннього впливу[5].

Незалежність та недоторканність суддів гарантують статті 126 і 129 Конституції України, якими встановлено, що судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон) визначено умови виконання професійних обов'язків суддів та правові засоби, за допомогою яких забезпечується реалізація конституційних гарантій самостійності судів та незалежності суддів. Зокрема, статтею 6 Закону встановлено заборону втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповагу до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації в будь-якій формі з метою завдання шкоди авторитету суддів чи впливу на безсторонність суду.

Суддю не може бути переведено до іншого суду без його згоди, крім переведення:

- 1) у разі реорганізації, ліквідації або припинення роботи суду;
- 2) у порядку дисциплінарного стягнення (ст. 53 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Гарантії незалежності судді поширюються на всіх суддів України. Втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється і має наслідком відповідальність, установлену законом. Суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, котрі перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом. Суддя зобов'язаний

звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора [2].

У ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначено, що незалежність судді забезпечується:

- 1) особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень;
- 2) недоторканністю та імунітетом судді;
- 3) незмінюваністю судді;
- 4) порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення;
- 5) заборонаю втручання у здійснення правосуддя;
- 6) відповідальністю за неповагу до суду чи судді;
- 7) окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом;
- 8) належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді;
- 9) функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування;
- 10) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту;
- 11) правом судді на відставку. [2].

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

- 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;
- 2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком випадків, зазначених у ч. 2 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником.

Суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної

відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом. Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя. Продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в тому самому порядку на строк не більше двох місяців. Клопотання про продовження строку такого відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником не пізніше десяти днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено. Вимоги до клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності встановлюються процесуальним законом.

У разі ухвалення органом, що розглядає справи про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у вигляді подання про звільнення судді з посади, такий суддя автоматично тимчасово відстороняється від здійснення правосуддя до ухвалення рішення про його звільнення з посади Вищою радою правосуддя.

Проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення, а також прийняття рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування запобіжних заходів не може здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді [6].

У разі, якщо згідно із загальними правилами визначення юрисдикції кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися або рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій або застосування запобіжних заходів має ухвалюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження або ухвалення рішення про проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій здійснюється судом, найбільш територіально наближеним до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя), якщо інший суд не визначений процесуальним законом.

За шкоду, завдану судом, відповідає держава на підставах та в порядку, встановлених законом [2].

Дисциплінарна відповідальність судді.

Скасування або зміна судового рішення не має наслідком дисциплінарну відповідальність судді, який брав участь у його ухваленні, крім випадків, коли скасоване або змінене рішення ухвалено внаслідок

умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків.

Підставами притягнення судді до дисциплінарної відповідальності є (ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»):

1. умисне або внаслідок недбалості:

а) незаконна відмова в доступі до правосуддя (у тому числі незаконна відмова в розгляді по суті позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги тощо) або інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду;

б) незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору;

в) порушення засад гласності і відкритості судового процесу;

г) порушення засад рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

ґ) незабезпечення обвинуваченому права на захист, перешкоджання реалізації прав інших учасників судового процесу;

д) порушення правил щодо відводу (самовідводу);

2) безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвоєчасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень;

3) допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу;

4) умисне або внаслідок грубої недбалості допущення суддею, який брав участь в ухваленні судового рішення, порушення прав людини і основоположних свобод або інше грубе порушення закону, що призвело до істотних негативних наслідків;

5) розголошення суддею таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати, або інформації, що стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

6) неповідомлення суддею Вищої ради правосуддя та Генерального прокурора про випадок втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, у тому числі про звернення до нього учасників судового процесу чи інших осіб, включаючи осіб, уповноважених на виконання функцій держави, з приводу конкретних справ, що перебувають у провадженні судді,

якщо таке звернення здійснено в інший, ніж передбачено процесуальним законодавством спосіб, упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про такий випадок;

7) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Ради суддів України про реальний чи потенційний конфлікт інтересів судді (крім випадків, коли конфлікт інтересів врегульовується в порядку, визначеному процесуальним законом);

8) втручання у процес здійснення правосуддя іншими суддями;

9) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому законодавством у сфері запобігання корупції;

10) зазначення в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, завідомо неправдивих відомостей або умисне незазначення відомостей, визначених законодавством;

11) використання статусу судді з метою незаконного отримання ним або третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди, якщо таке правопорушення не містить складу злочину або кримінального проступку;

12) допущення суддею недоброчесної поведінки, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим доходам; непідтвердження суддею законності джерела походження майна;

13) ненадання інформації або надання завідомо недостовірної інформації на законну вимогу члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та/або члена Вищої ради правосуддя, у тому числі недодержання встановлених законом строків надання інформації;

14) непроходження курсу підвищення кваліфікації в Національній школі суддів України відповідно до направлення, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, або непроходження подальшого кваліфікаційного оцінювання для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді, або непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді за результатами цього кваліфікаційного оцінювання;

15) визнання судді винним у вчиненні корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, у випадках, установлених законом;

16) неподання або несвоєчасне подання декларації родинних зв'язків суддею в порядку, визначеному цим Законом;

17) подання у декларації родинних зв'язків судді завідомо недостовірних (у тому числі неповних) відомостей;

18) неподання або несвоєчасне подання декларації доброчесності суддею в порядку, визначеному цим Законом;

19) декларування завідомо недостовірних (у тому числі неповних) тверджень у декларації доброчесності судді. [2].

Право на звернення зі скаргою щодо дисциплінарного проступку судді, з повідомленням про вчинення дисциплінарного проступку суддею (дисциплінарною скаргою), має будь-яка особа. Громадяни здійснюють зазначене право особисто або через адвоката, юридичні особи – через адвоката, органи державної влади та органи місцевого самоврядування – через своїх керівників або представників, Комісія з питань доброчесності та етики – через її голову або членів Комісії.

Сама ж дисциплінарна скарга подається у письмовій формі з обов'язковими реквізитами, визначеними у ч. 2 ст. 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та повинна містити такі відомості:

1) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) скаржника, його місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку;

2) прізвище, ім'я, по батькові та посада судді (суддів), щодо якого (яких) подано скаргу;

3) конкретні відомості про наявність у поведінці судді ознак дисциплінарного проступку, який відповідно до частини першої статті 106 цього Закону може бути підставою для дисциплінарної відповідальності судді;

4) посилання на фактичні дані (свідчення, докази), що підтверджують зазначені скаржником відомості.

Дисциплінарне провадження щодо судді здійснюють дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя.

До суддів може застосовуватися дисциплінарне стягнення у виді:

1) попередження;

2) догани – з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця;

3) суворої догани – з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців;

4) подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя – з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді, обов'язковим направленням судді до Національної школи суддів України для проходження курсу підвищення кваліфікації, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, та подальшим кваліфікаційним оцінюванням для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді;

5) подання про переведення судді до суду нижчого рівня;

6) подання про звільнення судді з посади.

Під час обрання виду дисциплінарного стягнення стосовно судді враховуються характер дисциплінарного проступку, його наслідки, особа судді, ступінь його вини, наявність інших дисциплінарних стягнень, інші обставини, що впливають на можливість притягнення судді до

дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарне стягнення застосовується з урахуванням принципу пропорційності.

За наявності непогашених дисциплінарних стягнень до судді має бути застосовано більш суворе дисциплінарне стягнення.

Суддя, який має непогашене дисциплінарне стягнення, не може брати участь у конкурсі на зайняття посади в іншому суді.

Дисциплінарне стягнення у виді подання про звільнення судді з посади застосовується у разі:

1) вчинення суддею істотного дисциплінарного проступку, грубого чи систематичного нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді;

2) порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.

Істотним дисциплінарним проступком або грубим нехтуванням обов'язками судді, що є несумісним зі статусом судді або виявляє його невідповідність займаній посаді, може бути визнаний, зокрема, будь-який із таких фактів:

1) суддя допустив поведінку, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, у тому числі в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших етичних норм та стандартів поведінки, що забезпечують суспільну довіру до суду;

2) суддя вчинив дисциплінарний проступок, маючи непогашене дисциплінарне стягнення (крім попередження чи догани), або має два непогашені дисциплінарні стягнення;

3) встановлено факт недоброчесної поведінки судді, у тому числі здійснення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї, законність джерел яких підтверджена; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим ним та членами його сім'ї майну і доходам; використання статусу судді з метою незаконного отримання ним або третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди;

4) суддю визнано судом винним у вчиненні корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією;

5) суддя не виконав вимоги рішення органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, ухваленого на підставі п. 4 ч. 1 ст. 109 Закон України «Про судоустрій і статус суддів», або за результатами кваліфікаційного оцінювання, призначеного відповідно до п. 4 ч. 1 згаданого закону, суддя не підтвердив здатність здійснювати правосуддя у відповідному суді;

6) суддя умисно не подав декларацію доброчесності чи декларацію родинних зв'язків у встановлені строки або умисно задекларував недостовірні (в тому числі неповні) твердження у декларації доброчесності;

7) суддя допустив інше грубе порушення закону, що підриває суспільну

довіру до суду.

Дисциплінарне стягнення до судді застосовується не пізніше трьох років із дня вчинення проступку без урахування часу тимчасової непрацездатності або перебування судді у відпустці чи здійснення відповідного дисциплінарного провадження.

У разі, якщо рішенням Європейського суду з прав людини встановлені факти, котрі можуть бути підставою для застосування дисциплінарного стягнення до судді, зазначений строк обраховується із дня набуття таким рішенням Європейського суду з прав людини статусу остаточного.

Інформація про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності оприлюднюється на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя та на веб-сайті суду, в якому працює суддя. Ця інформація повинна містити дані про суддю, якого притягнуто до дисциплінарної відповідальності, про накладене дисциплінарне стягнення та копію рішення органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, про накладення такого стягнення. (ч. 13 ст. 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

Тестові завдання

1. Відповідно до Конституції України на посаду судді може бути призначений:

а) громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та знає державну мову;

б) громадянин України, не молодший тридцяти п'яти та не старший шістдесяти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше шість років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою;

в) особа, не молодша тридцяти та не старша шістдесяти п'яти років, яка має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентною, добросовісною та знає державну мову;

г) громадянин України, не молодший тридцяти п'яти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та знає державну мову.

2. Який потрібно мати стаж роботи на посаді судді, щоб стати суддею вищого спеціалізованого суду:

а) не менше п'яти років;

б) не менше семи років;

в) не менше трьох років;

г) не менше чотирьох років.

3. Суддя проходить підготовку у Національній школі суддів України:

- а) не рідше одного разу на три роки;
- б) не рідше одного разу на два роки;
- в) не рідше одного разу на рік;
- г) не рідше одного разу на п'ять років.

5. Хто має право подати скаргу щодо дисциплінарного проступку судді:

- а) будь-яка особа;
- б) виключно Вища рада правосуддя;
- в) виключно голова суду;
- г) виключно Генеральний прокурор.

6. Хто здійснює дисциплінарне провадження щодо судді:

- а) дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя;
- б) Вища рада правосуддя
- в) Генеральна прокуратура;
- г) дисциплінарна палата суду, в якому працює суддя, якого підозрюють у дисциплінарному проступку.

7. Суддею, уповноваженим здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, може бути обрано:

- а) суддю зі стажем роботи суддею не менше десяти років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями;
- б) суддю зі стажем роботи суддею не менше восьми років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями;
- в) суддю зі стажем роботи суддею не менше семи років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями;
- г) суддю зі стажем роботи суддею не менше п'яти років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями.

8. Оперативно-розшукові заходи чи слідчі дії стосовно судді, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюються:

- а) на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника;
- б) на підставі судового рішення, ухваленого лише за клопотанням Генерального прокурора;

в) на підставі рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника;

г) на підставі рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

9. Рішення щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється:

а) Вищою радою правосуддя;

б) Державною судовою адміністрацією;

в) Вищою кваліфікаційною комісією суддів України;

г) на спеціальному пленарному засіданні Вищої дисциплінарної комісії суддів.

10. У зв'язку з притягненням судді до кримінальної відповідальності загальний строк відсторонення його від здійснення правосуддя може бути:

а) не більше двох місяців і на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника;

б) не більше дев'яти місяців і на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника;

в) не більше чотирьох місяців і на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника;

г) не більше шести місяців і на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Розкрийте термін «недоторканність та імунітет судді».
2. У яких випадках суддю може бути переведено до іншого суду без його згоди?
3. Які особливі порядки притягнення судді до кримінальної відповідальності, повідомлення про підозру, затримання, ув'язнення та тримання під вартою?
4. У яких випадках застосовується дисциплінарне стягнення у виді подання про звільнення судді з посади?
5. Дайте юридичну характеристику положенню «заборона втручання у здійснення правосуддя».
6. Які існують види дисциплінарних стягнень щодо суддів?

Додаткові завдання:

1. Який порядок обрання судді на посаду та хто не може бути призначений на посаду судді?

2. Чи може застосуватися до судді привід?
3. У який строк суддя повинен пройти підготовку у Національній школі суддів України?
4. Підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та порядок здійснення дисциплінарного провадження щодо судді.
5. Що означає термін «незалежність судді»?
6. До якого віку судді гарантується перебування на його посаді?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Про Вищу Раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
4. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 21.12.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

1.5. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, СКЛАД, ФОРМИ РОБОТИ, СТРУКТУРА, ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ, ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ

Наявність серед вищих органів держаної влади України такого спеціального органу, як Конституційний Суд України, є однією зі складових ознак правової, демократичної держави. Саме Конституційний Суд України визначено Конституцією України як єдиний орган, що має конституційну юрисдикцією в Україні. Саме він забезпечує верховенство основного Закону (Конституції) України, вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і здійснює офіційне тлумачення положень Конституції та законів України (ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017).

КСУ діє на засадах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, відкритості, повного і всебічного розгляду справ, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.

КСУ є незалежним органом у системі судової влади. Основне його завдання – забезпечення відповідності законів та інших нормативних актів органів законодавчої та виконавчої влади Конституції України, а також охорона конституційних прав та свобод особи.

Отже, **Конституційний Суд України** можна визначити як єдиний

державний орган судової гілки влади з конституційною юрисдикцією, що уповноважений здійснювати офіційне тлумачення Конституції України, діяльність якого спрямована на забезпечення її верховенства шляхом перевірки відповідності законів та у передбачених Конституцією випадках інших актів положенням Конституції України, а також здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України.

Склад Конституційного Суду.

КСУ розміщений тільки в м. Києві, розгалуженої системи Конституційного Суду України немає. КСУ налічує 18 суддів, із яких шість призначають за квотою Президента України, шість обирають за квотою Верховної Ради України та ще шість – за квотою з'їзду суддів України. Всі судді обираються за результатами конкурсного відбору.

Відбір кандидатур на посаду судді КСУ, яких призначає Президент України, здійснює конкурсна комісія, котру створює Президент України. Підготовку питання щодо розгляду на конкурсних засадах кандидатур на посаду судді КСУ у Верховній Раді України здійснює відповідний комітет, до предмета відання якого належать питання правового статусу Конституційного Суду України. А підготовку питання щодо розгляду на конкурсних засадах кандидатур на посаду судді КСУ з'їздом суддів України здійснює Рада суддів України.

Кількість кандидатур на посаду судді КСУ повинна щонайменше втричі перевищувати кількість вакансій. Загальний строк проведення конкурсу для відбору кандидатур становить два місяці.

Своїх повноважень громадянин, якого обрано на посаду судді КСУ, набуває з дня складення ним на спеціальному пленарному засіданні Суду присяги судді КСУ (ст. 17 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Термін перебування на посаді судді КСУ не може перевищувати дев'ять років. Крім того, такий суддя не може бути обраний чи призначений на вказану посаду повторно (ст. 16 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Загалом суддею КСУ може бути громадянин України, який знає державну мову, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості, є правником із визнаним рівнем компетентності. Водночас такий громадянин не може бути призначений на посаду судді Конституційного Суду, якщо на момент призначення він: 1) є членом або обіймає посаду в політичній партії, іншій організації, що має політичні цілі або бере участь у політичній діяльності; 2) є обраним на виборну посаду в органі державної влади чи органі місцевого самоврядування, має представницький мандат; 3) бере участь в організації або фінансуванні політичної агітації чи іншої політичної діяльності (ст. 11 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Голова КСУ обирається з-поміж суддів КСУ на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України шляхом таємного

голосування судьями КСУ на один трирічний строк. Вибори Голови КСУ проводяться не пізніше ніж через місяць із дня, коли ця посада стала вакантною.

Список кандидатів на посаду Голови КСУ затверджується на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України відкритим голосуванням більшістю суддів КСУ, які беруть участь у спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України, про що складається протокол, котрий підписує голова цього засідання. До списку кандидатів на посаду Голови КСУ вноситься будь-яка кількість кандидатур, які дали згоду балотуватися на посаду Голови КСУ. До того ж, на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України кандидати на посаду Голови виступають із промовами, а після їхніх виступів судді КСУ мають право поставити їм запитання. Суддям надається час для обговорення кандидатур на посаду Голови КСУ.

Для обрання Голови КСУ створюється комісія у складі трьох суддів КСУ, які не балотуються на посаду Голови. Обрання голови комісії відбувається шляхом відкритого голосування членами цієї комісії, про що складається відповідний протокол.

Комісія забезпечує виготовлення бюлетенів для таємного голосування. На звороті бюлетенів ставиться підпис головуючого на спеціальному пленарному засіданні суду і відтиск печатки КСУ.

Комісія вносить у бюлетені для таємного голосування в алфавітному порядку прізвища, імена та по батькові кандидатів на посаду Голови КСУ. Судді КСУ розписуються про одержання бюлетенів в окремому списку. Бюлетені, що залишилися, погашаються. Заповнення бюлетеня відбувається у спеціально пристосованому приміщенні для таємного голосування.

Суддя під час голосування залишає у бюлетені для таємного голосування прізвище одного кандидата на посаду Голови КСУ, закресливши прізвища інших кандидатів. Бюлетені, в яких залишено прізвища двох або більше кандидатів, є недійсними. Бюлетені, в яких викреслено прізвища всіх кандидатів, є дійсними.

Головою КСУ вважається обраний кандидат, за якого проголосувало не менше десяти суддів КСУ від його конституційного складу. Рішення спеціального пленарного засідання суду вважається повноважним, якщо на засіданні були присутні не менше ніж дванадцять суддів КСУ.

У своїй діяльності Голова КСУ здійснює представницькі, організаційні, та розпорядчі функції. У разі відсутності Голови КСУ його обов'язки виконує заступник Голови КСУ, а в разі відсутності обох – старший за віком суддя.

Заступник Голови КСУ обирається за пропозицією Голови КСУ лише на один трирічний строк таємним голосуванням. Вибори проводяться на спеціальному пленарному засіданні за присутності не менше ніж 12 суддів під головуванням Голови КСУ та не пізніше ніж через місяць із дня, коли посада заступника Голови КСУ стала вакантною. Для обрання заступника Голови КСУ на спеціальному пленарному засіданні суду також створюється

комісія у складі трьох суддів КСУ. Заступник Голови КСУ вважається обраним на посаду, якщо за нього також проголосувало не менше десяти суддів КСУ.

Заступник Голови КСУ входить до одного із сенатів і головує на його засіданнях. Окрім того, заступник Голови КСУ виконує за дорученням Голови КСУ окремі його повноваження.

Для вирішення питань, пов'язаних із організаційною діяльністю Конституційного Суду України, скликаються спеціальні пленарні засідання та засідання суду.

Параграфом § 19 Регламенту Конституційного Суду України передбачені *підстави для дострокового звільнення з посади, припинення повноважень Голови КСУ та заступника Голови КСУ*, а саме: Голову КСУ, заступника Голови КСУ звільняє з посади за їхніми заявами Конституційний Суд України.

Порядок звільнення такий: Голова КСУ протягом п'яти робочих днів скликає засідання суду для розгляду заяви про звільнення з посади Голови КСУ, заступника Голови КСУ. А в разі дострокового звільнення з посади заступника Голови КСУ за відсутності Голови КСУ засідання скликає заступник Голови КСУ. На засіданні суду, на якому розглядається заява про звільнення з посади Голови КСУ, заступника Голови КСУ, не може головувати відповідно Голова КСУ, заступник Голови КСУ. Рішення щодо дострокового звільнення з посади Голови КСУ, заступника Голови КСУ вважається ухваленим, якщо за це проголосувала більшість суддів КСУ від його конституційного складу. Таке рішення ухвалюється у формі постанови КСУ.

Порядок формування складу сенатів Конституційного Суду.

У складі Конституційного Суду України діють два сенати – Перший сенат і Другий сенат. Склад сенатів КСУ формується на спеціальному пленарному засіданні суду *шляхом жеребкування*.

Для проведення жеребкування на спеціальному пленарному засіданні суду виготовляється по вісім закритих кульок, всередині яких знаходяться позначки із номерами «1» та «2» відповідно до нумерації сенатів КСУ.

Якщо на день проведення жеребкування до складу КСУ входить менше ніж вісімнадцять суддів КСУ, кількість кульок виготовляється відповідно до кількості суддів КСУ, які беруть участь у жеребкуванні.

Якщо у жеребкуванні бере участь непарна кількість суддів КСУ, для жеребкування виготовляється на одну кульку більше, ніж кількість суддів КСУ, які беруть у ньому участь.

Кількість кульок із номерами «1» та «2» має бути однаковою.

Судді КСУ за списком в алфавітному порядку обирають по одній кульці. Секретар судового засідання фіксує в протоколі, номер якого сенату зазначено всередині кожної обраної кульки. Голова КСУ та заступник Голови КСУ участі у жеребкуванні не беруть.

Голова КСУ входить до складу Першого сенату й головує на його засіданнях. Заступник Голови КСУ входить до складу Другого сенату й

голоує на його засіданнях.

Персональний склад сенатів Конституційного Суду України затверджується постановою КСУ згідно з номерами сенатів, обраними суддями КСУ шляхом жеребкування.

Порядок утворення колегій суддів Конституційного Суду.

У межах сенатів КСУ утворюються шість колегій суддів КСУ – по три колегії в межах кожного сенату. Колегії суддів КСУ утворюються на спеціальному пленарному засіданні суду після утворення сенатів КСУ шляхом жеребкування.

Жеребкування проводиться щодо кожного сенату окремо. Для проведення жеребкування на спеціальне пленарне засідання суду виготовляється по три закриті кульки, всередині яких знаходяться позначки із номерами «1», «2», «3» відповідно до нумерації колегій суддів КСУ в кожному Сенаті.

Якщо на день проведення жеребкування до складу сенату входить сім або вісім суддів КСУ, виготовляється по три закриті кульки, всередині яких знаходяться позначки з номерами «1», «2», а також відповідно одна або дві закриті кульки, всередині яких знаходяться позначки з номером «3».

Якщо на день проведення жеребкування до складу сенату входить шість суддів КСУ, кульки з позначкою «3» не виготовляються; розподіл суддів КСУ проводиться між Першою та Другою колегіями суддів КСУ.

Судді КСУ кожного сенату за списком в алфавітному порядку обирають одну з кульок. Секретар судового засідання фіксує в протоколі, номер якої колегії обрав кожен суддя.

Персональний склад колегій суддів КСУ із зазначенням, до складу якого Сенату вони входять, затверджується постановою КСУ згідно з номерами колегій суддів КСУ, обраними суддями шляхом жеребкування.

Якщо внаслідок жеребкування утворилася неповноважна за складом колегія, до її складу тимчасово залучають суддю з іншої колегії в порядку, визначеному § 23 Регламенту Конституційного Суду України. Прізвище такого Судді до персонального складу колегії не включається.

Допоміжними органами КСУ з питань організації його внутрішньої діяльності є постійні комісії. Конституційний Суд України на засіданні створює з-поміж суддів КСУ постійні комісії та затверджує положення про них. Шляхом відкритого голосування створює такі постійні комісії: 1) з питань регламенту та етики; 2) з питань бюджету та кадрів; 3) з питань наукового забезпечення; 4) з питань міжнародних зв'язків.

У разі потреби Конституційний Суд України може створювати інші постійні комісії, ліквідувати або реорганізовувати раніше створені, змінювати їхній кількісний та персональний склад.

Кількісний склад постійних комісій КСУ визначає Конституційний Суд України.

Кандидатури суддів для обрання до складу постійних комісій КСУ пропонують судді КСУ, в тому числі шляхом самовисування. Спірні питання

членства в постійних комісіях вирішує КСУ.

Голова постійної комісії КСУ обирається більшістю суддів, які входять до складу комісії.

Голова постійної комісії КСУ організовує діяльність комісії та веде її засідання.

Постійна комісія КСУ є повноважною за умови присутності на її засіданні більше половини членів.

Із питань, що обговорюються на засіданні, постійна комісія КСУ ухвалює рішення більшістю суддів, які входять до її складу.

До структури Конституційного Суду України входить також і *Секретаріат*.

Порядок призначення на посаду та звільнення з посади керівника Секретаріату.

Керівника Секретаріату призначає на посаду та звільняє з посади суд на своєму засіданні. Кандидатуру на посаду керівника Секретаріату пропонує Голова КСУ, а в разі його відсутності – заступник Голови КСУ або суддя, який виконує обов'язки Голови КСУ, з урахуванням пропозиції постійної комісії з питань бюджету та кадрів суду. Кандидат на посаду керівника Секретаріату має відповідати кваліфікаційним вимогам, передбаченим Законом України «Про державну службу» для осіб, які претендують на зайняття посади державної служби категорії «А», та Законом України «Про Конституційний Суд України».

Постанова КСУ про призначення на посаду або звільнення з посади керівника Секретаріату ухвалюється відкритим голосуванням не менше ніж десятьма суддями КСУ.

Розгляд питання про призначення на посаду керівника Секретаріату здійснюється за участю кандидата на цю посаду. Під час розгляду питання про звільнення з посади керівника Секретаріату особа, яка займає цю посаду, запрошується на засідання суду. Особі, щодо якої розглядається питання про призначення на посаду керівника Секретаріату або звільнення з цієї посади, надається час для виступу та відповідей на запитання суддів КСУ.

Постанова КСУ про призначення на посаду керівника Секретаріату оприлюднюється на вебсайті не пізніше наступного робочого дня після її ухвалення.

Керівник Секретаріату може бути звільнений із посади у порядку, встановленому законодавством про державну службу та про працю.

Повноваження керівника Секретаріату визначаються Положенням про Секретаріат, затвердженим постановою КСУ (§ 35 Регламенту Конституційного Суду України).

Порядок призначення на посаду та звільнення з посади першого заступника, заступників керівника Секретаріату.

Першого заступника, заступників керівника Секретаріату призначає на посаду та звільняє з посади суд на своєму засіданні. Кандидатуру на посаду відповідно першого заступника, заступників керівника Секретаріату

пропонує Голова КСУ, а у разі його відсутності – заступник Голови КСУ або суддя, який виконує обов'язки Голови КСУ, з урахуванням пропозицій постійної комісії з питань бюджету та кадрів КСУ і керівника Секретаріату. Кандидати на посади першого заступника та заступників керівника Секретаріату мають відповідати кваліфікаційним вимогам, передбаченим Законом України «Про державну службу» для осіб, які претендують на зайняття посади державної служби категорії «А».

Постанова КСУ про призначення на посаду або звільнення з посади першого заступника, заступників керівника Секретаріату ухвалюється відкритим голосуванням не менше ніж десятьма суддями КСУ.

Розгляд питання про призначення на посади першого заступника, заступників керівника Секретаріату здійснюється за участю кандидатів на ці посади. Під час розгляду питання про звільнення з посад першого заступника, заступників керівника Секретаріату особи, які займають ці посади, запрошуються на засідання суду. Особам, щодо яких розглядається питання про призначення на посади першого заступника, заступників керівника Секретаріату або звільнення з посад першого заступника, заступників керівника Секретаріату, надається час для виступів та відповідей на запитання суддів КСУ.

Постанова КСУ про призначення на посаду першого заступника, заступників керівника Секретаріату оприлюднюється на вебсайті не пізніше наступного робочого дня після її ухвалення.

Повноваження першого заступника, заступників керівника Секретаріату визначає керівник Секретаріату відповідно до Положення про Секретаріат, затвердженого постановою КСУ (§ 36 Регламенту Конституційного Суду України).

Конституційний Суд України є колегіальним органом, тож основна його діяльність пов'язана з ухваленням певних юридичних рішень, що здійснюються на *засіданнях та пленарних засіданнях* суду.

У складі суду діють: Велика палата, до якої входять всі судді КСУ разом із головою та заступником у кількості вісімнадцяти суддів; два сенати, до складу кожного з яких входить по дев'ять суддів КСУ, та шість колегій, до складу кожної з яких входить по три судді КСУ.

Склад сенатів КСУ формується на спеціальному пленарному засіданні суду шляхом жеребкування.

Судді КСУ за списком в алфавітному порядку обирають по одній кульці. Секретар судового засідання фіксує в протоколі, номер якого сенату зазначено всередині кожної обраної кульки. Голова КСУ та заступник Голови КСУ участі у жеребкуванні не беруть. Голова КСУ входить до складу Першого сенату й головує на його засіданнях. Заступник Голови КСУ входить до складу Другого сенату й головує на його засіданнях (§ 20 Регламенту Конституційного Суду України).

Колегії суддів КСУ утворюються на спеціальному пленарному засіданні суду після утворення сенатів КСУ і також шляхом жеребкування,

котре проводиться щодо кожного сенату окремо.

Велика палата, сенати та колегії, кожні у межах визначених Законом України «Про Конституційний Суд України» повноважень щодо конституційного провадження, діють як Конституційний Суд України.

Справи, конституційне провадження щодо яких відкрито, сенат, Велика палата розглядають у порядку письмового або усного провадження.

Форму конституційного провадження визначають сенат, Велика палата ухвалою, в якій можуть бути вирішені й інші питання щодо організаційного забезпечення пленарного засідання сенату, Великої палати.

Письмове провадження є основною формою розгляду справ у КСУ, а усне провадження може проводитися у випадках, коли суд визнає, що для забезпечення повноти розгляду справи на пленарному засіданні необхідно безпосередньо заслухати учасників конституційного провадження та/або залучених учасників конституційного провадження.

За ухвалою сенату, Великої палати у справі, що розглядається у порядку письмового провадження, окремі питання можуть розглядатися в порядку усного провадження.

Розгляд справ на пленарних засіданнях Великої палати, сенату здійснюється відкрито, за винятком закритої частини цих засідань, коли ухвалюється рішення, надається висновок, постановляється ухвала суду.

Закрите пленарне засідання допускається, якщо розгляд справи на відкритому пленарному засіданні може призвести до розголошення державної таємниці та (або) іншої інформації, що охороняється законом.

Організація, проведення закритих пленарних засідань Сенату, Великої палати, на яких розглядаються справи, пов'язані з державною таємницею, та опрацювання відповідних матеріалів здійснюються згідно з Порядком організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та Правилами внутрішньооб'єктового режиму в Конституційному Суді України, затвердженими розпорядженням Голови КСУ.

Організація, проведення закритих пленарних засідань сенату, Великої палати, на яких розглядаються справи, пов'язані з іншою інформацією, що охороняється законом, та опрацювання відповідних матеріалів здійснюються згідно з Правилами внутрішньооб'єктового режиму в Конституційному Суді України, затвердженими розпорядженням Голови КСУ.

Ухвалу про розгляд справи на закритому пленарному засіданні постановляє сенат чи Велика палата (§ 49 Регламенту Конституційного Суду України).

Пленарні засідання є основною формою роботи КСУ, на яких він розглядає та дає висновки у справах за конституційними поданнями, конституційними зверненнями та конституційними скаргами. А також затверджує положення про тимчасові комісії, їхній персональний склад та затверджує їхніх голів.

Окрім пленарних засідань, відбуваються і так звані звичайні засідання, на яких суд затверджує, вносить зміни та доповнює Регламент

Конституційного Суду України; вирішує питання, пов'язані з Апаратом Конституційного Суду України та утворює постійні комісії, затверджує їхній персональний склад.

Організаційною формою конституційного суддівського самоврядування є збори суддів Конституційного Суду України, на яких вирішуються питання, що безпосередньо не пов'язані зі здійсненням конституційного провадження та не належать до питань, котрі вирішує суд на своїх засіданнях. Вказані збори є повноважними за умови присутності на них не менше ніж двох третин від загального складу КСУ. Ухваленими зборами суддів вважаються ті рішення, за які відкритим голосуванням проголосувала більшість присутніх на зборах суддів Конституційного Суду України, якщо не ухвалено рішення про таємне голосування (ст. 22 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

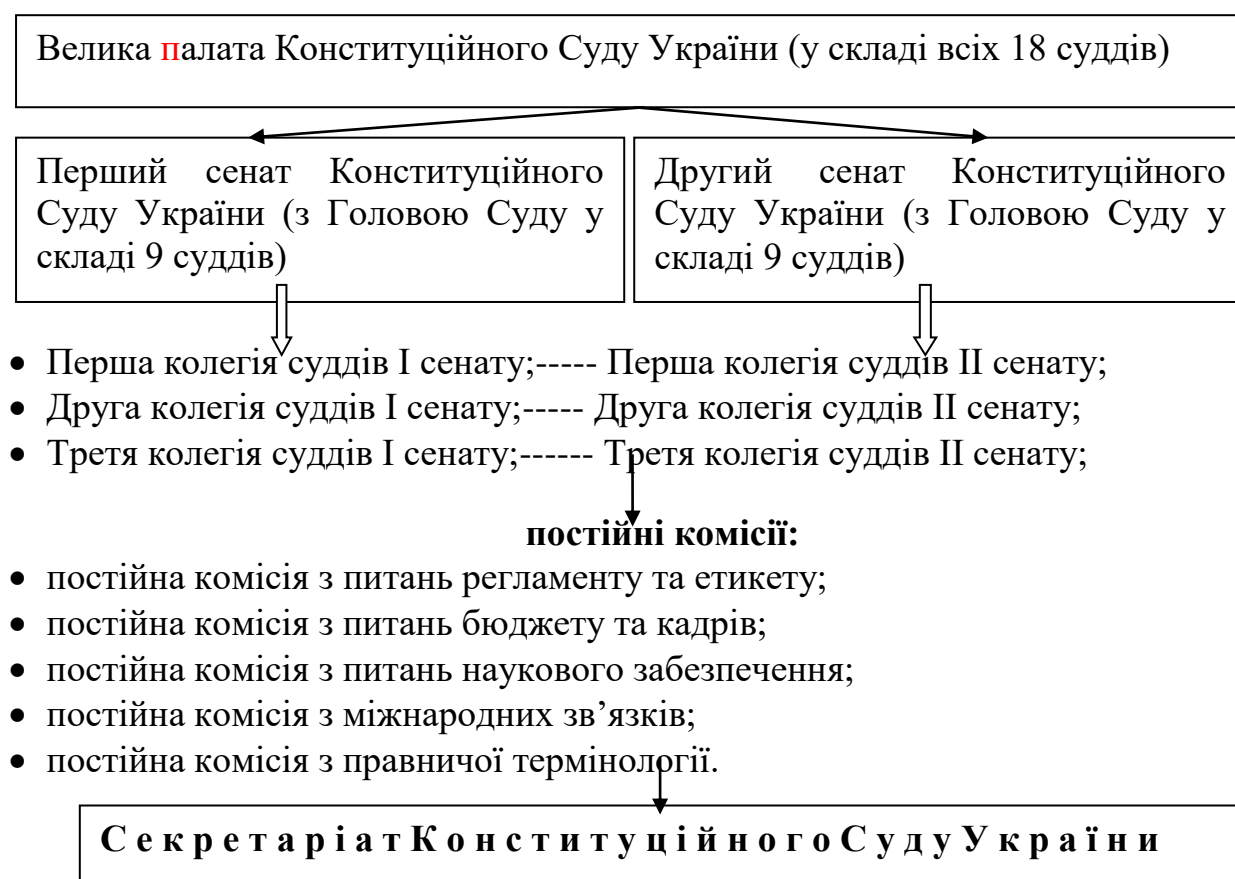
Організаційне, аналітичне, юридичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності суду здійснює Секретаріат КСУ під керівництвом керівника Секретаріату.

При КСУ діє і Науково-консультативна рада, що складається з-поміж висококваліфікованих фахівців у сфері права, для підготовки наукових висновків із питань діяльності КСУ.

Офіційним виданням суду є «Вісник Конституційного Суду України». На рис. 1.1 наведено структуру КСУ.

Рис. 1.1

Структура Конституційного Суду України



Порядок організації та діяльності Конституційного Суду України, статус суддів КСУ, підстави і порядок звернення до нього, процедура розгляду ним справ і виконання його рішень визначаються Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» та Регламентом Конституційного Суду України від 22.02.2018.

Свою діяльність Конституційний Суд України будує на основі *принципів*: верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, відкритості, повного і всебічного розгляду справ, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.

Принцип *верховенства права* означає, що у своїй повсякденній діяльності Конституційний Суд України керується виключно приписами, що містяться в Конституції України та Законі України «Про Конституційний Суд України». Ухвалюючи рішення у конкретній справі, він бере до уваги обставини, що обумовлені правовими приписами.

Принцип *незалежності* в діяльності Конституційного Суду України означає абсолютну недопустимість впливу у будь-якій формі на його діяльність і зміст ухвалених рішень із боку державних чи недержавних структур або їхніх посадових осіб, включно з Верховною Радою України та Президентом України.

Принцип *колегіальності* означає, що жодне рішення Конституційного Суду України не може бути ухвалене одноособово його Головою чи кимось із суддів. КСУ є колегіальним органом, в якому група суддів спільно обговорює і вирішує питання, що віднесені до його компетенції. Колегіальність у роботі суду дозволяє враховувати знання та думки усіх суддів під час обговорення і вирішення питань, вироблення остаточного рішення.

Принцип *гласності* полягає у широкому забезпеченні інформування засобів масової інформації щодо роботи Конституційного Суду України та ухвалених ним рішень.

Принцип *відкритості* полягає у тому, що розгляд справ Конституційного Суду України на пленарних засіданнях Великої палати та сенату КСУ здійснюється відкрито, за винятком закритої частини таких засідань, а саме, коли розгляд справи на відкритому пленарному засіданні може призвести до розголошення державної таємниці та (або) іншої інформації, що охороняється законом.

Осіб, які виявили бажання бути присутніми на відкритій частині засідання Великої палати або сенату КСУ, допускають до приміщення суду та до його зали засідань у порядку, встановленому Регламентом Конституційного Суду України.

Представники засобів масової інформації, акредитовані в КСУ, можуть здійснювати відео- та фотофіксацію, вести аудіозапис відкритої частини пленарного засідання Великої палати, сенату в порядку, встановленому Регламентом Конституційного Суду України.

Принцип *повного та всебічного розгляду справ* полягає у тому, що під

час розгляду подань, звернень, скарг Конституційний Суд України зобов'язаний враховувати всі об'єктивні обставини справи, думки всіх зацікавлених сторін, які ініціювали такий розгляд, і здійснювати їх глибокий правовий аналіз.

Принцип *обґрунтованості та обов'язковості ухвалених Конституційним Судом України рішень* полягає в обов'язковому мотивуванні та правовому обґрунтуванні кожного з положень прийнятого у справі рішення з огляду на норми Конституції України. А ухвалені КСУ рішення є обов'язковими для виконання всіма державними органами і оскарженню не підлягають.

Функціями Конституційного Суду України є основні напрями чи види його діяльності, спрямовані на виконання ним як єдиним органом конституційної юрисдикції завдань, передбачених Конституцією України і Законом України «Про Конституційний Суд України». Функції Конституційного Суду України прямо в законодавстві не закріплені. Цим породжена дискусія в науці конституційного права щодо розуміння і системи цих функцій. Їх класифікують за різними критеріями: об'єктами чи сферами діяльності, способами і засобами діяльності КСУ тощо.

Ст. 32 Закону України «Про Конституційний Суд України» визначено, що представницькі, організаційні, розпорядчі функції здійснюють Голова КСУ, заступник Голови КСУ, секретарі колегій. Крім того, згідно з положеннями Бюджетного кодексу України КСУ здійснює і функцію головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення своєї діяльності.

Проте пріоритетним напрямом діяльності КСУ є здійснення конституційного судочинства в Україні. Але це не єдина функція суду, також виділяють *функцію конституційного контролю*, що є найоб'ємнішою за змістом і формами та полягає у: 1) вирішенні питань щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 2) наданні висновків за зверненням Президента України, або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їхню обов'язковість; 3) наданні висновку за зверненням Верховної Ради України щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту в межах, визначених ст. ст. 111 і 151 Конституції України. Зазначені положення Закону України «Про Конституційний Суд України» характеризує сам Конституційний Суд України, власне, як орган судової влади, уповноважений розглядати і вирішувати юрисдикційні спори та скасовувати відповідні акти законодавства, визнаючи їх неконституційними. Тому під час

здійснення цих повноважень КСУ одночасно являє собою орган конституційного контролю і орган конституційного правосуддя.

Наступною є *функція офіційного тлумачення* Основного закону України. У межах реалізації цієї функції тільки КСУ уповноважений здійснювати офіційне тлумачення положень Конституції України.

Функція захисту прав і свобод людини і громадянина реалізується під час здійснення Конституційним Судом України чи не всіх своїх повноважень. Але більш яскраво вона виявляється під час вирішення питань щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їхніх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

Правотворчу функцію Конституційний Суд України здійснює під час визнання неконституційними законів та інших правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, оскільки з цього моменту вони втрачають свою чинність. А звідси, скасовуючи норму, КСУ фактично спонукає суб'єктів законодавчої ініціативи створювати нову норму, оскільки його рішення щодо скасування нормативного акта об'єктивно породжує нові права та обов'язки учасників суспільних відносин.

Арбітражна функція полягає в тому, що Конституційний Суд України, вирішуючи законодавчі та інші нормативно-правові спори, у тому числі з процедурних питань між Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України як сторонами конституційного провадження, виступає в ролі арбітра між ними під час здійснення слухання такої справи.

Управлінська функція полягає в тому, що Конституційний Суд України: обирає Голову і заступників Голови КСУ; призначає за поданням Голови КСУ керівника Секретаріату КСУ та ухвалює рішення про звільнення його з посади; ухвалює рішення про утворення постійних комісій, затверджує їхній персональний склад тощо.

Представницька функція реалізується під час приведення Президента України до присяги, у представництві Української держави у питаннях конституційної юрисдикції, а також представництві Конституційного Суду України у відносинах із органами державної влади. Виділяють також *міжнародну, політичну, інформаційну, інтеграційну, координаційну функції* тощо.

Формами звернення до Конституційного Суду України є конституційне подання, конституційне звернення, конституційна скарга.

Конституційне подання – це подане до КСУ (Президентом України або щонайменше 45 народними депутатами Верховної Ради України, або Верховним Судом, або Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, або Верховною Радою Автономної Республіки Крим) *письмове клопотання* щодо: 1) визнання акта (його окремих положень) неконституційним; 2) офіційного тлумачення Конституції України.

У конституційному поданні зазначаються: 1) суб'єкт права на

конституційне подання; 2) відомості про представника суб'єкта права на конституційне подання; 3) документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційне подання, із зазначенням повного найменування, номера, дати ухвалення, джерела офіційного видання акта; 4) перелік документів і матеріалів, що додаються.

Конституційне звернення – це подане до КСУ (Президентом України або щонайменше 45 народними депутатами Верховної Ради України, або Верховним Судом, або Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, або Верховною Радою Автономної Республіки Крим) *письмове клопотання* про надання висновку щодо: 1) відповідності Конституції України чинного міжнародного договору України або міжнародного договору, що вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість; 2) відповідності Конституції України (конституційності) питань, що пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою; 3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту; 4) відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам ст. ст. 157 і 158 Конституції України; 5) порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України; 6) відповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України.

У конституційному зверненні зазначаються:

- 1) суб'єкт права на конституційне звернення;
- 2) відомості про представника суб'єкта права на конституційне звернення;
- 3) документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційне звернення, із зазначенням повного найменування, номера, дати ухвалення, джерела офіційного видання акта;
- 4) перелік документів і матеріалів, що додаються.

Конституційний Суд, ухвалюючи свої рішення, надає висновки, постановляє ухвали, видає забезпечувальні накази. А якщо ним видаються акти з питань, що не пов'язані з конституційним провадженням, то їх він ухвалює у формі постанови.

Розгляд справ на пленарних засіданнях Великої палати КСУ, сенату КСУ здійснюється відкрито, за винятком закритої частини цих засідань, коли ухвалюється рішення, надається висновок та постановляється ухвала Суду.

Конституційний Суд України займається й міжнародним напрямом діяльності, під час якої підтримує співпрацю з органами конституційної юрисдикції інших держав, міжнародними судами та міжнародними організаціями шляхом укладання угод про співпрацю, взаємного обміну делегаціями тощо.

Повноваження Конституційного Суду України визначені у ст. 7 Закону України «Про Конституційний Суд України». Ними є:

1) вирішення питань щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції України;

3) надання за зверненням Президента України або щонайменше 45 народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України висновків щодо відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їхню обов'язковість;

4) надання за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України висновків щодо відповідності Конституції України (конституційності) питань, що пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

5) надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених ст. ст. 111 і 151 Конституції України;

6) надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам ст. ст. 157 і 158 Конституції України;

7) надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України;

8) вирішення питань щодо відповідності Конституції України та законам України нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим за зверненням Президента України згідно з ч. 2 ст. 137 Конституції України;

9) вирішення питань щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їхніх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

КСУ не розглядає питання щодо відповідності законам України актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, актів інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених п. 28 ч. 1 ст. 85 та ч. 2 ст. 137 Конституції України (прийняття актів АР Крим, які, на думку Президента, є неконституційними).

Підставами для відмови у відкритті конституційного провадження у справі є: 1) звернення до КСУ неналежним суб'єктом; 2) неналежність до повноважень КСУ питань, порушених у конституційному поданні, конституційному зверненні, конституційній скарзі; 3) невідповідність конституційного подання чи конституційного звернення вимогам,

передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України»; 4) неприйнятність конституційної скарги; 5) втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання його відповідності Конституції України, крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 8 Закону України «Про Конституційний Суд України»; 6) наявність рішення, висновку КСУ щодо того самого предмета конституційного подання, конституційного звернення, конституційної скарги, а також ухвал КСУ про відмову у відкритті конституційного провадження у справі або про закриття конституційного провадження у справі.

Суддя КСУ також наділений відповідними повноваженнями, до яких належить здійснення попередньої підготовки питань щодо їх розгляду Великою палатою, сенатом, колегією суддів КСУ та взяття участі у розгляді таких справ. Крім того, суддя КСУ може публічно висловлювати власну думку щодо суті лише тих справ, у яких суд уже ухвалив рішення чи надав висновок. Водночас повноваження судді КСУ припиняються у разі: 1) закінчення строку його повноважень; 2) досягнення ним сімдесяти років; 3) припинення громадянства України або набуття ним громадянства іншої держави, що встановлено в порядку, визначеному законом; 4) набрання чинності рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним; 5) набрання чинності обвинувальним вирокком щодо нього за вчинення ним злочину; 6) смерті.

Також повноваження судді припиняються у разі звільнення його за такими підставами: 1) суддя неспроможний виконувати свої повноваження за станом здоров'я; 2) суддя порушив визначені законом вимоги щодо несумісності; 3) суддя вчинив істотний дисциплінарний проступок, грубо чи систематично нехтував своїми обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді; 4) суддя подав заяву про свою відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Відбір кандидатур та порядок призначення на посаду судді КСУ становить такі етапи:

- відбір усіх кандидатур на посаду судді КС здійснюється на конкурсних засадах;
- оприлюднюються автобіографії і мотиваційні листи кандидатів, які відповідають визначеним законом вимогам, та щодо них проводиться спеціальна перевірка у порядку, передбаченому Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014;
- щодо осіб, яких призначає Президент України, відбір та перевірку здійснює конкурсна комісія, котру створює Президент України;
- щодо осіб, яких призначає Верховна Рада України, відбір та перевірку здійснює відповідний комітет Верховної Ради України;
- щодо осіб, яких призначає з'їзд суддів України, відбір та проведення спеціальної перевірки організовує Рада суддів України;

- конкурсна комісія та Рада суддів України складають списки кандидатів у кількості, котра щонайменше втричі перевищує кількість вакансій (18 осіб), рекомендованих на посаду судді КСУ;
- за результатами конкурсного відбору (від Президента України) Президент України видає указ про призначення на посаду судді КСУ;
- за результатами конкурсного відбору (від Верховної Ради України) Верховна Рада України призначає суддю КСУ згідно зі своїм регламентом;
- за результатами проведеного таємного голосування делегатами з'їзду суддів України щодо кожного кандидата на посаду судді КСУ з'їзд суддів України виносить рішення, котре підписує голова та секретар;
- суддя КСУ призначається на посаду на дев'ять років без права бути призначеним повторно;
- суддя КСУ набуває повноважень зі дня складення ним на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України присяги відповідного змісту;
- посвідчення судді КСУ підписує Президент України.

Велика палата, сенат, колегія, згідно з ч. 4 ст. 32 Закону України «Про Конституційний Суд України», мають статус органів КСУ. Відповідно, кожен із цих органів має визначені законом повноваження.

На пленарних засіданнях Великої палати розглядаються справи, провадження в яких відкрито за конституційним поданням, конституційним зверненням, та справи, провадження в яких відкрито за конституційною скаргою, але Сенат, що має їх розглядати, відмовився від розгляду на розсуд Великої палати.

Велика Палата розглядає питання щодо: 1) відповідності Конституції України (конституційності) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 2) офіційного тлумачення Конституції України; 3) відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їхню обов'язковість; 4) відповідності Конституції України (конституційності) питань, що пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою; 5) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, встановлених ст. ст. 111 і 151 Конституції України; 6) відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам ст. ст. 157 і 158 Конституції України; 7) порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України; 8) відповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України; 9) відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їхніх окремих положень) за конституційними скаргами у разі відмови сенату

від розгляду справи на розсуд Великої палати у випадках, визначених Законом України «Про Конституційний Суд України»; 10) вирішення процедурних питань, що виникають під час конституційного провадження.

На засіданнях *сенату* вирішуються питання щодо: 1) відкриття або відмови у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою, якщо колегія не одностайно постановила ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження; 2) тимчасового залучення судді до складу неповноважної колегії; 3) задоволення чи незадоволення відводу (самовідводу) судді; 4) визнання конституційного провадження у справі невідкладним; 5) визначення форми конституційного провадження у справі; 6) розгляду справи на закритому пленарному засіданні; 7) витребування від Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Генерального прокурора, судів, інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, політичних партій, громадських об'єднань копій документів, матеріалів, а також відомостей, що стосуються справи; 8) призначення експертизи у справі, залучення до участі у конституційному провадженні спеціалістів, виклику на засідання, пленарне засідання сенату учасників конституційного провадження, залучених учасників конституційного провадження.

На засіданні сенату вирішуються також і інші питання, пов'язані з відкриттям, відмовою у відкритті або закриттям конституційного провадження у справі, іншими процесуальними діями, клопотаннями, процедурою розгляду справ, що не віднесені до розгляду на засіданні колегії, Великої палати (§ 54 Регламенту Конституційного Суду України).

Сенат розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їхніх окремих положень) за конституційними скаргами, а також інші питання, визначені законом.

На засіданні *колегії* вирішуються питання щодо: 1) обрання секретаря колегії; 2) відкриття або відмови у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням, конституційним зверненням, конституційною скаргою шляхом винесення Ухвали про відкриття конституційного провадження у справі або про відмову у відкритті конституційного провадження у справі; 3) заміни судді-доповідача у справі, якщо він не може з поважних причин (через хворобу, відрядження, відпустку тощо) протягом трьох місяців здійснювати підготовку матеріалів справи до розгляду або якщо задоволено його заяву про самовідвід чи заяву про відвід; 4) залучення органів та посадових осіб, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів та інших осіб до участі у засіданні колегії; 5) витребування від Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Генерального прокурора, судів, інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, підприємств, установ, організацій усіх форм власності,

політичних партій, громадських об'єднань копій документів, матеріалів, а також відомостей, що стосуються справи; 6) виклику на засідання колегії учасників конституційного провадження (їхніх представників), посадових осіб, експертів, спеціалістів, свідків, громадян, участь яких необхідна для забезпечення об'єктивного і повного розгляду справи; 7) повернення звернення до суду, якщо суб'єкт звернення до суду письмовою заявою відкликав це звернення під час його вивчення суддею-доповідачем у справі.

На засіданні колегії вирішуються також і інші питання, пов'язані з відкриттям або відмовою у відкритті конституційного провадження у справі, іншими процесуальними діями, клопотаннями, процедурою розгляду справ, не віднесені до розгляду на засіданні сенату, Великої палати.

Якщо колегія постановила ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням або за конституційним зверненням, то секретар колегії вносить пропозицію Голові КСУ скликати засідання Великої палати для розгляду питань, пов'язаних із конституційним провадженням.

Якщо колегія постановила ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням або за конституційним зверненням, то секретар колегії передає конституційне подання або конституційне звернення на розгляд Великої палати для вирішення питання щодо відкриття конституційного провадження у справі.

Якщо колегія постановила ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою, то секретар колегії вносить пропозицію голові відповідного сенату скликати його засідання для розгляду питань, пов'язаних із конституційним провадженням.

Якщо колегія не одноставно постановила ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою, секретар колегії передає конституційну скаргу на розгляд сенату для вирішення питання про відкриття конституційного провадження у справі.

Ухвала про відкриття конституційного провадження у справі або про відмову в його відкритті, котру розглядають сенат, Велика палата, вважається постановленою, якщо за неї проголосувала більшість суддів КСУ, які беруть участь у засіданні сенату, Великої палати.

Суб'єкт звернення до КСУ має бути повідомлений про відкриття конституційного провадження у справі в десятиденний строк із дня постановленої ухвали про відкриття конституційного провадження у справі (§ 45 Регламенту Конституційного Суду України).

Підставами для прийняття КСУ рішення *щодо неконституційності правових актів повністю чи в їхніх окремих частинах є*: 1) невідповідність Конституції України; 2) порушення встановленої Конституцією України процедури їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності; 3) перевищення конституційних повноважень під час їх прийняття.

Водночас сам Конституційний Суд України є повноважним на здійснення конституційного провадження, якщо у його складі є щонайменше

12 суддів КСУ від усього складу суддів (ст. 10 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Тести для самоконтролю:

1. Конституційний Суд України складається з:

- а) 12 суддів Конституційного Суду України;
- б) 19 суддів Конституційного Суду України;
- в) 16 суддів Конституційного Суду України;
- г) 18 суддів Конституційного Суду України.

2. Яка кількість суддів Конституційного Суду України обирається за квотою Президента України:

- а) 3 судді;
- б) 5 суддів;
- в) 4 судді;
- г) 6 суддів.

3. Яка кількість суддів Конституційного Суду України обирається за квотою з'їзду суддів:

- а) 8 суддів;
- б) 6 суддів;
- в) 2 судді;
- г) 9 суддів.

4. Яка кількість суддів Конституційного Суду обирається за квотою Верховної Ради України:

- а) 4 судді;
- б) 6 суддів;
- в) 3 судді;
- г) 7 суддів.

5. Термін перебування на посаді судді Конституційного Суду України не може перевищувати:

- а) дев'ять років;
- б) п'ять років;
- в) три роки;
- г) сім років.

6. Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який на день призначення досяг:

- а) сорока років;
- б) сорока п'яти років;

- в) п'ятдесяти років;
- г) тридцяти п'яти років.

7. Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який має стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше:

- а) п'ятнадцять років;
- б) дванадцять років;
- в) десять років;
- г) сімнадцять років.

8. Головою Конституційного Суду України вважається обраний кандидат, за якого проголосувало не менше:

- а) десяти суддів Конституційного Суду України від конституційного складу суду;
- б) дванадцяти суддів Конституційного Суду України від конституційного складу суду;
- в) восьми суддів Конституційного Суду України від конституційного складу суду;
- г) шести суддів Конституційного Суду України від конституційного складу суду.

9. Заступник Голови Конституційного Суду України обирається не пізніше ніж через:

- а) місяць із дня, коли посада заступника Голови Конституційного Суду України стала вакантною;
- б) два місяці з дня, коли посада заступника Голови Конституційного Суду України стала вакантною;
- в) двадцять днів із моменту, коли посада заступника Голови Конституційного Суду України стала вакантною;
- г) п'ятнадцять днів із моменту, коли посада заступника Голови Конституційного Суду України стала вакантною.

10. Перший Сенат Конституційного Суду складається з:

- а) дев'яти суддів Конституційного Суду;
- б) шести суддів Конституційного Суду;
- в) трьох суддів Конституційного Суду;
- г) восьми суддів Конституційного Суду.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. У чому полягає правотворча функція Конституційного Суду України?

2. Який порядок призначення на посаду судді Конституційного Суду України за квотою Президента України?
3. Який порядок призначення на посаду судді Конституційного Суду України за квотою Верховної Ради України?
4. Який порядок призначення на посаду судді Конституційного Суду України за квотою з'їзду суддів України?
5. У чому відмінність повноважень сенату Конституційного Суду від повноважень колегії Конституційного Суду?
6. Який порядок відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України?
7. Які повноваження судді Конституційного Суду України?
8. Які повноваження Великої палати Конституційного Суду України?
9. Які повноваження колегії Конституційного Суду України?
10. Яка структура Конституційного Суду України?

Додаткові завдання:

1. Хто має право на конституційне звернення?
2. У чому полягає функція Конституційного контролю?
3. Надайте декілька визначень – від менш широкого до більш широкого – Конституційного Суду України.
4. У чому полягає управлінська функція Конституційного Суду України?
5. Які питання уповноважена вирішувати колегія Конституційного Суду України на спеціальному пленарному засіданні?
6. У чому полягає принцип обґрунтованості та обов'язковості ухвалених Конституційним Судом України рішень?
7. Назвіть підстави припинення повноважень судді Конституційного Суду України у разі його звільнення.
8. Які повноваження Конституційного Суду України?
9. У чому полягає арбітражна функція Конституційного Суду України?
10. Що зазначається у змісті конституційного подання?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>.
3. Про Регламент Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 № 1-пс/2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>.
4. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

Розділ 2 П РА В О О Х О Р О Н Н І О Р Г А Н И У К Р А Ї Н И

2.1. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Прокуратура (від лат. *procurator* – піклуюся, забезпечую, попереджую) – державний правоохоронний орган, на який покладено здійснення нагляду за додержанням та правильним застосуванням законів.

Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Прокуратура за своєю державно-правовою і політичною природою являє собою незалежне (автономне) державне утворення в механізмі державної влади, покликане здійснювати державний нагляд за додержанням законів і вживати заходів до усунення будь-яких їх порушень, від кого б вони не виходили. Вона посідає особливе місце серед правоохоронних органів, оскільки не належить ані до судової, ані до виконавчої влади, а є незалежним правоохоронним органом, що забезпечує дотримання законності в державі.

Об'єктом прокурорського нагляду є виконавча діяльність державних органів влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та їхніх посадових осіб.

Предметом прокурорського нагляду є Конституція і Закони України, котрі зобов'язані виконувати суб'єкти правовідносин, а саме: державні органи влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації та їхні посадові особи.

Прокуратура України становить єдину систему, котра в порядку, передбаченому Законом України «Про прокуратуру» від 14.10.2014, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Правові основи організації і діяльності прокуратури визначаються:

- Конституцією України;
- Законом України «Про прокуратуру»;
- іншими вітчизняними законодавчими актами та нормами, що впливають із визнаних Україною міжнародних та міждержавних договорів.

Засади діяльності прокуратури.

Організація діяльності прокуратури України ґрунтується на засадах, окреслених у ст. 3 Закону України «Про прокуратуру», на яких будується вся система прокуратури, визначаються її мета, функції, повноваження. Це такі засади:

- верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю;
- законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності;
- територіальності;
- презумпції невинуватості;
- незалежності прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків;
- політичної нейтральності прокуратури;
- недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади;
- поваги до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом;
- прозорості діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання;
- неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки.

Функції прокуратури.

Прокуратура України становить єдину систему, на яку відповідно до ст. 131-1 Конституції України покладаються такі функції:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
- 2) організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;
- 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Однак у Законі України «Про прокуратуру» децю інакше сформульовано основні функції прокуратури. Так, на прокуратуру покладаються такі функції:

1) *підтримання державного обвинувачення в суді.* Прокурор підтримує державне обвинувачення в судовому провадженні щодо кримінальних правопорушень, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені КПК України (ст. 22 Закону України «Про прокуратуру»);

2) *представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених Законом України «Про прокуратуру» та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України.* Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом (ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»);

3) *нагляд за додержанням законів органами, що провадять*

оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України. (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»);

4) *нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян.* Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян в органах та установах, шляхом проведення регулярних перевірок, а також у зв'язку з необхідністю належного реагування на відомості про можливі порушення законодавства, що містяться у скаргах, зверненнях чи будь-яких інших джерелах. У межах реалізації зазначеної функції прокурор має право залучати відповідних спеціалістів (ст. 26 Закону України «Про прокуратуру»).

З метою реалізації своїх функцій прокуратура здійснює міжнародне співробітництво.

На прокуратуру не можуть покладатися функції, не передбачені Конституцією України.

Функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами. Делегування функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається.

Інформування про діяльність прокуратури:

➤ органи прокуратури не менш як двічі на рік інформують суспільство про свою діяльність шляхом повідомлень у засобах масової інформації;

➤ інформація про діяльність прокуратури оприлюднюється в загальнодержавних та місцевих друкованих засобах масової інформації і на офіційних вебсайтах органів прокуратури.

Система органів прокуратури.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про прокуратуру» систему прокуратури України становлять:

- 1) Офіс Генерального прокурора;
- 2) обласні прокуратури;
- 3) окружні прокуратури;
- 4) Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

У системі прокуратури може запроваджуватися спеціалізація прокурорів.

Офіс Генерального прокурора є органом прокуратури вищого рівня щодо обласних та окружних прокуратур, обласна прокуратура є органом прокуратури вищого рівня щодо окружних прокуратур, розташованих у

межах адміністративно-територіальної одиниці, що підпадає під територіальну юрисдикцію відповідної обласної прокуратури.

Офіс Генерального прокурора очолює Генеральний прокурор, який має двох перших заступників та заступників, а також заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

У разі потреби рішенням Генерального прокурора можуть утворюватися спеціалізовані прокуратури на правах структурного підрозділу Офісу Генерального прокурора, на правах обласних прокуратур, на правах підрозділу обласної прокуратури, на правах окружних прокуратур, на правах підрозділу окружної прокуратури.

У системі прокуратури України діють обласні прокуратури, до яких належать:

- прокуратури областей;
- прокуратура Автономної Республіки Крим та міста Севастополя;
- Київська міська прокуратура.

Повноваження керівника обласної прокуратури:

1) представляє обласну прокуратуру у зносинах з органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, особами, підприємствами, установами та організаціями;

2) організовує діяльність обласної прокуратури;

3) призначає на посади та звільняє з посад прокурорів обласних та окружних прокуратур, прокурорів – стажистів окружних прокуратур у встановленому цим Законом порядку;

4) затверджує акти з питань, що стосуються організації діяльності обласної прокуратури;

5) у десятиденний строк з моменту вивільнення посади повідомляє відповідний орган, що здійснює дисциплінарне провадження, про наявність вакантної або тимчасово вакантної посади у обласній прокуратурі;

6) забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації прокурорів обласної прокуратури;

7) призначає на адміністративні посади та звільняє з адміністративних посад прокурорів у випадках та порядку, встановлених цим Законом;

8) у встановленому порядку та на підставі рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора приймає рішення про застосування до прокурора окружної прокуратури, прокурора – стажиста окружної прокуратури дисциплінарного стягнення або про неможливість подальшого перебування його на посаді прокурора;

9) контролює ведення та аналіз статистичних даних, організовує вивчення та узагальнення практики застосування законодавства та інформаційно-аналітичне забезпечення прокурорів з метою підвищення якості здійснення ними своїх функцій;

10) виконує інші повноваження, передбачені цим та іншими законами України.

Керівник обласної прокуратури видає накази з питань, що належать до

його адміністративних повноважень.

У разі відсутності керівника обласної прокуратури його повноваження здійснює перший заступник керівника обласної прокуратури, а в разі його відсутності – один із заступників керівника обласної прокуратури.

У структурі окружної прокуратури в разі необхідності утворюються такі підрозділи, як відділи.

Особливості організації і діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури визначені ст. 8-1 Закону «Про прокуратуру». Утворення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, визначення її структури і штату здійснюються Генеральним прокурором за погодженням із Директором Національного антикорупційного бюро України.

Органи прокуратури України становлять єдину систему. Відповідно до закону єдність системи прокуратури України забезпечується:

- ✓ єдиними засадами організації та діяльності прокуратури;
- ✓ єдиним статусом прокурорів;
- ✓ єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності прокурорів;
- ✓ фінансуванням прокуратури виключно з Державного бюджету України;
- ✓ вирішенням питань внутрішньої діяльності прокуратури органами прокурорського самоврядування.

У системі прокуратури може запроваджуватися спеціалізація прокурорів.

Загальна чисельність працівників органів прокуратури становить не більше 15 тис. осіб, зокрема, загальна чисельність прокурорів становить не більше 10 тис. осіб.

Гарантії незалежності прокурора забезпечуються:

- особливим порядком його призначення на посаду, звільнення з посади, притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- порядком здійснення повноважень, визначеним процесуальним законодавством та іншими законами;
- заборонаю незаконного впливу, тиску чи втручання у здійснення повноважень прокурора;
- установленим законом порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури;
- належним матеріальним, соціальним та пенсійним забезпеченням прокурора;
- функціонуванням органів прокурорського самоврядування;
- визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки прокурора, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту.

Здійснюючи функції прокуратури, прокурор є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску, втручання і керується у своїй діяльності лише Конституцією та законами України.

Вимоги до кандидатів, які призначаються на посаду прокурора.

Вимоги до кандидатів на посаду прокурора різняться залежно від рівня прокуратури, в якій особа бажає зайняти посаду прокурора.

На посаду Генерального прокурора може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше десяти років, володіє державною мовою, має високі морально-ділові, професійні якості та організаторські здібності та не має заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців із дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Генеральний прокурор призначається на посаду Президентом України за згодою Верховної Ради України.

Строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Одна й та сама особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль.

Прокурором Офісу Генерального прокурора може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше п'яти років та володіє державною мовою.

Прокурором обласної прокуратури може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше трьох років та володіє державною мовою.

Прокурором окружної прокуратури може бути призначений громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше двох років та володіє державною мовою.

Прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури може бути призначена особа, яка має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше п'яти років та володіє державною мовою.

Вищою юридичною освітою є освіта, здобута в Україні (або на території колишнього СРСР до 1 грудня 1991 р.) за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, а також вища юридична освіта за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, здобута в іноземних державах та визнана в Україні в установленому законом порядку.

Стажем роботи в галузі права є стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра.

Загальні права та обов'язки прокурора.

Прокурор має право:

✓ брати участь у прокурорському самоврядуванні для вирішення питань внутрішньої діяльності прокуратури у порядку, встановленому законом;

✓ бути членом професійних спілок, утворювати громадські організації та брати в них участь з метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення свого професійного рівня.

Прокурор зобов'язаний:

- ✓ виявляти повагу до осіб під час здійснення своїх повноважень;
- ✓ не розголошувати відомості, котрі становлять таємницю, що охороняється законом;
- ✓ діяти лише на підставі, в межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;
- ✓ додержуватися правил прокурорської етики, зокрема, не допускати поведінки, що дискредитує його як представника прокуратури та може зашкодити авторитету прокуратури;
- ✓ щорічно проходити таємну перевірку доброчесності;
- ✓ вдосконалювати свій професійний рівень та з цією метою підвищувати кваліфікацію;
- ✓ неухильно додержуватися присяги прокурора. За порушення присяги прокурор несе відповідальність, передбачену законом.

Не може бути призначена на посаду прокурора особа:

- ✓ яка визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- ✓ яка має захворювання, що перешкоджає виконанню обов'язків прокурора;
- ✓ яка має незняту чи непогашену судимість або на яку накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Загальними умовами звільнення прокурора з посади є такі:

- неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- порушення ним вимог щодо несумісності, передбачених ст. 18 Закону України «Про прокуратуру»;
- набрання законної сили судовим рішенням про притягнення прокурора до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією;
- набрання законної сили рішенням суду про визнання активів прокурора або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;
- неможливість переведення на іншу посаду у зв'язку з прямим підпорядкуванням близькій особі;
- набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- припинення громадянства України або набуття громадянства іншої держави;
- подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням;
- неможливість подальшого перебування на тимчасово вакантній посаді;
- ліквідація чи реорганізація органу прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду, або скорочення кількості прокурорів органу прокуратури.

Повноваження прокурора припиняються у зв'язку з:

- досягненням шістдесяти п'яти років;
- смертю;

- визнанням його безвісно відсутнім або оголошенням померлим;
- рішенням відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів, про неможливість подальшого перебування особи на посаді прокурора.

Дисциплінарна відповідальність прокурора.

Прокурора може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з таких підстав:

- 1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків;
- 2) необґрунтоване зволікання з розглядом звернення;
- 3) розголошення таємниці, що охороняється законом, котра стала відомою прокуророві під час виконання повноважень;
- 4) порушення встановленого законом порядку подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 5) вчинення дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури;
- 6) систематичне (два і більше разів протягом одного року) або одноразове грубе порушення правил прокурорської етики;
- 7) порушення правил внутрішнього службового розпорядку;
- 8) втручання чи будь-який інший вплив прокурора у випадках чи порядку, не передбачених законодавством, у (на) службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб чи суддів, у тому числі шляхом публічних висловлювань стосовно їхніх рішень, дій чи бездіяльності, за відсутності при цьому ознак адміністративного чи кримінального правопорушення;
- 9) публічне висловлювання, що є порушенням презумпції невинуватості.

Види дисциплінарних стягнень, які можуть бути накладені на прокурора:

- догана;
- заборона на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду (крім Генерального прокурора);
- звільнення з посади в органах прокуратури.

Прокурорське самоврядування.

Прокурорське самоврядування – це самостійне колективне вирішення прокурорами питань внутрішньої діяльності прокуратури, а саме: соціального захисту прокурорів та їхніх сімей, а також інших питань, що безпосередньо не пов'язані з виконанням повноважень прокурорів, із метою:

- забезпечення організаційної єдності функціонування органів прокуратури, підвищення якості роботи прокурорів;
- зміцнення незалежності прокурорів, захисту від втручання в їхню

діяльність;

- участі у визначенні потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення прокурорів, а також контролю за додержанням установлених нормативів такого забезпечення;

- обрання чи призначення прокурорів до складу інших органів у випадках та в порядку, встановлених законом.

Прокурорське самоврядування здійснюється у двох організаційних формах:

- через всеукраїнську конференцію працівників прокуратури;
- через Раду прокурорів України.

Тести для самоконтролю:

1. З якою періодичністю органи прокуратури повинні інформувати суспільство про свою діяльність шляхом повідомлень у засобах масової інформації:

- а) не менш як раз на рік;
- б) не менш як двічі на рік;
- в) не менш як раз на три місяці;
- г) без встановленої періодичності.

2. Неможливість прокурора виконувати свої повноваження за станом здоров'я є підставою для:

- а) переміщення прокурора на іншу посаду;
- б) відсторонення прокурора від посади;
- в) тимчасового заміщення прокурора;
- г) звільнення прокурора з посади.

3. Які посадові особи можуть здійснювати функції прокуратури України:

- а) як прокурори, так і інші працівники прокуратури з числа державних службовців;
- б) як прокурори, так і посадові особи інших органів державної влади, яким функції прокурорів були делеговані у встановленому законом порядку;
- в) виключно прокурори;
- г) виключно особи, які займають адміністративні посади в органах прокуратури.

4. Якщо прокурор порушив встановлений законом порядок подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, він буде нести:

- а) адміністративну відповідальність;
- б) дисциплінарну відповідальність;

- в) кримінальну відповідальність;
- г) відповідальність відсутня.

5. У якому порядку утворюється Спеціалізована антикорупційна прокуратура, визначається її структура і штат:

- а) Президентом України;
- б) Генеральним прокурором України;
- в) Генеральним прокурором України за погодженням із Радою прокурорів України;
- г) Генеральним прокурором України за погодженням із Директором Національного антикорупційного бюро України.

6. Яка функція прокуратури України полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом:

- а) підтримання державного обвинувачення в суді;
- б) представництво інтересів громадянина або держави в суді;
- в) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- г) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян.

7. Яку категорію фізичних осіб має право представляти прокурор у суді:

- а) громадян України;
- б) іноземців;
- в) осіб без громадянства;
- г) всі відповіді правильні.

8. Що з переліченого є обов'язком прокурора:

- а) утворювати громадські організації;
- б) бути членом професійної спілки;
- в) вдосконалювати свій професійний рівень;
- г) брати участь у прокурорському самоврядуванні.

9. В межах якої функції прокуратури прокурори здійснюють координаційні повноваження:

- а) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- б) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян;
- в) представництво інтересів громадянина або держави в суді;

г) підтримання державного обвинувачення в суді.

10. На який граничний строк прокурор може бути відсторонений від посади під час дисциплінарного провадження стосовно нього:

- а) один місяць;
- б) два місяці;
- в) три місяці;
- г) чотири місяці.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Місце прокуратури в системі органів державної влади.
2. Які функції покладаються на прокуратуру?
3. На яких засадах ґрунтується діяльність прокуратури?
4. Що входить в систему прокуратури України?
5. Правовий статус Генерального прокурора України.
6. Які гарантії незалежності прокурора передбачені Законом України «Про прокуратуру»?
7. Якими є підстави для притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності?

Додаткові завдання:

1. Розкрийте правові основи прокурорської діяльності.
2. Чим забезпечується єдність системи прокуратури України?
3. Охарактеризуйте функцію підтримання державного обвинувачення в суді.
4. У чому полягає представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом.
5. Розкрийте зміст прокурорського нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.
6. Розкрийте порядок зайняття посади прокурора.
7. Охарактеризуйте порядок притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності.
8. Назвіть загальні умови звільнення прокурора з посади. Охарактеризуйте підстави припинення повноважень прокурора.
9. Охарактеризуйте прокурорське самоврядування та форми його організації.

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань,

порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

3. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

5. Рекомендація ПАРЕ 1604 (2003) 11 «Про роль служби публічних обвинувачів в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права» від 27.05.2003. URL : [https://rd.ua/storage/articles/Рекомендація%201604%20\(2003\).pdf](https://rd.ua/storage/articles/Рекомендація%201604%20(2003).pdf).

6. Липівський В. В. Поняття та правова природа прокурорського нагляду. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 165–169.

7. Новосад Ю. Про деякі проблемні питання, пов'язані з участю прокуратури в оперативно-розшуковому запобіганні злочинам. *Visegrad Journal of Human Rights*. 2016. № 6/2. С. 109–113.

8. Європіна Л. Предмет прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2. С. 118–124.

9. Ключков В. Проблеми законодавчого забезпечення діяльності системи прокуратури та досудового слідства. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 254–259.

10. Амелін О. Ю. Інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект : монографія. Київ : Видавництво Людмила, 2021. 224 с.

11. Гуртієва Л. М., Капліна О. В., Лапкін А. В., Мазур М. Р., Слюсарчук Х. Р. Етика прокурора, судді, слідчого : навч. посібник / тех. ред. Ю. Д. Батан ; під ред. А. В. Лапкіна, Г. Шмельцер. Одеса, 2022. 260 с.

2.2. Система, структура, функції, завдання та повноваження Служби безпеки України

Служба безпеки України (СБУ) – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку України.

СБУ підпорядкована Президенту України.

Систему СБУ складають:

- Центральне управління СБУ;
- регіональні органи СБУ;
- органи військової контррозвідки;
- військові формування;
- навчальні, науково-дослідні та інші заклади СБУ.

Організаційна структура СБУ визначається Президентом України.

Голова СБУ.

Керівництво всією діяльністю СБУ, її Центральним управлінням здійснює Голова СБУ. Він несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Службу безпеки України.

Голова СБУ призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України.

Голова СБУ має заступників, які призначаються на посади за його поданням та звільняються з посад Президентом України.

Голова СБУ, його заступники підлягають звільненню у разі порушення вимог Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти.

Порядок призначення начальників органів і підрозділів СБУ.

Начальники підрозділів Центрального управління СБУ: контррозвідки, військової контррозвідки, контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, захисту національної державності, інформаційно-аналітичного, оперативно-технічного, оперативного документування, слідчого, по роботі з особовим складом, інших підрозділів, визначених Президентом України, а також начальники регіональних органів – обласних управлінь СБУ – призначаються на посади за поданням Голови СБУ та звільняються з посад Президентом України.

Порядок призначення інших посадових осіб СБУ визначається Головою СБУ. Начальники регіональних органів СБУ призначаються з відома глави місцевої державної адміністрації.

Центральне управління СБУ.

Центральне управління СБУ – центр розробки та прийняття стратегічних рішень із питань, віднесених до компетенції відомства. Це своєрідна штаб-квартира, що координує роботу усіх структурних підрозділів СБУ з питань забезпечення державної безпеки та захисту її інтересів.

Центральне управління СБУ відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів СБУ. До його складу входять апарат Голови СБУ та функціональні підрозділи: контррозвідки, військової контррозвідки, контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, захисту національної державності, інформаційно-аналітичний, оперативно-технічний, оперативного документування, слідчий, зв'язку, по роботі з особовим складом, адміністративно-господарський, фінансовий, військово-медичний та інші згідно з організаційною структурою СБУ.

Центральне управління СБУ, інші органи та установи, що входять у систему СБУ, є юридичними особами, мають печатку із зображенням державного герба України та своїм найменуванням, інші печатки і штампи, рахунки в банках, у тому числі валютні.

Для організації і проведення антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій, при СБУ функціонує Антитерористичний центр. Положення про Антитерористичний центр при СБУ затверджується Президентом України за поданням Кабінету Міністрів

України.

Центральне управління СБУ видає положення, накази, розпорядження, інструкції, дає вказівки, обов'язкові для виконання у системі СБУ. Зазначені акти не підлягають виконанню, якщо в них встановлюються не передбачені законодавством додаткові повноваження органів і співробітників СБУ або антиконституційні обмеження прав та свобод громадян.

У межах своєї компетенції Центральне управління СБУ вносить Президенту України пропозиції про видання актів із питань збереження державної таємниці, обов'язкових для виконання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами.

Колегія СБУ.

У СБУ створюється колегіальний дорадчий орган – колегія, що визначає шляхи виконання покладених на СБУ завдань, приймає рішення з основних напрямів і проблем оперативно-службової діяльності та щодо роботи з кадрами.

Рішення колегії приймаються більшістю голосів і оголошуються наказами Голови СБУ.

До складу колегії входять:

- Голова СБУ;
- його заступники та інші особи, крім народних депутатів України, призначені Президентом України.

Перебування членів колегії в партіях, рухах, інших громадських об'єднаннях, що мають політичні цілі, відповідно до ст. 6 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992, зупиняється.

Положення про колегію СБУ затверджується Президентом України.

Регіональні органи СБУ.

З метою ефективного виконання своїх завдань Службою безпеки України створюються її регіональні органи: обласні управління СБУ, їхні міжрайонні, районні та міські підрозділи, розміщення і територіальна компетенція яких можуть не збігатися з адміністративно-територіальним поділом України. В інтересах державної безпеки органи і підрозділи СБУ можуть створюватися на окремих державних стратегічних об'єктах і територіях, у військових формуваннях. У своїй оперативно-службовій діяльності регіональні органи СБУ є незалежними від органів місцевої державної адміністрації та місцевого самоврядування, посадових осіб, партій і рухів.

Органи військової контррозвідки.

Органи військової контррозвідки створюються для контррозвідувального забезпечення ЗСУ і ДПС України та інших військових формувань, дислокованих на території України.

До структури СБУ належать:

1. Центральне управління СБУ;
2. Регіональні органи СБУ;
3. Центр спеціальних операцій «А»;

4. Антитерористичний центр при СБУ;
5. Ситуаційний центр забезпечення кібербезпеки;
6. Навчальні заклади;
7. Галузевий державний архів СБУ;
8. Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз СБУ;
9. Військово-медичне управління.

1. Центральне управління СБУ.

До складу Центрального управління СБУ входять апарат Голови СБУ та функціональні підрозділи, зокрема:

– Департамент контррозвідки – функціональний підрозділ Центрального управління СБУ, що протидіє розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України. Контррозвідувальна діяльність в державі регламентується Законом України «Про контррозвідувальну діяльність» від 26.12.2002.

Контррозвідувальна діяльність (ст. 1 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність») – спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, що здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України. *Метою контррозвідувальної діяльності* (ст. 2 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність») є попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси та державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення. *До завдань контррозвідки* (ст. 2 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність») входять: 1) добування, аналітична обробка та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України; 2) протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України; 3) розроблення і реалізація заходів щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян;

– Департамент інформаційно-аналітичного забезпечення;
– Департамент військової контррозвідки;
– Департамент захисту національної державності (Департамент «Т») – постійно діючий орган при СБУ. Реалізує державну політику у сфері протидії

організаціям і окремим особам, метою яких є підриг національної державності, ліквідація незалежності України, зміна конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриг її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганда війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної та іншої ворожнечі, посягання на права і свободи людини, а також попередження, виявлення і припинення злочинів та інших протиправних діянь, що безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам держави і безпеки громадян України та віднесені до компетенції СБУ, реалізує профілактику злочинів у цій сфері. Для цього департамент має у своєму підпорядкуванні розгалужену агентурну мережу у сфері вищої освіти, у політичних партіях, рухах, об'єднаннях громадян, органах державної влади, молодіжних рухах, наукових і культурних організаціях. Також департамент відстежує вплив зарубіжних політичних діячів, організацій, партій на питання державного ладу і суверенітету;

– Департамент контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки – підрозділ СБУ, що працює у сфері інформаційної безпеки. Він відповідає за стан державної безпеки в кібернетичній та інформаційній сферах, координує і контролює діяльність регіональних органів і підрозділів Центрального управління СБУ. У межах своєї компетенції вносить Президенту України пропозиції про видання актів, обов'язкових для виконання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами.

Правовою основою діяльності підрозділу є: Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017, «Стратегія національної безпеки України», затверджена Указом президента України № 287/2015 від 26.05.2015, «Доктрина інформаційної безпеки України», затверджена Указом Президента України № 47/2017 від 25.02.2017 та «Стратегія кібербезпеки України», затверджена Указом Президента України № 447/2021 від 26.08.2021;

– Департамент оперативного документування;
– Департамент оперативно-технічних заходів;
– Департамент господарського забезпечення;
– Департамент охорони державної таємниці та ліцензування;
– Головне управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки – постійно діючий орган при СБУ. Реалізує державну політику у сфері протидії організаціям і окремим особам, метою яких є підриг економіки;

– Головне слідче управління;
– Центр спеціальних операцій боротьби з тероризмом, захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів (зі статусом департаменту);

– Головне управління внутрішньої безпеки;
– Головна інспекція;

- Управління правового забезпечення;
- Управління роботи з особовим складом;
- Управління спеціального зв'язку;
- Управління забезпечення спеціального оперативного обліку;
- Фінансово-економічне управління;
- Військово-медичне управління;
- Служба мобілізації та територіальної оборони;
- Управління режиму, документального забезпечення і контролю;
- Відділ забезпечення досудового слідства;
- Центр охорони праці і пожежно-технічного нагляду;
- Управління внутрішнього аудиту.

2. Регіональні органи СБУ:

- Головне управління СБУ в Автономній Республіці Крим;
- Управління СБУ у м. Севастополі;
- Головне управління СБУ у м. Києві та Київській області;
- Головне управління СБУ в Донецькій та Луганській областях;
- Управління СБУ у Вінницькій області;
- Управління СБУ у Волинській області;
- Управління СБУ у Дніпропетровській області;
- Управління СБУ в Житомирській області;
- Управління СБУ в Закарпатській області;
- Управління СБУ в Запорізькій області;
- Управління СБУ в Івано-Франківській області;
- Управління СБУ в Кіровоградській області;
- Управління СБУ у Львівській області;
- Управління СБУ в Миколаївській області;
- Управління СБУ в Одеській області;
- Управління СБУ в Полтавській області;
- Управління СБУ в Рівненській області;
- Управління СБУ в Сумській області;
- Управління СБУ в Тернопільській області;
- Управління СБУ в Харківській області;
- Управління СБУ в Херсонській області;
- Управління СБУ у Хмельницькій області;
- Управління СБУ в Черкаській області;
- Управління СБУ в Чернівецькій області;
- Управління СБУ в Чернігівській області.

3. Центр спеціальних операцій «А».

Основні завдання Центру спеціальних операцій «А»:

- припинення терористичних актів;
- протидія незаконним збройним формуванням, терористичним організаціям, розвідувально-диверсійним групам іноземних держав;
- забезпечення проведення співробітниками СБУ оперативно-розшукових, контррозвідувальних заходів, процесуальних дій;

– участь у здійсненні охорони органів державної влади та посадових осіб, а також забезпечення безпеки працівників СБУ, органів системи Управління державної охорони та їхніх близьких родичів;

– сприяння в межах компетенції СБУ забезпеченню режиму воєнного та надзвичайного стану в разі їх оголошення.

4. Антитерористичний центр при СБУ.

Антитерористичний центр при СБУ – це постійно діючий орган при Службі безпеки України, що здійснює координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом. Правовою основою діяльності центру є Конституція України, Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003, Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України, затверджене Указом Президента України № 379/99 від 14.04.1999, та інші нормативні акти.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 92 від 18.02.2016 «Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків» з 2016 р. в Україні функціонує єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

Система визначає маркери терористичних загроз: «СІРИЙ» (*можлива загроза*), «СИНІЙ» (*потенційна загроза*), «ЖОВТИЙ» (*імовірна загроза*) та «ЧЕРВОНИЙ» (*реальна загроза*).

Так, станом на 28 травня 2020 року були визначені такі рівні терористичних загроз в Україні:

«ЧЕРВОНИЙ» – Донецька та Луганська області, АР Крим;

«ЖОВТИЙ» – Запорізька, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська та Чернігівська області;

«СИНІЙ» – м. Київ, Київська, Дніпропетровська, Закарпатська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська та Чернівецька області;

«СІРИЙ» – Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Полтавська та Тернопільська області.

5. Ситуаційний центр забезпечення кібербезпеки.

Завдання ситуаційного центру забезпечення кібербезпеки:

– інформаційна безпека країни;

– протидія кіберрозвідкам іноземних держав;

– боротьба з кібертероризмом і кібершпигунством;

– здійснення контррозвідувальних та оперативно-розшукових заходів;

– протидія спробам розхитати ситуацію в країні за допомогою різноманітних інформаційних «вкидів».

6. Навчальні заклади.

До навчальних закладів СБУ належать:

1. Національна академія СБУ;

2. Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ.

Національна академія СБУ готує контррозвідників.

В академії функціонують:

- Навчально-науковий інститут контррозвідувальної діяльності;
- Навчально-науковий інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів СБУ;
- Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки;
- Навчально-науковий центр мовної підготовки.

Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ є підрозділом Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Інститут забезпечує перепідготовку та підвищення кваліфікації співробітників СБУ. З початком військової агресії проти України відбулася суттєва адаптація навчання до умов, що склалися.

7. Галузевий державний архів СБУ.

Галузевий державний архів СБУ є одним із найбільш відкритих і доступних серед архівів колишнього КДБ у пострадянських країнах. Матеріали, що зберігаються, охоплюють період від 1918 р. до розпаду СРСР. Це майже 224 тис. томів тільки в Києві. Також понад 735 тис. томів – в обласних підрозділах.

8. Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз СБУ – державна спеціалізована експертна науково-дослідна установою, що здійснює наукову, науково-технічну, науково-організаційну, судово-експертну діяльність, виконує функції експертної служби СБУ, забезпечує виготовлення спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (далі – СТЗ) і спеціальної техніки та бере участь у їх впровадженні.

Основні завдання інституту:

- створення, виготовлення та участь у впровадженні спеціальної техніки і СТЗ для потреб підрозділів та органів СБУ, інших суб'єктів сектора безпеки і оборони України;
- судово-експертне забезпечення діяльності підрозділів та органів СБУ, інших правоохоронних органів та суду;
- здійснення попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експертного контролю;
- випробування, спеціальні (тематичні) дослідження, науково-технічна експертиза СТЗ і спеціальної техніки, оцінка відповідності технічних засобів сфері акредитації Інституту;
- виконання заходів із технічного регулювання у сфері СТЗ.

Інститут виробляє:

- спеціальну техніку та обладнання для антитерористичних підрозділів;
- інженерне устаткування для розмінування;
- комплекси перехоплення інформації;
- новітні експертно-криміналістичні засоби, технології і методики.

Інститут має завершений технологічний цикл розробки і виготовлення

спеціальних технічних засобів (СТЗ). Тож його фахівці здійснюють усі види випробувань, гарантійного і післягарантійного обслуговування, а також ремонт спецтехніки власного виробництва. Розробки інституту використовуються в оперативно-розшуковій, контррозвідувальній та антитерористичній діяльності.

Інший важливий напрям роботи установи – техніко-криміналістичне забезпечення слідчих і розшукових дій.

Центр судових і спеціальних експертиз інституту виконує 36 видів судових експертиз за 98 експертними спеціальностями, як-от:

- економічна; товарознавча;
- почеркознавча і лінгвістична;
- технічна експертиза документів;
- матеріалів, речовин та виробів;
- будівельно-технічна; земельно-технічна;
- пожежно-технічна;
- електротехнічна;
- оціночно-будівельна; оціночно-земельна;
- безпеки життєдіяльності;
- транспортно-товарознавча;
- експертиза військового майна;
- комп'ютерно-технічна; телекомунікаційна;
- експертиза зброї;
- інженерно-транспортна;
- інженерно-екологічна;
- експертиза з питань землеустрою;
- трасологічна;
- вибухово-технічна;
- фототехнічна та портретна;
- комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень;
- гемологічна;
- відео-, звукозапису;
- експертиза безпілотних літальних апаратів (БПЛА);
- експертиза радіоелектронного обладнання;
- експертиза робототехнічних систем;
- експертиза топографій інтегральних мікросхем;
- біологічна.

9. Військово-медичне управління.

Військово-медичне управління є функціональним підрозділом Центрального управління СБУ, на яке покладено функції установи охорони здоров'я. Воно має повноваження з організації та управління охороною здоров'я в системі СБУ.

Основними структурними підрозділами військово-медичного управління СБУ є:

– Центральний госпіталь СБУ – Національний головний лікувально-профілактичний та діагностично-консультативний заклад СБУ, що забезпечує висококваліфікованою стаціонарною медичною допомогою працюючих працівників і пенсіонерів-ветеранів відомства, членів їхніх сімей, членів родин загиблих військовослужбовців та інші верстви населення, визначені чинним законодавством держави;

– Центральна поліклініка СБУ;

– Центральна військово-лікарська комісія СБУ – важливий структурний компонент військової медицини України. Військово-лікарські комісії діють при всіх військово-медичних закладах, військових шпиталях-госпіталях Міноборони України, ДПС України, СБУ, МВС України, органів надзвичайних ситуацій та інших воєнізованих організацій держави;

– військово-медичні служби регіональних органів СБУ в 23 областях України;

– військово-медичні служби в 2-х центральних підрозділах СБУ;

– військово-медичні служби в навчальних закладах та підрозділах СБУ;

– лікарні відновного лікування з місцями дислокації у смт Ворзель та м. Бровари Київської області;

– База відпочинку «Любич»;

– Оздоровчий табір «Маяк» (м. Бердянськ);

– Санаторій «Одеса»;

– Санаторій «Трускавець»;

– Дитячий оздоровчий табір «Лісовий» (смт Ворзель).

Функції СБУ.

До функцій СБУ відносять:

– контррозвідувальну;

– інформаційно-аналітичну;

– кримінально-процесуальну;

– профілактичну;

– охоронну;

– функцію сприяння СБУ іншим правоохоронним органам у їхній діяльності.

Контррозвідувальна функція полягає у проведенні спеціальних заходів, пов'язаних із забезпеченням охорони державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, оборонного комплексу, захистом державного суверенітету від будь-яких форм розвідувально-підривної діяльності.

Інформаційно-аналітична – у здійсненні відповідної роботи з метою ефективного проведення внутрішньої і зовнішньої діяльності, вирішення проблем оборони та інших питань, пов'язаних із національною безпекою України.

Кримінально-процесуальна – у виявленні, припиненні, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених законодавством до компетенції СБУ.

Профілактична – у здійсненні профілактики правопорушень у сфері державної безпеки.

Охоронна – у здійсненні заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці, захисту особистої безпеки громадян та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, забезпечення засекреченим і шифрованим зв'язком державних органів України і відповідних посадових осіб.

Завдання СБУ.

На СБУ у межах визначеної законодавством компетенції покладається виконання таких завдань:

1) захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань із боку окремих організацій, груп та осіб;

2) забезпечення охорони державної таємниці;

3) попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, що безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Повноваження СБУ.

Повноваження СБУ складаються з обов'язків та прав. Обов'язки покладені на СБУ в обсязі, що необхідний для виконання покладених на неї завдань, а права надані в обсязі, необхідному для виконання обов'язків.

Обов'язки СБУ.

СБУ відповідно до своїх основних завдань зобов'язана:

- здійснювати інформаційно-аналітичну роботу в інтересах ефективного проведення органами державної влади та управління України внутрішньої і зовнішньої діяльності, вирішення проблем оборони, соціально-економічного будівництва, науково-технічного прогресу, екології та інших питань, пов'язаних із національною безпекою України;

- здійснювати заходи контррозвідувального забезпечення дипломатичних представництв, консульських та інших державних установ, а також заходи, пов'язані з охороною державних інтересів у сфері зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, безпекою громадян України за кордоном;

- виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції СБУ, проводити їх досудове розслідування; розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку зі вчиненням зазначених кримінальних правопорушень;

- здійснювати контррозвідувальні заходи з метою попередження, виявлення, припинення і розкриття будь-яких форм розвідувально-підривної діяльності проти України;

- забезпечувати захист державного суверенітету, конституційного

ладу і територіальної цілісності України від протиправних посягань із боку окремих осіб та їх об'єднань;

- здійснювати контррозвідальне забезпечення оборонного комплексу, Збройних Сил України, інших військових формувань, дислокованих на території України, енергетики, транспорту, зв'язку, а також важливих об'єктів інших галузей господарства;

- брати участь у розробці і здійсненні, відповідно до Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 та інших актів законодавства, заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та здійснення контролю за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни, сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України;

- здійснювати відповідно до законодавства профілактику правопорушень у сфері державної безпеки;

- у межах визначеної законодавством компетенції забезпечувати захист особистої безпеки громадян і осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі надходження від них, членів їхніх сімей та близьких родичів заяви, звернення керівника відповідного державного органу чи отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози їхньому життю, здоров'ю, житлу чи майну; брати участь у реабілітації і поновленні прав незаконно репресованих осіб;

- сприяти ДПС України в охороні державного кордону України;

- сприяти забезпеченню режиму воєнного та надзвичайного стану в разі їх оголошення, а також ліквідації наслідків стихійного лиха, значних аварій, катастроф, епідемій, епізоотій та інших надзвичайних ситуацій;

- надавати наявними силами і засобами, в тому числі і технічними, допомогу органам Національної поліції України, іншим правоохоронним органам у боротьбі зі вчиненням кримінальних правопорушень;

- брати участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, прикордонного режиму і митних правил, приймати рішення про заборону в'їзду в Україну іноземцю або особі без громадянства, про скорочення строку тимчасового перебування іноземця та особи без громадянства на території України, про примусове повернення іноземця або особи без громадянства в країну походження або третю країну;

- проводити наукові дослідження і дослідно-конструкторські роботи, впроваджувати їхні результати у практику діяльності СБУ;

- виконувати за дорученням Президента України інші завдання, безпосередньо спрямовані на забезпечення внутрішньої та зовнішньої

безпеки держави;

- брати участь у розробленні та здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт;

- забезпечувати внесення відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та підтримання таких відомостей в актуальному стані у межах, визначених законодавством;

- здійснювати функцію технічного регулювання у сфері спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації;

- здійснювати за участю Міністерства закордонних справ України міжнародне співробітництво щодо подання пропозицій до комітетів Ради Безпеки ООН та до іноземних держав про включення (виключення) фізичних або юридичних осіб та організацій до відповідних санкційних переліків та розгляду запитів іноземних держав про включення (виключення) до (з) переліку осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції.

Права СБУ.

СБУ, її органам і співробітникам для виконання покладених на них обов'язків надається право:

- вимагати від громадян та посадових осіб припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень СБУ, перевіряти у зв'язку з цим документи, що посвідчують їхню особу, а також проводити огляд осіб, їхніх речей і транспортних засобів, якщо є загроза втечі підозрюваного або знищення чи приховання речових доказів злочинної діяльності;

- подавати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності обов'язкові для розгляду пропозиції з питань національної безпеки, у тому числі із забезпечення охорони державної таємниці;

- одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу СБУ від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані та відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватися з цією метою службовою документацією і звітністю. Отримання від банків інформації, що містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000. Отримання від Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України та депозитарних установ інформації, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, здійснюється в порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про депозитарну систему України» від 06.07.2012;

- входити у порядку, погодженому з адміністрацією підприємств,

установ та організацій і командуванням військових частин, на їхню територію й у службові приміщення;

- складати протоколи та розглядати справи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції СБУ, проводити особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів, застосовувати інші передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

- використовувати з наступним відшкодуванням витрат та збитків транспортні засоби, що належать підприємствам, установам і організаціям, військовим частинам і громадянам (крім транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав і організацій, транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, припинення кримінальних правопорушень, переслідування та затримання осіб, які підозрюються в їх вчиненні, доставки до лікувальних установ осіб, які потребують термінової медичної допомоги;

- виключно при безпосередньому припиненні кримінальних правопорушень, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції СБУ, переслідуванні осіб, які підозрюються у їх вчиненні, заходити в жилі, службові, виробничі та інші приміщення, на території і земельні ділянки та оглядати їх у порядку, передбаченому КПК України;

- проводити гласні і негласні оперативні заходи у порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992;

- здійснювати співробітництво з громадянами України та іншими особами, в тому числі на договірних засадах, дотримуючись при цьому умов добровільності і конфіденційності цих відносин;

- користуватися на договірних засадах службовими приміщеннями підприємств, установ, організацій, військових частин, а також жилими та іншими приміщеннями громадян;

- направляти військовослужбовців СБУ для роботи на штатних посадах в інших установах, підприємствах і організаціях на час виконання конкретних завдань в інтересах контррозвідки; в окремих випадках у порядку, визначеному колегією СБУ, допускається направлення на роботу таких військовослужбовців в установи, підприємства і організації за ініціативою їхніх керівників;

- в інтересах контррозвідки і оперативно-розшукової діяльності створювати інформаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, що визначаються завданнями, покладеними на СБУ Законом України «Про Службу безпеки України»;

- морально і матеріально заохочувати співробітників СБУ та інших осіб за заслуги у забезпеченні державної безпеки; представляти їх у встановленому порядку до державних нагород;

- позачергово придбавати квитки на всі види транспорту незалежно

від наявності місць і поселитися в готелях при пред'явленні посвідчення про відрядження;

- безплатного проїзду всіма видами міського пасажирського транспорту загального користування (крім таксі), залізничного та водного транспорту приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів, а також попутним транспортом;

- видавати у разі наявності небезпеки для життя і здоров'я особам, взятим під захист, відповідно до чинного законодавства зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку.

СБУ у разі проведення заходів щодо боротьби з тероризмом і фінансуванням терористичної діяльності також має право:

- одержувати в установленому законом порядку на письмову вимогу керівника органу або оперативного підрозділу СБУ від митних органів, фінансових та інших установ, підприємств, організацій (незалежно від форми власності) інформацію і документи про операції, стан рахунків і руху коштів на них за конкретний проміжок часу (з розшифруванням сум, дати призначення та контрагента платежу), вклади, внутрішньо- та зовнішньоекономічні угоди, а також завірнені копії документів, на підставі яких було відкрито рахунок конкретної юридичної або фізичної особи. Отримання від банків відомості, що містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність». Документи та інформація повинні бути подані негайно, а якщо це неможливо – не пізніше як протягом 10 діб;

- залучати в установленому законодавством порядку до проведення перевірок, ревізій та експертиз кваліфікованих спеціалістів установ, організацій контрольних і фінансових органів;

- одержувати в установленому законодавством порядку за письмовими запитами керівника органу або оперативного підрозділу СБУ інформацію з автоматизованих інформаційних і довідкових систем та банків даних, створюваних Верховним Судом, Офісом Генерального прокурора, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування України;

- подавати за матеріалами оперативно-розшукової діяльності до суду заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності суб'єктів підприємництва, а також за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України;

- входити за письмовим розпорядженням керівника органу або оперативного підрозділу СБУ за службовими посвідченнями на територію, у приміщення, склади та сховища підприємств, організацій і установ (крім іноземних дипломатичних представництв) незалежно від форми власності, на пункти пропуску через державний кордон та митниць, а також у виробничі

приміщення громадян, які займаються підприємницькою діяльністю;

- за постановою слідчого та з санкції відповідного прокурора з нагляду за дотриманням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, а у невідкладних випадках – з наступним повідомленням прокурора протягом доби в разі загрози знищення, приховування або втрати предметів чи документів, що можуть бути використані в розкритті та розслідуванні злочинної діяльності, на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи в порядку, передбаченому КПК України;

- ініціювати в судовому порядку згідно із законом питання про включення (виключення) фізичних або юридичних осіб та організацій до (з) переліку осіб, які пов'язані з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції;

- ініціювати в судовому порядку питання надання доступу до активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням, за зверненням особи, яка може документально підтвердити наявність виняткових умов, викладених у відповідних резолюціях Ради Безпеки ООН, або потреби в покритті основних та надзвичайних витрат.

Підстави і порядок застосування зброї та спеціальних засобів.

Військовослужбовці СБУ мають право зберігати, носити, використовувати і застосовувати зброю та спеціальні засоби на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», військовими статутами Збройних Сил України та іншими актами законодавства.

Тести для самоконтролю:

1. Згідно із Законом України «Про Службу безпеки України» Служба безпеки України – це:

а) державний орган спеціального призначення, що забезпечує державну безпеку України;

б) орган спеціального призначення, що забезпечує державну безпеку України;

в) державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку України;

г) спеціальний орган зі специфічними повноваженнями із забезпечення державної безпеки.

2. Постійний контроль за дотриманням конституційних прав громадян і законодавства в оперативно-розшуковій діяльності та діяльності у сфері охорони державної таємниці органів і підрозділів СБУ, а також контроль за

відповідністю виданих СБУ положень, наказів, розпоряджень, інструкцій і вказівок Конституції і законам України здійснюється:

- а) спеціально призначеними Президентом України посадовими особами;
- б) спеціально призначеними Радою національної безпеки і оборони України посадовими особами;
- в) спеціально призначеними Кабінетом Міністрів України посадовими особами;
- г) спеціально призначеними Верховною Радою України посадовими особами.

3. Рішення колегії СБУ приймаються:

- а) не менше ніж двома третинами голосів і оголошуються наказами Голови колегії СБУ;
- б) не менше ніж двома третинами голосів і оголошуються наказами Голови СБУ;
- в) більшістю голосів і оголошуються наказами Голови колегії СБУ;
- г) більшістю голосів і оголошуються наказами Голови СБУ.

4. До складу Центрального управління СБУ входять:

- а) підрозділи захисту національної державності;
- б) підрозділи контррозвідки;
- в) інформаційно-аналітичні підрозділи;
- г) всі відповіді вірні.

5. У межах своєї компетенції Центральне управління СБУ:

- а) вносить до Верховної Ради пропозиції про видання актів із питань збереження державної таємниці, обов'язкових для виконання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами;
- б) вносить Голові СБУ пропозиції про видання актів із питань збереження державної таємниці, обов'язкових для виконання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами;
- в) вносить Прем'єр-міністру України пропозиції про видання актів із питань збереження державної таємниці, обов'язкових для виконання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами;
- г) вносить Президенту України пропозиції про видання актів із питань збереження державної таємниці, обов'язкових для виконання органами державного управління, підприємствами, установами, організаціями і громадянами.

6. СБУ підпорядкована:

- а) Кабінету Міністрів України;
- б) Раді Національної безпеки і оборони;
- в) Президенту України;
- г) Президенту та Кабінету Міністрів України.

7. До структури СБУ належать:

- а) Центральне управління СБУ;
- б) Галузевий державний архів СБУ;
- в) Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз СБУ;
- г) всі відповіді вірні.

8. Завданням СБУ є захист:

- а) держави та суспільства;
- б) контррозвідувального потенціалу України;
- в) фізико-економічного потенціалу України;
- г) науково-технічного і оборонного потенціалу України.

9. Постійний контроль за діяльністю СБУ, дотриманням нею законодавства здійснюється:

- а) Радою національної безпеки і оборони України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Президентом України;
- г) Верховною Радою України.

10. Положення про Антитерористичний центр при Службі безпеки України затверджується:

- а) Головою Ради національної безпеки і оборони України – за поданням колегії СБУ;
- б) Головою СБУ – за поданням Голови колегії СБУ;
- в) Президентом України – за поданням Кабінету Міністрів України;
- г) Президентом України – за поданням Голови СБУ.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. В чому полягає сутність СБУ як державного органу?
2. Хто очолює СБУ?
3. Якою є система органів СБУ?
5. Якою є структура СБУ?
4. З яких підрозділів складається Центральне управління СБУ?
5. Якою є структура регіональних органів СБУ?

6. Якими є основні завдання Центру спеціальних операцій «А»?
7. Якими є основні завдання Антитерористичного центру при Службі безпеки України?
8. Якою є система маркерів терористичних загроз?
9. Які завдання ситуаційного центру забезпечення кібербезпеки СБУ?
10. Якою є структура навчальних закладів СБУ?
11. Яке призначення Галузевого державного архіву СБУ?
12. Яким є завдання Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБУ?
13. Чим займається Військово-медичне управління СБУ?
14. Якими є функції СБУ?
15. Якими є основні завдання СБУ?
16. Які основні права СБУ?
17. Які основні обов'язки покладаються на СБУ?

Додаткові завдання:

1. Якими є основні напрями діяльності СБУ?
2. Якими є засади діяльності СБУ?
3. Якою є організація діяльності СБУ?
4. Який склад кадрів СБУ?
5. Які вимоги висуваються до кандидатів на службу в СБУ?
6. Якою є правова основа діяльності СБУ?
7. Яким є соціальний і правовий захист військовослужбовців і працівників СБУ?
8. Хто здійснює контроль і нагляд за діяльністю СБУ?

Бібліографічний список

1. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
2. Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України : Закон України від 20.10.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3014-15#Text>.
3. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.
4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.
5. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.
6. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.
7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
8. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : Указ Президента України від 14.04.1999 № 379/99. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/99#Text>.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від

- 26.05.2015 № 287/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text>.
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>.
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>.
12. Питання Служби безпеки України : Указ Президента України від 27.12.2005 № 1860/2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1860/2005#Text>.
13. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків : постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 92. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF#Text>.
14. Служба безпеки України. Офіційний сайт. URL : <https://ssu.gov.ua/>.
15. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України : навч. посібник. 4-е вид., перероб. і доп. Київ : Істина, 2006. 320 с.
16. Терещук Г. А. Судові та правоохоронні органи України : конспект лекцій для студ. спеціальності 081 «Право» денної та заочної форм навчання. Луцьк : ЛНТУ, 2017. 109 с.
17. Судові та правоохоронні органи України : підруч. / кол. авт. : Дараган В. В. , Бойко О. П., Бублик Н. С. та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 400 с.
18. Бурбика М. М., Уткіна М. С. Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях) : навч. посібник. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с.

2.3. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Державне бюро розслідувань (далі – ДБР) є державним правоохоронним органом, на який Законом України «Про Державне бюро розслідувань» покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції. ДБР разом із Національним антикорупційним бюро України, Національним агентством з питань запобігання корупції та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою покликані досягнути суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечити злагодженість та системність антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Також ДБР поряд із іншими правоохоронними органами бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності.

Місія ДБР – встановлення справедливості у суспільстві шляхом незалежного, всебічного розслідування злочинів задля притягнення винних до відповідальності, незважаючи на їх посади, зв'язки та ресурси.

Емблемою Державного бюро розслідувань є темно-синій п'ятисторонній щит зі срібною облямівкою. У центрі щита розміщено

срібний видовжений шестикутник із паралельними боковими сторонами, обабіч яких видовжені срібні паралелограми. У нижній частині щита – напис «ДБР» срібними літерами.

У підслідності ДБР – найвищі посадовці, судді, працівники правоохоронних органів, ті, хто вчинив військові злочини. Це люди, які мають можливість впливати на перебіг кримінального провадження та уникати покарання, через що суспільство не довіряє роботі правоохоронних органів та судової системи. ДБР своєю діяльністю має зламати ці стереотипи.

У зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ на територію України у 2022 році у ДБР було створено спеціальне слідче управління, яке розслідує військові злочини РФ. Спеціальний слідчий орган займається збором доказової бази пречетності представників влади, службових, військових осіб РФ, а також інших країн до розв'язання та ведення агресивної війни проти України.

Відповідно до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» ДБР у межах своєї компетенції вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, вчинених:

- високопосадовцями (Президент України, повноваження якого припинено; Прем'єр-міністр України; члени Кабінету Міністрів України; народні депутати України; Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник тощо);

- суддями та правоохоронцями (працівники прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України тощо);

- особами, які вчинили військові злочини, крім передбачених ст. 422 КК України (розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості).

Завданнями Державного бюро розслідувань є своєчасне запобігання, виявлення, припинення, швидке розкриття та об'єктивне розслідування злочинів, віднесених до компетенції ДБР.

Контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності.

Гранична чисельність центрального апарату та територіальних управлінь ДБР становить 1600 осіб.

Державне бюро розслідувань є юридичною особою публічного права та здійснює свої повноваження безпосередньо і через такі територіальні управління:

- територіальне управління, розташоване у місті Львові, що поширює свою діяльність на Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську області;

- територіальне управління, розташоване у місті Хмельницькому, що поширює свою діяльність на Вінницьку, Житомирську, Рівненську, Хмельницьку, Чернівецьку області;

- територіальне управління, розташоване у місті Миколаєві, що поширює свою діяльність на Кіровоградську, Миколаївську, Одеську області;
- територіальне управління, розташоване у місті Мелітополі, що поширює свою діяльність на Автономну Республіку Крим, Запорізьку, Херсонську області, місто Севастополь;
- територіальне управління, розташоване у місті Полтаві, що поширює свою діяльність на Дніпропетровську, Полтавську, Сумську, Харківську області;
- територіальне управління, розташоване у місті Краматорську, що поширює свою діяльність на Донецьку і Луганську області;
- територіальне управління, розташоване у місті Києві, що поширює свою діяльність на місто Київ, Київську, Черкаську та Чернігівську області.

На рис. 2.1 показані міста розташування територіальних управлінь Держаного бюро розслідувань.

Рис. 2.1



Державне бюро розслідувань активно утверджується як ефективний правоохоронний орган. Протягом 2022 року ДБР здійснювало розслідування у 48 тис. 868 кримінальних провадженнях, 15 тис. 552 з яких розпочато у звітному році. Зареєстровано 13 703 заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення. Упродовж минулого року працівники ДБР затримали 694 осіб, серед них: 163 правоохоронці, 24 податківці та митники. Повідомлено про підозру 5 тис. 577 особам, зокрема: 5 народним депутатам України, 3 колишнім членам Кабінету Міністрів України, 2 посадовцям категорії «А» та іншим. До суду направлено матеріали у 4 тис. 524 кримінальних

провадженнях стосовно 4 тис. 801 особи, серед яких: 4 посадовці категорії «А», 4 народні депутати України, 80 суддів, 28 прокурорів та інші.

Державне бюро розслідувань є незалежним у своїй діяльності, ніхто не може втручатися у його діяльність та у діяльність його працівників. Забороняється незаконне втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних або юридичних осіб у діяльність ДБР.

У 2022 р. ДБР прийняло Стратегічну програму діяльності на 2022-2026 роки, згідно з якою ДБР визначає основні вектори руху, пріоритетні завдання органу на найближчі п'ять років, формує розуміння працівників Державного бюро розслідувань щодо шляхів раціонального розподілу наявних ресурсів та заходів, яких необхідно вжити для успішного виконання його місії, і заявляє своїм партнерам про готовність до конструктивної співпраці.

ДБР організовується і діє на засадах:

– верховенства права, відповідно до якого людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави;

– законності;

– справедливості;

– неупередженості;

– незалежності і персональної відповідальності кожного працівника Державного бюро розслідувань;

– відкритості та прозорості діяльності Державного бюро розслідувань для суспільства та демократичного цивільного контролю, підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам. ДБР діє гласно тією мірою, що не порушує права і свободи людини і громадянина, не суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства та законодавства про державну таємницю;

– політичної нейтральності і позапартійності. Використання Державного бюро розслідувань у партійних, групових чи особистих інтересах не допускається. Діяльність політичних партій у ДБР забороняється;

– єдиноначальності у реалізації повноважень Державного бюро розслідувань. Принцип єдиноначальності не заперечує принципу процесуальної самостійності слідчого органу ДБР.

Відповідно до Закону України «Про державне бюро розслідувань» основними повноваженнями ДБР є припинення та розкриття кримінальних правопорушень і здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених правоохоронцями, суддями та вищими державними службовцями. Під час здійснення досудового розслідування слідчі керуються порядком кримінального провадження, що визначається на території України лише кримінальним

процесуальним законодавством України.

У процесі своєї роботи Державне бюро розслідувань проводить гласні та негласні оперативно-розшукові дії, слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, розшук осіб, які переховуються, для запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень.

Керівництво діяльністю Державного бюро розслідувань здійснює його директор, який має першого заступника та двох заступників. Директор ДБР призначається на посаду Президентом України строком на 5 років за поданням комісії з проведення конкурсу на зайняття посади директора ДБР. Після призначення на посаду директор ДБР зобов'язаний не пізніше 30 днів із дня призначення на посаду підготувати стратегічну (на п'ять років) програму діяльності Державного бюро розслідувань.

Директором ДБР, першим заступником директора ДБР і заступником директора ДБР може бути громадянин України, не молодший 35 років, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше десяти років, досвід роботи на керівних посадах не менше п'яти років, знає державну мову, не є членом жодної політичної партії, не є і не був членом організації, забороненої законом або судом, має високі моральні якості та бездоганну репутацію та за станом здоров'я спроможний виконувати відповідні службові обов'язки.

Основні повноваження директора ДБР:

- несе відповідальність за діяльність ДБР, зокрема законність здійснюваних Державним бюро розслідувань оперативно-розшукових заходів, досудового розслідування, додержання прав і свобод людини і громадянина;

- організовує роботу Державного бюро розслідувань, призначає та звільняє першого заступника і заступників директора ДБР у визначеному законодавством порядку, а також окреслює їхні обов'язки;

- координує і контролює діяльність центрального апарату та територіальних управлінь ДБР;

- затверджує структуру та штатну чисельність центрального апарату та територіальних органів ДБР;

- визначає відповідно до законодавства в межах граничної чисельності переліки посад у центральному апараті та територіальних управліннях ДБР, що підлягають заміщенню особами рядового та начальницького складу, граничних спеціальних звань за цими посадами;

- призначає на посади та звільняє з посад працівників центрального апарату ДБР, директорів та заступників директорів територіальних управлінь ДБР;

- представляє Державне бюро розслідувань у відносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, а також органами іноземних держав, міжнародними організаціями тощо.

Державне бюро розслідувань через засоби масової інформації, на своєму офіційному вебсайті та в інших формах регулярно інформує

суспільство про свою діяльність.

Нагляд за додержанням Державним бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування здійснює Генеральний прокурор безпосередньо та через уповноважених ним прокурорів.

Тести для самоконтролю:

1. Коли було ухвалено Закон України «Про Державне бюро розслідувань»:

- а) 12.11.2015;
- б) 12.11.2014;
- в) 12.11.2016;
- г) 12.11.2017.

2. Який орган не є органом досудового розслідування:

- а) слідчі підрозділи Національної поліції;
- б) слідчі підрозділи Державної прикордонної служби України;
- в) слідчі підрозділи органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;
- г) слідчі підрозділи органів Державного бюро розслідувань.

3. Правові засади діяльності Державного бюро розслідувань:

- а) Конституція України, закони України, міжнародні договори, інші нормативно-правові акти, прийняті на їх основі;
- б) Конституція України, міжнародні договори;
- в) Конституція України, міжнародні договори, інші нормативно-правові акти, прийняті на їх основі;
- г) виключно Конституція України.

4. Гарантіями незалежності Державного бюро розслідувань є:

- а) спеціальний статус, особливий порядок добору (призначення);
- б) спеціальний статус, особливий порядок добору (призначення), належна оплата праці, правовий захист працівників;
- в) спеціальний статус;
- г) спеціальний статус, особливий порядок добору (призначення), належна оплата праці, правовий захист працівників, заборона незаконного втручання в діяльність.

5. Чи бере участь Державне бюро розслідувань у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності:

- а) так;
- б) ні;

- в) за бажанням;
- г) за указом Президента України.

6. На який строк призначається директор Державного бюро розслідувань:

- а) на 3 роки;
- б) на 4 роки;
- в) на 5 років;
- г) на 2 роки.

7. Хто призначає директора Державного бюро розслідувань:

- а) Президент України;
- б) Прем'єр-міністр України;
- в) Голова Верховної Ради України;
- г) заступник голови Офісу Президента України з питань правоохоронної діяльності.

8. Скільки територіальних управлінь налічує Державне бюро розслідувань:

- а) 4;
- б) 5;
- в) 6;
- г) 7.

9. Який граничний вік перебування на посаді директора Державного бюро розслідувань:

- а) 50 років;
- б) 55 років;
- в) 60 років;
- г) 65 років.

10. Чи може директор Державного бюро розслідувань бути обраним на посаду повторно?

- а) так;
- б) ні;
- в) так, але за клопотанням Президента України;
- г) так, але за поданням Голови Верховної Ради України.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Що таке Державне бюро розслідувань та які його основні завдання?
2. Хто здійснює контроль за діяльністю Державного бюро

розслідувань?

3. Де розташовані територіальні підрозділи Державного бюро розслідувань?

4. Чи допускається втручання в діяльність Державного бюро розслідувань депутатів Верховної Ради України?

5. Засади діяльності Державного бюро розслідувань.

6. Основні завдання Державного бюро розслідувань.

7. Порядок призначення директора Державного бюро розслідувань.

8. Основні вимоги до директора Державного бюро розслідування.

9. Хто здійснює нагляд за додержанням Державним бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування?

10. Якими законами та нормативно-правовими актами керуються слідчі Державного бюро розслідувань під час здійснення досудового розслідування?

Додаткові завдання:

1. Які права і обов'язки у слідчих Державного бюро розслідувань?

2. У чому полягає дисциплінарна відповідальність працівників Державного бюро розслідувань?

3. Чи існують у Державному бюро розслідувань підрозділи внутрішнього контролю?

4. Як Державне бюро розслідувань взаємодіє з іншими державними органами?

5. Як здійснюється оплата праці працівників Державного бюро розслідувань?

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.

4. Звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2022 рік. URL : <https://dbr.gov.ua/reports/zvit-pro-diyalnist-derzhavnogo-byuro-rozsliduvan-za-2022-rik>

5. Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2022-2026 роки. URL : <https://dbr.gov.ua/strategicna-programa-diyalnosti>.

2.4. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Понятійний апарат

Контракт про проходження служби в поліції – це письмовий договір, що укладається між громадянином України та державою, від імені якої виступає поліція, для визначення правових відносин між сторонами

Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Поліцейський – громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

Фізичний вплив – застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

Система Національної поліції України

Систему поліції складають:

- 1) центральний орган управління поліцією;
- 2) територіальні органи поліції.

До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань.

У складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення;
- 7) інші підрозділи, діяльність яких спрямована на виконання завдань

поліції або на забезпечення її функціонування, рішення про створення яких приймається керівником поліції за погодженням із Міністром внутрішніх справ.

У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення, заклади професійної (професійно-технічної) освіти зі специфічними умовами навчання.

Структура органів та підрозділів Національної поліції України

Структуру центрального органу управління поліції та територіальних органів поліції затверджує керівник поліції за погодженням із Міністром внутрішніх справ.

Штатний розпис (штат) поліції затверджує керівник поліції.

Структуру Національної поліції України складають:

- центральний орган управління (апарат);
- міжрегіональні територіальні органи;
- головні управління поліції в областях України;
- підпорядковані державні установи та заклади.

Схематична структура Національної поліції України представлена на рис. 2.2.

Рис. 2.2



До структури центрального органу управління (апарату) входять:

- керівництво;
- Департамент забезпечення діяльності Голови;
- Департамент карного розшуку (у складі кримінальної поліції);
- Департамент міграційної поліції (у складі кримінальної поліції);
- Департамент оперативної служби (у складі кримінальної поліції);
- Департамент оперативно-технічних заходів (у складі кримінальної поліції);
- Департамент забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами (у складі кримінальної поліції);
- Департамент превентивної діяльності;
- Департамент «Корпус оперативно-раптової дії» (у складі поліції особливого призначення);
- Департамент міжнародного поліцейського співробітництва;
- Головне слідче управління (у складі органу досудового розслідування);
- Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування;
- Департамент інформаційно-аналітичної підтримки;
- Правовий департамент;
- Департамент кадрового забезпечення;
- Управління комунікації;
- Департамент фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку;
- Управління внутрішнього аудиту;
- Департамент управління майном;
- Департамент документального забезпечення;
- Управління вибухотехнічної служби (у складі поліції особливого призначення);
- Управління режиму та технічного захисту інформації;
- Управління дотримання прав людини;
- Управління запобігання корупції;
- Відділ організації кінологічної діяльності;
- Відділ спеціального зв'язку;
- Сектор з питань пенсійного забезпечення;
- Департамент кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції);
- Управління авіації та поліції на воді;
- Управління дізнання (у складі органу досудового розслідування);
- Департамент захисту інтересів суспільства і держави (у складі кримінальної поліції);
- Департамент головної інспекції;
- Відділ контролю за обігом зброї;
- Управління ювенальної превенції (у складі патрульної поліції).

До структури міжрегіональних територіальних органів поліції входять:

- Департамент патрульної поліції;
- Департамент внутрішньої безпеки (у складі кримінальної поліції);
- Департамент кіберполіції (у складі кримінальної поліції);
- Департамент стратегічних розслідувань (у складі кримінальної поліції);
- Департамент боротьби з наркозлочинністю (у складі кримінальної поліції);
- Департамент поліції охорони.

До примірної структури територіальних органів поліції (ГУНП) входять:

- 1) апарат:
 - керівництво;
 - слідче управління (у складі органу досудового розслідування);
 - управління (відділ) карного розшуку (у складі кримінальної поліції);
 - управління (відділ) боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (у складі кримінальної поліції);
 - управління (відділ) оперативної служби (у складі кримінальної поліції);
 - управління оперативно-технічних заходів (у складі кримінальної поліції);
 - управління (відділ, сектор) кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції);
 - управління (відділ, сектор) захисту інтересів суспільства і держави (у складі кримінальної поліції);
 - управління (відділ) превентивної діяльності (у складі патрульної поліції);
 - управління «Корпусу оперативно-раптової дії» (у складі поліції особливого призначення);
 - відділ (сектор) міжнародного поліцейського співробітництва;
 - управління (відділ) організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування;
 - відділ (сектор) правового забезпечення;
 - відділ (сектор) комунікації;
 - відділ (сектор) організаційного забезпечення діяльності місць тимчасового тримання осіб;
 - управління (відділ) кадрового забезпечення;
 - управління (відділ) фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку;
 - відділ (сектор) внутрішнього аудиту;

- управління (відділ) логістики та матеріально-технічного забезпечення;
- відділ (сектор) документального забезпечення;
- управління (відділ) режиму та технічного захисту інформації;
- управління (відділ) інформаційно-аналітичної підтримки;
- управління (відділ, сектор) вибухотехнічної служби (у складі поліції особливого призначення);
- відділ (сектор) спеціального зв'язку;
- сектор з питань пенсійного забезпечення;
- відділ (сектор) дізнання (у складі органу досудового розслідування);
- відділ (сектор) запобігання корупції;
- 2) відділ поліції:
 - керівництво;
 - слідчий відділ (відділення) (у складі органу досудового розслідування);
 - відділ (сектор) кримінальної поліції;
 - відділ (сектор) превенції (у складі патрульної поліції);
 - сектори реагування патрульної поліції №1-№4 (для відділів поліції, де відсутні підрозділи Департаменту патрульної поліції);
 - сектор спеціальної поліції;
 - відділ (сектор) моніторингу;
 - сектор кадрового забезпечення;
 - режимно-секретний сектор;
 - канцелярія;
 - сектор логістики та матеріально-технічного забезпечення;
 - кінологічний сектор;
 - сектор інформаційної підтримки;
 - окремі посади спеціалістів спеціального зв'язку;
 - сектор дізнання (у складі органу досудового розслідування);
- 3) відділення поліції (у складі відділу поліції):
 - керівництво;
 - слідче відділення (у складі органу досудового розслідування);
 - сектор кримінальної поліції;
 - сектор спеціальної поліції;
 - сектор превенції (у складі патрульної поліції);
 - сектори реагування патрульної поліції №1-№4 (для відділень поліції, де відсутні підрозділи Департаменту патрульної поліції);
 - чергова частина (за відсутності секторів реагування патрульної поліції);
 - канцелярія;
 - логістика;

- окремі посади спеціалістів з режиму секретності, кінологічної служби;
- сектор дізнання (у складі органу досудового розслідування);
- 4) центр забезпечення;
- 5) ізолятори тимчасового тримання;
- 6) стройовий підрозділ патрульної служби поліції особливого призначення;
- 7) стройовий підрозділ поліції особливого призначення;
- 8) тренінговий центр;
- 9) кінологічний центр;
- 10) приймальник-розподільник для дітей (у складі патрульної поліції);
- 11) стройовий підрозділ реагування патрульної поліції (забезпечення супроводження (у складі патрульної поліції));
- 12) стройовий підрозділ конвойної служби;
- 13) оркестр.

Завдання та повноваження Національної поліції України

Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у таких сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) у межах, визначених законом, – послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;
- 2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- 3) вживає заходів із метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;
- 4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;
- 5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;
- 6) здійснює прийом екстрених викликів за скороченим телефонним номером 102;
- 7) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;
- 8) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового

розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

9) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

10) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

11) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

12) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

13) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

14) видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

15) вживає всіх можливих заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

16) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невідомим трупом;

17) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

18) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

19) вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

20) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

21) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності, а також об'єктів критичної інфраструктури, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

22) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними

особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

23) здійснює у визначеному законодавством порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

24) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

25) бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості;

26) здійснює у визначеному законом порядку протидію злочинним посяганням на об'єкти критичної інфраструктури, що загрожують безпеці громадян і порушують функціонування систем життєзабезпечення; захист об'єктів критичної інфраструктури, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань у кіберпросторі, здійснює заходи із запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів проти об'єктів критичної інфраструктури;

27) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

28) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

29) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), здійснює привід осіб за рішенням тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, а також вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснює привід у виконавчому провадженні, здійснює розшук боржника чи дитини у виконавчому провадженні у випадках, передбачених законом або рішенням суду.

Залучення для проведення виконавчих дій поліцейських здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, що надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії. Відмова у залученні поліції для проведення виконавчих дій допускається лише з підстав залучення особового складу даного територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень під час дії воєнного стану, а також для подолання наслідків надзвичайних ситуацій, небезпечних подій, у тому числі аварій,

епідемії;

30) забезпечує інформування Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, вжиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

31) виявляє транспортні засоби особистого користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більш як на 30 діб та не зареєстровані в Україні у встановлені законодавством строки;

32) вживає заходів для виявлення неправомірного керування транспортними засобами, щодо яких порушено обмеження, встановлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки їх тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортні засоби використовуються для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні; транспортні засоби передано у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили їх на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також заходів для виявлення неправомірного розкомплектування таких транспортних засобів;

33) на підставі відповідної постанови Уповноваженого із захисту державної мови вживає заходів у межах компетенції для забезпечення здійснення Уповноваженим із захисту державної мови своїх повноважень, передбачених Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Залучення поліцейських здійснюється за вмотивованим зверненням Уповноваженого із захисту державної мови, в якому має зазначатися, які саме дії пропонується вчинити поліцейським. Таке звернення надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем вчинення визначених у зверненні дій;

34) забезпечує проведення спільних із органом регулювання у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра заходів із метою встановлення та притягнення до відповідальності власників радіообладнання будь-якого призначення, експлуатація якого заборонена в Україні або яке експлуатується без визначеного законодавством радіочастотного присвоєння, припинення порушень законодавства у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра у порядку взаємодії, який затверджується спільними нормативно-правовими актами;

35) у межах своєї компетенції здійснює нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях, дотриманням вимог у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та вживає відповідних заходів у разі порушення законодавства у цій сфері;

36) здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не

передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;

37) сприяє Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та разом із відповідними правоохоронними органами ліквідує такі канали;

38) за письмовим запитом в установленому законом порядку безоплатно одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання визначених законодавством завдань та повноважень поліції, у тому числі стосовно військовополонених, у вигляді та у формі, що зазначені в такому запиті. Суб'єкти, яким адресовано відповідний запит, зобов'язані протягом трьох днів, а в разі неможливості – не пізніше десятиденного строку з дня отримання запиту, надати відповідну інформацію або повідомити про причини, що перешкоджають її наданню;

39) здійснює конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняє їх у залі суду.

Перелік місцевих загальних судів, відповідних установ попереднього ув'язнення (крім гауптвахт) та ізоляторів тимчасового тримання, з (до) яких поліцією здійснюється конвоювання таких осіб, визначається Міністром внутрішніх справ;

40) у випадках, передбачених законом, утримує в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, стосовно яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених;

41) у межах визначеної законодавством компетенції здійснює розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень;

42) організовує роботу з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт;

43) здійснює техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;

44) здійснює представництво та забезпечує виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі та виступає як Національне центральне бюро Інтерполу;

45) здійснює співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європол) та діє як Національний контактний пункт між компетентними органами України та Європол;

46) організовує взаємодію правоохоронних та інших державних органів України з Міжнародною організацією кримінальної поліції – Інтерполом, Європейським поліцейським офісом (Європол), а також компетентними органами інших держав із питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу;

47) здійснює збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання, у випадках, передбачених КПК України;

48) здійснює адміністративний нагляд відповідно до закону.

Виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення:

1) формує реєстри та бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України;

2) користується реєстрами та базами (банкми) даних МВС України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями;

5) надає до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів в електронній формі та в обсягах даних, зазначених у ст. ст. 7, 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», відомості, необхідні для забезпечення ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Поліція може створювати власні реєстри та бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також бази даних, що формуються у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону, та інформаційно-аналітичні системи (у тому числі міжвідомчі), необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

Обов'язки поліцейських Національної поліції України

Поліцейський зобов'язаний:

1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;

2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;

3) поважати і не порушувати прав і свобод людини;

4) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, що стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

б) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді.

Поліцейський на всій території України, незалежно від посади, котру він займає, місцезнаходження і часу доби, в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів із метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом.

Порядок обрання, призначення на посаду поліцейських Національної поліції України

Призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, котру затверджує МВС України.

У разі проведення конкурсу для визначення кандидата для призначення на відповідну посаду призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції згідно з номенклатурою посад, котру затверджує МВС України, та відповідно до результатів конкурсу.

Призначення на посади курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, здійснюють підготовку поліцейських, здійснюють керівники таких закладів.

Призначення та звільнення з посад поліцейських здійснюється наказами посадових осіб органів (закладів, установ) поліції.

Накази про зарахування поліцейських курсантами, слухачами денної форми навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, є підставою для звільнення таких осіб зі штатних посад, котрі вони займають в органах (закладах, установах) поліції.

Випускники вищих навчальних закладів із специфічними умовами

навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, після закінчення навчання призначаються на посади в органах (зкладах, установах) поліції наказами посадових осіб органів (зкладів, установ) поліції.

Перед вибуттям до нового місця служби поліцейський має здати посаду, а саме: здати всю службову документацію, спеціальні засоби, зброю, матеріальні цінності, закріплені за поліцейським, – не пізніше ніж через місяць від дня одержання органом (зкладом, установою) витягу з наказу про переміщення по службі.

До зазначеного строку не зараховується час перебування поліцейського у відпустці, відрадженому, на лікарняному.

На службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою.

Вимоги щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських та кандидатів, які вступають на службу в поліції, затверджує МВС України.

Незалежно від професійних та особистих якостей, рівня фізичної підготовки та стану здоров'я на службу в поліції не можуть бути прийняті особи, які:

- 1) відмовляються від взяття на себе зобов'язань дотримуватися обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, визначених законом;
- 2) звільнені або мали бути звільнені з посад на підставі Закону України «Про очищення влади».

Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, з метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичні обстеження, а також перевірку рівня фізичної підготовки, психофізіологічне обстеження, обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності в порядку, визначеному МВС України.

Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, за їхньою згодою проходять тестування на поліграфі.

Відповідно до порядку, встановленого законом, щодо осіб, які претендують на службу в поліції, проводиться спеціальна перевірка, порядок проведення якої визначається законом та іншими нормативно-правовими актами.

Для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції утворюються постійні поліцейські комісії.

До складу поліцейської комісії апарату центрального органу управління поліції входять п'ять осіб:

- 1) два представники, визначені Міністром внутрішніх справ, не з числа поліцейських;

2) один представник, визначений керівником поліції;

3) два представники громадськості, рекомендовані Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

До складу поліцейської комісії територіальних органів поліції входять п'ять осіб:

1) один представник, визначений Міністром внутрішніх справ, не з числа поліцейських;

2) один представник, визначений керівником поліції;

3) один представник, визначений керівником відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції;

4) два представники громадськості, обрані відповідною обласною радою, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Київською міською радою, Севастопольською міською радою з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Поліцейські комісії територіальних органів поліції діють на постійній основі.

Порядок діяльності поліцейських комісій визначається Міністром внутрішніх справ з урахуванням положень цього Закону.

З метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою, у випадках, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», проводиться конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади (далі – конкурс).

Проведення конкурсу здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та зайняття вакантної посади.

Конкурс на службу в поліції обов'язково проводиться серед осіб, які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції.

Комплектуванню в порядку просування по службі посад молодшого, середнього та вищого складу поліції, крім випадку, передбаченого ч. 3 ст. 52 Закону України «Про Національну поліцію», за рішенням керівника, уповноваженого призначати на такі посади, може передувати або проведення конкурсу, або проведення атестації.

Конкурс проводиться відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади (далі – Типовий порядок проведення конкурсу), що затверджується Міністром внутрішніх справ.

Типовий порядок проведення конкурсу визначає:

1) умови проведення конкурсу;

2) вимоги щодо оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу;

3) повноваження поліцейської комісії при проведенні конкурсу;

- 4) порядок прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі;
- 5) порядок проведення тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або зайняття вакантних посад;
- 6) методи оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або на зайняття вакантних посад державної служби.

Рішення про оголошення конкурсу приймає керівник органу поліції, якому надано право приймати громадян на службу в поліції та/або призначати на відповідну вакантну посаду.

Конкурс проводиться відповідною поліцейською комісією.

Інформація (оголошення) про вакантні посади в поліції і про проведення конкурсу оприлюднюється відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» і Типового порядку проведення конкурсу на офіційному веб-порталі центрального органу управління поліції, відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції.

В оголошенні про проведення конкурсу зазначаються:

- 1) місцезнаходження поліцейської комісії, що проводить конкурс;
- 2) назва вакантної посади;
- 3) стислий зміст службових обов'язків;
- 4) умови грошового забезпечення;
- 5) вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня, напряму підготовки (спеціальності), досвіду роботи, у тому числі в поліції, та інші вимоги до рівня професійної компетентності кандидата на посаду відповідно до кваліфікаційних вимог до цієї посади, а також вимог до осіб, які приймаються на службу в поліції;
- 6) інформація щодо строковості чи безстроковості призначення на посаду;
- 7) перелік документів, необхідних для участі в конкурсі, та строк їх подання;
- 8) дата і місце проведення конкурсу;
- 9) прізвище, номер телефону та адреса електронної пошти особи, яка надає додаткову інформацію з питань проведення конкурсу.

Строк подання документів для участі в конкурсі не може становити менше 10 та більше 30 календарних днів зі дня опублікування оголошення про проведення конкурсу.

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, подає у визначеному порядку до поліцейської комісії такі документи:

- 1) письмову заяву про участь у конкурсі, у якій також зазначається про надання особою згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» і на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»;
- 2) копію паспорта громадянина України;
- 3) копії документів про освіту;
- 4) особову картку визначеного зразка, автобіографію та фотографії розміром і в кількості, визначених Типовим порядком проведення конкурсу;

5) декларацію, визначену Законом України «Про запобігання корупції»;

6) копію трудової книжки (за наявності);

7) медичну довідку про стан здоров'я, форму і порядок надання якої визначають спільно центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері державної служби та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) копію військового квитка або посвідчення особи військовослужбовця (для військовозобов'язаних або військовослужбовців).

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, перед складанням кваліфікаційного іспиту пред'являє поліцейській комісії паспорт громадянина України.

Заборонено вимагати від особи, яка претендує на зайняття вакантної посади в поліції, інші документи, крім окреслених у Законі України «Про Національну поліцію», якщо їх надання не визначено законом.

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, має право додати до заяви про участь у конкурсі інші документи, крім визначених у Законі України «Про Національну поліцію».

Служба персоналу (кадрового забезпечення) органу поліції, де проходить конкурс, проводить перевірку документів, поданих кандидатами, на відповідність загальним вимогам та інформує про це поліцейську комісію.

Кандидати, які пройшли перевірку, передбачену ч. 1 ст. 55 Закону України «Про Національну поліцію», проходять тестування, співбесіду та інші види оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу.

У разі подання заяви про участь у конкурсі лише однією особою така особа проходить у встановленому порядку конкурсний відбір, за результатами якого приймається рішення про її прийняття на службу до поліції та/або призначення на посаду або про відмову в такому прийнятті та/або призначенні.

Засідання поліцейської комісії при проведенні конкурсу є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її членів.

Під час засідання поліцейської комісії при проведенні конкурсу її члени:

1) вивчають результати проведеної перевірки документів кандидатів;

2) проводять відбір кандидатів із використанням видів оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу;

3) проводять співбесіду з кандидатами з урахуванням результатів тестування;

4) особисто оцінюють рівень професійної компетентності претендентів, які відповідають умовам конкурсу, та визначають в особистому порядку їхній загальний рейтинг;

5) за результатами складення загального рейтингу претендентів, які відповідають умовам конкурсу, визначають переможця конкурсу.

Рішення поліцейської комісії за результатами конкурсу вважається

прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від її складу.

Рішення поліцейської комісії оформлюється протоколом, який присутні на її засіданні члени комісії підписують не пізніше наступного дня після проведення засідання.

Інформація про переможців конкурсу оприлюднюється не пізніше наступного дня після підписання протоколу засідання поліцейської комісії відповідно до Типового порядку проведення конкурсу.

На вакантну посаду поліцейського призначається переможець конкурсу в разі його проведення.

Службові відносини особи, яка вступає на службу в поліції, розпочинаються з дня видання наказу про призначення на посаду поліцейського.

Призначення на посаду поліцейського здійснюється безстроково (до виходу на пенсію або у відставку), за умови успішного виконання службових обов'язків.

Строкове призначення здійснюється в разі заміщення посади поліцейського на період відсутності особи, за якою відповідно до закону зберігається посада поліцейського, та посад, призначенню на які передують укладення контракту.

Керівник поліції призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ України.

Перший заступник та заступники керівника поліції призначаються на посаду та звільняються з посади Міністром внутрішніх справ за поданням керівника поліції.

Керівником та заступниками керівника поліції може бути призначена особа, яка:

- 1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;
- 2) має вищу повну юридичну освіту;
- 3) має стаж роботи в галузі права не менш як сім років;
- 4) має досвід роботи на керівних посадах не менш як п'ять років.

Керівники територіальних органів поліції призначаються на посади та звільняються з посад керівником поліції за погодженням із Міністром внутрішніх справ.

Заступників керівників територіальних органів поліції призначає на посади та звільняє з посад керівник територіального органу поліції.

Керівником, заступником керівника територіального органу поліції може бути призначена особа, яка:

- 1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію;
- 2) має вищу повну юридичну освіту;
- 3) має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років;
- 4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року.

Не може бути поліцейським особа:

- 1) визнана недієздатною або обмежено дієздатною;

2) засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;

3) яка має непогашену або незняту судимість за вчинення кримінального правопорушення, крім реабілітованої;

4) щодо якої було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав;

5) до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;

6) яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;

7) яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується МВС України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства;

9) яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції.

Поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється:

1) у зв'язку із закінченням строку контракту;

2) за станом здоров'я (через хворобу) – за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;

3) за віком – у разі досягнення встановленого для нього законом граничного віку перебування на службі в поліції;

4) у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;

5) через службову невідповідність;

6) у зв'язку з реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;

7) за власним бажанням;

8) у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);

9) у зв'язку з прямим підпорядкуванням близькій особі;

10) у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів, що має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб;

11) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення,

пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення, а також рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 ЦПК України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

12) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави;

13) у разі надання особою завідомо неправдивої інформації під час прийняття на службу в поліції.

Днем звільнення зі служби в поліції вважається день видання наказу про звільнення або дата, зазначена в наказі про звільнення.

День звільнення вважається останнім днем служби.

Проходження служби в поліції припиняється наказами керівників, яким надано право звільняти зі служби в поліції, у разі:

- смерті (загибелі) поліцейського – на підставі свідоцтва про смерть;
- визнання судом поліцейського безвісно відсутнім чи оголошення померлим – на підставі відповідного рішення суду, що набрало законної сили.

Порядок утворення та ліквідації органів Національної поліції України

Територіальні органи поліції утворюються як юридичні особи публічного права в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах та як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи у межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання.

Територіальні органи поліції утворює, ліквідує та реорганізовує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції.

Тести для самоконтролю:

1. Завданнями Національної поліції є:
 - а) забезпечення публічної безпеки і порядку;
 - б) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
 - в) забезпечення особистої безпеки осіб, які підлягають захисту;
 - г) протидія злочинності;
 - д) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

2. У складі поліції не функціонують підрозділи:
 - а) кримінальної поліції;

- б) дізнання;
- в) патрульної поліції;
- г) органів досудового розслідування;
- д) поліції охорони.

3. Керівником та заступниками керівника поліції може бути призначена особа, яка:

а) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію; має вищу повну юридичну освіту; має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років; має досвід роботи на керівних посадах не менш як п'ять років;

б) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію, має вищу повну юридичну освіту; має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років; має досвід роботи на керівних посадах не менш як сім років;

в) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію; має вищу повну юридичну освіту; має стаж роботи в галузі права не менш як сім років; має досвід роботи на керівних посадах не менш як п'ять років;

г) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію; має юридичну освіту; має стаж роботи в галузі права не менш як сім років; має досвід роботи на керівних посадах не менш як п'ять років;

д) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію; має вищу юридичну освіту; має стаж роботи в галузі права не менш як дев'ять років; має досвід роботи на керівних посадах не менш як сім років.

4. Згідно з повноваженнями поліція у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення:

а) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

б) здійснює моніторинг IP-адресів;

в) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

г) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

д) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

5. Поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється:

а) у зв'язку із закінченням строку контракту;

б) через хворобу;

в) за віком;

г) у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів;

д) у зв'язку з реалізацією дисциплінарного стягнення.

6. Систему поліції складають:

- а) науково-дослідні установи органу поліції;
- б) установи забезпечення діяльності поліції;
- в) департамент поліції;
- г) центральний орган управління поліцією;
- д) територіальні органи поліції.

7. Керівник поліції призначається на посаду та звільняється з посади:

- а) Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ;
- б) Міністром внутрішніх справ;
- в) Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ України;
- г) Прем'єр-міністром України відповідно до подання Міністра внутрішніх справ;
- д) Президентом України за поданням Міністра внутрішніх справ.

8. На службу в поліції можуть бути прийняті:

- а) громадяни України віком від 18 років, які мають середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою;
- б) громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою;
- в) громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, які володіють українською мовою;
- г) громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою;
- д) громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою.

9. До структури міжрегіональних територіальних органів поліції не входить:

- а) Департамент патрульної поліції;
- б) Департамент внутрішньої безпеки (у складі кримінальної поліції);
- в) Департамент кіберполіції (у складі кримінальної поліції);

- г) Департамент стратегічних розслідувань (у складі кримінальної поліції);
- д) Департамент протидії злочинності, пов'язаній з торгівлею людьми, та незаконній міграції (у складі кримінальної поліції).

10. До структури центрального органу управління (апарату) не входить:

- а) Департамент карного розшуку (у складі кримінальної поліції);
- б) Департамент міграційної поліції (у складі кримінальної поліції);
- в) Департамент оперативної служби (у складі кримінальної поліції);
- г) Департамент оперативно-технічних заходів (у складі кримінальної поліції);
- д) Департамент боротьби з наркозлочинністю (у складі кримінальної поліції).

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Складіть схему за однією із запропонованих тем:
 - А. Поліція та її підрозділи;
 - Б. Повноваження Національної поліції України;
 - В. Порядок обрання, призначення на посаду поліцейських Національної поліції України;
 - Г. Порядок утворення та ліквідації органів Національної поліції України.
2. Здійсніть підбір джерел наукової та навчальної літератури з вибраної теми, що вийшли протягом останніх 3-х років (не менше 5 джерел).

Додаткові завдання:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи наукові тези доповіді за однією з рекомендованих тем. Тему для написання есе чи наукових тез доповіді додатково слід узгодити з викладачем.

Рекомендовані теми:

 - А. Поняття та система Національної поліції України;
 - Б. Правова основа діяльності Національної поліції України;
 - В. Завдання Національної поліції України;
 - Г. Повноваження Національної поліції України;
 - Ґ. Поняття поліцейських заходів та їхні види;
 - Д. Принципи діяльності Національної поліції України;
 - Е. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення поліції;
 - Є. Громадський контроль за діяльністю поліції.
2. Підготуйте кросворд із вибраної теми.

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.
3. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
4. Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів : Закон України від 16.03.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1951-19#Text>.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
7. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>.
8. Бандурка О. М., Безпалова О. І., Джафарова О. В. та ін. Управління органами Національної поліції України : підруч. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Стильна типографія, 2017. 580 с.
9. Денисюк Д. С. Завдання Національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. С. 100–104.
10. Денисюк Д. С. Правові основи діяльності національної поліції України в умовах верховенства права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 39(1). С. 133–135.
11. Денисюк Д. С. Місце та особливості діяльності Національної поліції України в системі органів публічної адміністрації. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 115–120.
12. Крищенко А. Є. Завдання та функції Національної поліції як учасника адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 121–130.
13. Крищенко А. Є. Забезпечення публічної безпеки і порядку як завдання Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 120–129.
14. Фільштейн І. В. Відокремлення завдань, функцій і структури органів внутрішніх справ та Національної поліції – один з напрямків реформування правоохоронної системи України (на досвіді Міністерства внутрішніх справ та поліції Грузії). *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Вип. 4. С. 210–216.
15. Чирик С. В. Правові принципи діяльності Національної поліції України. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 123–127.
16. Шевчук Г. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 120–124.
17. Дараган В. В. Протидія злочинам у сфері державних закупівель підрозділами Департаменту захисту економіки Національної поліції України : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 224 с.
18. Дараган В. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 352 с.
19. Дараган В. В., Нецов Р. С. Організація і тактика виявлення та розслідування

злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 164 с.

20. Antoniuk U. V., Benkivskiy V. O., Darahan V. V., Voloshyna M. O. and other. Legal science and education in Ukraine and EU countries: a paradigm shift : collective monograph. Riga : «Baltija Publishing», 2021. 488 p.

21. Darahan V., Boiko O., Rohalska V., Soldatenko O., Lytvynov V. Structural-functional providing of the operative-investigative crime prevention in the field of public procurement in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10(42). P. 80–92.

22. Судові та правоохоронні органи України: підруч. / кол. авт. : Дараган В. В., Бойко О. П., Бублик Н. С. та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 400 с.

2.5. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Понятійний апарат

Адміністрація Державної прикордонної служби України (Адміністрація Держприкордонслужби) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Авіаційна частина – оперативно-службова ланка Державної прикордонної служби України, на яку покладаються охорона державного кордону у взаємодії з іншими органами охорони державного кордону і Морської охорони, забезпечення дотримання режиму державного кордону і прикордонного режиму, а також здійснення охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Окремий контроль-пропускний пункт – оперативно-службова ланка Державної прикордонної служби України, на яку покладається здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів.

Прикордонний загін – основна оперативно-службова ланка Державної прикордонної служби України, на яку покладаються охорона певної ділянки державного кордону самостійно чи у взаємодії з іншими органами охорони державного кордону та Морською охороною, забезпечення дотримання режиму державного кордону і прикордонного режиму, а також здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів.

Система Державної прикордонної служби України

Систему Державної прикордонної служби України складають:

- 1) Адміністрація Державної прикордонної служби України;
- 2) частини центрального підпорядкування;
- 3) регіональні управління Державної прикордонної служби України.

У системі Державної прикордонної служби України є також навчальні заклади, науково-дослідні установи, підрозділи спеціального призначення та органи забезпечення.

Структура Державної прикордонної служби України

Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення і має таку загальну структуру:

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону;
- територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону;
- Морська охорона, що складається із загонів морської охорони;
- органи охорони державного кордону – прикордонні загони, окремі контрольно-пропускні пункти, авіаційні частини;
- розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.

Загальна чисельність Державної прикордонної служби України становить 60 тис. осіб, у тому числі 52 тис. військовослужбовців. В особливий період загальна чисельність Державної прикордонної служби України збільшується на кількість особового складу, призваного на військову службу на виконання указів Президента України про мобілізацію, затверджених законами України.

Структура Адміністрації ДПС України:

- керівництво;
- Управління кадрового менеджменту;
- Управління апаратної роботи;
- Управління юридичного забезпечення;
- Режимно-секретне управління;
- Фінансово-економічне управління;
- Управління внутрішнього аудиту;
- Управління внутрішньої та власної безпеки;
- Управління запобігання та виявлення корупції;
- Управління охорони здоров'я;
- Відділ експертизи, аналізу та моніторингу у сфері закупівель;
- Департамент охорони державного кордону;
- Департамент організації роботи, планування та контролю;
- Департамент оперативно-розшукової діяльності;
- Департамент персоналу;

– Департамент матеріального та технічного забезпечення.

До частин центрального підпорядкування входять:

– 105 прикордонний загін імені князя Володимира Великого;

– 9 прикордонний загін імені Січових Стрільців;

– 10 мобільний прикордонний загін;

– Окремий контрольно-пропускний пункт «Київ»;

– 130 головний центр зв'язку, автоматизації та захисту інформації;

– Національна академія Державної прикордонної служби імені Б. Хмельницького;

– Головний центр підготовки особового складу Державної прикордонної служби України імені генерал-майора Ігоря Момота;

– Окрема комендатура охорони і забезпечення;

– Головний центр оперативного документування та оперативно-технічних заходів;

– Головний військово-медичний клінічний центр (Центральний клінічний госпіталь);

– Клінічний санаторій «Аркадія»;

– Санаторій «Прикордонник – Немирів»;

– Санаторій «Моршин – Прикордонник»;

– Головний центр капітального будівництва та реконструкцій;

– Центральна база зберігання та постачання;

– 1 склад пального;

– Галузевий державний архів;

– Головний експертно-криміналістичний центр;

– Спортивний комітет;

– Академічний ансамбль пісні і танцю України;

– Центральний музей;

– Львівський санітарно-епідеміологічний загін;

– Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка;

– Одеський санітарно-епідеміологічний загін;

– Київський санітарно-епідеміологічний загін;

– Головний центр обробки спеціальної інформації;

– Головний центр поліграфічних досліджень;

– Служба безпеки дорожнього руху органів центрального підпорядкування;

– Головний центр управління службою;

– Головний центр правової роботи;

– Контактний центр;

– Центральна військово-лікарська комісія;

– Головний центр медіакommunікацій;

– Головний центр правової роботи;

– Головний центр супроводження програм розвитку (офіс реформ).

До структури Регіональних управлінь Державної прикордонної служби України входять:

- Східне регіональне управління;
- Західне регіональне управління;
- Південне регіональне управління;
- Регіональне управління Морської охорони.

Функції Державної прикордонної служби України

Основними функціями Державної прикордонної служби України є:

– охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах із метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму;

– здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення;

– охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій;

– ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

– участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів;

– участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України;

– участь у здійсненні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»;

– охорона закордонних дипломатичних установ України;

– координація діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону,

прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України та в контрольних пунктах в'їзду-виїзду.

Завдання та повноваження Державної прикордонної служби України

На Державну прикордонну службу України покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні.

На Державну прикордонну службу України відповідно до визначених законом завдань покладаються:

1) припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження лінії державного кордону України;

2) припинення у взаємодії з відповідними правоохоронними органами збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України;

3) участь у взаємодії зі Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями у відбитті вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави або групи держав;

4) участь у виконанні заходів територіальної оборони, а також заходів, спрямованих на додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану;

5) організація запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням, протидію яким законодавством віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України, їх виявлення та припинення, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення згідно із законами;

6) здійснення прикордонного контролю і пропуску в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів у разі наявності належно оформлених документів після проходження ними митного та за потреби інших видів контролю, а також реєстрація іноземців та осіб без громадянства, які в установленому порядку прибувають в Україну, та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду-виїзду, а також здійснення фіксації біометричних даних іноземців та осіб без громадянства під час здійснення прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду-виїзду;

7) здійснення у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України перевірки засобів автомобільного та залізничного транспорту, що в'їжджають в Україну, та вантажів, що ввозяться в Україну всіма видами транспорту, з використанням стаціонарних та/або переносних приладів радіаційного контролю з метою виявлення випадків перевищення допустимого рівня іонізуючого випромінювання;

8) участь в укладанні міжнародних договорів України з прикордонних питань та з питань взаємних поїздок громадян, а також забезпечення їх

виконання;

9) запобігання та недопущення перетинання державного кордону України особами, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або яких тимчасово обмежено у праві виїзду з України, у тому числі згідно з дорученнями правоохоронних органів, постановами державного виконавця; розшук у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду-виїзду осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду, ухиляються від відбуття кримінальних покарань; виконання в установленому порядку інших доручень правоохоронних та уповноважених законом державних органів, у тому числі доручень митних органів щодо інформування митних органів про факт наміру перетинання державного кордону України особами, стосовно яких митними органами було виявлено порушення митних правил;

10) виявлення причин та умов, що призводять до порушень законодавства про державний кордон України, вжиття в межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення;

11) здійснення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності, а також здійснення контррозвідувальних заходів в інтересах забезпечення захисту державного кордону України;

12) контроль за дотриманням прикордонного режиму;

13) прийняття заяв про визнання осіб біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, у порядку, визначеному Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;

14) встановлення за погодженням із митними органами та керівниками відповідних підприємств, на території яких розміщено пункти пропуску через державний кордон, режиму у пунктах пропуску через державний кордон України, контроль за його додержанням;

15) встановлення режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду;

16) контроль за дотриманням невійськовими суднами та військовими кораблями встановленого порядку плавання і перебування в територіальному морі та внутрішніх водах України;

17) прийняття в установленому порядку рішень про примусове повернення в країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення;

18) прийняття в установленому порядку рішень про розміщення іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, з

подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора;

19) виконання рішень адміністративного суду про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України;

20) здійснення самостійно або у взаємодії з органами Національної поліції і органами Служби безпеки України в межах контрольованих прикордонних районів контролю за дотриманням іноземцями та особами без громадянства, а також біженцями, особами, які потребують додаткового захисту, та особами, яким надано притулок в Україні, установлених правил перебування на її території;

21) охорона, конвоювання та тримання затриманих осіб і плавзасобів до моменту їх передачі органам прикордонної охорони або іншим уповноваженим органам суміжної держави, іншим правоохоронним органам України або суду;

22) виконання відповідно до законодавства системи особливих заходів щодо захисту військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України від зазіхань на життя, здоров'я, честь, майно у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також їхніх близьких родичів;

23) протидія і запобігання кримінальним та іншим правопорушенням особового складу Державної прикордонної служби України;

24) участь у межах своєї компетенції у взаємодії з органами Служби безпеки України, Національної поліції та іншими правоохоронними органами у боротьбі з тероризмом і виконанні інших покладених на них завдань;

25) прикордонно-представницька робота та участь прикордонних представників у роботі спільних міжнародних комісій із розгляду прикордонних спорів, інцидентів, конфліктів;

26) здійснення самостійно або разом зі спеціально уповноваженими на те органами виконавчої влади і посадовими особами контролю у районах несення служби за збереженням природних ресурсів і підводної культурної та археологічної спадщини, додержанням правил промислової та іншої діяльності, охороною довкілля;

27) інформування відповідних державних органів та громадян про аварії, пожежі, катастрофи, стихійне лихо та інші надзвичайні події на державному кордоні України, у прикордонній смузі та в контрольованих прикордонних районах;

28) надання за запитом виконавчої дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття або центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, відомостей, що зберігаються в інформаційних системах, у тому числі банках даних, стосовно осіб, які в період одержання допомоги по безробіттю перетинали державний кордон України або перебували за межами України;

29) надання центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну політику, під час здійснення верифікації та моніторингу державних виплат у порядку та обсягах, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну політику, разом із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, відомостей стосовно реципієнтів, які перетинали державний кордон України або в'їжджали/виїжджали на тимчасово окуповану територію України через контрольні пункти в'їзду-виїзду;

30) охорона закордонних дипломатичних установ України;

31) охорона підводної культурної та археологічної спадщини;

32) участь у межах своєї компетенції у забезпеченні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»;

33) взаємодія під час охорони державного кордону України з відповідними органами іноземних держав у порядку, що встановлюється міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

34) забезпечення зберігання документів демаркації державного кордону України в установленому законодавством України порядку;

35) забезпечення затриманим особам із моменту їх затримання права захищати себе особисто або користуватися правовою допомогою захисника;

36) інформування в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги про кожний випадок затримання осіб згідно з дорученням правоохоронних органів України та адміністративного затримання осіб, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника.

37) надання до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів необхідних для забезпечення ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів відомостей, що зберігаються в інформаційних системах, у тому числі банках даних, в обсягах даних, зазначених у ст. ст. 7, 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів».

Порядок обрання, призначення на посаду Державної прикордонної служби України

Керівництво Державною прикордонною службою України та діяльністю центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, здійснює Голова Державної прикордонної служби України. Голова ДПС України несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на Державну

прикордонну службу України.

Голову ДПС України призначає на посаду Президент України за поданням Прем'єр-міністра України та припиняє його повноваження на цій посаді. Голова ДПС України має заступників, які призначаються Президентом України за поданням Голови ДПС України.

Начальники регіональних управлінь призначаються на посади Головою ДПС України.

До особового складу Державної прикордонної служби України входять військовослужбовці та працівники ДПС України.

Стосовно осіб, які претендують на службу в Державній прикордонній службі України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції».

Особи, які претендують на службу в ДПС України, до призначення на відповідну посаду подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку та на умовах, що встановлені Законом України «Про запобігання корупції», та зобов'язані повідомити керівництву органу чи підрозділу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі чи підрозділі близьких їм осіб.

На службу в ДПС України не може бути прийнята особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Комплектування Державної прикордонної служби України військовослужбовцями і проходження ними військової служби здійснюються на підставі Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Уповноважені посадові особи ДПС України попередньо вивчають склад призовників та здійснюють їх добір у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки.

Трудові відносини працівників Державної прикордонної служби України регулюються законодавством про працю, державну службу та укладеними трудовими договорами (контрактами). Перелік посад працівників ДПС України, які відповідно до їх службових повноважень можуть залучатися до оперативно-службової діяльності, визначається Головою ДПС України.

На військовослужбовців Державної прикордонної служби України, крім військовослужбовців строкової служби, курсантів військових навчальних закладів, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки, поширюються інші вимоги та обмеження, встановлені Законом України «Про запобігання корупції».

Військовослужбовці ДПС України, крім військовослужбовців строкової служби, курсантів військових навчальних закладів, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки, військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період,

військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також військових посадових осіб із числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу, військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу, зобов'язані подавати щороку до 1 квітня декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку та на умовах, що встановлені Законом України «Про запобігання корупції».

Звільнення від подання щорічної декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачених ч. 9 ст. 14 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», не поширюється на військовослужбовців, які проходять військову службу у підрозділах комплектування Державної прикордонної служби України.

Посадові особи ДПС України (крім військовослужбовців), яких притягнуто до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення, звільняються з роботи у триденний строк із дня одержання органом Державної прикордонної служби України копії відповідного судового рішення. Військовослужбовці ДПС України, яких притягнуто до відповідальності за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції», або кримінального правопорушення, підлягають звільненню зі служби.

Військовослужбовці та працівники ДПС України зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених Законом України «Про запобігання корупції».

Військовослужбовці та працівники ДПС України на період військової служби та роботи зупиняють членство в політичних партіях.

Військовослужбовці та працівники ДПС України можуть бути членами громадських організацій, статутні положення яких не суперечать засадам діяльності Державної прикордонної служби України, і можуть брати участь у їхній роботі у вільний від виконання службових обов'язків час.

Організація військовослужбовцями і працівниками ДПС України страйків та участь у їх проведенні не допускаються.

Військовослужбовці Державної прикордонної служби України, звільнені з військової служби, зараховуються в запас Збройних Сил України.

Права та обов'язки працівників Державної прикордонної служби України

Органам, підрозділам, військовослужбовцям, а також працівникам ДПС України, які відповідно до їх службових обов'язків можуть залучатися до оперативно-службової діяльності, для виконання покладених на Державну прикордонну службу України завдань надається право:

1) розташовувати прикордонні наряди, пересуватися під час виконання службових обов'язків на будь-яких ділянках місцевості, перебувати на земельних ділянках, у житлових та інших приміщеннях громадян за їх згодою або без їх згоди у невідкладних випадках, пов'язаних із урятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, з повідомленням про це протягом двадцяти чотирьох годин прокурора, а також на території і в приміщеннях підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності з повідомленням про це їх адміністрації;

2) відповідно до законів та інших нормативно-правових актів виключно в інтересах кримінального судочинства, міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю, а також із метою забезпечення національної безпеки України здійснювати контрольований (під оперативним контролем) пропуск через державний кордон України осіб у пунктах пропуску або поза ними. Рішення на такий пропуск приймає Голова ДПС України;

3) перевіряти в осіб, які прямують через державний кордон України, документи на право в'їзду в Україну або виїзду з України, робити в них відповідні відмітки і у випадках, передбачених законодавством, тимчасово їх затримувати або вилучати;

4) шляхом опитування осіб з'ясовувати підстави перетинання державного кордону України, в'їзду на тимчасово окуповану територію або виїзду з неї, не пропускати через державний кордон України, на тимчасово окуповану територію або з неї осіб без дійсних документів на право перетинання кордону або для в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї, осіб, які надали завідомо неправдиві відомості під час одержання зазначених документів, осіб, яким Державною прикордонною службою України за порушення законодавства з прикордонних питань та про правовий статус іноземців чи за мотивованим письмовим рішенням суду та правоохоронних органів або постановою державного виконавця не дозволяється в'їзд в Україну або тимчасово обмежено право виїзду з України; робити в документах зазначених осіб відповідні відмітки;

5) відповідно до законодавства приймати рішення щодо надання дозволу на перетинання державного кордону у спрощеному порядку;

6) самостійно, а в разі перебування транспортних засобів, товарів та інших предметів, що переміщуються через державний кордон України, під митним контролем – разом із митними органами проводити відповідно до законодавства огляд, у разі потреби – і супроводження зазначених транспортних засобів, товарів та предметів;

7) здійснювати згідно з дорученнями правоохоронних органів України затримання в пунктах пропуску осіб, які прямують через державний кордон України, осіб, які прямують через контрольні пункти в'їзду-виїзду та розшуковуються за підозрою у вчиненні злочину, переховуються від органів досудового розслідування та суду, ухиляються від відбуття кримінального

покарання та в інших випадках, передбачених законодавством України;

8) надавати за згодою митних органів та компетентних органів суміжних держав дозвіл на перетинання особами державного кордону України осіб, переміщення транспортних засобів, вантажів поза пунктами пропуску через державний кордон України за наявності невідкладних обставин, пов'язаних із ліквідацією надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і їх наслідків, загрози людському життю та за відсутності загрози національній безпеці України;

9) за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері авіаційного транспорту, та Міноборони України надавати дозвіл щодо вильоту і посадки повітряних суден із аеропортів (аеродромів), у яких відсутні пункти пропуску через державний кордон України;

10) створювати і використовувати в інтересах розвідки, контррозвідувального забезпечення охорони державного кордону України, оперативно-розшукової діяльності, участі у боротьбі з організованою злочинністю та протидії незаконній міграції інформаційні системи, у тому числі банки даних щодо осіб, які перетнули державний кордон України, осіб, які вчинили правопорушення, протидію яким віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України, осіб, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або тимчасово обмежується право виїзду з України, недійсних, викрадених і втрачених документів на право виїзду за кордон та в інших випадках, передбачених законами України;

11) визначати разом із заінтересованими підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності місця і тривалість зупинок (стоянок) транспортних засобів, що здійснюють міжнародні перевезення пасажирів та вантажів у пунктах пропуску через державний кордон України або здійснюють відповідні перевезення через контрольні пункти в'їзду-виїзду;

12) вимагати від фізичних осіб припинення правопорушень і дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Державної прикордонної служби України;

13) у випадках та в порядку, передбачених законами України, розглядати справи про правопорушення, накладати стягнення або передавати матеріали про правопорушення на розгляд інших уповноважених органів виконавчої влади або судів;

14) здійснювати адміністративне затримання осіб на підставах і на строки, визначені законами, у тому числі іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перетнули державний кордон України, стосовно яких прийнято в установленому порядку рішення про передачу їх прикордонним органам суміжної держави, на час, необхідний для такої передачі;

15) здійснювати на підставах та в порядку, встановлених законодавством, візуальний огляд осіб, речей, товарів (вантажів), транспортних засобів (поверхневу перевірку), а так само особистий огляд

затриманих осіб та огляд і, в разі потреби, вилучення речей, що можуть бути речовими доказами або заподіяти шкоду життю і здоров'ю людини;

16) тримати осіб, затриманих в адміністративному порядку, у спеціально обладнаних для цих цілей приміщеннях;

17) проводити відповідно до закону судову експертизу паспортних документів, котрі згідно із законодавством використовуються під час перетинання державного кордону України;

18) відповідно до своєї компетенції обмежувати або тимчасово забороняти у випадках, що спричиняються обставинами, пов'язаними із забезпеченням охорони державного кордону України та проведенням навчань і бойових стрільб, виконання різних робіт, переміщення транспортних засобів, плавзасобів і доступ осіб на окремі ділянки місцевості чи об'єкти у прикордонній смузі, контрольованих прикордонних районах, за винятком робіт на будовах, що виконуються відповідно до міжнародних договорів, та на будовах державного значення і робіт, пов'язаних із ліквідацією наслідків стихійного лиха та осередків особливо небезпечних інфекційних захворювань;

19) здійснювати автоматизований обмін інформацією про транспортні засоби, що перетнули державний кордон України, з територіальними органами МВС України. Зупиняти та оглядати в межах прикордонної смуги, контрольованих прикордонних районів самостійно, а за їх межами – разом із відповідними підрозділами Національної поліції транспортні засоби, а також перевіряти документи, що посвідчують особу водія та пасажирів, наявність поліса обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страхового сертифіката «Зелена картка»), а також здійснювати контроль за сплатою сум накладених стягнень за вчинені адміністративні правопорушення, розгляд справ про які законом віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України. При цьому вантаж, що перевозиться транспортними засобами під митним контролем, підлягає такому оглядові тільки разом із митними органами;

20) використовувати у порядку, встановленому законодавством, водний і повітряний простір України, морські та річкові порти, аеропорти та аеродроми (посадкові майданчики), розташовані на території України, незалежно від їх відомчої належності і призначення, одержувати навігаційну, метеорологічну, гідрографічну та іншу інформацію, необхідну для забезпечення польотів і кораблеводіння;

21) у встановленому законодавством порядку виконувати польоти на літальних апаратах ДПС України на повітряних трасах, за маршрутами поза трасами, а також за встановленими маршрутами у прикордонній смузі, контрольованих прикордонних районах та виключній (морській) економічній зоні України;

22) здійснювати плавання на кораблях, катерах, суднах забезпечення всій акваторії внутрішніх вод, територіального моря, прилеглої зони і виключної (морської) економічної зони України, підходити до берега, будь-

яких причалів (пристаней) і здійснювати висадку на них особового складу ДПС України;

23) надавати дозвіл на заходження іноземних військових кораблів у внутрішні води, на рейди та в порти України, у тому числі відповідно до прийнятих у встановленому порядку рішень про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України, схвалених Верховною Радою України;

24) проводити в установленому порядку огляд українських та іноземних невійськових суден, що допустили порушення законодавства під час плавання і перебування в прилеглий зоні, територіальному морі, внутрішніх водах, а також під час стоянки суден у портах України, супроводжувати їх кораблями та катерами ДПС України в порти або за межі територіальних вод України;

25) зупиняти та оглядати в установленому порядку судна і плавзасоби, що ведуть промисел риби та інших водних живих ресурсів, здійснюють пошук, дослідження та операції, пов'язані з таким промислом, виконують інші роботи у виключній (морській) економічній зоні України, прилеглий зоні та територіальному морі; перевіряти документи на ведення рибного промислу та виконання інших робіт;

26) зупиняти або припиняти рибний промисел, морські наукові дослідження, інші роботи у територіальному морі, прилеглий зоні, виключній (морській) економічній зоні та внутрішніх водах України в разі відсутності відповідного дозволу (погодження) або порушення правил їх проведення, установлених законодавством;

27) зупиняти та оглядати в установленому порядку судна і плавзасоби, що знаходяться в зоні охорони підводної культурної та археологічної спадщини, перевіряти документи (дозволи), що підтверджують право на перебування в охоронюваній зоні та (чи) проведення наукових археологічних досліджень;

28) відвідувати, оглядати та перебувати на штучних островах, в установках і спорудах, що знаходяться у виключній (морській) економічній зоні, територіальному морі та внутрішніх водах України, а також перевіряти документи, що посвідчують право на проведення робіт, спорудження штучних островів, установок, споруд і встановлення зон безпеки навколо них;

29) затримувати судна, що допускають порушення законодавства про виключну (морську) економічну зону України, прилеглу зону України або норм міжнародного права, і доставляти їх в один із відкритих для заходження іноземних невійськових суден портів України;

30) тимчасово обмежувати мореплавство та забороняти вихід у море українських невійськових суден і плавзасобів незалежно від форми власності, що допустили порушення встановленого порядку плавання і перебування у прилеглий зоні, територіальному морі та внутрішніх водах України;

31) забороняти сходження на берег і перебування на березі членів

екіпажів іноземних невійськових суден та інших осіб, які перебувають на них і допустили правопорушення під час плавання та перебування в територіальному морі, внутрішніх водах, а також під час стоянки суден у портах України;

32) здійснювати розвідувальні, контррозвідувальні та оперативно-розшукові заходи згідно із законами України;

33) здійснювати за домовленістю з авіаперевізниками в іноземних аеропортах попередню перевірку правових підстав для в'їзду в Україну іноземців та осіб без громадянства;

34) у взаємодії з митними органами та іншими державними органами здійснювати заходи щодо недопущення незаконного переміщення через державний кордон України вантажів, стосовно яких законодавством встановлено заборони і обмеження, вилучати такі вантажі в разі здійснення спроби переміщення їх через державний кордон України або самостійно в ході проведення оперативно-розшукових заходів та передавати їх за призначенням у встановленому порядку;

35) запрошувати осіб до підрозділів ДПС України для з'ясування обставин незаконного перетинання державного кордону України, порушення режиму державного кордону, прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України, контрольних пунктах в'їзду-виїзду, порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї, а також інших правопорушень, розгляд справ про які законом віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України. У разі потреби з'ясування обставин зазначених порушень може здійснюватися і в інших місцях;

36) на підставах, передбачених законами, скорочувати строк перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів;

37) користуватися на договірних засадах службовими приміщеннями підприємств, установ та організацій усіх форм власності, військових частин військових формувань, а також житловими та іншими приміщеннями громадян;

38) використовувати у встановленому порядку транспортні засоби, плавзасоби громадян, підприємств, установ та організацій усіх форм власності (крім транспортних засобів, плавзасобів дипломатичних та інших представництв іноземних держав та організацій) для проїзду до місця незаконного перетинання державного кордону України, припинення злочину, доставки до лікувальних закладів осіб, які потребують термінової медичної допомоги, з наступним відшкодуванням витрат і збитків цим громадянам, підприємствам, установам та організаціям згідно із законодавством;

39) використовувати засоби електричного зв'язку центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності під час припинення збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України,

відбиття вторгнення на територію України збройних формувань, ліквідації диверсійно-розвідувальних груп, а також в інших випадках на умовах, погоджених у встановленому порядку, з наступним відшкодуванням пов'язаних із цим витрат згідно із законодавством;

40) подавати органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування обов'язкові для розгляду пропозиції щодо припинення порушень законодавства з питань охорони державного кордону України та усунення передумов до їх вчинення;

41) одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами керівників підрозділів з оперативно-розшукової роботи чи розвідувального органу відомості з автоматизованих інформаційних і довідкових систем та банків даних, створюваних Верховним Судом, Офісом Генерального прокурора, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування України;

42) матеріально і морально заохочувати осіб, які надають Державній прикордонній службі України допомогу у виконанні покладених на неї завдань;

43) співпрацювати відповідно до законодавства з іноземними дипломатичними і консульськими установами в питаннях, що належать до компетенції ДПС України і стосуються обмеження чи поновлення прав іноземців та осіб без громадянства;

44) взаємодіяти з питань охорони державного кордону України, протидії незаконній міграції, незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, транскордонній злочинності, контрабандній діяльності з компетентними органами та військовими формуваннями іноземних держав, міжнародними організаціями в порядку і на засадах, установлених законодавством;

45) під час безпосереднього виконання завдань з охорони державного кордону при несенні служби у складі прикордонних нарядів або здійсненні оперативно-розшукової діяльності безоплатно користуватися всіма видами міського пасажирського транспорту загального користування (крім таксі), засобами залізничного, водного транспорту приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів, а також попутним транспортом;

46) у порядку, передбаченому законодавством, одержувати і використовувати земельні ділянки для розміщення стаціонарних технічних засобів та інженерних споруд на державному кордоні України, розташування органів, підрозділів, навчальних закладів, підприємств, установ та організацій Державної прикордонної служби України, пунктів (місць) тимчасового тримання осіб, базування кораблів і катерів, авіаційних підрозділів, стрільбищ і навчальних полів тощо;

47) у порядку, визначеному міжнародними договорами України, здійснювати спільний прикордонний контроль та інші заходи з охорони

державного кордону на території суміжних держав;

48) закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах автоматичну фото- і відеотехніку та використовувати отриману з неї інформацію для запобігання, виявлення або фіксування правопорушень та забезпечення публічної безпеки і правопорядку в пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, контрольних пунктах в'їзду-виїзду, а також у контрольованих прикордонних районах та у межах виключної (морської) економічної зони України.

49) у межах повноважень, визначених законами України «Про Державну прикордонну службу України», «Про державний кордон України», «Про виключну (морську) економічну зону України», «Про прикордонний контроль», «Про прилеглу зону України», використовувати і застосовувати заходи примусу (фізичний вплив, спеціальні засоби, вогнепальну зброю, озброєння та бойову техніку, зброю кораблів, катерів та суден забезпечення, озброєння повітряних суден) у порядку та на підставах, передбачених Законом України «Про Державну прикордонну службу України», статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами;

50) використовувати та застосовувати з метою забезпечення захисту та охорони державного кордону України засоби візуального і технічного спостереження та фіксації, технічні засоби прикордонного контролю, світлотехнічні та сигналізаційні засоби, інші технічні засоби охорони державного кордону, а також інженерні боєприпаси, споруди і загородження;

51) розблоковувати та/або припиняти протиправні дії у разі заблокування пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України, контрольних пунктів в'їзду-виїзду, військових містечок, підрозділів та органів управління ДПС України.

У випадках, передбачених законом, посадові та службові особи Державної прикордонної служби України здійснюють також і інші повноваження.

Порядок утворення та ліквідації органів Державної прикордонної служби України

З метою ефективного виконання покладених на Державну прикордонну службу України завдань центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, утворюються територіальні органи – регіональні управління.

Положення про регіональні управління затверджується Головою ДПС України.

Тести для самоконтролю:

1. На Державну прикордонну службу України покладаються завдання щодо:

- а) забезпечення недоторканності державного кордону;
- б) забезпечення охорони державного кордону;
- в) забезпечення захисту державного кордону;
- г) забезпечення суверенності державного кордону.

2. Органами охорони державного кордону є виключно:

- а) прикордонні загони, окремі контрольно-пропускні пункти та авіаційні частини;
- б) прикордонний загін та авіаційна частина;
- в) прикордонний загін та окремий контрольно-пропускний пункт;
- г) контрольно-пропускний пункт.

3. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» був прийнятий у:

- а) 2001 р.;
- б) 2003 р.;
- в) 2008 р.;
- г) 2014 р.

4. До структури Державної прикордонної служби України входять:

- а) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону;
- б) портова охорона;
- в) підрозділи зовнішньої розвідки;
- г) підрозділи охорони морських кордонів.

5. До основних функцій Державної прикордонної служби України не належить:

а) охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах із метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму;

б) здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення;

в) взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями при здійсненні покладених на Державну прикордонну службу України завдань;

г) участь у боротьбі з організованою злочинністю і протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів.

6. Розвідувальні органи України – це:

- а) спеціально уповноважені законом органи;
- б) спеціально уповноважені законом органи на здійснення оперативно-розшукової діяльності;
- в) спеціально уповноважені законом органи на здійснення розвідувальної діяльності;
- г) уповноважені законом органи на здійснення контррозвідувальної діяльності.

7. Що таке розвідувальна інформація?

- а) усні та зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів і речовин) відомості;
- б) усні та зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів і речовин) відомості, котрі неможливо отримати офіційним шляхом;
- в) усні та зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів і речовин) відомості, котрі неможливо отримати офіційним шляхом, про реальні та потенційні можливості, плани, наміри і дії іноземних держав, організацій та окремих осіб, що загрожують національним інтересам України;
- г) усні та зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів і речовин) відомості, котрі неможливо отримати офіційним шляхом, про реальні та потенційні можливості, плани, наміри і дії іноземних держав, організацій та окремих осіб, що загрожують національним інтересам України, а також про події і обставини, що стосуються національної безпеки і оборони.

8. Визначте найбільш повний перелік принципів діяльності Державної прикордонної служби України:

- а) законність та позапартійність;
- б) законність, повага до прав людини та громадянина, позапартійність;
- в) законність, повага до прав людини та громадянина, позапартійність, поєднання гласних, негласних і конспіративних форм і методів діяльності;
- г) законність, повага до прав людини і громадянина, позапартійність, поєднання гласних, негласних і конспіративних форм та методів діяльності, єдиноначальність, колегіальність при розробці важливих рішень;

9. Морська охорона Державної прикордонної служби України здійснює:

- а) охорону державного кордону на морі, річках, озерах та інших водоймах;

б) охорону державного кордону на морі, річках, озерах та інших водоймах; контроль за плаванням і перебуванням українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у прилеглий зоні, територіальному морі та внутрішніх водах України;

в) охорону державного кордону на морі, річках, озерах та інших водоймах; контроль за плаванням і перебуванням українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у прилеглий зоні, територіальному морі та внутрішніх водах України, заходженням іноземних невійськових суден і військових кораблів у внутрішні води і порти України та перебуванням у них; охорону суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цих зонах інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій;

г) охорону суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні.

10. Органами забезпечення Державної прикордонної служби України є:

а) підприємства, установи, а також підрозділи технічного, матеріального, медичного та інших видів забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України, що функціонують як самостійно, так і у складі відповідного центрального органу виконавчої влади;

б) підприємства, установи, а також підрозділи технічного, матеріального, медичного та інших видів забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України;

в) підприємства, установи;

г) підрозділи технічного, матеріального, медичного та інших видів забезпечення.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Заповніть порівняльну таблицю.

Основні завдання прикордонної авіації	Основні завдання Морської охорони

2. Складіть схему за однією із запропонованих тем:

А. Структура Державної прикордонної служби України;

- Б. Напрями діяльності Державної прикордонної служби України;
- В. Взаємодія органів Державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами.
- 3. Здійснить підбір джерел наукової та навчальної літератури з вибраної теми, котрі вийшли протягом останніх 3-х років (не менше 5 джерел).
- 4. Підготуйте тестові завдання з вибраної теми (не менше 5 запитань).

Додаткові завдання:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи наукові тези доповіді за однією з рекомендованих тем. Тему для написання есе чи наукових тез доповіді додатково слід узгодити з викладачем.

Рекомендовані теми:

- А. Основні завдання Адміністрації Державної прикордонної служби;
- Б. Правовий статус співробітників прикордонної служби України;
- В. Порядок перетинання кордону іноземцями та особами без громадянства;
- Г. Історія Державної прикордонної служби України;

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15/conv#Text>.
3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>.
4. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
5. Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>.
6. Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16.05.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр#Text>.
7. Про прикордонний контроль : Закон України від 05.11.2009. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text>.
8. Про прилеглу зону України : Закон України від 06.12.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2641-19#Text>.
9. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>.
10. Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України : наказ МВС України від 30.11.2018 № 971. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-18#Text>.
11. Галанюк Я. С. Пріоритетні напрями подальшого розвитку взаємодії державної прикордонної служби України з органами публічної влади України у сфері прикордонної безпеки. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2018. № 2. С. 41–47.
12. Галанюк Я. С. Теоретичні основи взаємодії органів публічної влади з державною прикордонною службою України у сфері прикордонної безпеки. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2015. № 3–4. С. 104–115.

13. Галанюк Я. С. Удосконалення механізмів взаємодії Державної прикордонної служби України з органами державної влади та місцевого самоврядування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Державне управління.* 2018. Т. 29(68). № 1. С. 47–54.

14. Ільченко О. В. Актуальні питання, щодо визначення діяльності Державної прикордонної служби України, як суб'єкта правоохоронної діяльності. *Митна справа.* 2013. № 2(86). С. 199–204.

15. Корж І. Ф. Державна прикордонна служба України: правовий статус та місце в системі сектору безпеки і оборони. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Юридичні науки.* 2017. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadrcurn_2017_2_3.

16. Король М. О. Поняття та сутність компетенції Державної прикордонної служби України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2012. № 3. С. 226–234.

17. Савенко І. М. Принципи та функції державної прикордонної служби України. *Демократичне врядування.* 2015. Вип. 15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_26.

18. Савенко І. М. Покращення організаційної структури прикордонної служби України. *Аспекти публічного управління.* 2015. № 7–8. С. 5–11.

2.6. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Згідно з п. 1 Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі – Положення) Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [1].

До територіальних органів ДСНС України та їх підпорядкованих їм підрозділів належать:

- 1) Головні управління (управління) ДСНС України в областях та місті Києві;
- 2) аварійно-рятувальні загони спеціального призначення;
- 3) загони технічної служби;
- 4) державні пожежно-рятувальні загони;
- 5) державні пожежно-рятувальні частини;
- 6) державні пожежно-рятувальні пости;
- 7) частини технічної служби;
- 8) центри забезпечення діяльності;
- 9) оперативно-координаційні центри.

Систему закладів освіти та науково-дослідних установ ДСНС становлять:

- 1) Національний університет цивільного захисту України в місті Харкові;
- 2) Львівський державний університет безпеки життєдіяльності;
- 3) Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України;
- 4) Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;
- 5) Міжрегіональний центр гуманітарного розмінування та швидкого реагування Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- 6) Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту;
- 7) Український гідрометеорологічний інститут;
- 8) Навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в областях та місті Києві тощо.

Структуру ДСНС складають:

- 1) апарат Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- 2) територіальні органи ДСНС України та підпорядковані підрозділи;
- 3) підрозділи центрального підпорядкування апарату ДСНС України;
- 4) заклади освіти та науково-дослідні установи;
- 5) підприємства, установи, організації сфери управління.

До основних підрозділів апарату ДСНС належать:

- 1) Департамент запобігання надзвичайним ситуаціям;
- 2) Департамент реагування на надзвичайні ситуації;
- 3) Департамент організації заходів цивільного захисту;
- 4) Департамент економіки і фінансів;
- 5) Департамент ресурсного забезпечення;
- 6) Адміністративний департамент;
- 7) Департамент персоналу;
- 8) Управління авіації та авіаційного пошуку і рятування;
- 9) Управління організації медичного забезпечення, медико-біологічного захисту та охорони праці;
- 10) Управління гідрометеорології;
- 11) Юридичне управління;
- 12) Управління європейської інтеграції та міжнародного співробітництва;
- 13) Управління власної безпеки та протидії корупції;
- 14) Відділ взаємодії із засобами масової інформації та комунікацій з громадськістю;
- 15) Відділ внутрішнього аудиту;
- 16) Відділ впровадження реформ органів та підрозділів цивільного захисту;
- 17) Сектор гендерної рівності.

Відповідно до п. 10 Положення ДСНС очолює голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра внутрішніх справ [1].

Голова ДСНС:

1) очолює ДСНС, здійснює керівництво її діяльністю, представляє ДСНС у відносинах із іншими органами, підприємствами, установами, організаціями в Україні та за її межами;

2) організовує та контролює відповідно до компетенції виконання в апараті ДСНС, її територіальних органах Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів МВС України;

3) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у відповідній сфері, зокрема розроблені ДСНС проекти законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, а також позицію щодо проектів, розробниками яких є інші міністерства;

4) вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ проекти нормативно-правових актів МВС України із питань, що належать до компетенції ДСНС;

5) подає Міністрові внутрішніх справ для затвердження плани роботи ДСНС;

6) забезпечує виконання ДСНС наказів МВС України та доручень Міністра внутрішніх справ із питань, що належать до компетенції ДСНС;

7) забезпечує взаємодію ДСНС з визначеним Міністром внутрішніх справ структурним підрозділом МВС України, відповідальним за взаємодію з ДСНС;

8) забезпечує додержання встановленого Міністром внутрішніх справ порядку обміну інформацією між МВС України і ДСНС та вчасність її подання;

9) звітує перед Міністром внутрішніх справ про виконання планів роботи ДСНС та покладених на неї завдань, усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності ДСНС, її територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

10) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

11) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату ДСНС;

12) призначає на посаду та звільняє з посади за погодженням із Міністром внутрішніх справ керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату ДСНС, призначає на посаду та звільняє з посади інших осіб начальницького складу, державних службовців і працівників апарату ДСНС;

13) визначає з числа посадових осіб апарату ДСНС головного державного інспектора України, заступника Головного державного

інспектора України, старших державних інспекторів України та державних інспекторів України з нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки;

14) призначає на посаду за погодженням із Міністром внутрішніх справ та головами відповідних місцевих держадміністрацій та звільняє з посади керівників територіальних органів ДСНС;

15) призначає на посаду за погодженням із Міністром внутрішніх справ та звільняє з посади заступників керівників територіальних органів ДСНС;

16) визначає з числа посадових осіб територіальних органів ДСНС головних державних інспекторів, заступників головних державних інспекторів та державних інспекторів з нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки на відповідній території;

17) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи, організації, затверджує положення про них (їхні статuti), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їхніх керівників, здійснює в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління ДСНС;

18) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів ДСНС;

19) забезпечує реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті ДСНС;

20) забезпечує формування в установленому порядку кадрового резерву ДСНС, організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників ДСНС та осіб, включених до кадрового резерву;

21) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників апарату ДСНС, керівників територіальних органів ДСНС, присвоює їм ранги державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

22) присвоює в установленому порядку спеціальні звання служби цивільного захисту до полковника служби цивільного захисту включно та класну кваліфікацію особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, вносить в установленому порядку Президентові України подання щодо присвоєння спеціальних звань вищого начальницького складу служби цивільного захисту;

23) вносить в установленому порядку подання щодо представлення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників апарату ДСНС, її територіальних органів до відзначення державними нагородами;

24) залучає осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців і працівників територіальних органів ДСНС,

а за домовленістю з керівниками – державних службовців і працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій до розгляду питань, що належать до компетенції ДСНС;

25) утворює комісії, робочі та експертні групи;

26) скликає та проводить наради з питань, що належать до компетенції ДСНС;

27) підписує накази ДСНС;

28) дає в межах повноважень, передбачених законом, доручення, обов'язкові для виконання особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державними службовцями і працівниками апарату ДСНС, її територіальних органів, органів і підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

29) затверджує структуру територіальних органів ДСНС за погодженням із Міністром внутрішніх справ, а також їхній штатний розпис та кошторис;

30) здійснює інші повноваження, визначені законом [1].

Голова ДСНС здійснює загальне керівництво Оперативно-рятувальною службою цивільного захисту.

Згідно з Положенням про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту (далі – ОРС ЦЗ) ОРС ЦЗ складається з органів управління, аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування, аварійно-рятувальних формувань спеціального призначення, спеціальних авіаційних та інших формувань, державних пожежно-рятувальних підрозділів (частин), навчальних центрів, формувань та підрозділів забезпечення [2].

Порядок організації та проведення органами управління та формуваннями ОРС ЦЗ аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасіння пожеж, а також організація їхньої взаємодії з іншими органами управління та силами цивільного захисту визначаються статутом дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів ОРС ЦЗ, затвердженим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту [2; 3].

До повноважень Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту належать:

– аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі об'єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або користуванні суб'єктів господарювання, на яких існує небезпека виникнення надзвичайних ситуацій, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

– виконання робіт із запобігання виникненню та мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій і щодо захисту від них населення і територій;

– подання місцевим державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування та суб'єктам господарювання пропозиції щодо поліпшення

протиаварійного стану об'єктів підвищеної небезпеки та окремих територій, що перебувають у власності, володінні або користуванні суб'єктів господарювання, та усунення виявлених порушень вимог щодо дотримання техногенної безпеки;

- невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, про виявлення порушень вимог пожежної та техногенної безпеки;

- захист навколишнього природного середовища та локалізація зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф;

- забезпечення готовності своїх органів управління, сил і засобів до дій за призначенням;

- проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення;

- пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, надання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної допомоги, особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров'я стані, на місці події та сприяння їх евакуації до лікувальних закладів;

- ліквідація особливо небезпечних проявів надзвичайних ситуацій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіаційного та бактеріального зараження, інших небезпечних проявів;

- здійснення гасіння пожеж;

- забезпечення охорони від пожеж підприємств, установ, організацій та інших об'єктів на підставі договорів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- проведення піротехнічних робіт, пов'язаних зі знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боєприпасів та підричних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються у терористичних цілях), крім територій, що надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, військових навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань;

- здійснення аварійно-рятувального забезпечення туристичних груп та окремих туристів;

- проведення лікувально-профілактичних заходів та санаторно-курортного лікування осіб рядового і начальницького складу, ветеранів служби цивільного захисту (війни) та членів їхніх сімей;

- здійснення перевезень матеріально-технічних засобів, призначених для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надання гуманітарної допомоги постраждалим внаслідок таких ситуацій;

- організація ремонту та технічного обслуговування аварійно-рятувальних засобів, розроблення та виробництво їхніх окремих зразків;

– здійснення заходів у межах компетенції стосовно охорони державної таємниці, захисту іншої інформації з обмеженим доступом [3].

Порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу регламентується Положенням, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 593 від 11.07.2013 [4].

Основними завданнями ДСНС є:

1) реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

2) здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб;

3) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах;

4) реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності

5) виконання функцій компетентного органу у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки [1].

ДСНС відповідно до покладених на неї завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та подає їх в установленому порядку Міністрові внутрішніх справ;

2) формує проекти планів у сфері цивільного захисту державного рівня на мирний час та в особливий період, подає їх Міністрові внутрішніх справ для внесення в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України, організовує планування заходів цивільного захисту центральними та місцевими органами виконавчої влади;

3) проводить підготовку органів управління функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та їхніх ланок;

4) вносить національному органу стандартизації в установленому порядку пропозиції щодо необхідності створення та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації у сфері цивільного захисту;

5) здійснює заходи щодо створення, утримання та реконструкції фонду захисних споруд цивільного захисту, ведення їх обліку, забезпечує разом із відповідними органами та підрозділами цивільного захисту, місцевими держадміністраціями здійснення контролю за готовністю зазначених споруд до використання за призначенням;

6) здійснює заходи щодо впровадження інженерно-технічних заходів цивільного захисту, готує пропозиції щодо віднесення населених пунктів та

об'єктів національної економіки до груп (категорій) із цивільного захисту;

7) здійснює заходи щодо радіаційного і хімічного захисту, координує та контролює здійснення заходів щодо захисту населення і територій у разі виникнення радіаційних аварій та надзвичайних ситуацій, пов'язаних із виливом (викидом) небезпечних хімічних речовин;

8) здійснює разом із центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями прогнозування ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій, визначає показники ризику та здійснює районування території України щодо ризику виникнення надзвичайних ситуацій;

9) веде державний облік, реєструє та зберігає матеріали гідрометеорологічних спостережень, веде інформаційну базу гідрометеорологічних даних та даних про стан навколишнього природного середовища;

10) видає експертні висновки про рівень надзвичайної ситуації, веде їх облік;

11) координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання щодо здійснення заходів із евакуації населення;

12) забезпечує здійснення заходів із мінімізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пов'язаних із технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності під час проведення антитерористичних операцій, а також проводить просвітницьку та практично-навчальну роботу з метою підготовки населення до дій в умовах вчинення терористичного акту;

13) залучає підрозділи пошуково-рятувальних сил та аварійно-рятувальних служб центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та координує їхню діяльність під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівня, організовує проведення пошуково-рятувальних робіт та здійснює контроль за їх проведенням;

14) організовує та здійснює заходи з професійної підготовки особового складу органів і підрозділів цивільного захисту та психологічного захисту населення у разі загрози виникнення і виникнення надзвичайних ситуацій;

15) проводить через підрозділи Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту піротехнічні роботи, пов'язані зі знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боеприпасів та підричних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються у терористичних цілях), за винятком територій, на яких розміщені і постійно дислокуються військові частини, установи, військові навчальні заклади, підприємства та організації Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів;

16) здійснює атестацію та сертифікацію аварійно-рятувальних служб і рятувальників;

17) забезпечує гасіння пожеж, рятування людей, надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха та інших видів небезпечних подій, що становлять загрозу життю або здоров'ю людей чи призводять до завдання матеріальних збитків;

18) створює оперативний матеріальний резерв для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і ліквідації їхніх наслідків тощо [1].

ДСНС для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку:

1) залучати:

– підрозділи пошуково-рятувальних сил та аварійно-рятувальних служб центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій усіх форм власності до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівня та проведення пошуково-рятувальних робіт;

– представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фахівців підприємств, установ, організацій (за погодженням із їх керівниками), вчених, представників інститутів громадянського суспільства (за згодою) до розгляду питань, що належать до компетенції ДСНС;

– органи, організації, сили та засоби центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій (за погодженням із їх керівниками) до участі в навчаннях з питань цивільного захисту;

2) одержувати безоплатно інформацію, документи і матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їхніх посадових осіб;

3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції ДСНС;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

5) використовувати телебачення і радіомовлення для оприлюднення повідомлень про надзвичайні ситуації;

6) здійснювати представництво України в міжнародних організаціях із питань цивільного захисту [1].

Відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, визначення повноважень у цій сфері органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, прав та обов'язків громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій усіх форм власності регулюються *Кодексом цивільного захисту України* [5].

Цивільний захист – це комплекс заходів, що реалізуються на території

України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій, запобігання виникненню таких ситуацій та подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

Відповідно до ст. 17-1 Кодексу цивільного захисту України, що регламентує повноваження центрального органу виконавчої влади, котрий реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, ДСНС:

1) організовує та забезпечує керівництво Кабінету Міністрів України єдиною державною системою цивільного захисту;

2) формує проекти планів у сфері цивільного захисту державного рівня на мирний час та на особливий період, організовує планування заходів цивільного захисту центральними та місцевими органами виконавчої влади;

3) проводить підготовку органів управління функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та їхніх ланок;

4) здійснює оповіщення та інформування центральних і місцевих органів виконавчої влади про загрозу виникнення та виникнення надзвичайних ситуацій, здійснює методичне керівництво щодо створення і належного функціонування систем оповіщення цивільного захисту різних рівнів;

5) залучає аварійно-рятувальні формування центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності та координує їхню діяльність під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівнів, організовує проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, здійснює контроль за їх проведенням;

6) забезпечує гасіння пожеж, рятування людей та надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха та інших видів небезпечних подій, що становлять загрозу життю або здоров'ю населення чи призводять до завдання матеріальних збитків;

7) організовує та забезпечує охорону від пожеж підприємств, установ, організацій та інших об'єктів на підставі договорів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

8) забезпечує організацію авіаційного пошуку і рятування повітряних суден, що зазнають або зазнали лиха, координує проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт авіаційними силами і засобами центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності;

9) бере участь у роботі комісій із розслідування авіаційних подій;

10) здійснює безпосереднє управління заходами з переведення єдиної державної системи цивільного захисту з режиму функціонування в мирний час на функціонування в умовах особливого періоду;

- 11) бере участь у розробленні мобілізаційного плану держави;
- 12) розгортає в разі проведення мобілізації спеціальні формування, призначені для виконання окремих завдань цивільного захисту міст та суб'єктів господарювання, віднесених відповідно до груп та категорій цивільного захисту;
- 13) веде облік осіб, які проходять службу цивільного захисту, а також осіб, які уклали контракт про перебування в резерві служби цивільного захисту;
- 14) визначає потребу у фінансових та матеріально-технічних ресурсах органів та підрозділів цивільного захисту для виконання ними завдань особливого періоду та в разі проведення цільової мобілізації подає відповідні пропозиції до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного і соціального розвитку;
- 15) здійснює координацію, організацію та методичне керівництво щодо визначення стану готовності функціональних і територіальних підсистем до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період;
- 16) реалізує державну політику з питань створення, утримання та реконструкції фонду захисних споруд цивільного захисту, ведення обліку таких споруд;
- 17) реалізує державну політику з питань впровадження інженерно-технічних заходів цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, виконує роботу з віднесення населених пунктів та об'єктів національної економіки до груп (категорій) цивільного захисту;
- 18) реалізує державну політику з питань радіаційного і хімічного захисту населення, координує та контролює здійснення заходів для захисту населення і територій у разі виникнення радіаційних аварій та надзвичайних ситуацій, пов'язаних із виливом (викидом) небезпечних хімічних речовин;
- 19) здійснює разом із центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями прогнозування ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій, здійснює районування території України щодо ризику виникнення надзвичайних ситуацій;
- 20) реалізує державну політику з питань організації та виконання заходів із евакуації населення, координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання із зазначених питань;
- 21) забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики з питань медичного та біологічного захисту населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- 22) бере участь у здійсненні заходів з медичного захисту, надання екстреної медичної допомоги постраждалому населенню та рятувальникам у зоні надзвичайної ситуації (осередку ураження), заходах із медичного забезпечення (лікувально-профілактичні, санітарно-гігієнічні заходи, медичне постачання та санаторно-курортне лікування) осіб рядового і

начальницького складу, ветеранів служби цивільного захисту (ветеранів війни) та членів їхніх сімей;

23) визначає рівні надзвичайних ситуацій, веде їх облік, видає експертні висновки про рівень надзвичайної ситуації;

24) забезпечує виконання заходів із мінімізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пов'язаних із технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності під час проведення антитерористичних операцій, здійснює просвітницьку та освітню діяльність із метою підготовки населення до дій в умовах вчинення терористичного акту;

25) виконує піротехнічні роботи, пов'язані зі знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боєприпасів та підричних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються в терористичних цілях), крім територій, наданих для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військових закладів освіти, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

26) здійснює атестацію та сертифікацію аварійно-рятувальних служб і рятувальників;

27) здійснює контроль за готовністю авіаційних сил та засобів пошуку і рятування до проведення пошуку і рятування, за організацією пошуково-рятувального забезпечення польотів повітряних суден авіації центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності;

28) вносить відповідним органам пропозиції щодо припинення польотів у разі порушення вимог нормативних документів із питань пошуково-рятувального забезпечення до усунення недоліків;

29) забезпечує виконання актів Верховної Ради України, Президента України про надання Україною гуманітарної допомоги іноземним державам, зокрема, організовує закупівлю товарів і послуг, у тому числі із завантаження, вивезення та складування вантажів, здійснює їх супроводження до місця призначення та передачу отримувачам гуманітарної допомоги;

30) визначає основні напрями розвитку відомчої науки, виступає замовником наукових робіт;

31) забезпечує організацію проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту;

32) забезпечує організацію навчання з питань цивільного захисту посадових осіб центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання, забезпечує організацію розроблення програм із навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, розглядає та затверджує їх, забезпечує організацію та контроль за їх виконанням;

33) здійснює функції з організації та навчально-методичного забезпечення навчання (підвищення кваліфікації за цільовим призначенням) керівних кадрів і фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, на яких поширюється дія законів України у сфері цивільного захисту, затверджує навчальні плани і програми післядипломної освіти;

34) затверджує робочі навчальні плани і програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів сфери цивільного захисту відповідно до стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з конкретних професій;

35) бере участь у формуванні державного оборонного замовлення;

36) реалізує державну політику щодо державної таємниці, здійснює контроль за її збереженням в апараті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, територіальних органах (у разі їх утворення), спеціальних формуваннях і підрозділах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

37) здійснює міжнародне співробітництво у сфері цивільного захисту;

38) забезпечує в межах повноважень здійснення заходів із охорони праці в системі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, здійснює відповідно до законодавства державний нагляд (контроль) за безпечним веденням робіт особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту;

39) здійснює державний нагляд (контроль) у сфері пожежної та техногенної безпеки щодо виявлення та запобігання порушенню вимог законодавства органами та суб'єктами господарювання, аварійно-рятувальними службами, іншими юридичними особами;

40) здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням вимог пожежної та техногенної безпеки під час проведення робіт із будівництва будівель та споруд, крім об'єктів будівництва класу СС1, площа яких не перевищує 300 кв. м (крім об'єктів, вбудованих у будівлі), а також крім індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, індивідуальних гаражів;

41) погоджує проекти норм, правил і регламентів та інших нормативних документів, нормативно-правових актів у частині забезпечення пожежної та техногенної безпеки;

42) бере участь у розробленні суб'єктами господарювання положень, інструкцій та інших нормативних документів із питань пожежної та техногенної безпеки;

42¹) подає до відповідного уповноваженого органу містобудування та архітектури висновки до розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту проектів містобудівної документації, а також із питань дотримання вимог пожежної та техногенної безпеки для подальшого розгляду архітектурно-містобудівною радою;

42-2) бере участь у професійній атестації виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних зі створенням об'єктів архітектури, які здійснюють діяльність із питань інженерно-технічних заходів цивільного захисту, а також із питань пожежної та техногенної безпеки;

43) здійснює відповідно до закону ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення;

44) бере участь у розслідуванні причин виникнення пожеж, надзвичайних ситуацій та невиконання запобіжних заходів;

45) забезпечує контроль за створенням та використанням матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання;

46) створює і використовує фінансові ресурси та матеріальні резерви для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій і надання термінової невідкладної допомоги постраждалим;

47) складає акти перевірок, приписи щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки, інші обов'язкові для виконання розпорядчі документи;

48) звертається до адміністративного суду щодо допущення уповноважених посадових осіб до проведення планових або позапланових перевірок (у разі їх недопущення з інших підстав, аніж передбачені Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007), а також щодо застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення до повного усунення порушень вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих ділянок, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, ділянок, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, зупинення проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, у разі якщо такі порушення створюють загрозу життю та/або здоров'ю людей, з інших підстав, визначених законом;

49) здійснює реєстрацію декларацій відповідності матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки;

50) складає протоколи та розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки;

51) перевіряє стан дотримання вимог законодавства у сфері цивільного захисту та складає відповідні акти;

52) подає Раді міністрів Автономної Республіки Крим, центральним та місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування інформацію про юридичних та фізичних осіб, винних у порушенні вимог законодавства у сфері цивільного захисту;

53) розробляє відповідно до компетенції нормативно-правові акти та нормативні документи і забезпечує їх прийняття в установленому законом порядку;

54) застосовує адміністративно-господарські санкції за порушення вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки;

55) бере участь у проведенні технічних розслідувань обставин і причин виникнення надзвичайних ситуацій, загибелі і травмування людей, знищення і пошкодження майна;

56) проводить перевірки наявності документів, що дають право на виконання вибухопожежонебезпечних робіт;

57) використовує звукозапис, фото- і відеозйомку як допоміжні засоби документування порушень вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки, готує пропозиції щодо запобігання виникненню пожеж та надзвичайних ситуацій;

58) скликає в установленому порядку та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

59) отримує в установленому порядку від центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб інформацію, необхідну для виконання повноважень;

60) залучає до комплексних перевірок представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фахівців науково-дослідних та проектних установ, представників інших органів державного нагляду за погодженням із їх керівниками, якщо їх повноваження зі здійснення чи участі в комплексних заходах передбачені законом;

60¹) подає до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері цивільного захисту, пропозиції щодо переліку об'єктів, проектна документація на будівництво яких повинна включати розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту;

61) здійснює інші повноваження відповідно до Конституції та законів України [5].

Права та обов'язки громадян у сфері цивільного захисту регламентовані у ст. 21 Кодексу цивільного захисту України.

Громадяни України мають право на:

1) отримання інформації про надзвичайні ситуації або небезпечні події, що виникли або можуть виникнути, у тому числі в доступній для осіб із вадами зору та слуху формі;

2) забезпечення засобами колективного та індивідуального захисту та їх використання;

3) звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від надзвичайних ситуацій;

4) участь у роботах із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільних формувань цивільного захисту;

5) отримання заробітної плати за роботу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації у разі залучення до таких робіт згідно з трудовими договорами;

б) соціальний захист та відшкодування відповідно до законодавства шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій або проведення робіт із запобігання та ліквідації наслідків;

7) медичну допомогу, соціально-психологічну підтримку та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних і психологічних травм [5].

На сайті ДСНС, зокрема, у вкладці «Абетка безпеки» (<https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki>) викладено рекомендації для населення з метою зменшення ризиків небезпечних наслідків на випадок:

– небезпеки соціального характеру (виявлення вибухонебезпечних предметів, боєприпасів часів війн; дії в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту);

– небезпеки техногенного характеру (радон у питній воді, нітрати і нітрити; радіаційна небезпека; хімічна небезпека; ртуть);

– пожежної небезпеки (пожежа у приміщенні та на відкритій місцевості; пожежа в громадському транспорті, метро, потязі, літаку, теплоході);

– небезпеки природного характеру (отруйні рослини, гриби; снігові замети, хуртовина; ожеледиця; гроза, блискавка; сель, лавина; землетрус; урагани, смерчі, буревії, зливи; повінь, паводок, підтоплення, катастрофічне затоплення; зсуви; небезпечні комахи, отруйні плазуни, бджоли та кліщі);

– небезпеки іншого характеру (грип; тонкий лід; різке похолодання; блукання у лісі; пташиний грип; профілактика інфекційних захворювань та харчових отруєнь; заходи безпеки при використанні піротехнічних виробів; обережність на воді);

– дії населення в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру (підготовка оселі; правила поведінки; екстрена валіза; рекомендації на випадок повітряної тривоги, обстрілів житлових будинків, зникнення українського ефірного мовлення, щодо вибухонебезпечних предметів, завалу в будинку, переохолодження в умовах війни);

– дії у надзвичайних ситуаціях;

– небезпеки побутового характеру (чадний газ, електричний струм, токсичні речовини).

Громадяни України зобов'язані:

1) дотримуватися правил поведінки, безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях;

2) дотримуватися заходів безпеки у побуті та повсякденній трудовій діяльності, не допускати порушень виробничої і технологічної дисципліни, вимог екологічної безпеки, охорони праці, що можуть призвести до надзвичайної ситуації;

3) вивчати способи захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення, надання домедичної допомоги постраждалим, правила користування засобами захисту;

4) повідомляти службі екстреної допомоги населенню про виникнення надзвичайних ситуацій;

5) у разі виникнення надзвичайної ситуації до прибуття аварійно-рятувальних підрозділів вживати заходів для рятування населення і майна;

6) дотримуватися протиепідемічного, протиепізоотичного та протиепіфітотичного режимів, режимів радіаційного захисту;

7) виконувати правила пожежної безпеки, забезпечувати будівлі, що їм належать на праві приватної власності, первинними засобами пожежогасіння, навчати дітей обережному поводженню з вогнем [5].

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, у разі виникнення надзвичайних ситуацій користуються тими самими правами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією України, законами чи міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Основними завданнями сил цивільного захисту, згідно зі ст. 22 Кодексу цивільного захисту України, є:

1) проведення робіт та вжиття заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, захисту населення і територій від них;

2) проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;

3) гасіння пожеж;

4) ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження, інших небезпечних проявів;

5) проведення піротехнічних робіт, пов'язаних зі знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боєприпасів та підричних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються у терористичних цілях), крім територій, що надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, військових навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань;

5-1) здійснення через підрозділи Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту комплексу заходів із метою ліквідації небезпек, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами, зокрема нетехнічне та технічне обстеження територій, складення карт, виявлення, знешкодження та/або знищення вибухонебезпечних предметів, маркування, підготовки документації після розмінування, надання громадам інформації про протимінну діяльність та передачу очищеної території;

б) проведення вибухових робіт для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їхніх наслідків;

- 7) проведення робіт щодо життєзабезпечення постраждалих;
- 8) надання екстреної медичної допомоги постраждалим у районі надзвичайної ситуації і транспортування їх до закладів охорони здоров'я;
- 8-1) участь у проведенні евакуації населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони;
- 9) здійснення перевезень матеріально-технічних засобів, призначених для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надання гуманітарної допомоги постраждалим унаслідок таких ситуацій;
- 10) надання допомоги іноземним державам щодо проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гуманітарного розмінування територій та водних акваторій;
- 11) проведення аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення надзвичайних ситуацій [5].

Сили цивільного захисту можуть залучатися до проведення відновлювальних робіт.

Служба цивільного захисту є державною службою особливого характеру, що забезпечує пожежну охорону, захист населення і територій від негативного впливу надзвичайних ситуацій, вживає заходів до запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, ліквідації їхніх наслідків у мирний час та в особливий період.

Особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту (далі – особи рядового і начальницького складу) є громадяни, які у добровільному порядку прийняті на службу цивільного захисту за контрактом і яким присвоєно спеціальні звання.

Склад осіб, які перебувають на службі цивільного захисту, поділяється на рядовий і начальницький. Начальницький склад поділяється на молодший, середній, старший і вищий.

Особам рядового і начальницького складу присвоюються такі спеціальні звання:

- рядовий склад – рядовий служби цивільного захисту;
- молодший начальницький склад – сержант служби цивільного захисту, майстер-сержант служби цивільного захисту, головний майстер-сержант служби цивільного захисту;
- середній начальницький склад – молодший лейтенант служби цивільного захисту, лейтенант служби цивільного захисту, старший лейтенант служби цивільного захисту, капітан служби цивільного захисту;
- старший начальницький склад – майор служби цивільного захисту, підполковник служби цивільного захисту, полковник служби цивільного захисту;
- вищий начальницький склад – генерал-майор служби цивільного захисту, генерал-лейтенант служби цивільного захисту, генерал-полковник

служби цивільного захисту, генерал служби цивільного захисту України [4].

Особи рядового і начальницького складу мають право, згідно з п. 30 Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу, на письмові звернення – пропозиції, заяви та скарги або звернення особисто до посадових осіб, органів і до суду в разі:

- прийняття незаконних рішень чи вчинення дій (бездіяльності) щодо них керівниками (начальниками) або іншими особами рядового і начальницького складу, порушення їхніх прав, законних інтересів та свобод;
- незаконного покладення на них обов'язків або незаконного притягнення до відповідальності;
- виникнення інших питань, пов'язаних зі службовою діяльністю.

Особи рядового і начальницького складу, котрі подали заяви чи скарги, в яких містяться завідомо неправдиві відомості, притягуються до відповідальності згідно із законом.

Особи рядового і начальницького складу зобов'язані:

- чесно і сумлінно додержуватися Присяги служби цивільного захисту, виконувати закони України;
- добросовісно і в повному обсязі виконувати покладені на них згідно із займаною посадою службові обов'язки;
- проходити службу цивільного захисту в тих органах і підрозділах цивільного захисту і в тих місцях, де це викликано інтересами служби;
- додержуватися норм професійної та службової етики;
- зупинити членство в політичних партіях, організаціях чи рухах на період проходження служби цивільного захисту;
- додержуватися вимог антикорупційного законодавства;
- додержуватися законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання і протидії дискримінації за ознаками статі та сексуальним домаганням;
- берегти та підтримувати у належному стані передані їм у користування майно і техніку;
- постійно підвищувати рівень професійних знань, удосконалювати свою майстерність;
- виявляти повагу до колег по службі, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, носіння встановленої форми одягу, вітання та етикету;
- щороку проходити комплексний медичний огляд, а у разі потреби – цільовий медичний огляд, психофізіологічне обстеження і тестування. У разі прийняття рішення про переміщення по службі в іншу місцевість, призначення на іншу посаду за станом здоров'я або надання відпустки у зв'язку з хворобою – проходити медичну комісію за місцем медичного обліку;
- сприяти підтриманню порядку і дисципліни;
- звертатися зі службових питань до свого безпосереднього керівника (начальника) і з його дозволу – до старшого прямого керівника (начальника),

з особистих питань – до свого безпосереднього керівника (начальника), а у разі, коли він нездатний їх вирішити, – до старшого прямого керівника (начальника);

– доповідати своєму безпосередньому керівникові (начальникові) про події та обставини, що стосуються виконання службових обов'язків, а також про зроблені їм іншими керівниками (начальниками) зауваження;

– додержуватися вимог безпеки, вживати заходів до запобігання захворюванню, травматизму, підвищувати повсякденно фізичну загартованість і тренуваність, утримуватися від шкідливих для здоров'я звичок;

– своєчасно подавати відомості про себе, що мають значення для проходження служби цивільного захисту (зміна місця проживання, здобуття освіти, притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності тощо);

– повідомляти безпосередньому керівникові (начальникові) про місце свого перебування під час відпустки та у разі відсутності на службі з інших поважних причин (перебування на лікарняному тощо);

– з гідністю і честю поводитися в позаслужбовий час [4].

Особи начальницького складу зобов'язані дотримуватися вимог та обмежень, установлених Законом України «Про запобігання корупції».

До персоналу (кадрів) органів управління та сил цивільного захисту належать особи рядового і начальницького складу, які проходять службу цивільного захисту за контрактом, державні службовці та інші працівники, з якими укладається трудовий договір.

Перелік посад, що підлягають заміщенню особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, та перелік посад для їх призначення затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Перелік посад, що підлягають заміщенню особами вищого начальницького складу служби цивільного захисту, та граничних спеціальних звань за цими посадами затверджується Президентом України.

Для доукомплектування сил цивільного захисту на час мобілізації центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, створюється у порядку, передбаченому ст. 107 Кодексу цивільного захисту, резерв служби цивільного захисту.

Трудові відносини працівників органів управління та сил цивільного захисту регулюються законодавством про працю, державну службу та укладеними трудовими договорами (контрактами).

Тести для самоконтролю:

1. Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується:

- а) Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ;
- б) Міністром внутрішніх справ через Кабінет Міністрів України;
- в) Кабінетом Міністрів України через Генерального прокурора;
- г) Міністром внутрішніх справ через Раду національної безпеки і оборони України.

2. Державну службу України з надзвичайних ситуацій очолює:

- а) Генеральний прокурор;
- б) Міністр внутрішніх справ;
- в) голова;
- г) прем'єр-міністр України.

3. Накази Державної служби України з надзвичайних ситуацій підписує:

- а) Генеральний прокурор;
- б) Міністр внутрішніх справ;
- в) голова;
- г) прем'єр-міністр України.

4. Цивільний захист – це комплекс заходів, котрі:

а) захищають населення, території, навколишнє природне середовище та майно від агресії ворожих збройних сил шляхом запобігання таким ситуаціям;

б) реалізуються на території України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій, запобігання виникненню таких ситуацій та подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки;

в) захищають території і територіальні громади від епідемій та епізоотій;

г) захищають території і територіальні громади від паводків та землетрусів.

5. До основних завдань сил цивільного захисту не належить:

- а) гасіння пожеж;
- б) проведення аварійно-рятувальних робіт;
- в) проведення вибухових робіт для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їхніх наслідків;

г) проведення переговорів із озброєними злочинцями.

6. Затвердження структури територіальних органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій належить до компетенції:

- а) голови Ради національної безпеки і оборони України;
- б) Міністра внутрішніх справ;
- в) голови ДСНС за погодженням із Міністром внутрішніх справ;
- г) прем'єр-міністра України.

7. Відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій регулюються:

- а) Законом України «Про цивільний захист населення»;
- б) Кримінальним процесуальним кодексом України;
- в) Цивільним процесуальним кодексом України;
- г) Кодексом цивільного захисту України.

8. Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту входить до складу:

- а) Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- б) Міністерства внутрішніх справ;
- в) Міністерства охорони здоров'я України;
- г) Міністерства охорони навколишнього середовища України.

9. До спеціальних звань осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту належить звання:

- а) капрал служби цивільного захисту;
- б) старший прапорщик служби цивільного захисту;
- в) генерал-майор служби цивільного захисту;
- г) молодший сержант служби цивільного захисту України.

10. На період проходження служби цивільного захисту особи рядового і начальницького складу:

- а) зобов'язані зупинити членство в політичних партіях;
- б) можуть бути членами політичних партій;
- в) можуть бути членами опозиційної партії;
- г) можуть бути членами партії, що входить до складу коаліційної більшості в парламенті.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. В чому полягає сутність Державної служби України з надзвичайних ситуацій як державного органу?

2. Хто очолює Державну службу України з надзвичайних ситуацій?
3. Якими є повноваження голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій?
4. Якими є основні завдання Державної служби України з надзвичайних ситуацій?
5. Якими є функції Державної служби України з надзвичайних ситуацій?
6. В яких положеннях регламентуються можливості взаємодії Державної служби України з надзвичайних ситуацій із іншими органами державної влади?
7. Які підрозділи входять до структури Державної служби України з надзвичайних ситуацій?
8. Якими є основні підрозділи апарату Державної служби України з надзвичайних ситуацій?
9. Якою є система територіальних органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій?
10. Якою є система закладів освіти та науково-дослідних установ Державної служби України з надзвичайних ситуацій?
11. Якими є повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій?

Додаткові завдання:

1. Якими є права громадян України у сфері цивільного захисту?
2. Якими є обов'язки громадян України у сфері цивільного захисту?
3. Якими є обов'язки іноземців та осіб без громадянства у сфері цивільного захисту?
4. Якими є основні завдання сил цивільного захисту?
5. Що являє собою служба цивільного захисту?
6. Як класифікуються спеціальні звання осіб, котрі перебувають на службі цивільного захисту?
7. Якими є права осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту?
8. Які обов'язки мають особи рядового і начальницького складу служби цивільного захисту?
9. У чому полягають завдання оперативно-рятувальної служби цивільного захисту?
10. Яким органом проводяться експертизи надзвичайних ситуацій?

Бібліографічний список

1. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>.
2. Про затвердження Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій : наказ МВС України від

03.07.2014 № 631. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0853-14#Text>.

3. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж : наказ МВС України від 26.04.2018 № 340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#text>.

4. Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 593. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/593-2013-%D0%BF#Text>.

5. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n1321>.

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації правової роботи у сфері управління ДСНС : наказ ДСНС від 29.03.2019 № 199. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0199388-19#Text>.

7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення відомчого контролю за станом службової діяльності та готовності до дій за призначенням органів та підрозділів ДСНС : наказ ДСНС від 07.11.2018 № 650. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0650388-18#Text>.

8. Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій : наказ МВС України, МОЗ України від 03.04.2018 року №275/600. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0479-18#Text>.

9. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами : наказ МВС України від 24.07.2017 № 621. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17#Text>.

10. Про затвердження Положення про Український гідрометеорологічний центр МНС України : наказ МНС України від 26.07.2011 № 759. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0759735-11#Text>.

11. Про затвердження Положення про вахтовий метод проходження служби (виконання роботи) особами рядового і начальницького складу та працівниками органів та підрозділів цивільного захисту в зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення : наказ МВС України від 27.07.2016 № 722. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1186-16#Text>.

12. Про затвердження Положення про Об'єднаний центр з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях : наказ СБУ, МОУ, МВС України від 08.04.2019 № 573/152/252. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0413-19#n7>.

2.7. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014, Національна гвардія України (НГУ) є військовим формуванням із правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [1].

НГУ бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

Структуру НГУ складають:

- 1) головний орган військового управління Національної гвардії України;
- 2) оперативно-територіальні об'єднання Національної гвардії України;
- 3) з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України.

Організаційно Національна гвардія України складається з органів військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ.

До складу з'єднання Національної гвардії України можуть входити бригади, полки, батальйони, загони, роти тощо, а до складу військової частини Національної гвардії України можуть входити підрозділи (батальйони, ескадрильї, загони, роти тощо), спеціальні комендатури (комендатури), вузли зв'язку, центри, групи, взводи.

Військово-політичне та адміністративне керівництво Національною гвардією України здійснює Міністр внутрішніх справ.

Військово-політичне керівництво Національною гвардією України – це діяльність, спрямована на забезпечення реалізації державної політики у сфері діяльності Національної гвардії України, політичних та стратегічних цілей, принципів і напрямів її розвитку.

Адміністративне керівництво Національною гвардією України – це діяльність, спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності Національної гвардії України, її функціонування та розвитку з метою виконання основних завдань державної політики у сфері її діяльності.

Повноваження Міністра внутрішніх справ України щодо керівництва Національною гвардією України, його права та обов'язки визначаються законами України.

Відповідно до ст. 6-1 ЗУ Закону України «Про Національну гвардію України» повноваження Міністра оборони України та Головнокомандувача Збройних Сил України щодо Національної гвардії України є такими:

1. Міністр оборони України:

1) спільно з Міністром внутрішніх справ визначає порядок забезпечення органів військового управління, з'єднань і військових частин Національної гвардії України, що в особливий період підпорядковуються органам військового управління Збройних Сил України;

2) затверджує єдині вимоги щодо якісних характеристик військового озброєння і військової техніки та розрахункову кількість основних видів номенклатури озброєння і військової (спеціальної) техніки, необхідних для оснащення Збройних Сил України та Національної гвардії України, згідно з визначеними потребами та пріоритетами;

3) організовує розроблення єдиних для Збройних Сил України та Національної гвардії України технічних регламентів у сфері військового озброєння і військової техніки;

4) організовує у межах компетенції комплектування Національної гвардії України військовослужбовцями, які проходять строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу;

5) організовує участь у забезпеченні мобілізації та демобілізації в Національній гвардії України;

6) погоджує тактико-технічні (технічні) завдання на виконання дослідно-конструкторських робіт із розроблення нових зразків озброєння, військової (спеціальної) техніки та військової зброї, їхніх складових частин, а також модернізації зазначених зразків для потреб Національної гвардії України;

7) здійснює інші повноваження у сфері оборони держави, передбачені законом;

2. Головнокомандувач Збройних Сил України:

1) узгоджує програми розвитку Національної гвардії України в частині, що стосується оборони держави, а також плани підготовки її органів військового управління, з'єднань і військових частин, призначених для підпорядкування органам військового управління Збройних Сил України в особливий період та виконання завдань територіальної оборони;

2) організовує участь у забезпеченні мобілізації та демобілізації в Національній гвардії України;

3) організовує методологічне, методичне та наукове забезпечення мобілізаційної підготовки Національної гвардії України.

Зі введенням воєнного стану Національна гвардія України для виконання завдань із оборони держави приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням і підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України, крім військових частин (підрозділів), що здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв.

Основними функціями НГУ є:

1) захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом;

2) охорона громадської безпеки і порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян;

3) участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян;

4) забезпечення охорони органів державної влади, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб;

5) охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

6) охорона об'єктів критичної інфраструктури, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України; участь у ліквідації наслідків кризових ситуацій на об'єктах критичної інфраструктури, що нею охороняються;

7) охорона спеціальних вантажів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

8) охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні;

9) охорона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України, охорона і оборона військових об'єктів, баз (закладів, установ) Національної гвардії України;

10) участь у здійсненні заходів, пов'язаних із припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

11) участь у спеціальних операціях зі знешкодження озброєних злочинців, у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника), припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням

терористичної діяльності;

12) участь у припиненні масових заворушень;

13) участь у відновленні правопорядку у разі виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, розблокуванні або припиненні протиправних дій у разі захоплення важливих державних об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

14) участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення;

15) участь у відновленні конституційного правопорядку у разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

16) участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що нею охороняються;

17) участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану;

18) участь у виконанні завдань територіальної оборони;

19) оборона важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, переліки яких визначаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

20) участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань;

21) забезпечення внесення відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та підтримання таких відомостей в актуальному стані у межах, визначених законодавством.

Організація і порядок несення військової служби з охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, а також права і обов'язки військовослужбовців, які залучаються для несення такої служби, визначаються відповідним статутом, що затверджується законом.

Порядок організації охорони Національною гвардією України ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, а також спеціальних вантажів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Національна гвардія України координує діяльність сил та засобів правоохоронних органів, залучених до припинення зазначених протиправних

дій.

Організація діяльності Національної гвардії України з припинення масових заворушень, а також порядок її взаємодії під час виконання зазначеної функції з правоохоронними органами, іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування визначається Кабінетом Міністрів України [4].

У порядку та на підставах, визначених законами України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, військовослужбовці Національної гвардії України можуть залучатися до участі в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки у складі національного персоналу або національного контингенту.

Національна гвардія України виконує покладені на неї завдання у взаємодії з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, прокуратури, державної влади, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також спільно з адміністрацією та режимними органами об'єктів, що охороняються, і населенням.

Обов'язки Національної гвардії України.

Національна гвардія України відповідно до покладених на неї законом завдань та функцій зобов'язана:

1) забезпечувати захист та охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань;

2) брати участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових заходів;

3) вживати заходів, спрямованих на запобігання, виявлення кримінальних (адміністративних) правопорушень;

4) забезпечувати охорону об'єктів, що охороняються Національною гвардією України;

5) забезпечувати пропускний режим на об'єктах, що охороняються Національною гвардією України;

6) забезпечувати охорону спеціальних вантажів, у тому числі ядерних матеріалів, під час їх перевезення територією України;

7) забезпечувати охорону органів державної влади, здійснення заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб, а також брати участь в охороні громадської безпеки і порядку під час офіційних візитів та інших заходів за участю посадових осіб України та іноземних держав, щодо яких здійснюється державна охорона на території України;

8) вживати заходів щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій;

- 9) брати участь в антитерористичних операціях;
- 10) вживати заходів щодо затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі, дезертирів;
- 11) надавати допомогу в ліквідації наслідків природних, техногенних, екологічних катастроф;
- 12) брати участь у заходах, пов'язаних із припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також у заходах щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;
- 13) брати участь у міжнародному співробітництві, міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у порядку і на умовах, визначених законами України;
- 14) брати участь у відновленні конституційного правопорядку, порушеного при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, а також у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, порушеної в результаті здійснення протиправних дій, у тому числі на підґрунті міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів;
- 15) підтримувати або відновлювати правопорядок у районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;
- 16) розблоковувати або припиняти протиправні дії у разі захоплення важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- 17) протидіяти масовим заворушенням;
- 18) формувати в особливий період військові частини і підрозділи та обороняти важливі державні об'єкти, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, спеціальні вантажі, у тому числі ядерні матеріали, під час їх перевезення територією України;
- 19) вести воєнні (бойові) дії у разі збройного конфлікту чи загрози нападу на Україну;
- 20) виконувати завдання територіальної оборони;
- 21) виконувати заходи правового режиму воєнного стану;
- 22) брати участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації їхніх наслідків в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань;
- 23) проводити роботи з розмінування (виявлення, знешкодження та знищення) вибухонебезпечних предметів на територіях, що надані для розміщення і постійної діяльності органів військового управління, з'єднань,

військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України, а також у місцях виконання завдань за призначенням під час дії воєнного стану, в особливий період та у разі необхідності у мирний час.

Організаційно Національна гвардія України складається з органів військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ.

До складу з'єднання Національної гвардії України можуть входити бригади, полки, батальйони, загони, роти тощо, а до складу військової частини Національної гвардії України можуть входити підрозділи (батальйони, ескадрильї, загони, роти тощо), спеціальні комендатури (комендатури), вузли зв'язку, центри, групи, взводи.

Для організації фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності в Національній гвардії України відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 можуть створюватися заклади фізичної культури і спорту, зокрема спортивні комітети, клуби, бази тощо, а для забезпечення розвитку спорту вищих досягнень – спортивні команди.

Положення про головний орган військового управління Національної гвардії України затверджується Президентом України. Положення про органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань НГУ, з'єднання, військові частини (підрозділи), навчальні військові частини (центри), статuti (положення) вищих військових навчальних закладів, баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України затверджуються Міністром внутрішніх справ.

Загальна чисельність Національної гвардії України не перевищує 60 тис. осіб. У разі необхідності чисельність НГУ може бути збільшена відповідним законом.

В особливий період чисельність Національної гвардії України збільшується на кількість особового складу, призваного на військову службу на виконання указів Президента України про мобілізацію, затверджених законами України.

Головний орган військового управління Національної гвардії України, оперативно-територіальні об'єднання НГУ та їхні органи військового управління, з'єднання, військові частини і підрозділи Національної гвардії України дислокуються на території держави відповідно до зон відповідальності (оперативного реагування), дислокації об'єктів, що охороняються, та місць виконання службово-бойових завдань.

Передислокація, зміна місця розташування та визначення зон відповідальності (оперативного реагування) оперативно-територіальних

об'єднань Національної гвардії України та їхніх органів військового управління, з'єднань, військових частин і підрозділів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України здійснюються за рішенням Міністра внутрішніх справ України.

Головний орган військового управління Національної гвардії України, органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи Національної гвардії України є юридичними особами, мають печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, інші печатки та штампи, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, та у відповідних банківських установах.

Оперативно-територіальне об'єднання НГУ (далі – оперативно-територіальне об'єднання) є основною військово-адміністративною одиницею Національної гвардії України [5].

Оперативно-територіальне об'єднання створюється в межах чисельності НГУ і призначене для виконання завдань і функцій, покладених на Національну гвардію України в межах відповідної зони відповідальності (оперативного реагування).

Органом військового управління оперативно-територіального об'єднання є територіальне управління НГУ.

Територіальне управління НГУ забезпечує керівництво службово-бойовою, адміністративно-господарською, фінансовою та повсякденною діяльністю з'єднань, військових частин і підрозділів, що входять до складу оперативно-територіального об'єднання.

Основними завданнями територіального управління НГУ є:

1) забезпечення безпосереднього керівництва з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами, що входять до складу оперативно-територіального об'єднання, їхньої бойової та мобілізаційної готовності, комплектування їх особовим складом, озброєнням, військовою технікою і матеріально-технічними засобами;

2) підготовка всіх видів службово-бойової діяльності підпорядкованих з'єднань, військових частин і підрозділів та координація їхніх спільних дій під час виконання завдань за призначенням;

3) участь у забезпеченні реалізації державної політики з питань діяльності Національної гвардії України;

4) організація виконання підпорядкованими з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами завдань, покладених на оперативно-територіальне об'єднання;

5) планування в межах своєї компетенції застосування з'єднань, військових частин і підрозділів, що входять до складу оперативно-територіального об'єднання.

Територіальне управління НГУ відповідно до покладених на нього завдань:

1) організовує застосування підпорядкованих з'єднань, військових частин і підрозділів до виконання покладених завдань у мирний та воєнний час, під час забезпечення заходів правового режиму надзвичайного, воєнного стану та підготовки і участі у виконанні завдань територіальної оборони в межах визначеної зони відповідальності (оперативного реагування);

2) розробляє і подає на затвердження командувачу Національної гвардії України проекти рішень та планів застосування підпорядкованих з'єднань, військових частин і підрозділів у межах визначеної зони відповідальності (оперативного реагування);

3) здійснює підготовку підпорядкованих з'єднань, військових частин та підрозділів до виконання службово-бойових завдань;

4) організовує збір, узагальнення та аналіз даних оперативної обстановки в зоні відповідальності (оперативного реагування) та суміжних регіонах, прогнозує тенденції її розвитку;

5) готує та надає пропозиції до Головного управління Національної гвардії України щодо потреби в особовому складі, озброєнні, військовій техніці, матеріально-технічних засобах та іншому майні для виконання покладених на оперативно-територіальне об'єднання завдань;

6) готує та надає пропозиції командувачу Національної гвардії України щодо оптимізації загальної структури та чисельності з'єднань, військових частин та підрозділів оперативно-територіального об'єднання;

7) у межах своєї компетенції керує кадровою роботою та надає пропозиції до Головного управління НГУ щодо комплектування посад номенклатури командувача Національної гвардії України;

8) організовує виконання заходів щодо призову, прийняття на службу, її проходження та звільнення в запас військовослужбовців, які відслужили встановлені строки служби;

9) організовує виклик та направлення резервістів (призваних військовозобов'язаних, визначених мобілізаційними планами) для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, визначає організацію та порядок проведення;

10) проводить інформаційно-аналітичну роботу в з'єднаннях, військових частинах і підрозділах оперативно-територіального об'єднання, подає до Головного управління Національної гвардії України підсумкові та поточні оперативно-службові (звітно-інформаційні) документи і статистичні звіти;

11) організовує внутрішню службу у підпорядкованих з'єднаннях, військових частинах і підрозділах;

12) здійснює заходи щодо охорони державної таємниці та службової інформації;

13) забезпечує, організовує та здійснює приховане управління з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами, технічний захист

інформації з обмеженим доступом в територіальному управлінні НГУ, організовує та здійснює функціонування спеціального зв'язку;

14) забезпечує в межах компетенції підготовку та проведення заходів міжнародного співробітництва, що проводяться на території підпорядкованих з'єднань, військових частин та підрозділів;

15) аналізує суспільно-політичну обстановку в зоні відповідальності (оперативного реагування) та організовує проведення заходів протидії їх негативному інформаційно-психологічному впливу на морально-психологічний стан особового складу;

16) організовує роботу з особовим складом щодо морально-психологічного забезпечення підтримання належного рівня бойової готовності, бойової та спеціальної підготовки виконання службово-бойових завдань, зміцнення військової дисципліни та профілактики правопорушень;

17) забезпечує соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей;

18) забезпечує розроблення та вжиття заходів, що є необхідними та обґрунтованими для запобігання, виявлення і протидії корупції в діяльності територіального управління НГУ, з'єднань, військових частин та підрозділів оперативно-територіального об'єднання;

19) забезпечує в межах своєї компетенції розгляд заяв і звернень, що надійшли до територіального управління НГУ;

20) організовує та здійснює виконання заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху;

21) організовує всебічне забезпечення підпорядкованих з'єднань, військових частин і підрозділів озброєнням, військовою технікою, матеріально-технічними засобами, здійснює контроль за їх використанням та збереженістю, планує військові перевезення;

22) здійснює перерозподіл матеріально-технічних засобів та іншого майна між з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами в межах оперативно-територіального об'єднання;

23) організовує, контролює та сприяє виконанню в підпорядкованих з'єднаннях, військових частинах та підрозділах вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища;

24) забезпечує суворе дотримання фінансової дисципліни, економне та доцільне витрачання коштів, організацію фінансового контролю, бухгалтерського обліку в підпорядкованих з'єднаннях, військових частинах і підрозділах;

25) організовує належну експлуатацію, своєчасний ремонт жилих і нежилих будинків, водопровідно-каналізаційних мереж і споруд, своєчасну підготовку їх до зими, а також казарменого інвентарю й меблів, утримання в належному стані території, на якій розквартировані з'єднання, військові частини і підрозділи оперативно-територіального об'єднання;

26) організовує розквартирування підпорядкованих військових частин у місцях постійної та тимчасової дислокації, забезпечення їх комунальними

послугами, паливом, обладнанням, будівельними матеріалами, меблями, інвентарем та проведення контролю за використанням і утриманням основних фондів, земель військових містечок;

27) здійснює облік військовослужбовців і працівників підпорядкованих військових частин, які потребують поліпшення житлових умов, а також контролює дотримання вимог чинного законодавства з питань квартирного обліку;

28) організовує створення здорових умов служби і побуту, виконання санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та лікувально-профілактичних заходів, направлених на збереження та зміцнення здоров'я військовослужбовців;

29) організовує та здійснює виконання заходів психологічного забезпечення в підпорядкованих з'єднаннях, військових частинах і підрозділах;

30) організовує, контролює та сприяє виконанню в підпорядкованих з'єднаннях, військових частинах і підрозділах вимог законодавства у сфері охорони праці та забезпечення безпечних умов під час роботи на засобах підвищеної небезпеки [5].

Начальник територіального управління НГУ підпорядковується командувачеві Національної гвардії України та його заступникам. Він є прямим начальником для військовослужбовців і працівників з'єднань та військових частин і підрозділів оперативно-територіального об'єднання.

Начальник територіального управління НГУ відповідає за бойову та мобілізаційну готовність територіального управління Національної гвардії України, підпорядкованих з'єднань, військових частин і підрозділів, успішне виконання ними службово-бойових завдань, завдань із територіальної оборони, за бойову та спеціальну підготовку, виховання, військову дисципліну, морально-психологічний стан особового складу, медичне забезпечення, внутрішній порядок, стан і збереження зброї, боєприпасів, військової техніки, пального та інших матеріальних засобів, стан фінансового господарства, всебічне забезпечення, стан пожежної та екологічної безпеки, ужиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності.

Начальник територіального управління НГУ в межах своєї компетенції:

1) здійснює безпосереднє військове керівництво територіальним управлінням НГУ, з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами оперативно-територіального об'єднання, організовує виконання покладених на них завдань;

2) організовує і контролює виконання заходів щодо підготовки територіального управління НГУ, підпорядкованих з'єднань, військових частин і підрозділів, підтримання їх у постійній бойовій та мобілізаційній готовності, комплектування особовим складом, визначення потреб і ресурсів, необхідних для виконання завдань, покладених на оперативно-територіальне

об'єднання;

3) здійснює постійний контроль за забезпеченням охорони державної таємниці в територіальному управлінні НГУ;

4) надає командувачу Національної гвардії України пропозиції щодо внесення змін до загальної структури та чисельності територіального управління НГУ, з'єднань, військових частин і підрозділів оперативно-територіального об'єднання;

5) здійснює керівництво роботою з особовим складом щодо підтримання належного рівня морально-психологічного стану та військової дисципліни, відповідає за якість її організації, спрямованість та результативність;

6) організовує та проводить роботу з підбору, розстановки та проходження служби військовослужбовцями, резервістами та працівниками територіального управління НГУ, з'єднань, військових частин і підрозділів оперативно-територіального об'єднання, призначає їх на посади та звільняє з посад, за винятком посад номенклатури командувача Національної гвардії України;

7) у встановленому порядку здійснює роботу з прийняття на державну службу на посади державних службовців, організовує підготовку, перепідготовку та підвищення їхньої кваліфікації, видає накази по особовому складу з питань проходження державної служби;

8) здійснює заохочення військовослужбовців відповідно до чинного законодавства та надає пропозиції командувачу Національної гвардії України щодо заохочення військовослужбовців та працівників територіального управління НГУ, з'єднань, військових частин і підрозділів оперативно-територіального об'єднання;

9) організовує і контролює проведення заходів міжнародного співробітництва, що проводяться на території підпорядкованих з'єднань, військових частин і підрозділів;

10) сприяє забезпеченню реалізації єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

11) забезпечує дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності;

12) забезпечує виконання керівних документів із питань дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії дискримінації за ознаками статі та сексуальним домаганням;

13) створює умови для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків;

14) забезпечує регулярну оцінку корупційних ризиків у діяльності територіального управління НГУ і здійснює відповідні антикорупційні заходи;

15) контролює дотримання особовим складом оперативно-територіального об'єднання обмежень і заборон, установлених антикорупційним законом України.

Тести для самоконтролю:

1. Національна гвардія України є :
 - а) військовим формуванням із захисними функціями;
 - б) цивільним формуванням із воєнізованими функціями;
 - в) військовим формуванням із правоохоронними функціями;
 - г) частиною Збройних Сил України.

2. Основними функціями Національної гвардії України НЕ є:
 - а) захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом;
 - б) участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян;
 - в) охорона спеціальних вантажів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;
 - г) охорона місця події до приїзду слідчо-оперативної групи.

3. В якій статті Закону України «Про Національну гвардію України» вказані принципи діяльності НГУ:
 - а) ст. 3;
 - б) ст. 5;
 - в) ст. 10;
 - г) ст. 5.

4. До складу Національної гвардії України НЕ входить::
 - а) оперативно-територіальні об'єднання Національної гвардії України;
 - б) головний орган військового управління Національної гвардії України;
 - в) з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України;
 - г) Ізолятори тимчасового тримання, що знаходяться під охороною Національної Гвардії України.

5. Національна гвардія України входить до:
 - а) Міністерства внутрішніх справ України;
 - б) Міністерства оборони України;
 - в) Збройних Сил України;
 - г) Національної поліції України.

6. Зразки спеціального одягу, взуття та спорядження військовослужбовців Національної гвардії України, засоби індивідуального захисту та інші предмети їхнього речового майна розробляються та затверджуються:

- а) Збройними Силами України та Міністром оборони України;
- б) Міністерством охорони здоров'я та Міністром ДСНС;
- в) Міністерством внутрішніх справ України та затверджуються Міністерством оборони України.;
- г) командувачем Національної гвардії України.

7. Вибраковування службових собак, відповідно до Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України, затвердженої наказом МВС України № 772 від 05.08.2014, здійснюється:

- а) три рази на рік;
- б) один раз на рік;
- в) два рази на рік;
- г) не здійснюється.

8. Для здійснення контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина у сфері національної безпеки і оборони, правоохоронної діяльності затверджується:

- а) представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців;
- б) член Уповноваженої комісії Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав військовослужбовців;
- в) представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав поліцейських;
- г) представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах захисту прав цивільних осіб.

9. Дата створення Національної Гвардії України:

- а) 12.03.2015;
- б) 12.04.2014;
- в) 12.03.2014;
- д) 11.03.2015.

10. Соціальний захист працівників Національної гвардії України забезпечується на загальних підставах відповідно до законодавства про працю та про:

- а) державну службу;
- б) цивільну службу;
- в) військову службу;
- г) соціальну службу.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Якого роду формуванням та з якими функціями є Національна гвардія України?
2. Які функції виконує Національна гвардія України?
3. Ким та в який спосіб призначається командувач Національної гвардії України?
4. Якою є сучасна структура Національної гвардії України?
5. Які основні права військовослужбовців Національної гвардії України?
6. Назвіть обов'язки військовослужбовців при застосуванні заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки.

Додаткові завдання:

1. Ознайомитися із Законом України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24.03.1999. Як Ви розумієте види дисциплінарної відповідальності військовослужбовців?
2. Розглянути Наказ МВС України № 772 від 05.08.2014 «Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України». З якою метою в цій структурі запроваджена службова кінологія?

Бібліографічний список

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.
2. Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про Національну гвардію України» щодо проведення робіт із розмінування, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 06.10.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2652-20#n2>.
3. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
4. Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з припинення масових заворушень : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 894. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/894-2021-%D0%BF#n8>.
5. Про затвердження Положення про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України : Наказ МВС України від 16.07.2014 № 681. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-14#Text>.
6. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України : наказ МВС України від 05.08.2014 № 772. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-14#Text>.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.
8. Про затвердження Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній

гвардії України : наказ МВС України від 13.10.2014 № 1067. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1375-14#Text>.

9. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>.

2.8. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Понятійний апарат

Державна міграційна служба (ДМС) України – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Система Державної міграційної служби України

Систему ДМС України складають:

- апарат ДМС України;
- територіальні органи ДМС України;
- пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства;
- пункти тимчасового розміщення біженців;
- Державне підприємство «Документ».

Структура Державної міграційної служби України

Структура апарату ДМС України:

- керівництво;
- Департамент організаційного забезпечення;
- Департамент інформатизації, телекомунікацій та захисту інформації;
- Департамент з питань громадянства, паспортизації та реєстрації;
- Департамент у справах іноземців та осіб без громадянства;
- Департамент юридичного забезпечення;
- Управління міжнародних зав'язків;
- Управління персоналу;
- Управління фінансового забезпечення та бухгалтерської служби;
- Управління ресурсно-господарського забезпечення та капітального будівництва;
- Управління комунікацій та електронних сервісів;
- Відділ стандартизації, контролю та моніторингу;
- Відділ з питань запобігання та виявлення корупції;
- Відділ внутрішнього аудиту;

- Режимно-секретний сектор;
- головний спеціаліст з мобілізаційної роботи.

Територіальні органи ДМС України:

- Центральне міжрегіональне управління ДМС у м. Києві та Київській області;
- Управління ДМС у Вінницькій області;
- Управління ДМС у Волинській області;
- Головне управління ДМС у Дніпропетровській області;
- Головне управління ДМС у Донецькій області;
- Управління ДМС у Житомирській області;
- Головне управління ДМС у Закарпатській області;
- Управління ДМС у Запорізькій області;
- Управління ДМС у Івано-Франківській області;
- Управління ДМС у Кіровоградській області;
- Управління ДМС у Луганській області;
- Головне управління ДМС у Львівській області;
- Управління ДМС у Миколаївській області;
- Головне управління ДМС в Одеській області;
- Управління ДМС у Полтавській області;
- Управління ДМС у Рівненській області;
- Управління ДМС у Сумській області;
- Управління ДМС у Тернопільській області;
- Головне управління ДМС у Харківській області;
- Управління ДМС у Херсонській області;
- Управління ДМС у Хмельницькій області;
- Управління ДМС у Черкаській області;
- Управління ДМС у Чернівецькій області;
- Управління ДМС у Чернігівській області.

Пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства:

- Державна установа «Миколаївський пункт перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні ДМС України»;
- Чернігівський пункт перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні ДМС України;
- Волинський пункт перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні ДМС України.

Пункти тимчасового розміщення біженців:

- Пункт тимчасового розміщення біженців у Закарпатській області;
- Державна установа «пункт тимчасового розміщення біженців у м. Одеса»;
- Пункт тимчасового розміщення біженців у м. Яготині Київської області.

Функції Державної міграційної служби України

ДМС України відповідно до покладених на неї завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові внутрішніх справ;

2) проводить аналіз міграційної ситуації в Україні, проблем біженців та інших категорій мігрантів, розробляє поточні та довгострокові прогнози із зазначених питань;

3) здійснює у межах компетенції провадження з питань прийняття до громадянства України і про припинення громадянства України та подає відповідні документи на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства, а також забезпечує виконання рішень Президента України з питань громадянства;

4) приймає відповідно до законодавства рішення про встановлення належності до громадянства України, оформлення набуття громадянства України та їх скасування;

5) готує пропозиції щодо визначення квоти імміграції на календарний рік;

6) приймає рішення про видачу дозволу на імміграцію, відмову в його видачі та скасування такого дозволу;

7) бере участь у межах, визначених законодавством, у вирішенні питань трудової міграції та питань, пов'язаних із навчанням в Україні іноземців та осіб без громадянства;

8) здійснює оформлення і видачу документів для тимчасового або постійного проживання в Україні, а також виїзду за її межі, вилучає такі документи та проставляє в документах, що посвідчують особу іноземців та осіб без громадянства, відмітки про заборону в'їзду в Україну в передбачених законодавством випадках;

9) приймає рішення про продовження (скорочення) строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, про добровільне повернення або примусове повернення іноземців та осіб без громадянства до країн їх громадянської належності або країн походження, звертається до судів із позовами про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, здійснює заходи, пов'язані з примусовим видворенням іноземців та осіб без громадянства з України;

10) здійснює оформлення і видачу громадянам України документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство, тимчасово затримує та вилучає такі документи у передбачених законодавством випадках;

11) здійснює ідентифікацію осіб, у тому числі тих, які звернулися із заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, а також іноземців та осіб без громадянства, які втратили документи, що посвідчують особу, та підлягають видворенню або реадмісії;

12) виконує функції замовника з виготовлення та постачання бланків документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, і документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, а також товарів, робіт і послуг для забезпечення створення і функціонування Єдиного державного демографічного реєстру;

13) здійснює розроблення зразків заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та довідки про звернення за захистом в Україні;

14) приймає рішення про визнання іноземців та осіб без громадянства біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, про втрату, позбавлення статусу біженця або додаткового захисту і про скасування рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

15) збирає та аналізує інформацію про наявність у країнах походження біженців та осіб, які потребують додаткового та тимчасового захисту в Україні, умов, за яких такий захист надається;

16) надсилає компетентним органам влади інших держав запити щодо наявності в таких державах членів сім'ї осіб, які подали заяви про визнання біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, чи яких було визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, і правових підстав для возз'єднання сімей;

17) розглядає скарги на рішення про відмову у прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, і скасування зазначених рішень, якщо вони були прийняті з порушенням законодавства;

18) вживає у межах компетенції заходів для сприяння реалізації прав біженців та інших категорій мігрантів;

19) здійснює оформлення і видачу посвідчення біженця, посвідчення особи, якій надано додатковий захист в Україні, а також інших документів, передбачених законодавством для даних категорій осіб;

20) видає проїзні документи іноземцям та особам без громадянства, яких було визнано біженцями іншими країнами – учасниками Конвенції про статус біженців 1951 року та/або Протоколу щодо статусу біженців 1967 року;

21) забезпечує функціонування пунктів тимчасового розміщення біженців та пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні;

22) бере участь у реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності щодо надання допомоги біженцям;

23) подає МВС для подальшого внесення Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо необхідності прийняття рішення про тимчасовий захист (припинення тимчасового захисту), веде реєстрацію осіб, яким надано такий захист;

24) контролює дотримання органами реєстрації законодавства з питань реєстрації місця проживання фізичних осіб;

25) надає органам реєстрації методологічну та технічну допомогу у забезпеченні взаємодії між реєстрами територіальних громад;

26) веде облік осіб, які отримали або які претендували на отримання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, осіб, які набули (припинили) громадянство України, та осіб, яким надано (скасовано) дозвіл на імміграцію в Україну, на всіх етапах проведення відповідних процедур;

27) здійснює розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних із діяльністю ДМС, її територіальних органів та територіальних підрозділів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

28) надає в установленому законодавством порядку органам ведення Державного реєстру виборців та іншим органам виконавчої влади передбачені законодавством відомості;

29) забезпечує створення, удосконалення, розвиток, супроводження та підтримку функціонування Єдиного державного демографічного реєстру, Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами, Національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, розпорядником яких є ДМС, а також здійснює заходи із захисту інформації в них;

30) надає послуги з видачі засобів електронного цифрового підпису в установленому законодавством порядку;

31) забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, формування інформаційних ресурсів (баз, банків даних) щодо персональних даних фізичних осіб (у тому числі їх біометричних даних, параметрів), інших інформаційних ресурсів, необхідних для виконання покладених на ДМС завдань;

32) здійснює відповідно до закону заходи щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції, іншим порушенням міграційного законодавства;

33) здійснює міжнародне співробітництво, бере участь у розробленні проєктів та укладенні міжнародних договорів України з питань громадянства, міграції, біженців, осіб, які потребують інших форм захисту, реєстрації фізичних осіб та реадмісії, забезпечує в межах своїх повноважень виконання укладених міжнародних договорів України;

34) здійснює відповідно до закону державний контроль за дотриманням законодавства у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів у передбачених законодавством випадках, притягає порушників до адміністративної відповідальності;

35) оформлює, видає, обмінює, пересилає, вилучає, повертає державі, знищує документи з безконтактним електронним носієм;

36) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать

до сфери управління ДМС;

37) надає адміністративні послуги відповідно до закону;

38) удосконалює процедури надання адміністративних послуг, у тому числі шляхом впровадження електронних сервісів, зокрема електронної черги, оплати вартості адміністративних послуг платіжними картками;

39) взаємодіє з адміністратором Єдиного державного демографічного реєстру, у тому числі з питань, пов'язаних із забезпеченням належного функціонування та адміністрування Єдиного державного демографічного реєстру;

40) формує державне замовлення на підготовку фахівців у відповідній сфері;

41) виконує у межах повноважень, передбачених законом, правозастосовні і правоохоронні функції;

42) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Завдання та повноваження Державної міграційної служби України

Основними завданнями ДМС України є:

1) реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;

2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

На утворені територіальні органи та територіальні підрозділи ДМС може покладатися виконання окремих завдань за міжрегіональним принципом.

ДМС України з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті ДМС, її територіальних органах та територіальних підрозділах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

2) організовує проведення конкурсу на зайняття вакантних посад державної служби в апараті ДМС, керівників територіальних органів ДМС та їх заступників, керівників територіальних підрозділів ДМС, в установленому порядку призначає керівників підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, забезпечує в межах повноважень, визначених законом, організацію підвищення рівня професійної компетенції державних службовців і працівників апарату ДМС, її територіальних органів;

3) контролює та координує діяльність територіальних органів та територіальних підрозділів ДМС;

4) надає територіальним органам та територіальним підрозділам методичну і практичну допомогу, проводить перевірки їх діяльності;

5) організовує планово-фінансову роботу в апараті ДМС, її територіальних органах та територіальних підрозділах, пунктах тимчасового розміщення біженців, пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

6) взаємодіє з громадськими об'єднаннями та міжнародними неурядовими організаціями, в тому числі тими, що надають гуманітарну та інші види допомоги біженцям та іншим категоріям мігрантів, шляхом реалізації спільних проєктів (програм);

7) забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

8) організовує ведення діловодства та архівне зберігання документів в апараті ДМС відповідно до встановлених правил.

9) забезпечує самопредставництво ДМС у судах через Голову ДМС, його заступників, а також без окремого доручення через державних службовців юридичної служби ДМС;

10) забезпечує самопредставництво ДМС у судах за окремим дорученням через керівників її територіальних органів, у тому числі міжрегіональних, державних службовців структурних підрозділів апарату ДМС та державних службовців структурних підрозділів її територіальних органів, у тому числі міжрегіональних.

ДМС здійснює свої повноваження безпосередньо і через утворені в установленому порядку територіальні органи та територіальні підрозділи, у тому числі міжрегіональні.

ДМС під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями.

Порядок обрання претендентів та призначення на посаду в Державній міграційній службі України

ДМС України очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства про державну службу.

Голова ДМС має трьох заступників, у тому числі одного першого, які призначаються та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства про державну службу.

Голова ДМС України:

– призначає на посаду та звільняє з посади за погодженням із Міністром внутрішніх справ керівників і заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату ДМС, призначає на посади та звільняє з посад інших державних службовців і працівників апарату ДМС;

– призначає на посаду за погодженням із Міністром внутрішніх справ та головами відповідних місцевих держадміністрацій та звільняє з посади керівників територіальних органів ДМС;

– призначає на посаду за погодженням із Міністром внутрішніх справ заступників керівників територіальних органів ДМС та звільняє їх із посади;

– призначає на посаду та звільняє з посади керівників територіальних підрозділів ДМС та їх заступників у порядку, передбаченому законодавством про державну службу.

Право на державну службу мають повнолітні громадяни України, які вільно володіють державною мовою та яким присвоєно ступінь вищої освіти не нижче:

1) магістра – для посад категорій «А» і «Б»;

2) бакалавра, молодшого бакалавра – для посад категорії «В».

На державну службу не може вступити особа, яка:

1) досягла 65-річного віку;

2) в установленому законом порядку визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;

3) має судимість за вчинення умисного кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку;

4) відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади;

5) піддавалася адміністративному стягненню за правопорушення, пов'язане з корупцією, – протягом трьох років із дня набрання відповідним рішенням суду законної сили;

6) має громадянство іншої держави;

7) не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоду на її проведення;

8) підпадає під заборону, встановлену Законом України «Про очищення влади».

Під час реалізації громадянами права на державну службу не допускаються будь-які форми дискримінації, визначені законодавством.

Вимогами до осіб, які претендують на вступ на державну службу, є вимоги до їхньої професійної компетентності, що складаються із загальних та спеціальних вимог.

Особа, яка претендує на зайняття посади державної служби, повинна

відповідати таким загальним вимогам:

1) для посад категорії «А» – загальний стаж роботи не менше семи років; досвід роботи на посадах державної служби категорій «А» чи «Б» або на посадах не нижче керівників структурних підрозділів в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах у відповідній сфері не менш як три роки; вільне володіння державною мовою, володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи;

2) для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на всю територію України, та його апараті – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій усіх форм власності не менше двох років; вільне володіння державною мовою;

3) для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на територію однієї або кількох областей, міста Києва або Севастополя, та його апараті – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій усіх форм власності не менше двох років; вільне володіння державною мовою;

4) для посад категорії «Б» в іншому державному органі, крім тих, що зазначені у пунктах 2) і 3), – досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій усіх форм власності не менше одного року; вільне володіння державною мовою;

5) для посад категорії «В» – наявність вищої освіти ступеня не нижче молодшого бакалавра або бакалавра за рішенням суб'єкта призначення; вільне володіння державною мовою.

Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій «Б» і «В», визначаються суб'єктом призначення з урахуванням рекомендацій, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби.

Особи, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А», мають відповідати типовим вимогам (включно зі спеціальними), затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби, також можуть визначатися суб'єктом призначення у контракті про проходження державної служби (у разі укладення) у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України.

Вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу.

Прийняття громадян України на посади державної служби без

проведення конкурсу забороняється, крім випадків, передбачених цим Законом.

Особа, яка вступає на посаду державної служби вперше, набуває статусу державного службовця зі дня публічного складення нею Присяги державного службовця, а особа, яка призначається на посаду державної служби повторно, – зі дня призначення на посаду.

На посаду державної служби призначається особа, визначена переможцем конкурсу.

Рішення про призначення на посаду державної служби приймається суб'єктом призначення після проведення співбесіди з кандидатом та підписання з ним контракту про проходження державної служби (у разі укладення). Таке рішення приймається не пізніше п'яти календарних днів із дня надходження результатів спеціальної перевірки у випадку та порядку, передбачених законодавством у сфері запобігання корупції.

Державна служба припиняється:

- 1) у разі втрати права на державну службу або його обмеження;
- 2) у разі закінчення строку призначення на посаду державної служби;
- 3) за ініціативою державного службовця або за угодою сторін;
- 4) за ініціативою суб'єкта призначення;
- 5) у разі настання обставин, що склалися незалежно від волі сторін;
- 6) у разі незгоди державного службовця на проходження державної служби у зв'язку із зміною її істотних умов;
- 7) у разі досягнення державним службовцем 65-річного віку, якщо інше не передбачено законом;
- 8) у разі застосування заборони, передбаченої Законом України «Про очищення влади»;
- 9) із підстав, передбачених контрактом про проходження державної служби (у разі укладення).

Права Державної міграційної служби України

ДМС України для виконання покладених на неї завдань має право:

- 1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ та організацій (за погодженням із їх керівниками);
- 2) одержувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності та їх посадових осіб, а також від громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на ДМС завдань;
- 3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до її компетенції;
- 4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими

технічними засобами;

5) проводити перевірки стану додержання органами виконавчої влади, громадянами, органами реєстрації, підприємствами, установами та організаціями вимог законодавства у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів і вносити пропозиції щодо усунення причин порушення таких вимог;

б) ініціювати проведення спільних перевірок із правоохоронними органами та іншими центральними органами виконавчої влади у межах повноважень, передбачених законом;

7) створювати умови для тимчасового тримання іноземців та осіб без громадянства, затриманих за незаконне перебування на території України, до вирішення питання щодо їх примусового видворення або поміщення до пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, шляхом виділення приміщень в територіальних органах ДМС.

Порядок утворення та ліквідації підрозділів Державної міграційної служби України

Структуру апарату ДМС затверджує її Голова за погодженням із Міністром внутрішніх справ.

Органи ДМС створюються, реорганізуються та ліквіднуються Кабінетом Міністрів України за пропозицією Голови ДМС в межах граничної чисельності державних службовців та працівників ДМС і коштів, передбачених на її утримання.

Голова ДМС утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління ДМС, затверджує їх положення (статути), в установленому порядку призначає на посади та звільняє з посад їхніх керівників.

Тести для самоконтролю:

1. Який орган не належить до системи ДМС України:

- а) апарат ДМС України;
- б) територіальні органи ДМС України;
- в) міжрегіональні територіальні органи ДМС України;
- г) Державне підприємство «Документ».

2. Що не є до функцією ДМС України:

а) проведення аналізу міграційної ситуації в Україні, проблем біженців та інших категорій мігрантів, розроблення поточних та довгострокових прогнозів із зазначених питань;

б) підготовка пропозицій щодо визначення квоти імміграції на календарний рік;

в) реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;

г) прийняття рішення про видачу дозволу на імміграцію, відмову в його видачі та скасування такого дозволу.

3. До основних завдань ДМС України належать:

а) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;

б) формування державного замовлення на підготовку фахівців у відповідній сфері;

в) виконання у межах повноважень, передбачених законом, правозастосовних і правоохоронних функцій;

г) надання адміністративних послуг відповідно до закону.

4. Голова ДМС України призначається на посаду та звільняється з посади:

а) Міністром внутрішніх справ;

б) Кабінетом Міністрів України;

в) Президентом України;

г) Верховною Радою України.

5. Керівників територіальних органів ДМС України призначає та звільняє з посади:

а) Міністр внутрішніх справ;

б) Голова ДМС України;

в) Голова ДМС України за погодженням із Міністром внутрішніх справ та головами відповідних місцевих держадміністрацій;

г) Голова ДМС України за погодженням із Міністром внутрішніх справ.

6. Заступників керівників територіальних органів ДМС України призначає та звільняє з посади:

а) Міністр внутрішніх справ;

б) Голова ДМС України;

в) Голова ДМС України за погодженням із Міністром внутрішніх справ та головами відповідних місцевих держадміністрацій;

г) Голова ДМС України за погодженням із Міністром внутрішніх справ.

7. Що не належить до прав ДМС України:

а) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

б) ініціювати проведення спільних перевірок із правоохоронними органами та іншими центральними органами виконавчої влади у межах повноважень, передбачених законом;

в) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до її компетенції;

г) відповідно до законодавства приймати рішення щодо надання дозволу на перетинання державного кордону у спрощеному порядку.

8. Положення про ДМС України затверджено:

а) Законом України;

б) Постановою Кабінету Міністрів України;

в) Указом Президента України;

г) Наказом МВС України.

9. Структуру апарату ДМС України затверджує:

а) Міністр внутрішніх справ;

б) Голова ДМС України;

в) Голова ДМС України за погодженням із Міністром внутрішніх справ;

г) Міністр внутрішніх справ за погодженням із Головою ДМС України.

10. Органи ДМС України створюються, реорганізуються та ліквідуються:

а) Кабінетом Міністрів України;

б) Кабінетом Міністрів України за пропозицією Голови ДМС України;

в) Міністром внутрішніх справ;

г) Головою ДМС України.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Складіть схему за однією із запропонованих тем:

А. Структура Державної міграційної служби України;

Б. Напрями діяльності Державної міграційної служби України;

В. Взаємодія органів Державної міграційної служби України з іншими правоохоронними органами.

3. Здійсніть підбір джерел наукової та навчальної літератури з вибраної теми, що вийшли протягом останніх 3-х років (не менше 5 джерел).

4. Підготуйте тестові завдання з вибраної теми (не менше 5 запитань).

Додаткові завдання:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи наукові тези доповіді за однією з рекомендованих тем. Тему для написання есе чи наукових тез доповіді додатково слід узгодити з викладачем.

Рекомендовані теми:

А. Основні завдання Державної міграційної служби України;

Б. Правовий статус співробітників Державної міграційної служби України;

В. Історія Державної міграційної служби України.

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

3. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>.

4. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 360. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-п/conv#Text>.

5. Конвенція про статус біженців, 1951 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text.

6. Протокол щодо статусу біженців, 1967 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text.

7. Гурін Д. Правовий статус Державної міграційної служби в забезпеченні реалізації державної політики у сфері міграції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 144–148.

8. Денисюк С. Ф. Повноваження правоохоронних органів у міграційній сфері. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1. С. 422–430. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2009_1_55.

9. Єрмаков Ю. В. Державна міграційна служба України як основний суб'єкт здійснення адміністративної процедури у сфері міграції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Т. 2. С. 51–55.

10. Єфремова М. О. Адміністративно-правовий статус Державної міграційної служби України у системі органів публічної адміністрації. *Митна справа*. 2015. № 3(2). С. 210–214.

11. Єфремова М. О. Адміністративно-правовий статус Державної міграційної служби України: питання теорії та практики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2015. Вип. 1(2). С. 192–196.

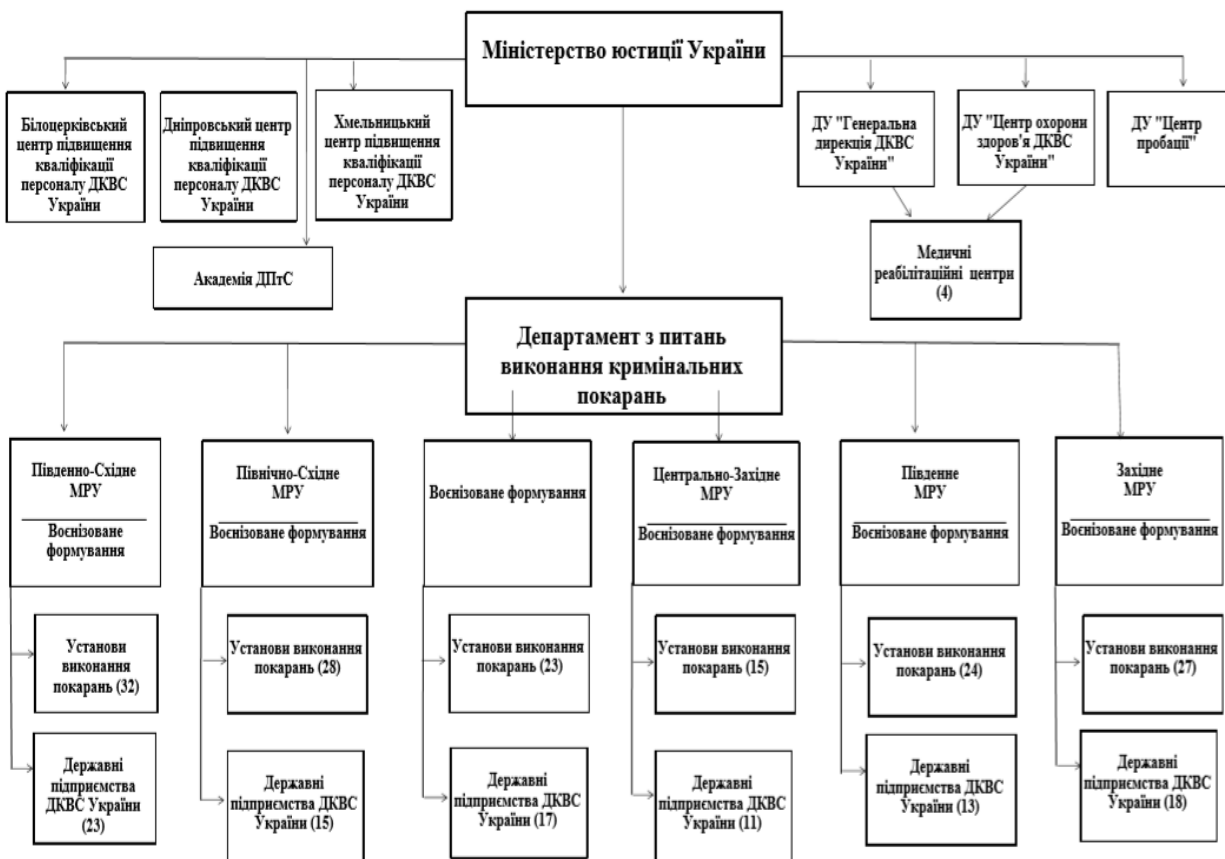
12. Мартянова Р. А. Удосконалення взаємодії органів Державної міграційної служби України з органами влади щодо забезпечення державної безпеки всередині держави. *Університетські наукові записки*. 2018. № 2. С. 220–236.

2.9. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Державна кримінально-виконавча служба (ДКВС) України, відповідно до Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23.06.2005, здійснює правозастосовні та правоохоронні функції і складається з центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України [1].

Структура Державної кримінально-виконавчої служби України представлена на рис. 2.3.

Рис. 2.3



Основними завданнями Державної кримінально-виконавчої служби України є:

1) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації шляхом визначення основних напрямів діяльності міжрегіональних територіальних органів із питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ та організацій, утворених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – органи і установи);

2) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;

3) забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, що застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;

4) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту [1].

ДКВС України відповідно до покладених на неї завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові юстиції України;

2) аналізує результати діяльності органів і установ, готує на їхній основі та подає Міністрові юстиції України пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування органів і установ;

3) забезпечує виконання державних цільових програм розвитку органів і установ;

4) бере участь у розробленні та виконанні державних комплексних програм протидії злочинності;

5) організовує та контролює виконання вироків суду та інших судових рішень і застосування передбачених законом засобів виправлення засуджених;

6) забезпечує дотримання вимог законодавства в органах і установах;

7) забезпечує здійснення заходів стосовно запобігання вчиненню кримінальних правопорушень і дисциплінарних проступків засудженими та особами, узятими під варту, а також заходів щодо них для припинення кримінальних правопорушень і дисциплінарних проступків;

8) забезпечує виявлення кримінальних правопорушень, учинених в органах і установах;

9) організовує здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням;

10) забезпечує контроль за організацією охорони установ виконання

покарань, слідчих ізоляторів, дотриманням правопорядку та забезпеченням безпеки в них;

11) організовує забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, підрозділами таких установ та слідчих ізоляторів;

12) організовує і контролює оперативно-розшукову діяльність органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, налагоджує взаємодію з органами, до складу яких входять підрозділи, що провадять таку діяльність;

13) здійснює довідково-інформаційне та методичне забезпечення органів і установ;

14) забезпечує функціонування власної системи внутрішньої безпеки;

15) здійснює управління об'єктами державної власності;

16) організовує облік та реєстрацію засуджених та осіб, узятих під варту;

17) визначає вид установи виконання покарань, у якій відбуватимуть покарання засуджені до позбавлення волі;

18) здійснює розподіл засуджених, переводить їх та осіб, узятих під варту, з однієї установи до іншої;

19) здійснює видачу осіб (екстрадицію), а також прийом громадян України, засуджених за кордоном, для відбування покарання на території України та передачу іноземців, засуджених судами України, для відбування покарання за кордоном, забезпечує транзитне перевезення через територію України осіб, узятих під варту, або засуджених згідно із законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

20) забезпечує виконання актів амністії та помилування, проводить перевірки дотримання органами і установами вимог нормативно-правових актів, що регламентують порядок оформлення матеріалів до клопотання про помилування;

21) організовує проведення соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими, залучає до її проведення представників релігійних і благодійних організацій, громадських об'єднань, творчих спілок, фізичних осіб;

22) сприяє спостережним комісіям та громадським об'єднанням у здійсненні громадського контролю за дотриманням прав і законних інтересів засуджених під час виконання кримінальних покарань;

23) організовує у взаємодії із Міністерством освіти і науки України професійно-технічне і загальноосвітнє навчання засуджених та надання освітніх послуг особам, узятим під варту;

24) організовує проведення медичної практики, здійснення санітарно-епідеміологічного нагляду, медичного контролю за станом здоров'я засуджених та осіб, узятих під варту, надання їм медичної допомоги, забезпечує належний санітарно-епідемічний стан в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах і на їхній території;

25) взаємодіє з органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями щодо підготовки засуджених до звільнення з установ виконання покарань;

26) організовує залучення засуджених до суспільно корисної оплачуваної праці;

27) здійснює державний нагляд за безпечним веденням робіт персоналом органів і установ, засудженими та особами, узятими під варту;

28) устанавлює і підтримує зв'язки з міжнародними організаціями, у встановленому законодавством порядку укладає угоди з відповідними органами іноземних держав про співробітництво у сфері виконання кримінальних покарань, протидії злочинності та з інших питань, що належать до компетенції Державної кримінально-виконавчої служби України;

29) здійснює розгляд звернень громадян та юридичних осіб із питань, пов'язаних із діяльністю Державної кримінально-виконавчої служби України;

30) забезпечує виконання завдань, визначених Законом України «Про пробацію» від 05.02.2015;

31) здійснює інші повноваження, визначені законом [1].

ДКВС України з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в органах і установах;

2) здійснює добір персоналу на службу/роботу в Державну кримінально-виконавчу службу України, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення його кваліфікації;

3) організовує планово-фінансову роботу в органах і установах, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

4) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, разом із відповідними центральними органами виконавчої влади контроль за використанням державних коштів, передбачених для реалізації проектів, виконання програм, у тому числі міжнародних;

5) виступає державним замовником із оборонного замовлення та на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг за державні кошти для задоволення потреб національної безпеки, проектування і капітального будівництва об'єктів органів і установ;

6) здійснює заходи щодо централізованої закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти для потреб органів і установ;

7) забезпечує моніторинг виробничо-господарської діяльності підприємств установ виконання покарань, аналізує результати такої діяльності, надає допомогу зазначеним підприємствам у встановленні господарських зв'язків, бере участь у формуванні та розміщенні державного замовлення;

8) організовує проведення наукових досліджень, дослідно-

конструкторських і проєктно-технологічних робіт, координує роботу органів і установ, пов'язану із сертифікацією, стандартизацією, метрологією, винахідництвом і раціоналізацією;

9) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, вирішення питань цивільного захисту, стабільну роботу органів і установ в умовах особливого періоду і надзвичайного стану, додержання правового режиму надзвичайного чи воєнного стану в разі його введення в Україні або в окремих її місцевостях, здійснення інших заходів відповідно до законодавства;

10) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань із мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

11) визначає потребу органів і установ у матеріально-технічних ресурсах, енергоносіях, продуктах харчування, капітальних вкладеннях для будівництва, реконструкції, розширення, технічного переоснащення і капітального ремонту, виконання проєктно-вишукувальних робіт і робіт із типового проєктування об'єктів органів і установ; організовує і забезпечує раціональне та ефективне використання усіх видів енергетичних ресурсів та води, впровадження енергозберігаючих заходів в органах і установах;

12) здійснює нагляд за технічним станом будівель, споруд та об'єктів інженерної інфраструктури, автотранспортних засобів органів і установ;

13) забезпечує виконання завдань із пожежної безпеки щодо захисту життя і здоров'я громадян, державної власності від пожеж та підтримання належного рівня пожежної безпеки в органах і установах, проводить експертизу проєктної та іншої документації відповідно до нормативних-правових актів із пожежної безпеки;

14) забезпечує установи виконання покарань та слідчі ізолятори інженерно-технічними засобами охорони і нагляду, спеціальними засобами захисту та активної оборони, системами зв'язку і управління, зброєю, боєприпасами, бойовою та спеціальною технікою, протипожежними засобами, технікою та автомобілями, контролює їх розподіл, зберігання і використання;

15) організовує в межах повноважень, передбачених законом, роботу щодо комплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів, що пов'язані з діяльністю органів і установ;

16) сприяє діяльності профспілкового руху та громадських об'єднань, статутні положення яких не суперечать засадам діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України та вимогам законодавства;

17) забезпечує висвітлення діяльності органів і установ, зокрема у заснованих нею в установленому порядку засобах масової інформації та на власному вебсайті (<https://kvs.gov.ua/news/>), організовує проведення семінарів, конференцій із питань, що належать до її компетенції;

18) організовує ведення діловодства у порядку, встановленому законодавством;

19) провадить у встановленому порядку редакційно-видавничу

діяльність, зокрема, видає газети, журнали, бюлетені, збірники нормативно-правових актів та інші матеріали з питань діяльності органів і установ;

20) взаємодіє з Антитерористичним центром при СБУ у питаннях боротьби з тероризмом та здійснює заходи щодо запобігання та припинення злочинів терористичної спрямованості на об'єктах органів і установ;

21) забезпечує виконання завдань у сфері пробації.

Права та обов'язки посадових і службових осіб органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів.

Посадові та службові особи органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів зобов'язані:

1) виконувати покарання відповідно до вимог кримінально-виконавчого законодавства;

2) забезпечувати дотримання прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань;

3) виконувати вироки, постанови і ухвали суду, а також рішення, прийняті прокурорами і слідчими в установленому законом порядку і в межах їхньої компетенції; тримати осіб, узятих під варту;

4) застосовувати передбачені законом засоби виправлення і ресоціалізації засуджених; сприяти трудовому та побутовому влаштуванню осіб, звільнених від відбування покарання, та їх соціальної адаптації;

5) забезпечувати виконання актів амністії та помилування;

6) забезпечувати правопорядок, додержання вимог режиму, правил внутрішнього розпорядку в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах і на прилеглих до них територіях та вимагати від засуджених і осіб, узятих під варту, інших осіб виконання ними обов'язків, установлених законом;

7) проводити реєстрацію засуджених і осіб, узятих під варту, їх фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку та дактилоскопію;

8) забезпечувати безпеку засуджених і осіб, узятих під варту, персоналу і громадян, які перебувають на території установ виконання покарань та слідчих ізоляторів;

9) припиняти адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений законодавством порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань;

10) запобігати вчиненню кримінальних правопорушень та дисциплінарних проступків в органах і установах виконання покарань та слідчих ізоляторах; приймати і реєструвати заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення і події, своєчасно приймати щодо них рішення;

11) забезпечувати охорону, ізоляцію та нагляд за засудженими і особами, узятими під варту; здійснювати заходи щодо розшуку осіб, які вчинили втечу з установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, та засуджених, які ухиляються від покарань, не пов'язаних із позбавленням волі;

12) виявляти, припиняти кримінальні правопорушення, вчинені в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, брати участь у їх розкритті у порядку, встановленому КПК України;

13) брати участь у боротьбі з тероризмом у межах своїх повноважень;

14) виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень і порушень режиму в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, а також вчиненню кримінальних правопорушень засудженими до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, вживати в межах своїх повноважень заходів до їх усунення;

15) створювати належні умови для тримання засуджених і осіб, узятих під варту, їх комунально-побутового і медико-санітарного забезпечення;

16) організовувати загальноосвітнє і професійно-технічне навчання засуджених та залучати їх до праці;

17) забезпечувати додержання вимог законодавства з охорони державної таємниці, праці та навколишнього середовища, санітарно-епідеміологічного нагляду і правил пожежної безпеки;

18) здійснювати контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково;

19) забезпечувати правовий і соціальний захист співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України та членів їхніх сімей;

20) здійснювати інші повноваження, передбачені законом.

Посадові і службові особи органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів мають право:

1) вимагати від засуджених, осіб, узятих під варту, та інших осіб, які перебувають на території та в приміщеннях органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, додержання норм кримінально-виконавчого законодавства;

2) проводити огляд і обшук засуджених та осіб, узятих під варту, їхніх речей, огляд інших осіб та їхніх речей, транспортних засобів, що знаходяться на територіях установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, підприємств установ виконання покарань і на прилеглих до них територіях, на яких установлені режимні вимоги, а також вилучати заборонені для використання в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах речі та документи;

3) тимчасово обмежувати або забороняти відповідно до законодавства рух транспорту на прилеглих до установ виконання покарань та слідчих ізоляторів територіях, не допускати громадян на ці території або зобов'язувати їх там залишатися чи покинути ці території з метою додержання вимог режиму, захисту життя і здоров'я громадян;

4) у разі здійснення заходів щодо розшуку та затримання засуджених і осіб, узятих під варту, які вчинили втечу, або засуджених, які ухиляються від відбування покарання, у місцях, де імовірна їх поява:

а) входити безперешкодно в будь-який час доби на територію і в приміщення підприємств, установ і організацій, а за згодою власників – також у жилі та підсобні приміщення громадян і перебувати в них;

б) зупиняти та проводити огляд транспортних засобів;
в) перевіряти у громадян документи, що посвідчують їхню особу;
г) затримувати і доставляти до правоохоронних органів осіб, які розшукуються;

г) проводити особистий огляд затриманих осіб та речей, що знаходяться при них;

5) одержувати безперешкодно від підприємств, установ і організацій усіх форм власності та об'єднань громадян відомості, матеріали та іншу допомогу, необхідні для виконання покладених завдань;

б) запроваджувати в установленому законом порядку режим особливих умов в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах;

7) застосовувати і використовувати фізичну силу, спеціальні засоби і зброю на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України;

8) здійснювати оперативно-розшукові заходи згідно із законами України;

9) складати протоколи про адміністративні правопорушення, здійснювати адміністративне затримання і застосовувати інші заходи, передбачені законодавством про адміністративні правопорушення;

10) проводити медичний огляд засуджених і осіб, узятих під варту, з метою виявлення фактів вживання спиртних напоїв, наркотичних засобів, психотропних речовин або їхніх аналогів чи інших засобів, що одурманюють, призначати медичне обстеження засуджених;

11) використовувати засоби масової інформації для розшуку засуджених і осіб, узятих під варту, які вчинили втечу;

12) приймати згідно із законом у володіння і користування від установ, організацій і підприємств усіх форм власності, а також громадян матеріально-технічні ресурси, кошти і майно;

13) користуватися безоплатно при виконанні службових обов'язків усіма видами міського пасажирського транспорту загального користування (крім таксі), залізничного і водного транспорту приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів;

14) здійснювати інші права, передбачені законом.

Кримінально-виконавча інспекція – орган, що виконує покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт та здійснює контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Кримінально-виконавча інспекція здійснює функції та повноваження, передбачені законом та іншими нормативно-правовими актами.

Установи виконання покарань та слідчі ізолятори утворюються і ліквідуються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, та виконують функції,

передбачені законом та іншими нормативно-правовими актами. Законодавством визначаються особливості відвідування цих установ і слідчих ізоляторів та спеціальні вимоги режиму доступу на їхню територію.

Воєнізовані формування – підрозділи, що відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ.

Підприємства установ виконання покарань є державними підприємствами, що здійснюють господарську діяльність та професійно-технічне навчання засуджених.

Підприємства установ виконання покарань провадять свою діяльність відповідно до законодавства з урахуванням таких особливостей:

1) засновником підприємств установ виконання покарань є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, він затверджує їхні статuti;

2) створення, реорганізація і ліквідація підприємств установ виконання покарань, розпорядження їхнім майном здійснюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань;

3) підприємства установ виконання покарань визначають структуру управління і штати в порядку, встановленому законодавством;

4) керівниками підприємств установ виконання покарань є за посадами заступники начальників установ виконання покарань;

5) порядок призначення і звільнення з посад, права, обов'язки та умови служби працівників підприємств установ виконання покарань, які мають спеціальні звання рядового і начальницького складу ДКВС України, визначаються відповідно до законодавства;

6) трудові відносини засуджених регулюються законодавством про працю з урахуванням вимог кримінально-виконавчого законодавства;

7) свою діяльність підприємства установ виконання покарань планують із урахуванням можливості організації професійно-технічного навчання, формування трудових навичок у засуджених;

8) засуджені залучаються до праці з урахуванням наявних виробничих потужностей підприємств установ виконання покарань;

9) підприємствам установ виконання покарань створюються сприятливі умови в залученні до виготовлення продукції (виконання окремих видів робіт, надання послуг) для регіональних потреб;

10) підприємства установ виконання покарань мають право на пільги зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законів із питань оподаткування;

11) підприємства установ виконання покарань не можуть бути засновниками (учасниками) суб'єктів господарювання, щодо них не може бути порушено провадження у справі про банкрутство [1].

ДКВС України сьогодні становить складну систему органів (структур),

що підпорядковані та входять до складу Міністерства юстиції України і спрямовані на реалізацію завдань у сфері виконання кримінальних покарань. Основними з цих органів є такі:

- 1) Державна установа «Генеральна дирекція ДКВС України»;
- 2) Державна установа «Центр охорони здоров'я ДКВС України»;
- 3) Державна установа «Центр пробації»;
- 4) Білоцерківський центр підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України;
- 5) Дніпропетровський центр підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України;
- 6) Хмельницький центр підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України;
- 7) Академія ДПтС;
- 8) Департамент з питань виконання кримінальних покарань, що складається з територіальних органів управління, до яких входять:
 - а) Південно-Східне міжрегіональне управління;
 - б) Північно-Східне міжрегіональне управління;
 - в) Центральнo-Західне міжрегіональне управління;
 - г) Південне міжрегіональне управління;
 - д) Західне міжрегіональне управління.

Крім того, кожне міжрегіональне управління складається з:

- воєнізованого формування;
- установ виконання покарань;
- державних підприємств ДКВС України (рис. 2.3).

Відповідно до Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, утворюється, реорганізовується та ліквідується Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України.

Він також узагальнює практику застосування законодавства з питань, що стосуються завдань Державної кримінально-виконавчої служби України, розробляє пропозиції, спрямовані на його вдосконалення, і вносить їх на розгляд Міністерству юстиції України.

Центральний орган виконавчої влади є державним замовником із оборонного замовлення та на поставку (закупівлю) продукції, виконання робіт, надання послуг за державні кошти для задоволення потреб національної безпеки.

Керівництво Державною кримінально-виконавчою службою України та діяльністю центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, здійснює керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, який несе персональну відповідальність за виконання завдань ДКВС України.

Керівника та його заступників призначає на посади за поданням

Прем'єр-міністра України та звільняє з посад Президент України.

Генеральну дирекцію ДКВС України очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади Міністром юстиції України в установленому законодавством порядку.

Основними напрямками діяльності державної установи «Генеральна дирекція ДКВС України» є:

1. Збір, узагальнення та подання Мін'юсту оперативної інформації, що надходить від чергових частин органів і установ ДКВС України;

2. Виконання функцій замовника при закупівлі товарів, робіт та послуг відповідно до вимог законодавства про забезпечення потреб органів і установ ДКВС України;

3. Здійснення управління та контролю у сфері ресурсного забезпечення, матеріально-технічних ресурсах, у тому числі комунальних послугах, продуктах харчування та речовому забезпеченні, необхідних для здійснення діяльності органів і установ ДКВС України;

4. Здійснення координації господарської діяльності медичних реабілітаційних центрів ДКВС України;

5. Реалізація повноважень Мін'юсту з використання матеріального резерву Мін'юсту (для установ виконання покарань та слідчих ізоляторів);

6. Здійснення діяльності у сферах будівництва, реконструкції, розширення, перепрофілювання і технічного переоснащення, у тому числі проектування, оцінки технічного стану при плануванні та проектуванні ремонту будівель, споруд та об'єктів інженерної інфраструктури, обліку нерухомого майна в органах і установах ДКВС України, а також підприємств установ виконання покарань, забезпечення мобілізаційних потреб держави, а також здійснення моніторингу житлово-побутового забезпечення персоналу органів і установ, а також ДКВС України;

7. Виконання функцій замовника (забудовника) з будівництва, реконструкції, розширення, перепрофілювання і технічного переоснащення, у тому числі проектування, будівель житлових і нежитлових, захисних споруд цивільного захисту та інженерних споруд органів і установ ДКВС України, а також підприємств установ виконання покарань, та сприяння впровадженню у будівництво прогресивних і енергозберігаючих проектних рішень, нових будівельних матеріалів, конструкцій, виробів і технологій;

8. Надання послуг із обстеження технічного стану будівель і споруд, технічного нагляду на об'єктах будівництва, технічної інвентаризації нерухомого майна, сертифікації енергетичної ефективності та складання кошторисної документації на капітальний та поточний ремонт об'єктів органів і установ ДКВС України, а також підприємств установ виконання покарань.

Державна установа «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – ЦОЗ ДКВС України) є бюджетним неприбутковим закладом охорони здоров'я, що провадить господарську діяльність із медичної практики. ЦОЗ ДКВС України створений для

забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України із забезпечення надання якісних медичних послуг засудженим та особам, узятим під варту, медичного забезпечення персоналу ДКВС України, державного санітарно-епідеміологічного нагляду в місцях провадження господарської діяльності ЦОЗ ДКВС України та на їхніх територіях.

У структурі ЦОЗ ДКВС України діють відокремлені структурні підрозділи – філії (далі – Філії), до складу яких входять медичні частини, лікарняні заклади та фельдшерські пункти, що провадять господарську діяльність із медичної практики відповідно до законодавства. Філії не є юридичними особами та здійснюють частину делегованих функцій ЦОЗ ДКВС України відповідно до мети (цілей), завдань та функцій.

Основними завданнями ЦОЗ ДКВС є:

1. Реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах;

2. Здійснення відповідно до законодавства та в межах компетенції заходів щодо:

– організації медичного забезпечення та контролю за станом здоров'я засуджених та осіб, узятих під варту;

– організації медичного забезпечення та профілактичного оздоровлення персоналу ДКВС України;

– профілактики та зниження захворюваності серед засуджених та осіб, узятих під варту, зменшення первинного виходу на інвалідність та смертності;

– організації належного санітарно-гігієнічного та протиепідемічного нагляду в місцях провадження господарської діяльності ЦОЗ ДКВС України та на їхніх територіях;

– координація медичної діяльності медичних реабілітаційних центрів ДКВС України;

3. Організація, координація та контроль за виконанням заходів із надання медичної допомоги, що здійснюються Філіями;

4. Визначення потреби у видатках бюджету на утримання ЦОЗ ДКВС України та здійснення заходів із медичного забезпечення засуджених осіб, узятих під варту, та персоналу ДКВС України.

Державна установа «Центр пробації» є неприбутковою установою, створеною для забезпечення виконання завдань ДКВС України з питань пробації і безпосереднього спрямування та координації діяльності уповноважених органів із питань пробації, що належить до сфери управління Мін'юсту. Діяльність Центру пробації спрямовується та координується заступником Міністра юстиції України відповідно до розподілу обов'язків.

Основними завданнями Центру пробації є:

1. Організаційно-методичне та практичне забезпечення завдань пробації відповідно до принципів, закріплених законодавством про пробацію;

2. Здійснення наглядової пробації, соціально-виховної роботи із

засудженими, до яких застосовано пробацію, забезпечення судів інформацією, що характеризує обвинувачених (досудові доповіді);

3. Виконання кримінальних покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт;

4. Здійснення контролю за виконанням покарання у виді штрафу;

5. Здійснення нагляду за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, а також звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років;

6. Забезпечення направлення засуджених до обмеження волі, які на час винесення вироку не перебували під вартою, до кримінально-виконавчих установ відкритого типу;

7. Виконання адміністративних стягнень у виді громадських робіт та виправних робіт;

8. Організація підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк;

9. Організація взаємодії та контролю за діяльністю уповноважених органів із питань пробації;

10. Моніторинг ефективності заходів пробації та розробка пропозицій щодо їх удосконалення і подальшого розвитку пробації в Україні з урахуванням міжнародних стандартів пробації;

11. Забезпечення взаємодії з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, судами, установами та організаціями, науковими та навчальними закладами з питань реалізації завдань, визначених законодавством про пробацію;

12. Формування вимог до професії та кваліфікаційних характеристик персоналу Центру пробації, підрозділів уповноважених органів із питань пробації та підготовка пропозицій щодо його відбору та навчання;

13. Створення ефективної комунікації Центру пробації, уповноважених органів із питань пробації та громадськості, що базується на принципах прозорості, довіри та партнерської взаємодії;

14. Здійснення міжнародного партнерства у сфері пробації;

15. Складання проєкту кошторису видатків на утримання Центру пробації, уповноважених органів із питань пробації з обґрунтуваннями та детальними розрахунками;

16. Підготовка пропозицій до паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання.

Департамент з питань виконання кримінальних покарань (далі – департамент) є міжрегіональним територіальним органом Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань. Діяльність департаменту спрямовується та координується заступником Міністерства юстиції України відповідно до розподілу обов'язків. Департамент є органом ДКВС України та реалізує повноваження Мін'юсту в сфері виконання кримінальних покарань.

Основні завдання департаменту:

1. Контроль та моніторинг за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізації законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту;

2. Організація забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, підрозділами таких установ та слідчих ізоляторів;

3. Здійснення охорони засуджених, осіб, узятих під варту, під час медичного обстеження і лікування в територіальних закладах охорони здоров'я;

4. Визначення виду установи виконання покарань, у якій відбуватимуться покарання засуджених до позбавлення волі, здійснення розподілу, проведення їх та осіб, узятих під варту, з однієї установи до іншої;

5. Видача осіб (екстрадиція), а також прийом громадян України, засуджених за кордоном, для відбування покарання на території України та передача іноземців, засуджених судами України, для відбування покарання за кордоном, забезпечення транзитного перевезення через територію України осіб, узятих під варту, або засуджених згідно із законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

6. Організація процесу позитивних змін засуджених, їх свідоме відновлення в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві (ресоціалізація);

7. Організація проведення соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими, які відбувають покарання в установах виконання покарань, залучення до її проведення представників релігійних і благодійних організацій, громадських об'єднань, творчих спілок, фізичних осіб;

8. Забезпечення виконання актів амністії та помилування;

9. Організація загальноосвітнього та професійно-технічного навчання засуджених в установах виконання покарань;

10. Впровадження міжнародних стандартів та передового досвіду у сфері дотримання прав людини і громадянина.

Для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України Кабінетом Міністрів України утворюються територіальні органи управління – управління (відділи) в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві та Київській області, місті Севастополі. На сьогодні це міжрегіональні управління Міністерства юстиції України:

- а) Південно-Східне міжрегіональне управління;
- б) Північно-Східне міжрегіональне управління;
- в) Центральнo-Західне міжрегіональне управління;
- г) Південне міжрегіональне управління;

д) Західне міжрегіональне управління.

Територіальні органи управління здійснюють керівництво оперативно-службовою та фінансово-господарською діяльністю підпорядкованих їм органів і установ та виконують функції, передбачені положеннями про територіальні органи управління.

Кожне міжрегіональне управління, що репрезентує територіальні органи управління, складається з:

- воєнізованого формування;
- установ виконання покарань;
- державних підприємств ДКВС України.

Воєнізовані формування – підрозділи, котрі відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ.

Воєнізоване формування безпосередньо підпорядковується відповідному міжрегіональному управлінню, є відокремленим підрозділом без права юридичної особи. Його очолює командир, який призначається на посаду і звільняється з посади наказом начальника міжрегіонального управління, якому безпосередньо підпорядковується конкретний підрозділ, за погодженням із департаментом.

Основними завданнями воєнізованого формування є:

1. Запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, інших злочинів на об'єктах ДКВС України та здійснення їх охорони;
2. Участь у заходах щодо забезпечення режиму та його основних вимог в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах;
3. Здійснення заходів щодо запобігання та припинення злочинів терористичної спрямованості на об'єктах ДКВС України.

Функціями воєнізованого формування є:

1. Запобігання та припинення злочинів терористичної спрямованості на об'єктах ДКВС України, у тому числі у межах антитерористичної операції, що проводиться антитерористичним центром або координаційною групою при відповідному регіональному органі СБУ відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом»;
2. Участь у заходах щодо розшуку і затримання засуджених і осіб, узятих під варту, які вчинили втечу з-під варти або самовільно залишили місце відбування покарання;
3. Виконання заходів, передбачених уведенням надзвичайного чи воєнного стану, режиму особливих умов у районі розташування об'єктів ДКВС України у випадках стихійного лиха, епідемій, аварій важливих для життєзабезпечення систем, масових заворушень, проявів групової непокори засуджених і осіб, узятих під варту, в разі нападу (у тому числі збройного) або виникнення реальної загрози такого нападу на об'єкти ДКВС України, припинення групових протиправних дій засуджених і осіб, узятих під варту,

та ліквідація їхніх наслідків;

4. Участь в організації переміщення особливо небезпечних засуджених та засуджених до довічного позбавлення волі до місць відбування покарань;

5. Участь у заходах із організації охорони об'єктів ДКВС України;

6. Організація і проведення навчань, практичних тренувань особового складу груп швидкого реагування установ виконання покарань і слідчих ізоляторів;

7. Сприяння оперативним підрозділам департаменту, міжрегіональним управлінням, установам виконання покарань і слідчим ізоляторам у проведенні оперативно-розшукових заходів;

8. Проведення оглядів і обшуків території житлової та виробничої зон, речей засуджених і осіб, узятих під варту, оглядів інших осіб та їхніх речей, транспортних засобів, що знаходяться на території об'єктів ДКВС України, на якій встановлені режимні вимоги, а також вилучення заборонених речей і документів;

9. Забезпечення правопорядку, додержання передбаченого законодавством України та іншими нормативно-правовими актами порядку виконання і відбування покарання в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах та на прилеглий до них території;

10. Забезпечення безпеки засуджених і осіб, узятих під варту, персоналу і громадян, які перебувають на об'єктах ДКВС України.

Установи виконання покарань та слідчі ізолятори утворюються і ліквідуються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, та виконують функції, передбачені законом та іншими нормативно-правовими актами.

Види установ виконання покарань передбачені Кримінально-виконавчим кодексом України.

Так, установами виконання покарань є:

- арештні доми;
- кримінально-виконавчі установи;
- спеціальні виховні установи;
- слідчі ізолятори.

Підприємства установ виконання покарань є державними підприємствами, що здійснюють господарську діяльність та професійно-технічне навчання засуджених.

Підприємства установ виконання покарань провадять свою діяльність відповідно до законодавства з урахуванням таких особливостей:

1) засновником підприємств установ виконання покарань є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, який затверджує їхні статuti;

2) створення, реорганізація і ліквідація підприємств установ виконання покарань, розпорядження їхнім майном здійснюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань;

3) підприємства установ виконання покарань визначають структуру управління і штати в порядку, встановленому законодавством;

4) керівниками підприємств установ виконання покарань є за посадами заступники начальників установ виконання покарань;

5) порядок призначення і звільнення з посад, права, обов'язки та умови служби працівників підприємств установ виконання покарань, які мають спеціальні звання рядового і начальницького складу ДКВС України, визначаються відповідно до законодавства;

6) трудові відносини засуджених регулюються законодавством про працю з урахуванням вимог кримінально-виконавчого законодавства;

7) свою діяльність підприємства установ виконання покарань планують із урахуванням можливості організації професійно-технічного навчання, формування трудових навичок у засуджених;

8) засуджені залучаються до праці з урахуванням наявних виробничих потужностей підприємств установ виконання покарань;

9) підприємствам установ виконання покарань створюються сприятливі умови в залученні до виготовлення продукції (виконання окремих видів робіт, надання послуг) для регіональних потреб;

10) підприємства установ виконання покарань мають право на пільги зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законів із питань оподаткування;

11) підприємства установ виконання покарань не можуть бути засновниками (учасниками) суб'єктів господарювання, щодо них не може бути порушено провадження у справі про банкрутство.

До персоналу ДКВС України належать особи рядового і начальницького складу, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в Державній кримінально-виконавчій службі України.

Посадові та службові особи органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів зобов'язані:

1) виконувати покарання відповідно до вимог кримінально-виконавчого законодавства;

2) забезпечувати дотримання прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань;

3) виконувати вироки, постанови і ухвали суду, а також рішення, прийняті прокурорами і слідчими в установленому законом порядку і в межах їхньої компетенції; тримати осіб, узятих під варту;

4) застосовувати передбачені законом засоби виправлення і ресоціалізації засуджених; сприяти трудовому та побутовому влаштуванню осіб, звільнених від відбування покарання, та їх соціальній адаптації;

5) забезпечувати виконання актів амністії та помилування;

6) забезпечувати правопорядок, додержання вимог режиму, правил внутрішнього розпорядку в установах виконання покарань, слідчих

ізоляторах і на прилеглих до них територіях та вимагати від засуджених і осіб, узятих під варту, інших осіб виконання ними обов'язків, установлених законом;

7) проводити реєстрацію засуджених і осіб, узятих під варту, їх фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку та дактилоскопію;

8) забезпечувати безпеку засуджених і осіб, узятих під варту, персоналу і громадян, які перебувають на території установ виконання покарань та слідчих ізоляторів;

9) припиняти адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений законодавством порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань;

10) запобігати вчиненню кримінальних правопорушень та дисциплінарних проступків в органах і установах виконання покарань та слідчих ізоляторах; приймати і реєструвати заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення і події, своєчасно приймати щодо них рішення;

11) забезпечувати охорону, ізоляцію та нагляд за засудженими і особами, узятими під варту; здійснювати заходи щодо розшуку осіб, які вчинили втечу з установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, та засуджених, які ухиляються від покарань, не пов'язаних із позбавленням волі;

12) виявляти, припиняти кримінальні правопорушення, вчинені в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, брати участь у їх розкритті у порядку, встановленому КПК України;

13) брати участь у боротьбі з тероризмом у межах своїх повноважень;

14) виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень і порушень режиму в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, а також вчиненню кримінальних правопорушень засудженими до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, вживати в межах своїх повноважень заходів до їх усунення;

15) створювати належні умови для тримання засуджених і осіб, узятих під варту, їх комунально-побутового і медико-санітарного забезпечення;

16) організовувати загальноосвітнє і професійно-технічне навчання засуджених та залучати їх до праці;

17) забезпечувати додержання вимог законодавства з охорони державної таємниці, праці та навколишнього середовища, санітарно-епідеміологічного нагляду і правил пожежної безпеки;

18) здійснювати контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково;

19) забезпечувати правовий і соціальний захист співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України та членів їхніх сімей;

20) здійснювати інші повноваження, передбачені законом.

Посадові і службові особи органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів мають право:

1) вимагати від засуджених, осіб, узятих під варту, та інших осіб, які

перебувають на території та в приміщеннях органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, додержання норм кримінально-виконавчого законодавства;

2) проводити огляд і обшук засуджених та осіб, узятих під варту, їхніх речей, огляд інших осіб та їхніх речей, транспортних засобів, що знаходяться на територіях установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, підприємств установ виконання покарань і на прилеглих до них територіях, на яких установлені режимні вимоги, а також вилучати заборонені для використання в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах речі та документи;

3) тимчасово обмежувати або забороняти відповідно до законодавства рух транспорту на прилеглих до установ виконання покарань та слідчих ізоляторів територіях, не допускати громадян на ці території або зобов'язувати їх там залишатися чи покинути ці території з метою додержання вимог режиму, захисту життя і здоров'я громадян;

4) у разі здійснення заходів щодо розшуку та затримання засуджених і осіб, узятих під варту, які вчинили втечу, або засуджених, які ухиляються від відбування покарання, у місцях, де імовірна їх поява:

а) входити безперешкодно в будь-який час доби на територію і в приміщення підприємств, установ і організацій, а за згодою власників – також у жилі та підсобні приміщення громадян і перебувати в них;

б) зупиняти та проводити огляд транспортних засобів;

в) перевіряти у громадян документи, що посвідчують їхню особу;

г) затримувати і доставляти до правоохоронних органів осіб, які розшукуються;

г) проводити особистий огляд затриманих осіб та речей, що знаходяться при них;

5) одержувати безперешкодно від підприємств, установ і організацій усіх форм власності та об'єднань громадян відомості, матеріали та іншу допомогу, необхідні для виконання покладених завдань;

б) запроваджувати в установленому законом порядку режим особливих умов в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах;

7) застосовувати і використовувати фізичну силу, спеціальні засоби і зброю на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України;

8) здійснювати оперативно-розшукові заходи згідно із законами України;

9) складати протоколи про адміністративні правопорушення, здійснювати адміністративне затримання і застосовувати інші заходи, передбачені законодавством про адміністративні правопорушення;

10) проводити медичний огляд засуджених і осіб, узятих під варту, з метою виявлення фактів вживання спиртних напоїв, наркотичних засобів, психотропних речовин або їхніх аналогів чи інших засобів, що одурманюють, призначати медичне обстеження засуджених;

11) використовувати засоби масової інформації для розшуку

засуджених і осіб, узятих під варту, які вчинили втечу;

12) приймати згідно із законом у володіння і користування від установ, організацій і підприємств усіх форм власності, а також громадян матеріально-технічні ресурси, кошти і майно;

13) користуватися безоплатно при виконанні службових обов'язків усіма видами міського пасажирського транспорту загального користування (крім таксі), залізничного і водного транспорту приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів;

14) здійснювати інші права, передбачені законом.

Особи рядового чи начальницького складу ДКВС України зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених Законом України «Про запобігання корупції».

Особи рядового і начальницького складу та працівники кримінально-виконавчої служби не можуть бути членами політичних партій.

Трудові відносини працівників кримінально-виконавчої служби регулюються законодавством про працю, державну службу та укладеними трудовими договорами (контрактами).

Тести для самоконтролю:

1. Основними завданнями Державної кримінально-виконавчої служби України НЕ є:

а) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;

б) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, за реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту;

в) запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (щодо адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги; осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами);

г) забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, що застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту.

2. Державна кримінально-виконавча служба України відповідно до покладених на неї завдань:

а) організовує забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, підрозділами таких установ та слідчих ізоляторів;

б) здійснює безпосереднє керівництво діяльністю єдиної державної системи цивільного захисту;

в) скасовує рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також інших органів, акти яких відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації;

г) проводить підготовку органів управління функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та їхніх ланок.

3. Державна кримінально-виконавча служба України відповідно до закону складається з:

а) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України;

б) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України;

в) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України;

г) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України.

4. До системи навчальних закладів Державної кримінально-виконавчої служби України НЕ входить:

а) Білоцерківський центр підвищення кваліфікації персоналу ДКВС

України;

б) Академія ДПтС;

в) Хмельницький центр підвищення кваліфікації персоналу ДКВС

України;

г) Вінницький центр підвищення кваліфікації персоналу ДКВС
України.

5. Яка державна установа входить до складу Державної кримінально-виконавчої служби України:

а) Державна служба якості освіти України;

б) Державна установа «Центр пробації»;

в) Державна установа «Центр превентивної медицини МВС України»;

г) Державна установа «Центр обслуговування МВС України».

6. Воєнізованими формуваннями є:

а) підрозділи, що відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ;

б) підрозділи, що відповідно до закону діють у складі слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ;

в) службові особи, які відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ;

г) відділи, що відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ.

7. Воєнізоване формування очолює:

а) керівник, який призначається на посаду і звільняється з посади наказом начальника міжрегіонального управління, якому безпосередньо підпорядковується цей підрозділ, за погодженням із Департаментом з питань виконання кримінальних покарань;

б) командир, який призначається на посаду і звільняється з посади наказом начальника міжрегіонального управління, якому безпосередньо підпорядковується цей підрозділ, за погодженням із Департаментом з питань виконання кримінальних покарань;

в) посадова особа, яка призначається на посаду і звільняється з посади наказом начальника міжрегіонального управління, якому безпосередньо підпорядковується цей підрозділ, за погодженням із Департаментом;

г) керівник, який призначається на посаду і звільняється з посади наказом начальника Департаменту з питань виконання кримінальних покарань.

8. Державна установа «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» є:

а) бюджетним прибутковим закладом охорони здоров'я, що провадить медичну діяльність. ЦОЗ ДКВС України створений для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України із забезпечення надання якісних медичних послуг засудженим та особам, узятим під варту, медичного забезпечення персоналу ДКВС України, державного санітарно-епідеміологічного нагляду в місцях провадження господарської діяльності ЦОЗ ДКВС України та на їхніх територіях;

б) громадським неприбутковим закладом охорони здоров'я, що провадить господарську діяльність із медичної практики. ЦОЗ ДКВС України створений для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України із забезпечення надання якісних медичних послуг засудженим та особам, узятим під варту, медичного забезпечення персоналу ДКВС України, державного санітарно-епідеміологічного нагляду в місцях провадження господарської діяльності ЦОЗ ДКВС України та на їхніх територіях;

в) бюджетним неприбутковим закладом охорони здоров'я, що провадить господарську діяльність із медичної практики. ЦОЗ ДКВС України створений для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України із забезпечення надання якісних медичних послуг засудженим та особам, узятим під варту, медичного забезпечення персоналу ДКВС України, державного санітарно-епідеміологічного нагляду в місцях провадження господарської діяльності ЦОЗ ДКВС України та на їхніх територіях;

г) громадським прибутковим закладом охорони здоров'я, що провадить господарську діяльність із медичної практики. ЦОЗ ДКВС України створений для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України із забезпечення надання якісних медичних послуг засудженим та особам, узятим під варту, медичного забезпечення персоналу ДКВС України, державного санітарно-епідеміологічного нагляду в місцях провадження господарської діяльності ЦОЗ ДКВС України та на їхніх територіях.

9. Територіальні органи управління Державної кримінально-виконавчої служби України складають:

- а) міжрегіональні управління;
- б) обласні управління;
- в) регіональні управління;
- д) місцеві та окружні управління.

10. Підприємства установ виконання покарань є:

а) обласними підприємствами, що здійснюють господарську діяльність та професійно-технічне навчання засуджених;

б) місцевими установами, підприємствами, організаціями, що здійснюють господарську діяльність та професійно-технічне навчання засуджених;

в) державними підприємствами, що здійснюють господарську діяльність та професійно-технічне навчання засуджених;

г) громадськими підприємствами, що здійснюють господарську діяльність та професійно-технічне навчання засуджених.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Якими є завдання Державної кримінально-виконавчої служби України?

2. Які функції виконує Державна кримінально-виконавча служба України?

3. Хто очолює Державну кримінально-виконавчу службу України? Ким призначається керівник Державної кримінально-виконавчої служби України?

4. Якою є сучасна структура Державної кримінально-виконавчої служби України?

5. Що таке воєнізоване формування у системі Державної кримінально-виконавчої служби України?

6. Які державні установи створені у системі Державної кримінально-виконавчої служби України?

Додаткові завдання:

1. Ознайомитись із Реформою пенітенціарної системи України. Що передбачає Реформа?

2. Розглянути Концепцію розвитку пенітенціарної системи України. З якою метою проводиться реформування та розвиток існуючої системи виконання покарань?

Бібліографічний список

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text>.

2. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80#Text>.

3. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>.

4. Про утворення державної установи «Центр пробації» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 655-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2017-%D1%80#Text>.

5. Про затвердження Положення про Державну установу «Центр пробації» : наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2019 № 561/5. URL : https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/Наказ-МЮУ-від-22.02.2019-№561_5-Положення-про-ДУ.pdf.

6. Про утворення державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 684-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-%D1%80#Text>.

7. Про утворення міжрегіонального територіального органу Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань : постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 709. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2017-%D0%BF#Text>.

8. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.

9. Про затвердження Положення про територіальне (міжрегіональне) воєнізоване формування Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ Міністерства юстиції України від 06.02.2017 № 292/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0177-17#n13>.

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період : Закон України від 24.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2158-20#n38>.

11. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#top>.

2.10. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

У сучасних складних умовах розбудови України як правової, демократичної держави, важливе значення має реформування системи правосуддя з урахуванням кращих зарубіжних практик.

Проблема відсутності охорони судових установ постала однією з найактуальніших із моменту ліквідації 7 листопада 2015 р. спецпідрозділів органів МВС України «Грифон», що призвело до вільного доступу до приміщень судів осіб, які перешкоджали роботі суддів, порушували громадський порядок, зривали судові засідання, що мало наслідком порушення права людини на звернення до суду щодо захисту прав і свобод, а також становило реальну загрозу життю чи здоров'ю суддів, працівників апарату та відвідувачів суду.

Тимчасово питання забезпечення безпеки функціонування судів було вирішено шляхом залучення до їх охорони НПУ та НГУ, що знайшло своє закріплення в постановах Кабінету Міністрів України, що пізніше втратили чинність: № 906 від 09.11.2015 «Про забезпечення охорони судів, інших органів та установ судової системи, а також установ судових експертиз», № 902 від 01.12.2017 «Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії». У подальшому це призвело до часткового відволікання працівників відповідних підрозділів НПУ та НГУ від виконання основних завдань, що покладені на названі правоохоронні органи. Постало питання створення окремого органу за прикладом зарубіжних країн, що виконував би функцію з охорони судів, органів та установ системи правосуддя.

У подальшому судова реформа та міжнародні зобов'язання України певним чином зумовили вирішення цього питання. Так, 05.08.2018 набули чинності зміни в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з ухваленням Закону України «Про Вищий антикорупційний суд». Зокрема, у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» з'явилася Глава 4 «Служба судової охорони» (ст. ст. 160-165), у якій визначено питання забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах Службою судової охорони (далі – ССО), її статус та повноваження.

В сучасних умовах саме ССО, з урахуванням кращих зарубіжних практик (в основу діяльності і розвитку української ССО було покладено досвід діяльності Служби шерифів Канади) покликана забезпечити реалізацію принципу незалежності суддів та їхньої недоторканності, що є важливою гарантією самостійності судової влади й умовою судового захисту прав людини й основоположних свобод.

ССО була сформована 4 квітня 2019 р., з моменту затвердження рішенням Вищої ради правосуддя відповідного Положення про Службу судової охорони.

Відповідно до ч. 1 ст. 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» **Служба судової охорони** є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

ССО у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, актами Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України, іншими актами законодавства.

Становлення ССО в сучасних умовах відбувалося згідно зі Стратегією розвитку Служби судової охорони до 2022 року, що затверджена наказом Голови ССО № 286 від 28.12.2019. Наразі планується розроблення Візії ССО на 2023–2028 роки, що стане основним стратегічним документом середньострокового планування. Візія відображатиме бачення майбутнього Служби та визначатиме напрями її розвитку, обсяг ресурсів, необхідних для

оснащення сучасним озброєнням і технікою, створення запасів матеріально-технічних засобів тощо.

Система Служби судової охорони.

ССО підзвітна Вищій раді правосуддя та підконтрольна Державній судовій адміністрації України (ст. 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

ССО складається з центрального органу управління, розташованому у м. Києві, та 24 територіальних підрозділів (територіальних управлінь), що утворюються як юридичні особи (ч. 6 ст. 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Граничну чисельність центрального органу управління та територіальних підрозділів ССО затверджує Державна судова адміністрація України. Рішення про утворення територіальних підрозділів ССО приймається Головою служби за погодженням із Державною судовою адміністрацією України. Структуру та штатну чисельність центрального органу управління та територіальних підрозділів ССО затверджує Голова Служби за погодженням із Державною судовою адміністрацією України. Штатна чисельність ССО на кінець 2022 р. становить 9,6 тис. осіб. Територіальні підрозділи ССО утворюються як юридичні особи. На даний час утворено 24 територіальні управління ССО. Але у зв'язку з воєнними діями на території України та окупацією частини території російською федерацією станом на кінець 2022 р. не повною мірою (частково) функціонують територіальні підрозділи ССО у Херсонській, Донецькій, Луганській та Харківській областях.

Станом на кінець 2022 р. службою було прийнято під охорону 643 (87,6%) органи системи правосуддя, серед яких: суди, Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація України, територіальні управління Державної судової адміністрації України, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Національна школа суддів України, регіональні відділення Національної школи суддів України, центральний орган управління ССО та територіальні управління ССО. Проте в умовах воєнного стану та у зв'язку з окупацією частини території України на 57 об'єктах системи правосуддя тимчасово припинена охорона службою, 92 об'єкти системи правосуддя ще не прийняті під охорону та 82 об'єкти системи правосуддя залишаються на території АР Крим та ОРДЛО.

Процес поступової передачі судів, охорону яких тимчасово здійснюють підрозділи НПУ та НГУ, до ССО врегульовано Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких тимчасово здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії» № 874 від 23.09.2020. Так, зокрема, в ній передбачено, що органи та підрозділи НПУ, НГУ припиняють охорону відповідних об'єктів (суду, іншого органу чи установи системи правосуддя) з дати, зазначеної в повідомленні ССО про взяття цього об'єкта під охорону.

Згідно з чинним законодавством ССО не здійснює охорону

Конституційного Суду України та Верховного Суду. Державну охорону цих суб'єктів забезпечує Управління державної охорони України (ст. 4 та ч. 1 ст. 10 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»).

Структура Служби судової охорони.

Структуру та штатну чисельність центрального органу управління та територіальних підрозділів ССО затверджує Голова служби за погодженням із Державною судовою адміністрацією України.

У структурі територіальних управлінь ССО створені та функціонують: орган управління, підрозділи охорони, підрозділи швидкого реагування (функціонують у 9 територіальних управліннях), підрозділи особистої безпеки суддів (функціонують у 9 територіальних управліннях). Співробітники підрозділів особистої безпеки суддів ССО станом на 13 січня 2022 р. забезпечували особисту безпеку 33 суддів (з урахуванням заходів, розпочатих у 2020 р.), на адресу яких надходили погрози. Крім того, співробітниками зазначених підрозділів виконано понад 2 тис. завдань із посилення нарядів служби для забезпечення громадського порядку в органах та установах системи правосуддя під час проведення резонансних судових процесів.

У структурі територіального управління Служби судової охорони у м. Києві та Київської області є окремий підрозділ, що забезпечує безпеку Вищого антикорупційного суду України. З вересня 2020 р. у ССО відкрито Навчальний центр, який є структурним підрозділом територіального управління Служби судової охорони у Вінницькій області й забезпечує підготовку кваліфікованих кадрів для потреб ССО, їх перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Функції Служби судової охорони.

Відповідно до ст. 160 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» на ССО покладено виконання функцій з: підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, охорони приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу. У своїй більшості перелічені функції належать до правоохоронних. Системний аналіз положень ст. ст. 160-162 Глави 4 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 дає підстави віднести ССО до інших державних органів, що виконують правоохоронну функцію, але в системі правосуддя. В умовах правового режиму воєнного стану роботу й повноваження судів, органів та установ системи правосуддя не може бути обмежено (ст. 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»), а ССО визначено суб'єктом сектора безпеки і оборони, що бере участь у забезпеченні національної безпеки України (ст. ст. 12, 21-1 Закону України «Про Національну безпеку України»). В умовах воєнного стану служба забезпечує безпеку

функціонування судів та інших органів правосуддя.

На співробітників ССО поширюється особливий порядок військового обліку, вжито заходів щодо бронювання військовозобов'язаних працівників служби на період мобілізації та у воєнний час.

Завдання та повноваження Служби судової охорони.

Основними завданнями ССО, відповідно до ст. 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та п. 12 Положення про Службу судової охорони, є:

- 1) підтримання громадського порядку в суді;
- 2) припинення проявів неповаги до суду;
- 3) охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя;
- 4) виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду;
- 5) забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу.

Відповідно до покладених на неї завдань ССО:

1) забезпечує пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя (далі – об'єкти охорони) та на їхню територію транспортних засобів;

2) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду;

3) здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього;

4) здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, а також у суді – учасників судового процесу, із виявлення та нейтралізації таких загроз; вживає у разі надходження від судді відповідної заяви необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї; реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані із посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, учасників судового процесу;

5) здійснює спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки суддів, працівників апарату суду, співробітників ССО та їхніх близьких родичів;

6) вживає заходів негайного реагування на кожний випадок протиправних дій, що став їй відомий, щодо суддів, працівників апарату суду, співробітників ССО та їхніх близьких родичів;

7) забезпечує захист життя, здоров'я, гідності, житла та майна осіб, взятих під захист, відповідно до характеру загрози;

8) своєчасно повідомляє підзахисних осіб про зміну або скасування заходів щодо їхньої безпеки;

9) здійснює забезпечення особистої безпеки суддів Вищого антикорупційного суду та особистої безпеки членів їхніх сімей і збереження їхнього майна; у разі потреби за заявою судді Вищого антикорупційного суду

забезпечує цілодобову охорону особистої безпеки судді та членів його сім'ї, а також тимчасове розміщення таких осіб у місцях, що гарантують їхню безпеку; за заявою судді Вищого антикорупційного суду забезпечує цілодобову охорону особистого або службового житла судді;

10) здійснює заходи у межах компетенції стосовно запобігання, виявлення і припинення терористичних актів, злочинів терористичної спрямованості на об'єктах охорони та взаємодіє з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом із питань застосування сил та засобів ССО;

11) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і громадській безпеці, що виникли на об'єктах охорони внаслідок вчинення протиправних дій;

12) здійснює заходи у межах компетенції щодо рятування людей, забезпечення їхньої безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха та надзвичайних ситуацій, ліквідації їхніх наслідків на об'єктах охорони;

13) вживає заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок вчинення протиправних дій, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я на об'єктах охорони;

14) сприяє в межах компетенції забезпеченню на об'єктах охорони правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

15) у межах інформаційно-аналітичної діяльності формує бази (банки) даних, здійснює інформаційно-аналітичну роботу, а також обробку персональних даних у межах повноважень, передбачених законом;

16) забезпечує криптографічний захист інформації, що є власністю держави, та інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої визначена законом;

17) здійснює ведення діловодства, електронного документообігу та архівного зберігання документів відповідно до встановлених норм законодавства;

18) вживає заходів щодо забезпечення протипожежної безпеки в будівлях, приміщеннях Центрального органу управління та територіальних підрозділах, а також на територіях, на яких вони розташовані;

19) здійснює організацію медичного забезпечення (в тому числі санаторно-курортного лікування) співробітників служби;

20) здійснює експлуатацію, обслуговування технічних засобів охоронного призначення, озброєння, транспорту, засобів зв'язку, приміщень, що надані службі для виконання покладених на неї завдань;

21) здійснює в межах повноважень міжнародне співробітництво з метою вдосконалення роботи служби;

22) здійснює професійне навчання співробітників служби;

23) здійснює моніторинг оперативної обстановки, вивчає, аналізує і узагальнює результати та ефективність своєї діяльності, інформує у порядку

та спосіб, що передбачені законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також громадськість про провадження діяльності;

24) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції та/або бере участь у розробці проєктів нормативно-правових актів у межах повноважень, визначених законом, щодо вдосконалення діяльності служби та в установленому порядку подає їх до відповідних державних органів;

25) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Протягом 2022 р. забезпечено безпеку учасників судових процесів та підтримання громадського порядку під час проведення понад 2,96 млн судових засідань, із них майже 1,3 тис. судових засідань потребували вжиття додаткових заходів щодо забезпечення безпеки суддів. Припинено 23 порушення громадського порядку в судах. Попереджено пронесення до судів 136 тис. заборонених речей і предметів, що становили потенційну загрозу суддям, працівникам суду та учасникам судових процесів. Зокрема, за даними ССО, тільки з січня до серпня 2022 р. українці намагалися пронести до судів 2429 одиниць вогнепальної зброї. Це у 18,5 разів більше, ніж за аналогічний період 2021 р. (131 одиниця).

Порядок обрання та призначення на посаду. Соціальний захист співробітників Служби судової охорони.

До працівників ССО належать особи, яким присвоєно спеціальні звання співробітників служби, державні службовці та особи, які уклали трудовий договір із ССО.

Порядок проходження служби співробітниками ССО регулюється Законом України «Про судоустрій та статус суддів» та положенням, котре затверджується Вищою радою правосуддя за поданням Голови ССО, погодженим із Державною судовою адміністрацією України.

Порядок обрання та призначення на посаду співробітників служби регулюється Порядком проведення конкурсу для призначення на посади співробітників ССО, затвердженим рішенням Вищої ради правосуддя № 3308/0/15-18 від 30.10.2018 (далі – Порядок) та Положенням про проходження служби співробітниками Служби судової охорони, затвердженим рішенням Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1052/0/15-19.

Так, Порядок визначає процедуру проведення конкурсу на зайняття вакантних посад Голови ССО, його заступників, співробітників центрального органу управління ССО, керівників і заступників керівників територіальних підрозділів ССО, співробітників територіальних підрозділів ССО, метою якого є добір осіб, здатних професійно виконувати посадові обов'язки.

Рішення про оголошення конкурсу на зайняття вакантної посади Голови ССО, його заступників приймається Вищою радою правосуддя; співробітників центрального органу управління ССО, керівників і заступників керівників територіальних підрозділів ССО – Головою ССО; співробітників ССО у територіальних підрозділах ССО – керівниками відповідних територіальних підрозділів ССО.

У подальшому призначення на посади співробітників ССО (крім призначення на рівнозначні або нижчі посади) здійснюється виключно за результатами конкурсу, що проводиться Державною судовою адміністрацією України в Порядку, визначеному Вищою радою правосуддя.

На службу із зарахуванням до молодшого складу приймаються на конкурсній основі громадяни України з повною загальною середньою освітою, які досягли 18-річного віку, відповідають кваліфікаційним вимогам і здатні за своїми особистими, діловими і моральними якостями, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я виконувати службові обов'язки. Прийняття на службу здійснюється з урахуванням кваліфікаційних вимог, критеріїв професійної придатності, фахової підготовленості та дотриманням рівних прав жінок та чоловіків. Особи, які успішно пройшли конкурсний відбір, приймаються на службу та призначаються на посади молодшого складу, проходять первинну професійну підготовку, а на посади середнього складу – перепідготовку у відповідних навчальних закладах.

Склад співробітників поділяється на молодший, середній і вищий. Співробітникам присвоюються такі спеціальні звання: молодший склад – рядовий Служби судової охорони, капрал Служби судової охорони, сержант Служби судової охорони, старший сержант Служби судової охорони; середній склад – молодший лейтенант Служби судової охорони, лейтенант Служби судової охорони, старший лейтенант Служби судової охорони, капітан Служби судової охорони, майор Служби судової охорони, підполковник Служби судової охорони, полковник Служби судової охорони; вищий склад – генерал Служби судової охорони.

Граничний вік перебування на службі: 1) співробітники, які мають спеціальні звання молодшого складу ССО, перебувають на службі до досягнення ними 55-річного віку; 2) особи, які мають спеціальні звання середнього та вищого складу ССО, залежно від присвоєних їм спеціальних звань, перебувають на службі до досягнення ними такого віку: до підполковника Служби судової охорони – 55 років; полковника Служби судової охорони, генерала Служби судової охорони – 60 років.

У квітні 2021 р. Парламент ухвалив Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо врегулювання окремих питань правового статусу працівників Служби судової охорони» від 27.04.2021 № 1417-IX, яким врегульовано окремі питання проходження служби співробітниками ССО, запроваджено державну службу, поширено на співробітників служби дію Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Так, на співробітників ССО поширюються обмеження та вимоги, встановлені Законом України «Про запобігання корупції», а також передбачені для поліцейських Законом України «Про Національну поліцію» обмеження, пов'язані зі службою в поліції.

Посади державних службовців ССО належать до відповідних категорій посад державної служби в порядку, встановленому законодавством. На

державних службовців ССО поширюється дія Закону України «Про державну службу».

Трудові відносини працівників, які уклали трудовий договір із ССО, регулюються законодавством України про працю. Для захисту своїх прав та законних інтересів працівники ССО можуть утворювати професійні об'єднання та професійні спілки відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999. Професійним спілкам співробітників ССО та їхнім членам заборонено організувати страйки або брати в них участь.

Порядок проведення службового розслідування стосовно співробітників ССО та утворення дисциплінарних комісій, їхні повноваження встановлюються Головою ССО.

Час проходження служби у ССО зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби, стажу служби в поліції, інших правоохоронних органах.

З метою оцінки ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки, визначення відповідності займанім посадам співробітників ССО, вирішення питання про переміщення на нижчу посаду або звільнення співробітників ССО через службову невідповідність проводиться їх атестування в порядку, що визначається Головою ССО.

Співробітники ССО забезпечуються за рахунок держави одностроєм і знаками розрізнення. Зразки однострою співробітників ССО, правила його носіння та норми належності затверджує Державна судова адміністрація України за поданням Голови ССО. Використання спеціальних звань, однострою і службового посвідчення співробітника ССО особою, яка не є співробітником ССО, заборонено і має наслідком відповідальність відповідно до закону.

Грошове забезпечення співробітників ССО складається з посадового окладу, окладу за спеціальним званням, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, що мають постійний характер), премії та одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Грошове забезпечення співробітників ССО виплачується у розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України на рівні не нижчому, ніж установлений для поліцейських, і повинно стимулювати до комплектування ССО кваліфікованими співробітниками.

Співробітникам ССО гарантується інший соціальний захист в обсягах та порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію» для поліцейських, за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених на фінансування ССО.

Права та обов'язки співробітників Служби судової охорони.

Співробітники ССО користуються правами і виконують службові обов'язки відповідно до законодавства та положень про Службу судової охорони та про проходження служби співробітниками Служби судової

охорони.

Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», п. 14 Положення про Службу судової охорони співробітникам ССО для здійснення покладених на них повноважень *надається право*:

1) вимагати від осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, пред'явлення документа, що посвідчує особу; перевіряти в осіб, які входять до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя, документи, що посвідчують особу, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що перебування особи на об'єктах охорони створює загрозу безпеці суддів, працівників суду, об'єктів охорони, порушення громадського порядку, обмежувати допуск таких осіб до об'єктів охорони;

2) здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять на об'єкти охорони, шляхом їх візуального огляду та огляду їхніх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом;

3) затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються незаконно проникнути на об'єкти охорони, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей, що є при них, і передавати їх правоохоронним органам;

4) не допускати громадян до окремих приміщень об'єктів охорони, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх, тимчасово обмежувати фактичне володіння річчю, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку в суді, забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу;

5) використовувати інформаційні ресурси в порядку, встановленому для Національної поліції України Законом України «Про Національну поліцію», одержувати в установленому порядку від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності за письмовим запитом Голови ССО або його заступників відомості, необхідні для здійснення покладених на службу повноважень;

6) вживати заходів із метою запобігання протиправним посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, умисному пошкодженню або знищенню майна об'єктів охорони;

7) застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису;

8) використовувати спеціальні звукові та світлові сигнальні пристрої на транспортних засобах у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

9) оглядати територію, будинки, приміщення суду, органів і установ системи правосуддя;

10) залучати за погодженням із керівниками правоохоронних та інших

державних органів їхніх працівників, співробітників, військовослужбовців, технічні та інші засоби;

11) зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби. Використовувати та застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених законами України: «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 та «Про охоронну діяльність» від 22.03.2012;

12) одержувати в установленому законодавством порядку від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їхніх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на ССО завдань;

13) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, установ та іншими технічними засобами тощо.

Згідно з вимогами Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони у своїй діяльності співробітники ССО, зокрема, зобов'язані:

1) чесно і сумлінно додержуватися Присяги співробітника ССО, виконувати закони України;

2) демонструвати культурне та чемне спілкування із громадянами, не допускати порушень законодавства;

3) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) інструкцій, наказів керівництва;

4) забезпечувати цілісність об'єктів охорони та недоторканність майна, що зберігається на цих об'єктах, недоторканність і безпеку суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, а також у межах суду – учасників судового процесу;

5) знати свої функціональні обов'язки, порядок несення служби, особливості розташування об'єктів охорони, вразливі для нападу місця й належним чином забезпечувати охорону об'єктів;

6) здійснювати заходи щодо припинення посягання на об'єкти охорони, майно та працівників ССО, порушення режиму роботи об'єкта охорони та/або режиму в зоні його охорони, пропускного режиму;

7) затримувати осіб, які вчиняють протиправні дії, для подальшої передачі їх правоохоронним органам;

8) негайно повідомляти Національну поліцію України про протиправні посягання на об'єкти охорони та інші протиправні дії, вчинені як на об'єкті, так і на прилеглий до нього території, про осіб, підозрюваних у вчиненні протиправних дій;

9) забезпечувати недоторканність місця вчинення злочину або адміністративного правопорушення до прибуття представників правоохоронних органів;

10) утримувати зброю, спеціальні засоби, засоби зв'язку та

автотранспорту в постійній готовності для застосування та використання за призначенням;

11) негайно повідомляти підрозділи пожежної охорони про виявлення пожежі на об'єкті охорони і вживати заходів для її ліквідації відповідно до правил із пожежної безпеки та охорони праці;

12) зберігати таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію про діяльність на об'єктах охорони, не розголошувати відомостей про приватне життя громадян, що стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

13) дотримуватися правил особистої безпеки при поводженні зі зброєю, вимог охорони праці та пожежної безпеки тощо.

Порядок утворення та ліквідація органу.

Положенням про Службу судової охорони, затвердженим рішенням Вищої ради правосуддя № 1051/0/15-19 від 04.04.2019 [8] визначено порядок утворення та ліквідації територіальних підрозділів і підрозділів Центрального апарату ССО.

Рішення про утворення територіальних підрозділів ССО приймається Головою ССО за погодженням із Державною судовою адміністрацією України. Також Голова ССО приймає рішення (без погодження з Державною судовою адміністрацією України) про утворення, ліквідацію, реорганізацію підрозділів Центрального органу управління ССО.

Граничну чисельність Центрального органу управління та територіальних підрозділів ССО затверджує Державна судова адміністрація України.

Структуру та штатну чисельність Центрального органу управління та територіальних підрозділів служби затверджує Голова ССО за погодженням із Державною судовою адміністрацією України.

Питання ліквідації ССО регулюється виключно шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Тести для самоконтролю:

1. Служба судової охорони є:
 - а) державним органом виконавчої влади для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах;
 - б) державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах;
 - в) виконавчим органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах;
 - г) вірна відповідь відсутня.

2. Положення про Службу судової охорони затверджено:
 - а) Рішенням Вищої ради правосуддя № 1051/0/15-19 від 04.04.2019;

- б) Законом України «Про судоустрій і статус суддів»;
- в) рішенням Державної судової адміністрації;
- г) наказом Голови служби судової охорони.

3. На Службу судової охорони, згідно з вимогами ст. 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» покладено такі повноваження:

- а) забезпечувати пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їхню територію транспортних засобів;
- б) забезпечувати підтримання та реагування на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживати заходів до припинення проявів неповаги до суду;
- в) всі варіанти відповідей вірні;
- г) здійснювати заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього.

4. Кому підзвітна Служба судової охорони:

- а) Вищій раді правосуддя;
- б) Раді суддів України;
- в) Державній судовій адміністрації України;
- г) Міністерству внутрішніх справ України.

5. Співробітниками Служби судової охорони є громадяни, які:

- а) прийняті на службу до Служби судової охорони, склали Присягу співробітника Служби судової охорони;
- б) пройшли конкурсний відбір, склали Присягу співробітника Служби судової охорони та яким присвоєно відповідні спеціальні звання;
- в) склали Присягу співробітника Служби судової охорони та яким присвоєно відповідні спеціальні звання;
- г) у добровільному порядку прийняті на службу до Служби судової охорони, склали Присягу співробітника Служби судової охорони та яким присвоєно відповідні спеціальні звання.

6. Службі судової охорони та її співробітникам для здійснення покладених на них повноважень, згідно з вимогами ст. 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» надано право:

- а) вимагати від осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, пред'явлення документа, що посвідчує особу; перевіряти в осіб, які входять до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя, документи, що посвідчують особу, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що перебування особи у приміщенні суду, органу, установи системи правосуддя створює загрозу безпеці суддів, працівників апарату суду, органів і установ системи правосуддя, порушення

громадського порядку, обмежувати допуск таких осіб до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя;

б) варіанти відповідей перелічені у пунктах А-Г;

в) здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, шляхом їх візуального огляду та огляду їхніх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом;

г) затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються незаконно проникнути до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд їхніх речей, які є при них, і передавати їх правоохоронним органам.

7. Що із зазначеного не належить до повноважень Служби судової охорони:

а) забезпечувати пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їхню територію транспортних засобів;

б) забезпечувати підтримання та реагування на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживати заходів до припинення проявів неповаги до суду;

в) розшукувати осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, зникли безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

г) здійснювати заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього.

8. Згідно зі спільним наказом Державної судової адміністрації України та Служби судової охорони № 43/61 від 30.01.2020 «Про затвердження Примірних правил пропуску осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів» забороняється пропуск до будинків (приміщень) судів, інших органів та установ системи правосуддя осіб:

а) із явними ознаками алкогольного, наркотичного сп'яніння;

б) із кухонними, складними, сувенірними ножами, кортиками, шаблями;

в) із ознаками психічного розладу;

г) всі варіанти відповідей вірні.

9. У який спосіб затверджується структура та штатна чисельність Центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби судової охорони?

а) структуру та штатну чисельність Центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби судової охорони затверджує Голова служби без будь-якого погодження;

б) структуру та штатну чисельність Центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби судової охорони затверджує Голова служби за погодженням із Державною судовою адміністрацією України;

в) структуру та штатну чисельність Центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби судової охорони затверджує Державна судова адміністрація України;

г) структуру та штатну чисельність центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби судової охорони затверджує Голова служби за погодженням із Вищою радою правосуддя.

10. На співробітників Служби судової охорони поширюються обмеження та вимоги, встановлені:

а) Законом України «Про запобігання корупції» та Законом України «Про Національну поліцію»;

б) Законом України «Про судоустрій і статус суддів»;

в) тільки Законом України «Про запобігання корупції»;

г) тільки Законом України «Про Національну поліцію».

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Надайте визначення Служби судової охорони.
2. У чому полягають основні повноваження Служби судової охорони?
3. Кому підзвітна та підконтрольна Служба судової охорони?
4. Система та структура Служби судової охорони.
5. Права та обов'язки співробітників Служби судової охорони.

Додаткові завдання:

1. Правові підстави застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї співробітниками Служби судової охорони.

2. Порядок взаємодії Служби судової охорони з іншими правоохоронними органами.

3. Хто приймає рішення про утворення територіальних підрозділів Служби судової охорони?

4. Як регулюється питання соціального і правового захисту співробітників Служби судової охорони та членів їхніх сімей?

5. Які обмеження згідно з чинним законодавством покладаються на співробітників Служби судової охорони під час проходження служби?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12.07.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2509-19#Text>.
4. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо врегулювання окремих питань правового статусу працівників Служби судової охорони : Закон України від 27.04.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-20#n23>.
5. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.
6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.
7. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 04.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-%D0%B2%D1%80?find=1&text>.
8. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
9. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
10. Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких тимчасово здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії : постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 874. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/874-2020-%D0%BF#Text>.
11. Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони : постанова Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 № 289. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2019-%D0%BF#Text>.
12. Про затвердження Положення про Службу судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19#Text>.
13. Про затвердження Порядку проведення конкурсу для призначення на посади співробітників Служби судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 30.10.2018 № 3308/0/15-18. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3308910-18#n12>.
14. Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1052/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19#Text>.
15. Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні : рішення Ради суддів України від 24.02.2022 № 9. URL : <https://rsu.gov.ua/ua/documents?id=130&page=4&per-page=8>.
16. Щодо затвердження рекомендацій щодо роботи судів в умовах воєнного стану : рішення Ради суддів України від 05.08.2022 № 23. URL : <https://rsu.gov.ua/ua/documents?id=130&page=3&per-page=8>.
17. Про затвердження Примірних правил пропуску осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів : наказ Державної судової адміністрації України України, Служби судової охорони від 30.01.2020 № 43/61. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0043750-20#Text>.
18. Про затвердження норм й зразків належності однострою співробітників Служби судової охорони і правил його носіння : наказ Державної судової адміністрації України від

20.08.2019 № 812. URL : https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/812_SSO_uniform.

19. Стратегія розвитку Служби судової охорони до 2022 року : наказ Голови Служби від 28.12.2019 № 286. URL: <https://ics.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2022)

20. Про затвердження Порядку взаємодії Служби судової охорони з Національною поліцією України, Національною гвардією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Службою безпеки України : наказ Державної судової адміністрації, Служби судової охорони, МВС України, СБУ від 27.02.2020 № 96/112/194/60.

21. Огляд забезпечення охорони об'єктів судів, органів та установ системи правосуддя, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, забезпечення в суді безпеки учасників судового процесу та виконання функцій з державного забезпечення особистої безпеки суддів за 09 місяців 2020 року. Служба судової охорони. Київ, 2020. 12 с.

22. Служба судової охорони представила ВРП Звіт про роботу у 2021 році. *Судова влада України*. URL : <https://ics.gov.ua/archive/1241499/>.

23. Про підсумки діяльності Служби судової охорони у 2022 році. *Служба судової охорони*. URL : <https://sso.court.gov.ua/sso/pres-centr/news/1370550/>.

24. Показники діяльності Служби судової охорони. URL : <https://sso.gov.ua/sluzhbova-diyalnist/> (дата звернення: 01.12.2022).

2.11. СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) є державним правоохоронним органом, що має широкі силові повноваження, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, а також запобігання вчиненню нових. Національне бюро є юридичною особою публічного права. Закон України «Про національне антикорупційне бюро» був прийнятий 14 жовтня 2014 р., а безпосередньо бюро – створене Указом Президента України № 217/2015 від 16.04.2015 «Про утворення Національного антикорупційного бюро України».

Створення НАБУ – частина інституційної реформи органів, що здійснюють досудове розслідування і кримінальне переслідування в корупційних правопорушеннях. Воно було необхідне в Україні для удосконалення механізму протидії корупційним проявам. Національне бюро знаходиться поза системою правоохоронних органів і є автономним. Подібні структури наявні також у США, Польщі, Франції та Ізраїлі.

Створення та запуск Національного антикорупційного бюро України було однією з вимог Міжнародного валютного фонду та Європейської комісії для лібералізації візового режиму України з Європейським Союзом.

У січні 2015 р. вперше в історії сучасної України було оголошено відкритий конкурс на заміщення вакантної посади керівника державного органу. Переможцем став Артем Ситник.

6 березня 2023 року Кабінет міністрів України затвердив нового Директора НАБУ. Їм став Семен Кривонос.

Місією НАБУ є очищення влади від корупції заради побудови та розвитку успішного суспільства та ефективної держави.

Логотипом НАБУ є поєднання геометричної фігури та напису «Національне антикорупційне бюро України». Фігура є трапецією з прямими кутами правого боку жовтого кольору і символізує промінь світла.

На рис. 2.4 зображено логотип НАБУ.

Рис. 2.4



Завданням НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, що вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції.

Принципами антикорупційної політики НАБУ є засади доброчесності (integrity), прозорості (transparency), відкритості (openness) та дотримання корпоративних правил (compliance), які перебувають у системному зв'язку із загальними принципами діяльності Національного бюро й принципами державної служби.

Національне бюро є інституційним та операційно незалежним органом, що гарантується заборонаю незаконного втручання у його діяльність. Водночас за діяльністю НАБУ здійснюється парламентський та громадський контроль. Із метою забезпечення прозорості та цивільного контролю за його діяльністю при Національному бюро утворено Раду громадського контролю у складі 15 осіб, котру сформовано на засадах відкритого та прозорого конкурсу.

Національне бюро складається з центрального і територіальних управлінь. Директор НАБУ має право утворити не більше семи управлінь або додаткові територіальні управління.

Антикорупційна політика НАБУ реалізується за допомогою системи управління заходами протидії корупції у Національному бюро, побудованої відповідно до вимог Національного стандарту ISO 37001:2018 (ISO 37001:2016, IDT), положень антикорупційного законодавства, VI Program та кращих практик у сфері запобігання та протидії корупції.

Ключовими елементами зазначеної системи є:

- воля та лідерство вищого керівництва;
- політика, що забороняє корупційні практики;
- підрозділ, що відповідає за реалізацію антикорупційної політики;

- оцінка корупційних ризиків;
- система внутрішнього контролю та внутрішній аудит;
- прозора кадрова політика;
- правила врегулювання конфлікту інтересів;
- комунікація (інформування) та антикорупційне навчання.

Заходи запобігання корупційним порушенням із боку осіб, які діють в інтересах чи від імені підприємства:

- заохочення та захист викривачів корупції;
- заходи реагування на факти корупційних та пов'язаних із ними порушень;
- оцінювання дієвості, періодичний перегляд та вдосконалення системи.

Станом на листопад 2023 р. НАБУ має структуру, що зображена на рис. 2.5.

Рис. 2.5



Керівництво діяльністю НАБУ здійснює його *директор*, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України.

Директором Національного бюро може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше десяти років, досвід роботи на керівних посадах в органах влади, установах, організаціях, у тому числі за кордоном, або міжнародних організаціях не менше ніж п'ять років, знає державну мову та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки. Директор НАБУ призначається строком на сім років. Ніхто не може призначатися на посаду повторно.

Директор НАБУ звільняється з посади в разі:

- 1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням;
- 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
- 3) досягнення 65 років;
- 4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 5) набрання чинності рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;
- 6) набрання чинності обвинувальним вироком суду стосовно нього;
- 7) припинення його громадянства України або виїзду на постійне місце проживання за межі України;
- 9) невчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 10) набуття громадянства іншої держави тощо.

Директора НАБУ обирає конкурсна комісія у складі 9 осіб, із яких 3 призначає Президент України, 3 – Кабінет Міністрів та 3 – Верховна Рада України. Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на засіданні проголосувало не менше п'яти членів Конкурсної комісії.

Директор НАБУ:

- 1) несе відповідальність за діяльність Національного бюро, зокрема, законність здійснюваних Національним бюро оперативно-розшукових заходів, досудового розслідування, додержання прав і свобод осіб;
- 2) організовує роботу Національного бюро, визначає обов'язки першого заступника, заступників директора Національного бюро;
- 3) координує і контролює діяльність центрального та територіальних управлінь;
- 4) затверджує кошторис, структуру та штатну чисельність центрального та територіальних управлінь Національного бюро;
- 5) видає у межах повноважень накази і розпорядження, дає доручення, що є обов'язковими для виконання працівниками Національного бюро;
- 6) призначає на посади та звільняє з посад працівників Національного бюро;

7) затверджує перспективні, поточні та оперативні плани роботи Національного бюро тощо.

На рис. 2.6. показана підслідність кримінальних проваджень, у яких розслідування здійснює Національне бюро.

Рис. 2.6

ПІДСЛІДНІСТЬ НАБУ



Детективи здійснюють досудове розслідування кримінальних корупційних правопорушень, передбачених статтями Кримінального кодексу України

Стаття 191	Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.	Стаття 364	Зловживання владою або службовим становищем (наприклад, свідоме порушення закону всупереч інтересам служби з метою отримання для себе або інших осіб матеріальних благ, якщо це спричинило матеріальну шкоду державі на суму, яка в 100 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян (станом на 01.01.2020 > 105 100 грн).
Стаття 206 ²	Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (наприклад, привласнення майна підприємства, установи або організації з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації (може бути однією з форм так званого "рейдерства").	Стаття 366 ¹	Декларування недостовірної інформації (наприклад, зазначення неправдивої інформації в електронній декларації, якщо така інформація відрізняється від достовірної на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених законом на час вчинення злочину (станом на 01.01.2020 > 525 500 грн).
Стаття 209	Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.	Стаття 368	Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (наприклад, прийняття пропозиції (усно, письмово або в іншій формі) або безпосереднє одержання службовою особою "хабара").
Стаття 210	Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (наприклад, коли бюджетні кошти призначаються для проведення ремонтних робіт на об'єктах соціальної сфери, а фактично використовуються для придбання нових меблів керівнику державного органу за його ж рішенням (понад 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що станом на 01.01.2020 становить 1 051 000 грн).	Стаття 368 ⁵	Незаконне збагачення (набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на 6500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує її законні доходи (станом на 01.01.2020 > 6 831 500 грн).
Стаття 211	Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону.	Стаття 369	Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (наприклад, пропозиція (усно, письмово або в іншій формі) або безпосереднє надання "хабара" службовій особі).
Стаття 354	Підкуп працівника підприємства, установи чи організації (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), (наприклад, надання "хабара" рядовому співробітнику будь-якого державного органу (окрім правоохоронних) за "пришвидщення" оформлення документів або вчинення інших дій на користь "хабародавця").	Стаття 369 ²	Зловживання впливом (наприклад, обіцянка за певну винагороду незаконно посприяти у вирішенні "проблемних питань" з іншою службовою особою).
		Стаття 410	Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Обов'язки Національного бюро:

1) здійснює оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів;

2) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводить досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом;

3) вживає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, що можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності Національного бюро, здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт;

4) взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків;

5) здійснює інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро;

б) забезпечує особисту безпеку працівників Національного бюро та інших визначених законом осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у підслідних йому кримінальних правопорушеннях;

7) забезпечує на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення;

8) звітує про свою діяльність у порядку, визначеному законодавством, та інформує суспільство про результати своєї роботи;

9) здійснює міжнародне співробітництво у межах своєї компетенції відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України;

10) вживає заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості, надсилає Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі матеріали для вирішення питання про пред'явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави;

11) збирає і надсилає Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі матеріали для вирішення питання про пред'явлення позову про визнання недійсними угод у випадках, передбачених законодавством України.

Основні права Національного бюро:

1) заводити оперативно-розшукові справи, здійснювати гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;

2) витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро;

3) витребувати від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро;

4) знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень;

5) отримувати від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій усіх форм власності інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб, що є необхідною для виконання обов'язків Національного бюро;

б) залучати на добровільній основі, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, із будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів для забезпечення виконання повноважень Національного бюро;

7) створювати спільні слідчі групи, до яких залучати оперативних та слідчих працівників;

8) у разі пред'явлення службового посвідчення входити безперешкодно до державних органів, органів місцевого самоврядування та зони митного контролю, а за письмовим розпорядженням директора

Національного бюро або його заступника – безперешкодно проходити до військових частин та установ, пунктів пропуску через державний кордон України та ін.

Контроль за діяльністю Національного бюро здійснюється Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. З метою попередження, виявлення та розслідування правопорушень у діяльності працівників Національного бюро в його складі діють підрозділи внутрішнього контролю, що підпорядковуються безпосередньо директорові Національного бюро. У разі виявлення інформації про можливе вчинення працівником Національного бюро кримінального правопорушення підрозділ внутрішнього контролю негайно повідомляє про це Генерального прокурора України чи його заступника.

Для розгляду питань застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національного бюро утворюється Дисциплінарна комісія у складі п'яти осіб.

Підрозділи внутрішнього контролю здійснюють моніторинг способу життя працівників Національного бюро з метою встановлення відповідності рівня життя працівника майну і доходам цього працівника та його членів сім'ї згідно з декларацією про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру.

Загалом за 6 місяців 2023 року результати діяльності НАБУ наступні:

1. Кількість осіб, щодо яких складено обвинувальні акти щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро? – 147;

2. Кількість осіб, щодо яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро – 22;

3. Кількість осіб, щодо яких набрав законної сили виправдувальний вирок суду щодо вчинення ними відповідних правопорушень – 1.

Національне бюро регулярно інформує суспільство про свою діяльність через засоби масової інформації, на своєму офіційному вебсайті та в інших формах.

Тести для самоконтролю:

1. Коли був прийнятий Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»:

- а) 16 квітня 2015 р.;
- б) 2 липня 2015 р.;
- в) 25 березня 1992 р.;
- г) 29 лютого 2016 р.

2. Гранична чисельність центрального та територіальних управлінь Національного антикорупційного бюро України становить:

- а) 700 осіб, у тому числі не більше 500 осіб начальницького складу;
- б) 700 осіб, у тому числі не більше 100 осіб начальницького складу;
- в) 700 осіб, у тому числі не більше 450 осіб начальницького складу;
- г) 700 осіб, у тому числі не більше 300 осіб начальницького складу.

3. Директор Національного антикорупційного бюро України призначається на посаду:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Президентом України;
- в) Міністром внутрішніх справ України;
- г) Верховною Радою України.

4. Директор Національного антикорупційного бюро України призначається строком на:

- а) 5 років;
- б) 3 роки;
- в) 1 рік;
- г) 7 років.

5. Скільки строків поспіль одна і та сама особа не може обіймати посаду директора Національного антикорупційного бюро України?

- а) два строки поспіль;
- б) три строки поспіль;
- в) чотири строки поспіль;
- г) правильна відповідь відсутня.

6. Правові засади діяльності Національного антикорупційного бюро України:

- а) Конституція України, міжнародні договори України, Закон України «Про національне антикорупційне бюро України» та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти;
- б) виключно Конституція України;
- в) виключно Закон України «Про національне антикорупційне бюро»;
- г) Конституція України та інші нормативно-правові акти.

7. Чи допускається використання Національного антикорупційного бюро України в партійних, групових чи особистих інтересах:

- а) не допускається;
- б) допускається в окремих випадках;
- в) допускається за письмовою згодою директора Національного антикорупційного бюро України;
- г) допускається за письмовою згодою керівника підрозділу.

8. Структура, штатний розпис, положення про структурні підрозділи, посадові інструкції працівників Національного антикорупційного бюро України затверджуються:

- а) Президентом України;
- б) директором Національного антикорупційного бюро України;
- в) Міністром внутрішніх справ України;
- г) Кабінетом Міністрів України.

9. Для розгляду питань застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національного антикорупційного бюро України утворюється Дисциплінарна комісія у складі:

- а) 5 осіб;
- б) 3 осіб;
- в) 12 осіб;
- г) 7 осіб.

10. Контроль за діяльністю Національного антикорупційного бюро України здійснюється:

- а) Президентом України;
- б) Верховною Радою України;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) Міністерством внутрішніх справ України.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

- 1. Структура Національного антикорупційного бюро України.
- 2. Керівництво Національного антикорупційного бюро України.
- 3. Історія становлення Національного антикорупційного бюро України.
- 4. Розташування територіальних управлінь Національного антикорупційного бюро України.
- 5. Зміст та принципи діяльності Національного антикорупційного бюро України.
- 6. Підслідність Національного антикорупційного бюро України.
- 7. Кодекс етики працівника Національного антикорупційного бюро України.
- 8. Антикорупційна програма Національного антикорупційного бюро України.
- 9. Форми звернення до Національного антикорупційного бюро України.
- 10. Порядок проведення конкурсу на зайняття посад у Національному антикорупційному бюро України.

Додаткові завдання:

1. Яке законодавство у своїй діяльності використовує Національне антикорупційне бюро України?
2. Що таке «Відкритий офіс» Національного антикорупційного бюро України?
3. Місія та символіка Національного антикорупційного бюро України.
4. Особи, підслідні Національному антикорупційному бюро України.
5. Гарантії незалежності Національного антикорупційного бюро України.

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
5. Про утворення Національного антикорупційного бюро України : Указ Президента України від 16.04.2015 № 217/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/2015#Text>.
6. Звіт НАБУ за 6 місяців 2023 року. URL : <https://nabu.gov.ua/activity/reports/report-first-half-2023/>.
7. Стратегія розвитку НАБУ на 2021-2023 роки. URL : https://issuu.com/nabu_nabu/docs/_bfaee615222b10.

2.12. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

Військовий обов'язок встановлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення (далі – ЗСУ та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями.

Військова служба – особливий вид державної служби, де уклад життя, побут і діяльність особового складу детально регламентовані положенням про проходження військової служби. Військовослужбовці мають специфічний статус, реалізація їхніх прав обумовлена певними обмеженнями.

Військовий правопорядок не встановлюється сам собою, він досягається шляхом постійної цілеспрямованої діяльності органів військового управління, військових посадових осіб, а також спеціально створених для цих цілей органів і структур – органів прокуратури (процесуальне керівництво), слідчих органів (ДБР, СБУ), підрозділів юридичної служби, військової служби правопорядку.

Зважаючи на те, що головним призначенням зазначених органів є здійснення правоохоронної діяльності в ЗСУ, інших військах, військових формуваннях і органах, а метою діяльності – забезпечення військового правопорядку, є всі підстави назвати зазначені структури у Збройних Силах України *військовими правоохоронними органами*.

Військовий правопорядок – це об'єктивна необхідність і закономірність розвитку Збройних Сил України, що слугує взірцем для військовослужбовців у виборі ними поведінкових рішень. Військовий правопорядок вимагає, щоб відносини між військовослужбовцями формувалися на засадах соціальної справедливості, товариської взаємодопомоги та дружби. На них покладається підвищена юридична відповідальність, а виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни часто пов'язане з ризиком для життя. Він ґрунтується на високій свідомості й організованості військовослужбовців, на їхній глибокій переконаності у справедливості та доцільності правил, встановлених нормативними правовими актами.

Складовою військового правопорядку є статутний порядок – система відносин між військовослужбовцями, що формується відповідно до приписів військових статутів і настанов.

Військова служба правопорядку в Збройних Силах України створена з метою зміцнення законності, правопорядку й військової дисципліни у ЗСУ, забезпечення конституційних прав та свобод військовослужбовців.

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (ВСП ЗСУ) – спеціальне правоохоронне формування у складі ЗСУ, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців ЗСУ у місцях дислокації військових частин:

- у військових навчальних закладах, установах та організаціях (далі – військові частини), військових містечках, на вулицях і в громадських місцях;
- для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у ЗСУ, їх припинення;

- для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

ВСП ЗСУ у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України «Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України»

від 07.03.2002 та іншими нормативно-правовими документами.

Діяльність ВСП ЗСУ будується на принципах законності, поваги до особи, її прав і свобод, соціальної справедливості, централізованого керівництва та єдиноначальності, взаємодії з громадськістю.

Чисельний склад органів управління, підрозділів ВСП ЗСУ, їх дислокація визначаються міністром оборони України з огляду на умови дислокації військ (сил).

Гранична чисельність військовослужбовців і працівників ВСП ЗСУ не може перевищувати 1,5% загальної чисельності ЗСУ.

Фінансування ВСП ЗСУ здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на утримання ЗСУ і передбачаються у кошторисі Міноборони України окремим рядком.

Служба правопорядку створюється на базі відповідних структурних підрозділів і служб Міноборони України, функції яких покладені на ВСП ЗСУ.

Основні завдання ВСП ЗСУ:

- виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах; розшук осіб, які самовільно залишили військові частини (місця служби);

- запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у ЗСУ;

- участь в охороні військових об'єктів та забезпеченні громадського порядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях;

- захист майна ЗСУ від розкрадання та інших кримінально-протиправних посягань;

- забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів;

- участь у гарнізонних заходах;

- виконання у передбачених законом випадках рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті;

- забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання у дисциплінарному батальйоні;

- сприяння у межах своєї компетенції органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування та суду, органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, підприємствам, установам, організаціям у виконанні покладених на них відповідно до законів обов'язків;

- участь у протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об'єктах.

При прийнятті рішення про введення в Україні чи в окремих її місцевостях режиму воєнного або надзвичайного стану на ВСП ЗСУ

додатково покладаються завдання щодо:

- участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами на території України;
- організації збору, супроводження та охорони військовополонених із місць (місцевостей), де вони утримуються після взяття їх у полон, до таборів для тримання військовополонених або дільниць для тримання військовополонених;
- поведження з військовополоненими в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах;
- охорони військових об'єктів, військових містечок та їх населення, сприяння його евакуації;
- відновлення та підтримання порядку і дисципліни у військових частинах;
- контролю за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів ЗСУ.

Забороняється покладати на ВСП ЗСУ завдання, не передбачені законом. Жодні виняткові обставини або накази чи розпорядження посадових осіб не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій або бездіяльності військовослужбовців ВСП ЗСУ.

Військове командування та органи військового управління ЗСУ та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, а також інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військовослужбовці та громадяни зобов'язані сприяти ВСП ЗСУ у виконанні нею своїх завдань.

ВСП ЗСУ створюється на базі відповідних структурних підрозділів і служб Міноборони України, функції яких покладені на цю службу.

Військова служба правопорядку складається з:

- 1) органів управління:
 - Головного управління ВСП ЗСУ;
 - Центрального управління ВСП по місту Києву і Київській області та територіальних управлінь ВСП ЗСУ;
 - зональних відділів (відділень) ВСП ЗСУ;
- 2) підрозділів ВСП ЗСУ:
 - охорони військових об'єктів;
 - патрульно-постової служби;
 - безпеки дорожнього руху;
 - спеціального призначення;
- 3) Навчального центру ВСП ЗСУ.

Рішення про створення відповідних підрозділів ВСП ЗСУ приймає Міністр оборони України.

Загальне керівництво ВСП ЗСУ здійснює Міністр оборони України через начальника Генерального штабу – Головнокомандувача ЗСУ.

Безпосереднє керівництво ВСП ЗСУ здійснює Головне управління

Військової служби правопорядку ЗСУ.

Зони діяльності органів управління та підрозділів ВСП ЗСУ визначає Міністр оборони України.

Структура Військової служби правопорядку у ЗСУ.

Головне управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України (в/ч А0880, м. Київ).

Центральне управління:

– Центральне управління ВСП по місту Києву і Київській області (в/ч А2100), м. Київ та Білоцерківське зональне відділення;

– Житомирський зональний відділ ВСП та Новоград-Волинське відділення ВСП;

– Полтавський зональний відділ ВСП та Сумське зональне відділення ВСП;

– Черкаський зональний відділ ВСП та група ВСП Черкаського зонального відділу ВСП, м. Умань;

– Чернігівський зональний відділ ВСП та відділення ВСП Чернігівського зонального відділу ВСП, смт Десна, а також відділення ВСП Чернігівського зонального відділу ВСП, сел. Гончарівське.

Західне територіальне управління:

– Західне територіальне управління ВСП (в/ч А0583), м. Львів та відділення ВСП, м. Яворів;

– 3-й спеціальний відділ ВСП (в/ч А2736), м. Львів;

– Рівненський зональний відділ ВСП та відділення ВСП, м. Володимир-Волинський;

– Тернопільський зональний відділ ВСП та відділення ВСП, м. Івано-Франківськ);

– Ужгородський зональний відділ ВСП, та відділення ВСП, м. Мукачево;

– Хмельницький зональний відділ ВСП;

– Чернівецький зональний відділ ВСП.

Південне територіальне управління ВСП (в/ч А1495), м. Одеса:

– Відділення ВСП, м. Подільськ та відділення ВСП, м. Білгород-Дністровський;

– Вінницький зональний відділ ВСП та відділення ВСП, м. Гайсин;

– Миколаївський зональний відділ ВСП та відділення ВСП, м. Очаків;

– Херсонський зональний відділ ВСП та зональні відділення ВСП м. Скадовськ, м. Чаплинка, м. Генічеськ, м. Нова Каховка і Кропивницьке зональне відділення ВСП.

Східне територіальне управління ВСП (в/ч А2256), м. Дніпро:

– Відділення ВСП Східного територіального управління ВСП, м. Кривий Ріг та відділення ВСП Східного територіального управління ВСП, смт Черкаське;

– Донецький зональний відділ ВСП;

– Запорізький зональний відділ ВСП;

- Лугансько-Павлоградський зональний відділ ВСП;
- Харківський зональний відділ та Чугуївське відділення Харківського зонального відділу ВСП.

Частини безпосереднього підпорядкування:

- 93-й окремий батальйон ВСП (в/ч А2424), м. Київ;
- 138 центр спеціального призначення (протидії диверсіям та терористичним актам) імені князя Володимира Святославича (в/ч А0952), м. Васильків Київської області;
- Спецвідділ ВСП («Сармат») (в/ч А2176), м. Запоріжжя;
- 307-й дисциплінарний батальйон ВСП (в/ч А0488), м. Київ;
- 25-й навчальний центр ВСП (в/ч А1666), м. Львів.

Тимчасово виведені з Криму:

- Кримське територіальне управління ВСП ЗСУ (в/ч А1668), м. Севастополь;
- Зональний відділ ВСП ЗСУ, Автономна республіка Крим, м. Сімферополь;
- 82-га окрема рота ВСП ЗСУ (в/ч А2337), Автономна республіка Крим, м. Сімферополь;
- 85-та окрема рота ВСП ЗСУ (в/ч А2239), м. Севастополь;
- Зональні відділення ВСП ЗСУ, м. Євпаторія, м. Феодосія.

Начальник Головного управління ВСП ЗСУ та його заступники, начальники Центрального та територіальних управлінь ВСП та їхні заступники призначаються на посади Міністром оборони України за поданням начальника Генерального штабу – Головнокомандувача ЗСУ.

Начальники управлінь Головного управління ВСП ЗСУ та начальники відділів Центрального та територіальних управлінь, начальники зональних відділів (відділень) ВСП, їхні заступники, командир дисциплінарного батальйону, керівники підрозділів охорони військових об'єктів, патрульно-постової служби, безпеки дорожнього руху, спеціального призначення, начальник Навчального центру ВСП ЗСУ призначаються на посади начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем Збройних Сил України за поданням начальника Головного управління ВСП ЗСУ.

В окремих випадках до виконання завдань ВСП ЗСУ щодо охорони військових об'єктів, забезпечення військової дисципліни серед військовослужбовців на вулицях та у громадських місцях, запобігання правопорушенням, що вчиняються військовослужбовцями, та їх припинення можуть тимчасово залучатися військовослужбовці інших військових частин Збройних Сил України. Під час виконання зазначених завдань на них поширюються права, гарантії соціального і правового захисту, передбачені для військовослужбовців Військової служби правопорядку. Безпосереднє керівництво під час виконання цих завдань покладається на відповідну посадову особу ВСП ЗСУ.

Порядок залучення військовослужбовців інших військових частин Збройних Сил України до виконання окремих завдань ВСП ЗСУ визначається

Міністром оборони України.

Участь військовослужбовців ВСП та інших військових частин Збройних Сил України у здійсненні заходів правового режиму воєнного та надзвичайного стану регулюється відповідними законами.

Військовослужбовцям ВСП під час виконання покладених на них завдань надається право:

1) вимагати від військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів та від інших осіб у військовій формі одягу, звільнених із військової служби в запас або відставку з правом її носіння, дотримання громадського порядку, правил носіння військової форми одягу, припинення правопорушень, а також дій, що перешкоджають здійсненню завдань і функцій ВСП, а в разі невиконання зазначених вимог застосовувати заходи примусу;

2) перевіряти у військовослужбовців і військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, а на території військових частин (військових об'єктів) також в інших осіб документи, що посвідчують їхню особу, та інші документи, необхідні для з'ясування питань, що належать до компетенції ВСП ЗСУ, а також у разі підозри їх у вчиненні кримінальних чи інших правопорушень;

3) викликати осіб для дачі пояснень у справах про правопорушення, що знаходяться в її провадженні;

4) затримувати і тримати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів на гауптвахтах ВСП з метою застосування тимчасового запобіжного заходу, крім випадків, визначених військовими статутами Збройних Сил України, на строки, встановлені законом:

– підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, обвинувачених (підсудних), які переховуються від органів досудового розслідування або суду, засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання;

– які вчинили дії, що створюють реальну загрозу для оточуючих, або які виявили непокору законній вимозі військовослужбовця ВСП;

5) затримувати осіб у військовій формі одягу, які мають виражені ознаки психічного розладу і створюють у зв'язку з цим реальну небезпеку для оточуючих, із негайним повідомленням лікувального закладу або командирів (начальників) військовослужбовців для вирішення питання щодо їх негайного огляду у відповідних лікувальних закладах;

6) відповідно до вимог Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» проводити особистий огляд або обшук затриманих осіб, огляд речей, що знаходяться при них, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, що можуть бути речовими доказами або є небезпечними для оточуючих;

7) складати протоколи про адміністративні правопорушення стосовно військовослужбовців у випадку та в порядку, передбачених законами України, а також у разі вчинення адміністративних правопорушень іншими особами;

8) у випадках та в порядку, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, передавати матеріали про адміністративні правопорушення на розгляд органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про такі адміністративні правопорушення;

9) передавати матеріали про дисциплінарні правопорушення, вчинені військовослужбовцями і військовозобов'язаними під час проходження ними зборів, на розгляд відповідних командирів (начальників) військових частин;

10) вести облік кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України та проводити періодичні звірки з даними відповідних прокуратур;

11) у невідкладних випадках, пов'язаних із урятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, яких застали на місці вчинення злочину, заходити в жилі та інші приміщення, що належать громадянам, на територію і в приміщення державних органів, підприємств, установ і організацій усіх форм власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин;

12) в установленому порядку входити на територію та в приміщення військових частин та оглядати їх;

13) входити на військові об'єкти та ділянки місцевості, що охороняються вартами, з метою припинення кримінальних правопорушень, переслідування військовослужбовців та інших осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, з дозволу осіб, яким варти підпорядковані, та в присутності чергового військової частини або його помічника;

14) перебувати на військових об'єктах, території і в приміщеннях військових частин у встановленому законами порядку для забезпечення безпеки військовослужбовців та інших громадян, попередження чи припинення кримінального правопорушення, виявлення і затримання осіб, які його вчинили;

15) отримувати на письмовий запит від військових частин, а також від підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування і форми власності, у тому числі від громадських організацій, відомості, необхідні у кримінальних провадженнях та у зв'язку з матеріалами про правопорушення, що знаходяться у провадженні ВСП ЗСУ;

16) вносити у межах своєї компетенції відповідним органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам військового управління, органам місцевого самоврядування, громадським організаціям або посадовим особам підприємств, установ та організацій незалежно від їх підпорядкування і форми власності подання щодо усунення порушень закону, причин і умов, що їм сприяють. Не пізніше як у місячний строк за поданням має бути вжито

необхідних заходів і про результати повідомлено особу, яка його надіслала;

17) проводити в межах компетенції спеціальну перевірку стосовно осіб, які претендують на зайняття військових посад у Збройних Силах України, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків;

18) відповідно до своєї компетенції у разі необхідності тимчасово обмежувати або забороняти доступ військовослужбовців та інших осіб на окремі ділянки місцевості чи об'єкти для забезпечення державної таємниці, громадського порядку і безпеки, охорони життя і здоров'я людей, збереження речових доказів;

19) під час проведення заходів щодо затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а також при обставинах, що загрожують життю і здоров'ю людей, обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць та автомобільних доріг; зупиняти і оглядати з цією метою транспортні засоби, перевіряти у водіїв документи на право користування та керування ними;

20) зупиняти військові транспортні засоби Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, у разі порушення їх водіями правил дорожнього руху, за наявності ознак, що свідчать про технічну несправність транспорту або забруднення ним довкілля, а також відомостей про те, що він використовується з протиправною метою чи не за призначенням, з метою їх огляду і перевірки у водіїв документів на право користування та керування транспортними засобами, дорожніх листів, відповідності вантажів, що перевозяться, товарно-транспортним документам. Проводити технічний огляд транспортних засобів Збройних Сил України;

21) регулювати дорожній рух на автомобільних дорогах і вулицях під час проходження колон військових транспортних засобів; організувати і забезпечувати супроводження цих колон та транспортних засобів спеціального призначення;

22) направляти у разі необхідності на медичний огляд водіїв військових транспортних засобів. Затримувати та відстороняти від керування військовими транспортними засобами осіб, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, а також тих, які не мають документів на право керування або користування транспортними засобами, вживати щодо водіїв інші заходи, передбачені законодавством;

23) використовувати передбачені відповідними нормативно-правовими актами технічні засоби для виявлення та фіксації порушень правил дорожнього руху, забороняти використання військових транспортних засобів, технічний стан яких загрожує безпеці дорожнього руху чи довкілля або номери агрегатів яких не відповідають записам у реєстраційних документах; затримувати і доставляти в установленому законодавством порядку військові транспортні засоби для тимчасового тримання на спеціальних майданчиках чи стоянках;

24) перевіряти у військових частинах виконання контрольних і профілактичних заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху;

25) брати участь у розслідуванні дорожньо-транспортних пригод, вчинених за участю водіїв транспортних засобів Збройних Сил України, осіб, які керували транспортними засобами Збройних Сил України під час вчинення дорожньо-транспортної пригоди;

26) сприяти командирам військових частин в усуненні порушень правил утримання шляхів, що знаходяться на територіях дислокації військових частин, обмежувати або забороняти проведення ремонтно-будівельних та інших робіт чи заходів на зазначених шляхах, якщо при цьому не дотримуються вимоги правил дорожнього руху;

27) вносити уповноваженому державному органу пропозиції про анулювання дозволів на придбання, зберігання і носіння зброї та боєприпасів, а також спеціальних засобів самооборони, виданих військовослужбовцям та іншим громадянам, які проживають на територіях дислокації військових частин та зловживають спиртними напоями, вживають наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги без призначення лікаря, хворіють на психічні захворювання, та в інших випадках, передбачених законом. Орган управління ВСП, що надіслав пропозиції, повідомляється про наслідки їх розгляду не пізніше як у місячний строк;

28) у межах своєї компетенції та у встановленому законом порядку вилучати у військовослужбовців та інших осіб, які незаконно перебувають на території військової частини або військового об'єкта чи здійснюють протиправні дії, предмети і речі, заборонені або обмежені в обігу, а також документи з ознаками підробки і передавати їх відповідним органам виконавчої влади;

29) використовувати безперешкодно транспортні засоби, що належать військовим частинам (крім транспортних засобів спеціального призначення), для проїзду до місця події, доставки в лікувальні заклади осіб, які потребують невідкладної медичної допомоги, переслідування правопорушників та їх доставки у відповідний підрозділ ВСП чи в орган Національної поліції України;

30) під час службових відряджень військовослужбовці ВСП ЗСУ мають право бронювати та позачергово придбавати квитки на всі види транспорту, розміщуватися в готелях із пред'явленням службового посвідчення і посвідчення про відрядження. У разі невідкладних службових поїздок військовослужбовці ВСП ЗСУ забезпечуються квитками на всі види транспорту незалежно від наявності місць;

31) зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю у встановленому законом порядку.

Функції ВСП ЗСУ:

1) попереджувати, виявляти, припиняти кримінальні та інші правопорушення, вчинені у військових частинах, а також в інших місцях військовослужбовцями, військовозобов'язаними під час проходження ними

зборів та працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків;

2) приймати та реєструвати заяви і повідомлення про злочини та інші правопорушення, вчинені у військових частинах, а також в інших місцях, своєчасно приймати стосовно них обґрунтовані і законні рішення;

4) припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, що віднесені до компетенції ВСП Кодексом України про адміністративні правопорушення;

5) виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та інших правопорушень у ЗСУ, вживати заходів щодо їх усунення, брати участь у правовому вихованні військовослужбовців, працівників ЗСУ;

6) розшукувати і затримувати військовослужбовців ЗСУ та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, які самовільно залишили військові частини чи місця служби або не з'явилися у строк без поважних причин на військову службу, а також тих, які переховуються від органів досудового розслідування або суду, чи засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання;

7) брати участь у проведенні профілактичної роботи серед військовослужбовців, схильних до вчинення правопорушень, сприяти військовому командуванню, органам військового управління в забезпеченні військової дисципліни серед військовослужбовців;

8) забезпечувати у передбачених законом випадках виконання кримінальних покарань стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання в дисциплінарному батальйоні або до кримінального покарання у виді арешту;

9) запобігати диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах;

10) взаємодіяти з військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, органами Національної поліції України, іншими правоохоронними органами, у тому числі обмінюватися з ними інформацією для виявлення правопорушень;

11) проводити розшук вогнепальної зброї, бойових припасів до неї або вибухових речовин, викрадених або втрачених у військових частинах;

12) виконувати в установленому законом порядку і в межах своєї компетенції доручення слідчого, прокурора, ухвали суду та постанови суддів;

13) здійснювати в межах своєї компетенції нагляд за дорожнім рухом військових транспортних засобів, контроль за виконанням у ЗСУ вимог законодавства з питань забезпечення безаварійного використання техніки; вести облік та розподіл номерних знаків, реєстрацію військових транспортних засобів ЗСУ;

14) погоджувати в установленому законодавством порядку з відповідними органами перевезення великогабаритних, великовагових і небезпечних вантажів транспортними засобами ЗСУ, забезпечувати їх супроводження та контроль за дотриманням особливих умов, правил, норм і стандартів з організації перевезення зазначених вантажів;

15) брати участь у виконанні завдань військовими частинами у разі їх залучення в установленому законом порядку до проведення робіт під час введення режиму воєнного або надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях;

16) забезпечувати збереження знайдених, вилучених у затриманих та заарештованих осіб, які тримаються на гауптвахті, документів, речей, цінностей та іншого майна, а також передавати органам Національної поліції України документи і речі цивільних осіб, затриманих на території військових частин (військових об'єктів);

17) охороняти та конвоювати затриманих чи взятих під варту військовослужбовців та військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, а також тих, які відбувають покарання у дисциплінарному батальйоні;

18) надавати у межах своєї компетенції допомогу органам державної влади, органам місцевого самоврядування, військовому командуванню, органам військового управління та їхнім представникам, громадським організаціям у провадженні їхньої законної діяльності у разі протидії їм або небезпеки з боку правопорушників – військовослужбовців ЗСУ;

19) повідомляти не пізніше ніж у триденний строк про вчинення військовослужбовцями та військовозобов'язаними під час проходження ними зборів кримінальних та інших правопорушень командирів (начальників) військових частин, до особового складу яких належать такі особи, а відповідного прокурора – негайно;

20) повідомляти органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військове командування, органи військового управління, громадськість за місцем служби або роботи особи, в тому числі цивільних громадян, які незаконно перебували на території військової частини або військового об'єкта і вчинили протиправні дії, про вчинення ними правопорушення, провадження стосовно якого належить до компетенції ВСП ЗСУ;

21) брати участь у підготовці та проведенні гарнізонних заходів.

Умови і межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

ВСП ЗСУ має право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених законами України.

Застосуванню фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї повинно передувати попередження про намір їх використання, якщо є така можливість. Без попередження фізичний вплив, спеціальні засоби і зброя можуть застосовуватися лише в разі виникнення безпосередньої загрози життю або здоров'ю військовослужбовців чи інших осіб.

Забороняється застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю людей, військовослужбовців ВСП, або збройного нападу чи збройного опору.

Військовослужбовці ВСП мають право застосовувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою, для припинення правопорушень, подолання протидії законним вимогам військовослужбовців ВСП, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на них обов'язків.

У разі неможливості уникнути застосування фізичної сили вона не повинна перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на ВСП ЗСУ завдань і функцій, і має зводитися до мінімально можливого завдання шкоди здоров'ю правопорушників та інших громадян. У разі завдання їм шкоди військовослужбовці ВСП забезпечують надання необхідної першої медичної допомоги потерпілим у найкоротший строк.

Про застосування фізичної сили, спеціальних засобів, поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування фізичного впливу і спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування зброї військовослужбовець ВСП протягом 24 годин зобов'язаний письмово доповісти безпосередньому начальнику для повідомлення прокурора у встановленому законом порядку.

Перевищення повноважень під час застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Військовослужбовці ВСП під час здійснення службових обов'язків мають право застосовувати наручники, гумові кийки, засоби зв'язування, речовини сльозоточивої та дратівної дії, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, пристрої для відкриття приміщень і примусової зупинки транспорту, водомети, бронемашини та інші спеціальні і транспортні засоби, а також використовувати службових собак у таких випадках:

- 1) для захисту військовослужбовців, інших осіб і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їхньому життю або здоров'ю;
- 2) для припинення масових безпорядків у військових частинах, а також групових порушень громадського порядку військовослужбовцями;
- 3) для відбиття нападу без застосування зброї на військові містечка, військові об'єкти, будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби Збройних Сил України або їх звільнення у разі захоплення;
- 4) для затримання, конвоювання до місця розташування органу управління або підрозділу ВСП ЗСУ, в органи Національної поліції України осіб, які вчинили правопорушення, а також тримання осіб, взятих під варту, якщо зазначені особи чинять опір військовослужбовцям ВСП або є підстави вважати, що вони можуть втекти чи завдати шкоди оточуючим чи собі;
- 5) для звільнення заручників, захоплених на території військової частини.

Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обставин, що склалися, характеру кримінального чи іншого правопорушення і особи, яка їх вчиняє.

Перелік спеціальних засобів та правила їх застосування затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням

Міноборони України, погодженим із МВС України, Міністерством охорони здоров'я України та Офісом Генерального прокурора.

Застосування вогнепальної зброї є крайнім заходом і допускається у разі, коли інші заходи виявилися неефективними або якщо за умовами обстановки застосування інших заходів є неможливим.

Військовослужбовці ВСП, крім визначених військовими статутами ЗСУ порядку і правил застосування зброї і фізичної сили, мають право застосовувати вогнепальну зброю у таких випадках:

1) для захисту військовослужбовців, інших громадян від нападу, що загрожує їхньому життю і здоров'ю, а також звільнення заручників, захоплених на території військової частини;

2) для відбиття групового або збройного нападу на військовослужбовця ВСП або членів його сім'ї чи іншого нападу, якщо їхньому життю або здоров'ю загрожує небезпека;

3) для відбиття нападу на об'єкти, що знаходяться під охороною, конвої, приміщення, споруди, транспортні засоби військових частин, а також звільнення їх у разі захоплення;

4) для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

5) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожує життю і здоров'ю військовослужбовця ВСП;

б) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю громадян або військовослужбовця ВСП.

Військовослужбовці строкової служби у випадках, зазначених у ст. 11 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» № 3099-III від 07.03.2002 р., застосовують вогнепальну зброю за наказом свого безпосереднього командира (начальника), за винятком безпосередньої загрози життю і здоров'ю військовослужбовця.

Забороняється застосовувати і використовувати вогнепальну зброю, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи.

Військовослужбовці ВСП мають право використовувати зброю також для подання сигналу тривоги або виклику допомоги, для знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю громадян та військовослужбовця ВСП.

Військовослужбовці ВСП мають право дістати вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважають, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути передбачені законом підстави для її застосування.

Спроби особи, яка затримується військовослужбовцем ВСП, приведеною в готовність вогнепальною зброєю, наблизитися до нього, скоротивши при цьому визначену ним відстань, чи доторкнутися до його зброї дають військовослужбовцю ВСП право застосовувати вогнепальну зброю згідно із Законом України «Про Військову службу правопорядку у

Збройних Силах України» № 3099-III від 07.03.2002 р.

Служба правопорядку комплектується офіцерським складом, сержантами та солдатами відповідно до Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу», а також працівниками ЗСУ.

Військовослужбовці, які відбираються на військову службу у ВСП на посади офіцерів, сержантського і рядового складу, проходять добір та перевірку щодо професійної придатності до служби у ВСП ЗСУ. Після професійного добору відповідно до вимог, що затверджуються Міністерством оборони України, кандидати отримують професійну підготовку за фаховими напрямками у Навчальному центрі ВСП ЗСУ.

Порядок і строки проходження військової служби військовослужбовцями ВСП, присвоєння їм військових звань та звільнення їх із військової служби визначаються згідно із Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу», відповідними положеннями про проходження військової служби.

Соціальний і правовий захист військовослужбовців ВСП та членів їхніх сімей.

Соціальний і правовий захист військовослужбовців ВСП та членів їхніх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991, інших нормативно-правових актів.

Соціальний захист працівників ВСП забезпечується відповідно до законодавства про працю, інших нормативно-правових актів.

Відповідальність військовослужбовця ВСП у ЗСУ.

Військовослужбовець ВСП у межах своїх повноважень, наданих законами України, самостійно приймає рішення і несе за свої протиправні дії або бездіяльність відповідальність у встановленому законом порядку.

Контроль за діяльністю ВСП ЗСУ, дотриманням нею законодавства здійснюється Міністром оборони України.

Тести для самоконтролю:

1. Система відносин між військовослужбовцями, що формується відповідно до приписів військових статутів і настанов, – це:

- а) внутрішня служба;
- б) статутний порядок;
- в) відносини підлеглості;
- г) статутні відносини;
- д) всі відповіді вірні.

2. Метою створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України НЕ є:

- а) зміцнення законності;

- б) забезпечення правопорядку в ЗСУ;
- в) забезпечення конституційних прав та свобод військовослужбовців;
- г) порушення військової дисципліни в ЗСУ;
- д) правильна відповідь відсутня.

3. Чи керується Військова служба правопорядку у своїй діяльності Конституцією України:

- а) ні;
- б) частково;
- в) так;
- г) залежно від ситуації;
- д) Конституція України не передбачає внутрішні відносини між ВСП і ЗСУ.

4. Чисельний склад органів управління, підрозділів Військової служби правопорядку, їх дислокація визначаються:

- а) Міністром оборони України;
- б) Міністром внутрішніх справ;
- в) Прем'єр-міністром України;
- г) Президентом України;
- д) Верховним головнокомандувачем ЗСУ.

5. Гранична чисельність військовослужбовців і працівників Військової служби правопорядку не може перевищувати:

- а) 2,5% загальної чисельності Збройних Сил України;
- б) 3,0% загальної чисельності Збройних Сил України;
- в) 1,5% загальної чисельності Збройних Сил України;
- г) 1,0% загальної чисельності Збройних Сил України;
- д) 2,0% загальної чисельності Збройних Сил України.

6. Військова служба правопорядку складається з:

- а) тільки органів управління;
- б) органів управління, Навчального центру Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;
- в) органів управління, патрульно-постової служби;
- г) Головного та Центрального управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;
- д) всі відповіді вірні.

7. Безпосереднє керівництво Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України здійснює:

- а) Головне управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;

- б) Міністр оборони України;
- в) начальник Головного управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;
- г) начальники Центрального та територіальних управлінь Військової служби правопорядку;
- д) Верховний головнокомандувач ЗСУ.

8. Головне управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України знаходиться в місті:

- а) Миколаїв;
- б) Дніпро;
- в) Харків;
- г) Київ;
- д) Одеса.

9. Фінансування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України здійснюється за рахунок коштів:

- а) республіканського бюджету АР Крим;
- б) Державного бюджету України;
- в) обласних бюджетів;
- г) бюджету м. Васильків Київської області;
- д) окремих видатки на утримання Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

10. Соціальний і правовий захист військовослужбовців Військової служби правопорядку та членів їхніх сімей:

- а) не здійснюється взагалі;
- б) здійснюється частково;
- в) здійснюється відповідно до чинного законодавства;
- г) законом не передбачено;
- д) здійснюється лише з письмового дозволу керівників.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Сутність і призначення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

2. На яких принципах базується діяльність Військової служби правопорядку у Збройних Силах України?

3. Структура Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

4. Скільки функцій покладається на Військову службу правопорядку у Збройних Силах України? Назвіть основні.

5. Які повноваження мають військовослужбовці Військової служби правопорядку?

6. Яким основним нормативно-правовим актом регулюється застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї військовослужбовцями Військової служби правопорядку?

7. Відповідальність військовослужбовців Військової служби правопорядку за свої дії або бездіяльність.

Додаткові завдання:

1. Мета створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

2. Переваги та недоліки діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

3. Розробіть анкету для оцінки рівня розвитку професійних та моральних якостей військовослужбовців.

Бібліографічний список

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>.

2. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.

3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#top>.

4. Про затвердження Положення про Головне управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України : наказ Міністерства оборони України від 10.12.2018 № 623. URL : https://ips.ligazakon.net/document/mus31252?an=6&ed=2018_12_10.

5. Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України : Указ Президента України від 10.12.2008 № 1153/2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008#Text>.

6. Судові та правоохоронні органи України : підруч. / кол. авт. : Дараган В. В., Бойко О. П., Бублик Н. С. та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 400 с.

2.13. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО АГЕНТСТВА МЕЛІОРАЦІЇ ТА РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров’я населення від

негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Становлення та розвиток Державного агентства меліорації та рибного господарства України.

1 листопада 1991 р. постановою № 304 Кабінету Міністрів України був створений Державний комітет України по рибному господарству і рибній промисловості (Держрибгоспром України), що входив до складу агропромислового комплексу України.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 444 від 01.08.1992 до функціонального управління Держрибгоспрому України були передані підприємства, установи, організації, що перебували у віданні колишнього Міністерства рибного господарства СРСР, проте йому не підпорядковувалися підприємства рибної галузі, що входили до складу Міністерства сільського господарства і продовольства України.

30 листопада 1994 р. Указом Президента України № 710/94 було утворено Міністерство рибного господарства України, у зв'язку з чим Держрибгоспром України було ліквідовано.

25 липня 1997 р. Указом Президента України № 691/97 на базі Міністерства рибного господарства України було утворено Державний комітет рибного господарства України, що став правонаступником прав і обов'язків ліквідованого міністерства.

15 березня 2000 р. постановою Кабінету Міністрів України № 487 на базі Державного комітету рибного господарства України утворено Державний департамент рибного господарства (Укрдержрибгосп) як урядовий орган державного управління у складі Міністерства аграрної політики України.

25 травня 2006 р. постановою Кабінету Міністрів України № 752 Укрдержрибгосп було ліквідовано, а виконання завдань із реалізації державної політики у сфері рибного господарства покладено безпосередньо на Міністерство аграрної політики України.

2 листопада 2006 р. постановою Кабінету Міністрів України № 1523 утворено Державний комітет рибного господарства України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики.

9 грудня 2010 р. Указом Президента України № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» Державний комітет рибного господарства України реорганізований у Державне агентство рибного господарства України.

16 квітня 2011 р. Указом Президента України № 484/2011 було встановлено, що Державне агентство рибного господарства України є правонаступником Державного комітету рибного господарства України.

30 вересня 2015 р. постановою Кабінету Міністрів України № 895 затверджено Положення про Державне агентство рибного господарства

України (далі – Положення), що є чинним на теперішній час, із відповідними змінами.

Нарешті, 24 травня 2021 р. постановою Кабінету Міністрів України № 539 Державне агентство рибного господарства України перейменовано у Державне агентство меліорації та рибного господарства України.

Державне агентство меліорації та рибного господарства України (Держрибагентство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства і який реалізує державну політику у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем (п. 1 Положення).

Держрибагентство у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Система Державного агентства меліорації та рибного господарства України.

Систему Держрибагентства складають апарат Держрибагентства та утворені в установленому порядку територіальні органи (органи рибоохорони).

Територіальні органи Держрибагентства:

- 1) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Вінницькій області (Вінницький рибоохоронний патруль);
- 2) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Волинській області (Волинський рибоохоронний патруль);
- 3) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Дніпропетровській області (Дніпропетровський рибоохоронний патруль);
- 4) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області (Донецький рибоохоронний патруль);
- 5) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Житомирській області (Житомирський рибоохоронний патруль);
- 6) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Закарпатській області (Закарпатський рибоохоронний патруль);
- 7) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Запорізькій області (Запорізький рибоохоронний патруль);
- 8) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Івано-Франківській області (Івано-Франківський рибоохоронний патруль);

9) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у м. Києві та Київській області (Київський рибоохоронний патруль);

10) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Кіровоградській області (Кіровоградський рибоохоронний патруль);

11) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Луганській області (Луганський рибоохоронний патруль);

12) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Львівській області (Львівський рибоохоронний патруль);

13) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Миколаївській області (Миколаївський рибоохоронний патруль);

14) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Одеській області (Одеський рибоохоронний патруль);

15) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль);

16) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Рівненській області (Рівненський рибоохоронний патруль);

17) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Сумській області (Сумський рибоохоронний патруль);

18) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Тернопільській області (Тернопільський рибоохоронний патруль);

19) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Харківській області (Харківський рибоохоронний патруль);

20) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Херсонській області (Херсонський рибоохоронний патруль);

21) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Хмельницькій області (Хмельницький рибоохоронний патруль);

22) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Черкаській області (Черкаський рибоохоронний патруль);

23) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Чернівецькій області (Чернівецький рибоохоронний патруль);

24) Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Чернігівській області (Чернігівський рибоохоронний патруль);

25) Азовське басейнове управління Державного агентства меліорації та рибного господарства (Азовський рибоохоронний патруль);

26) Чорноморське басейнове управління Державного агентства меліорації та рибного господарства (Чорноморський рибоохоронний патруль).

Територіальні органи Держрибагентства діють у складі

Держрибагентства як відокремлені структурні підрозділи і йому підпорядковуються, мають самостійний баланс, відповідні рахунки в органах Казначейства України, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, можуть мати власні логотипи та емблему, бланки та штампи; положення про територіальні органи затверджуються наказом Держрибагентства.

Структура Державного агентства меліорації та рибного господарства України.

Держрибагентство очолює голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства про державну службу.

Голова Держрибагентства є Головним державним інспектором рибоохорони України.

Голова Держрибагентства:

1) очолює Держрибагентство, здійснює керівництво його діяльністю, представляє Держрибагентство у відносинах із іншими органами, підприємствами, установами, організаціями в Україні та за її межами;

2) вносить на розгляд Міністра аграрної політики та продовольства пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, зокрема розроблені Держрибагентством проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Мінагрополітики, а також позицію щодо проектів, розробниками яких є інші міністерства;

3) організовує та контролює в межах повноважень, передбачених законом, виконання в апараті Держрибагентства та його територіальних органах Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Мінагрополітики і доручень Міністра аграрної політики та продовольства з питань, що належать до компетенції Держрибагентства;

4) подає на затвердження Міністрові аграрної політики та продовольства плани роботи Держрибагентства;

5) звітує перед Міністром аграрної політики та продовольства про виконання планів роботи Держрибагентства та покладених на нього завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Держрибагентства, його територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

6) призначає на посаду та звільняє з посади за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату Держрибагентства;

7) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату Держрибагентства;

8) призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому

законодавством про державну службу, державних службовців апарату Держрибагентства (якщо інше не передбачене законом), укладає та розриває з ними контракти про проходження державної служби у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України;

9) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників Держрибагентства;

9¹) затверджує посадові інструкції працівників Держрибагентства;

9²) утворює в межах граничної чисельності державних службовців та працівників Держрибагентства і коштів, передбачених на утримання Держрибагентства, ліквідує, реорганізовує за погодженням із Кабінетом Міністрів України та Міністром аграрної політики та продовольства територіальні органи Держрибагентства як структурні підрозділи апарату Держрибагентства;

10) призначає на посаду за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства та головами відповідних місцевих держадміністрацій, звільняє з посади керівників територіальних органів Держрибагентства;

11) призначає на посаду за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства, звільняє з посади заступників керівників територіальних органів Держрибагентства;

11¹) вносить в установленому порядку подання щодо представлення державних службовців та працівників апарату Держрибагентства, його територіальних органів до відзначення державними нагородами України;

12) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців та працівників апарату Держрибагентства, керівників територіальних органів Держрибагентства, присвоює їм ранг державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

13) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

14) забезпечує взаємодію Держрибагентства зі структурним підрозділом Мінагрополітики, визначеним Міністром аграрної політики та продовольства відповідальним за взаємодію з Держрибагентством;

15) забезпечує дотримання встановленого Міністром аграрної політики та продовольства порядку обміну інформацією між Мінагрополітики і Держрибагентством та вчасність її подання;

16) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи, організації, затверджує положення про них (їх статuti), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників, виконує в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держрибагентства;

17) забезпечує реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті Держрибагентства;

18) дає у межах повноважень, передбачених законом, обов'язкові для

виконання державними службовцями і працівниками апарату Держрибагентства та його територіальними органами доручення;

18¹) приймає в установленому порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є Держрибагентство;

19) призначає на посаду та звільняє з посади начальників морських рибних портів (портопунктів);

20) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів Держрибагентства;

21) залучає державних службовців та працівників територіальних органів Держрибагентства, а за домовленістю з керівниками – державних службовців та працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій до розгляду питань, що належать до компетенції Держрибагентства;

22) утворює комісії, робочі та експертні групи;

23) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

23¹) підписує накази Держрибагентства;

23²) організовує внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечує їх здійснення в апараті Держрибагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

24) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова Держрибагентства має заступників, у тому числі одного першого, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства про державну службу.

Структуру апарату Держрибагентства затверджує його голова за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства.

Структура апарату Держрибагентства:

1) Керівництво:

– голова;

– перший заступник голови;

– заступник голови;

– заступник голови з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації (CDTO);

2) Департамент розвитку меліоративної інфраструктури:

– відділ управління меліоративного кадастру та підтримки організації водокористувачів;

– відділ меліоративного інжинірингу;

– відділ інформаційних систем меліорації;

– відділ енергоефективності та сервісу меліоративної інфраструктури;

3) Департамент організації використання водних біоресурсів, аквакультури та наукового забезпечення:

- 3.1. Управління організації використання водних біоресурсів:
- відділ регулювання рибальства та державного нагляду (контролю);
 - відділ узагальнення інформації, простежуваності водних біоресурсів та ведення реєстру рибогосподарських водних об'єктів;
 - відділ охорони водних біоресурсів;
- 3.2. Управління наукового забезпечення, іхтіології та аквакультури:
- відділ наукового забезпечення та нормативів спецвикористання;
 - відділ аквакультури;
 - відділ іхтіології та контролю за середовищем існування;
 - сектор любительського рибальства;
- 4) Управління роботи з персоналом:
- відділ роботи з персоналом державної служби;
 - відділ роботи з територіальними органами, державними підприємствами та установами;
 - сектор добору та професійного розвитку;
 - сектор військового обліку;
- 5) Управління юридичного забезпечення:
- відділ захисту та представництва інтересів органу;
 - відділ правового забезпечення діяльності;
 - відділ нормативно-правової роботи;
- 6) Управління фінансів, бухгалтерського обліку та звітності:
- відділ аналізу звітності державних підприємств;
 - відділ бухгалтерського обліку та звітності;
 - фінансовий відділ;
 - сектор праці та заробітної плати;
- 7) Управління об'єктами державної власності та стратегічного розвитку:
- відділ управління державною власністю;
 - відділ майнових відносин;
 - відділ стратегічного розвитку та планування;
- 8) Управління організаційної роботи та документообігу:
- відділ організаційної роботи взаємодії із ЗМІ та роботи з громадськістю;
 - відділ документообігу, контролю та доступу до публічної інформації;
- 9) Управління внутрішнього аудиту та контролю:
- відділ внутрішнього аудиту з питань діяльності державних установ та підприємств;
 - відділ внутрішнього аудиту з питань діяльності територіальних органів;
- 10) Відділ оперативного реагування;
- 11) Відділ флоту рибної промисловості;
- 12) Відділ міжнародного співробітництва;
- 13) Відділ матеріально-технічного забезпечення;
- 14) Сектор з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і

цифровізації;

- 15) Сектор державних закупівель;
- 16) Сектор адміністративних послуг;
- 17) Сектор з питань запобігання корупції.

Для підготовки рекомендацій щодо виконання завдань у Держрибагентстві може утворюватися колегія.

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу Держрибагентства.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій із основних питань діяльності в Держрибагентстві можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджуються Головою Держрибагентства.

Гранична чисельність державних службовців та працівників Держрибагентства затверджується Кабінетом Міністрів України.

Штатний розпис, кошторис апарату Держрибагентства затверджуються його Головою за погодженням із Міністерством фінансів України.

Держрибагентство є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства України.

Основні завдання Держрибагентства:

1) реалізація державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем;

2) внесення на розгляд Міністра аграрної політики та продовольства пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем.

Держрибагентство відповідно до покладених на нього завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств і в установленому порядку подає їх Міністрові аграрної політики та продовольства;

2) вживає заходів щодо забезпечення збереження запасів анадромних видів риб у виключній (морській) економічній зоні України;

3) здійснює державний нагляд (контроль) у галузі охорони,

використання та відтворення водних біоресурсів у виключній (морській) економічній зоні України, територіальному морі, внутрішніх водоймах України та у водах за межами юрисдикції України щодо рибальських суден, що плавають під Державним Прапором України, відповідно до міжнародних договорів України;

4) здійснює державний контроль технічного стану рибозахисних споруд, проведення рибозахисних заходів на водозабірних та інженерних спорудах меліоративних систем;

5) здійснює контроль за дотриманням правил рибальства;

6) здійснює контроль за дотриманням лімітів і нормативів використання водних біоресурсів;

7) здійснює контроль за дотриманням правил використання об'єктів тваринного світу в частині водних біоресурсів;

8) складає протоколи та розглядає справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;

14) видає дозволи, сертифікати, довідки міжнародного зразка відповідно до вимог міжнародних договорів України з питань ведення рибного промислу і торгівлі рибою та морепродуктами;

17) видає дозвіл на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікати на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в частині осетрових риб і виробленої з них продукції;

21) здійснює контроль за достовірністю подання суб'єктами рибного господарства, пов'язаними з добуванням і використанням водних біоресурсів, звітних даних про обсяги використання водних біоресурсів;

22) здійснює контроль за дотриманням порядку придбання або збуту осетрових видів риб та продукції з них;

23) здійснює державний контроль за системою моніторингу рибальських суден;

27) запроваджує спеціальні форми статистичної звітності в галузі рибного господарства щодо водних біоресурсів згідно з міжнародними стандартами та нормами, забезпечує обмін такою інформацією з відповідними міжнародними організаціями згідно із законодавством та міжнародними договорами України;

28) виконує функції уповноваженого органу, що взаємодіє з ЄС, органами влади іноземних держав (їх компетентними органами і організаціями) з питань дотримання вимог системи запобігання та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства;

29) здійснює ліцензування господарської діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби, крім внутрішніх водойм та річок;

30) розробляє порядок штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання;

31) погоджує науковим установам програми на проведення дослідного

вилову водних біоресурсів;

32) бере участь у проведенні експертизи проєктів будівництва нових та розширення, реконструкції, технічного переозброєння діючих підприємств, документації з перепрофілювання, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, виконання інших робіт, а також впровадження нової техніки, технологій, матеріалів і речовин, що впливають або можуть вплинути на стан рибогосподарських водних об'єктів (їх частин);

33) подає в установленому порядку пропозиції та здійснює контроль щодо рівневого режиму роботи рибогосподарських водних об'єктів, що забезпечує повноцінне існування гідробіонтів;

35) веде державний облік, здійснює державний моніторинг, веде державний кадастр водних біоресурсів, а також державний облік та державний реєстр рибогосподарських водних об'єктів (їх частин);

36) укладає договори на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах);

37) розробляє та подає на затвердження Мінагрополітики:

– порядок розроблення та форму паспорта рибогосподарської технологічної водойми;

– правила добування (вилучення, вилову) та відтворення водних біоресурсів;

– порядок носіння форменого одягу та формені знаки розрізнення працівників рибного господарства;

38) погоджує будівництво або будь-які інші роботи на території та акваторії, відведених морському рибному порту;

39) погоджує місце розташування рибоприймального пункту та рішення щодо базування суден флоту рибної промисловості;

40) визначає прогноз допустимого вилову на наступний календарний рік для регулювання промислу водних біоресурсів, щодо яких не встановлюються ліміти вилову;

41) погоджує підвищення або зниження рівня води у рибогосподарських водних об'єктах;

43) погоджує видачу дозволів на будівельні, днопоглиблювальні роботи, видобування піску і гравію, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду (у разі проведення робіт у рибогосподарських водних об'єктах);

44) погоджує режими рибогосподарської експлуатації водних об'єктів та контролює діяльність спеціальних товарних рибних господарств;

45) встановлює в установленому порядку заборону вилову водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) та забезпечує контроль за дотриманням заборони;

46) видає документи дозвільного характеру у сфері рибного господарства;

47) здійснює розподіл лімітів спеціального використання водних

біоресурсів на квоти добування;

48) здійснює проведення у межах повноважень, передбачених законом, моніторингу внутрішнього і зовнішнього ринку рибної продукції, державне регулювання внутрішнього ринку рибної продукції;

49) бере участь у веденні державного кадастру тваринного світу;

50) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, міжнародне співробітництво, готує пропозиції щодо укладення та денонсації договорів, укладає міжнародні договори України міжвідомчого характеру, забезпечує виконання узятих Україною зобов'язань за міжнародними договорами з питань, що належать до компетенції Держрибагентства, представляє Україну в роботі міжнародних організацій у сфері рибного господарства;

51) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, співробітництво з державами-донорами та міжнародними організаціями з питань залучення міжнародної технічної допомоги в рибогосподарський комплекс України;

52) співпрацює з Комітетом рибного господарства продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), органами влади іноземних держав та міжнародними організаціями з управління рибальством, ведення рибництва (аквакультури) з питань запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, охорони праці у рибному господарстві;

53) здійснює державне регулювання в сфері аквакультури, забезпечує формування раціонального ринку вітчизняної продукції аквакультури, здійснення науково-технологічної політики селекції в аквакультурі;

54) забезпечує підготовку, перепідготовку, дипломування та сертифікацію фахівців у сфері рибного господарства (крім членів екіпажів суден) згідно з вимогами міжнародних договорів України, інших нормативно-правових актів;

55) здійснює контроль за діяльністю галузевої системи науково-технічної інформації;

56) забезпечує функціонування морських рибних портів;

58) розподіляє між користувачами водних біоресурсів квоти добування, у тому числі:

– у районах дії міжнародних організацій з управління рибальством, членом яких є Україна відповідно до міжнародних договорів України;

– у водах за межами районів управління зазначених організацій відповідно до міжнародно-правових зобов'язань України;

– у водах, що перебувають під юрисдикцією прибережних держав, якщо це передбачено міжнародними договорами України;

59) бере участь у розробленні і здійсненні заходів з нарощування експортного потенціалу рибної галузі, відновлення традиційних та освоєння нових ринків збуту продукції;

60) бере участь у заходах з контролю якості та безпеки продуктів рибальства, харчової продукції під час її виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, використання та утилізації;

61) виступає відповідно до законодавства державним замовником науково-дослідних робіт, координує їх проведення, сприяє впровадженню у виробництво наукових розробок та поширенню передового досвіду;

62) здійснює державну атестацію наукових установ, що належать до сфери управління Держрибагентства;

62¹) розробляє та бере участь у виконанні державних цільових програм із питань меліорації земель;

62²) розробляє пропозиції щодо визначення пріоритетів гідротехнічної меліорації земель;

62³) здійснює контроль за дотриманням режимів роботи каналів;

62⁴) проводить моніторинг технічного стану меліоративних систем та гідротехнічних споруд підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

62⁵) проводить галузеву експертизу проєктно-кошторисної документації на будівництво (реконструкцію) окремих об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем;

62⁶) забезпечує експлуатацію державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем, а також забезпечує проведення планово-запобіжних ремонтів меліоративних систем і споруд;

62⁷) розробляє та подає Мінагрополітики пропозиції щодо розроблення, перегляду і затвердження нормативної документації з проєктування, будівництва та експлуатації водогосподарських об'єктів і меліоративних систем;

62⁸) забезпечує з урахуванням галузевих особливостей проєктування, будівництво і реконструкцію каналів, меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури;

62⁹) забезпечує виконання прикладних науково-дослідних робіт у сфері меліорації земель;

62¹⁰) здійснює інвентаризацію та паспортизацію загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем;

62¹¹) готує та вносить на розгляд Міністра аграрної політики та продовольства пропозиції до державних цільових програм щодо меліорації земель на коротко- та середньостроковий періоди і забезпечує їх виконання;

62¹²) забезпечує інформування громадськості про реалізацію державної політики у сфері гідротехнічної меліорації земель;

62¹³) надає пропозиції щодо обсягів державного замовлення для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері меліорації земель;

62¹⁴) організовує наукову, науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, сприяє створенню і впровадженню сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних мереж у сфері меліорації земель;

62¹⁵) розробляє довгострокові прогнози і пропозиції щодо основних

напрямів розвитку гідротехнічної меліорації земель та використання меліорованих угідь;

63) розробляє програми науково-технічного розвитку у сфері рибного господарства та організовує їх виконання;

64) здійснює організаційне забезпечення підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців у сферах рибного господарства (крім членів екіпажів суден) та меліорації земель у вищих навчальних закладах, що належать до сфери управління Держрибагентства;

66) сприяє підвищенню енергоефективності підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Держрибагентства;

67) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держрибагентства;

68) здійснює розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних із діяльністю Держрибагентства, підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління;

69) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Держрибагентство з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх здійсненням в апараті Держрибагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління;

2) здійснює добір кадрів в апарат Держрибагентства та на керівні посади в його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату Держрибагентства та його територіальних органів;

3) контролює діяльність територіальних органів Держрибагентства;

4) організовує планово-фінансову роботу в апараті Держрибагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

5) забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

6) організовує ведення діловодства та архіву відповідно до встановлених правил.

Держрибагентство для виконання покладених на нього завдань має право:

1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій (за погодженням із їх керівниками);

2) одержувати безоплатно від державних органів та органів місцевого

самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього питань;

3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до його компетенції;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами.

Держрибагентство під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, органами місцевого самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами і організаціями.

Держрибагентство у межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів Мінагрополітики видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

Держрибагентство здійснює свої повноваження безпосередньо, а також через утворені в установленому порядку територіальні органи – органи рибоохорони.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 *посадові особи органів рибоохорони здійснюють державний контроль та управління в галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та наділені такими повноваженнями:*

1) здійснювати державний контроль (нагляд) за дотриманням правил використання, порядку придбання та збуту об'єктів тваринного світу в частині водних біоресурсів;

2) давати обов'язкові до виконання письмові вказівки (приписи) про усунення порушень у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

3) перевіряти документи на право використання водних біоресурсів, зупиняти транспортні (у тому числі плавучі) засоби та проводити огляд речей, транспортних (у тому числі плавучих) засобів, знарядь рибальства, добутої продукції та інших предметів;

4) безперешкодно користуватися при виконанні службових обов'язків послугами попутного водного і сухопутного транспорту та засобами зв'язку, що належать користувачам водних біоресурсів усіх форм власності;

5) безоплатно одержувати від органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, громадян, іноземців та осіб без громадянства статистичні, інші довідкові та інформаційні матеріали, пояснення, необхідні для визначення стану охорони, відтворення і використання водних біоресурсів, а також повідомлення про аварійні забруднення довкілля;

6) у разі неможливості встановлення особи правопорушника на місці вчинення правопорушення доставляти його до правоохоронних органів чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі створення) ради для складення протоколу про адміністративне правопорушення;

7) вилучати в осіб, які порушують законодавство у галузі охорони і використання водних біоресурсів, зняття добування водних біоресурсів, транспортні (у тому числі плавучі) засоби, обладнання та предмети, що були знаряддями правопорушення, незаконно добути водні біоресурси, а також відповідні документи на них;

8) проводити у випадках, встановлених законом, фотографування, звукозапис, фото- і відеозйомку як допоміжні засоби для запобігання і виявлення порушень законодавства в галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

9) викликати посадових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства для надання усних або письмових пояснень у зв'язку з порушенням законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

10) забезпечити безперешкодного доступу до території (у тому числі об'єктів природно-заповідного фонду) і приміщень підприємств, установ та організацій, що здійснюють добування, утримання, зберігання або переробку водних біоресурсів, з метою здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства в галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

11) визначати розмір збитків, завданих рибному господарству, за затвердженими таксами та методиками;

12) видавати та скасовувати передбачені законодавством документи на право добування водних біоресурсів, а також на право переселення та утримання в неволі чи напіввільних умовах водних біоресурсів;

13) складати протоколи та розглядати в установленому законом порядку справи про адміністративні правопорушення у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

14) подавати позови про відшкодування шкоди, заподіяної суб'єктами господарювання та громадянами, внаслідок порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

15) вилучати зняття добування (вилову) водних біоресурсів, транспортні засоби, обладнання та предмети, що були знаряддями правопорушення у галузі охорони, використання та відтворення водних

біоресурсів, а також незаконно добуті водні біоресурси у разі неможливості встановлення власника зазначеного майна;

16) зупиняти діяльність суб'єктів рибного господарства, що провадиться з порушенням вимог законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

17) визначати в установленому порядку строки заборони вилову водних біоресурсів в рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) та забезпечувати контроль за їх дотриманням;

18) вимагати від суб'єктів рибного господарства подання звітів про обсяги спеціального використання водних біоресурсів та контролювати їх достовірність;

19) здійснювати перевірку знарядь добування, контролювати їх кількість, перевіряти відповідність вимогам законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

20) погоджувати режими рибогосподарської експлуатації водних об'єктів та забезпечувати державний контроль (нагляд) за їх дотриманням;

21) здійснювати передбачені законодавством заходи щодо регулювання рибальства;

22) погоджувати видачу дозволів на днопоглиблювальні роботи (крім експлуатаційного днопоглиблення), прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду;

23) виконувати функції контролю, спостереження та нагляду в районах відкритого моря відповідно до міжнародних договорів України;

24) використовувати за погодженням із Міністерством внутрішніх справ України спеціальні транспортні засоби, що мають графічні забарвлення, написи та емблему;

25) інші повноваження відповідно до закону.

Органи рибоохорони під час здійснення охорони виключної (морської) економічної зони мають такі повноваження:

1) зупиняти та оглядати в установленому порядку судна, що здійснюють промисел водних біоресурсів, пошук, дослідження та операції, пов'язані з промислом у виключній (морській) економічній зоні, а також перевіряти документи на здійснення промислу та інших робіт;

2) зупиняти або припиняти промисел та інші роботи у разі порушення вимог Закону «Про виключну (морську) економічну зону України» або відсутності дозволу (погодження) на їх проведення;

3) складати протоколи про вчинення правопорушення у виключній (морській) економічній зоні;

4) застосовувати штрафні санкції у випадках, передбачених законом;

5) безоплатно користуватися транспортними послугами та засобами зв'язку промислових суден іноземних держав, що здійснюють промисел або інші роботи у виключній (морській) економічній зоні згідно з міжнародними договорами України або дозволами.

Під час виконання службових обов'язків посадові особи органів

рибоохорони мають право на носіння форми встановленого зразка, а також на носіння і застосування табельної зброї та інших спеціальних засобів відповідно до закону.

Органи рибоохорони є правоохоронними органами, які для виконання їх повноважень держава транспортними засобами, приладами спостереження, зброєю, відео- і фототехнікою, спецодягом тощо.

У разі загибелі (смерті) працівника органів рибоохорони у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків його сім'ї, а у разі її відсутності його батькам виплачується одноразова грошова допомога в розмірі десятирічної заробітної плати за останньою посадою, яку він обіймав, у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

У разі поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного працівнику органів рибоохорони у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, а також інвалідності, що настала у період роботи в органах рибоохорони або не пізніше ніж через три місяці після звільнення з роботи в органах рибоохорони чи пізніше цього строку, але внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце у період роботи в органах рибоохорони, залежно від ступеня втрати працездатності йому виплачується одноразова грошова допомога в розмірі до п'ятирічної заробітної плати за останньою посадою, котру він обіймав, у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України. Визначення ступеня втрати працездатності працівником органів рибоохорони у період роботи в органах рибоохорони у кожному випадку ушкодження здоров'я здійснюється в індивідуальному порядку відповідно до законодавства.

Посадові особи органів рибоохорони мають право залучати до охорони водних біоресурсів громадських інспекторів рибоохорони. Положення про громадських інспекторів рибоохорони затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості.

Держава гарантує посадовим особам органів рибоохорони та членам їхніх сімей захист честі, гідності, здоров'я та майна від кримінально протиправних та інших протиправних дій.

Відповідно до ст. 240 Кодексу України про адміністративні правопорушення органи рибоохорони розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням правил рибальства та охорони рибних запасів, передбачені ст. 50 (Порушення права державної власності на тваринний світ), ч. 3 ст. 85 (Порушення правил рибальства), ст. ст. 86-1 (Експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням), 91-2 (Перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів), 188-5 (Невиконання законних розпоряджень чи приписів посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів) цього кодексу.

Від імені органів рибоохорони розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право: Головний державний інспектор рибоохорони України, головні державні інспектори рибоохорони в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, провідні державні інспектори рибоохорони, старші державні інспектори рибоохорони.

Відповідно до ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними у ст. ст. 218-221 цього Кодексу, уповноважені на те посадові особи органів рибоохорони мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 4, 5 ст. 85, ст. ст. 85-1, 88-1, 90, ст. 164 – в частині порушення порядку провадження господарської діяльності, пов'язаної з добуванням і використанням риби та інших водних живих ресурсів.

Тести для самоконтролю:

1. Державне агентство меліорації та рибного господарства України є:

- а) державним органом, підпорядкованим Державній екологічній інспекції України;
- б) центральним органом виконавчої влади;
- в) державним органом, підпорядкованим Міністру соціальної політики України;
- г) самостійним структурним підрозділом у системі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів.

2. Діяльність Державного агентства меліорації та рибного господарства України:

- а) спрямовується і координується Прем'єр-міністром України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів;
- б) спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства;
- в) спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Голову Державної екологічної інспекції України;
- г) спрямовується і координується Прем'єр-міністром України через Міністерство розвитку громад та територій України.

3. Положення про Державне агентство меліорації та рибного господарства України затверджено:

- а) постановою Міністра захисту довкілля та природних ресурсів;
- б) постановою Міністра аграрної політики та продовольства;
- в) указом Президента України;
- г) постановою Кабінету Міністрів України.

4. Голова Державного агентства меліорації та рибного господарства України є:

- а) Головним державним меліоратором України;
- б) Головним державним екологом України;
- в) Головним державним інспектором рибоохорони України;
- г) Головним державним інспектором із захисту біоресурсів України.

5. Голова Державного агентства меліорації та рибного господарства України:

а) очолює Держрибагентство, здійснює керівництво його діяльністю, представляє Держрибагентство у відносинах із іншими органами, підприємствами, установами, організаціями в Україні та за її межами;

б) вносить в установленому порядку подання щодо представлення державних службовців та працівників апарату Держрибагентства, його територіальних органів до відзначення державними нагородами України;

- в) вірно у пунктах а) та б);
- г) вірної відповіді немає.

6. Структуру апарату Держрибагентства затверджує:

а) Кабінет Міністрів України;

б) голова Держрибагентства за погодженням із Кабінетом Міністрів України;

в) голова Держрибагентства за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства;

г) Міністр захисту довкілля та природних ресурсів.

7. До основних завдань Державного агентства меліорації та рибного господарства України належить:

а) реалізація державної політики зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів;

б) реалізація державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем;

в) реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

г) реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства.

8. До повноважень Державного агентства меліорації та рибного господарства України НЕ належить:

- а) вживати заходів щодо забезпечення збереження запасів анадромних видів риб у виключній (морській) економічній зоні України;
- б) здійснювати контроль за дотриманням правил рибальства;
- в) вести державний облік, здійснювати державний моніторинг, вести державний кадастр водних біоресурсів, а також державний облік та державний реєстр рибогосподарських водних об'єктів (їх частин);
- г) вести державний водний кадастр за розділами «Поверхневі водні об'єкти» та «Водокористування».

9. Посадові особи органів рибоохорони мають повноваження:

- а) здійснювати перевірки дотримання вимог водного законодавства на підприємствах, установах та організаціях усіх форм власності і господарювання та виконання ними водоохоронних заходів, контроль за дотриманням водного законодавства на землях водного фонду;
- б) давати обов'язкові до виконання письмові вказівки (приписи) про усунення порушень у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;
- в) викликати громадян, у тому числі посадових осіб, для одержання від них усних або письмових пояснень у зв'язку з порушенням ними лісового законодавства або законодавства у галузі мисливського господарства та полювання;
- г) контролювати виконання водоохоронних заходів у межах водоохоронних зон, заходів щодо ліквідації наслідків пропуску скидних господарсько-побутових, промислових, дренажних, повеневих та паводкових вод.

10. Посадові особи органів рибоохорони мають право залучати до охорони водних біоресурсів:

- а) інспекторів водних біоресурсів;
- б) громадських помічників рибінспектора;
- в) цивільних інспекторів рибного господарства;
- г) громадських інспекторів рибоохорони.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Надайте визначення Державного агентства меліорації та рибного господарства України як державного органу.
2. Які органи утворюють систему Державного агентства меліорації та рибного господарства України?
3. Якою є структура Державного агентства меліорації та рибного

господарства України?

4. Ким призначається на посаду та звільняється з посади голова Державного агентства меліорації та рибного господарства України?

5. Які повноваження голови Державного агентства меліорації та рибного господарства України?

6. Які основні завдання Державного агентства меліорації та рибного господарства України?

7. Які повноваження Державного агентства меліорації та рибного господарства України?

8. Які повноваження мають посадові особи органів рибоохорони?

Додаткові завдання:

1. Назвіть основні нормативні акти, на підставі яких здійснює діяльність Державне агентство меліорації та рибного господарства України?

2. Якою є структура апарату Державного агентства меліорації та рибного господарства України?

3. Хто визначає граничну чисельність державних службовців та працівників Державного агентства меліорації та рибного господарства України?

4. Хто затверджує штатний розпис, кошторис апарату Державного агентства меліорації та рибного господарства України?

5. Які посадові особи уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення від імені органів рибоохорони та за якими статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

3. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 08.07.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text>.

6. Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16.05.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр#Text>.

7. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

8. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>.

9. Про меліорацію земель : Закон України від 14.01.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>.

10. Про організації водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель : Закон України від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2079-20#Text>.

11. Про затвердження Положення про Державне агентство меліорації та рибного господарства України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 № 895. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-п#Text>.

12. Про затвердження Положення про органи рибоохорони Державного агентства рибного господарства України : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.01.2012 № 26. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-12#Text>.

13. Про затвердження Правил носіння форменого одягу і знаків розрізнення працівниками рибного господарства та Переліку категорій посад працівників рибного господарства, для яких установлені формений одяг і знаки розрізнення : наказ Міністерства аграрної політики України від 01.02.2005 № 50. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-05#Text>.

14. Про затвердження Порядку проведення рибоохоронних рейдів : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 23.10.2018 № 512. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1296-18#Text>.

15. Про затвердження Положення про громадських інспекторів рибоохорони : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 24.02.2012 № 83. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0401-12#Text>.

16. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 05.06.1992, ратифікована Законом України від 29.11.1994. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text.

17. Державне агентство меліорації та рибного господарства України. Офіційний сайт. URL : <https://darg.gov.ua>.

2.14. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО АГЕНТСТВА ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Державне агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів і який реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства (п. 1 Положення про Державне агентство лісових ресурсів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 521 від 08.10.2014).

Держлісагентство у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Система Державного агентства лісових ресурсів України.

Систему Держлісагентства утворюють апарат Держлісагентства, територіальні органи, а також підвідомчі підприємства та установи безпосереднього підпорядкування.

Міжрегіональні територіальні органи Держлісагентства утворені як юридичні особи публічного права відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1003 від 07.09.2022 «Деякі питання реформування управління лісової галузі». Серед них:

- Північно-Західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Рівне);
- Західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Львів);
- Південно-Західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Хмельницький);
- Центральнo-Західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Вінниця);
- Центральне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Житомир);
- Північне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Чернігів);
- Північно-Східне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Харків);
- Південно-Східне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Дніпро);
- Південне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства (м. Миколаїв).

Підвідомчі підприємства та установи безпосереднього підпорядкування:

- Український ордена «Знак пошани» науково-дослідний інститут лісового господарства і агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького (УкрНДІЛГА);
- Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака (УкрНДІГірліс);
- Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання (ВО «Укрдержліспроект»);
- Український центр підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів лісового господарства (Укрцентркадріліс);
- Український державний проектно-вишукувальний інститут лісового господарства (ДП «Укрдіпроліс»);
- Харківський державний проектно-вишукувальний інститут агролісомеліорації і лісового господарства (ДП «Харківдіпроагроліс»);
- Шацький національний природний парк;
- Державне підприємство «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр»;
- Державна організація «Український лісовий селекційний центр»;
- Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство

«Харківлісозахист»;

- Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство

«Херсонлісозахист»;

- Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство «Івано-Франківськлісозахист»;

- Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство

«Львівлісозахист»;

- Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство

«Вінницялісозахист»;

- Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство

«Київлісозахист»;

- Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство

«Рівнелісозахист».

Структура Державного агентства лісових ресурсів України.

Держлісагентство очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за пропозицією Комісії з питань вищого корпусу державної служби.

Голова Держлісагентства:

- 1) очолює Держлісагентство, здійснює керівництво його діяльністю;
- 2) вносить на розгляд Міністра захисту довкілля та природних ресурсів пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства, зокрема, розроблені Держлісагентством проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Міндовкілля, а також позицію щодо проектів, розробниками яких є інші міністерства;
- 3) у межах повноважень, передбачених законом, організовує та контролює виконання в апараті Держлісагентства та його територіальних органах Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Міндовкілля;
- 4) подає на затвердження Міністрові захисту довкілля та природних ресурсів плани роботи Держлісагентства;
- 5) звітує перед Міністром захисту довкілля та природних ресурсів про виконання планів роботи Держлісагентства та покладених на нього завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Держлісагентства, його територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;
- 6) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату Держлісагентства;
- 7) затверджує штатний розпис та кошторис територіальних органів Держлісагентства;
- 8) призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців апарату

Держлісагентства (якщо інше не передбачено законом);

9) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників Держлісагентства;

10) вносить в установленому порядку подання щодо представлення державних службовців та працівників апарату Держлісагентства, його територіальних органів до відзначення державними нагородами України;

11) підписує накази Держлісагентства;

12) вносить Міністрові захисту довкілля та природних ресурсів пропозиції щодо утворення в межах граничної чисельності державних службовців та працівників Держлісагентства і коштів, передбачених на його утримання, а також щодо ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України територіальних органів Держлісагентства, котрі є юридичними особами публічного права;

13) утворює в межах граничної чисельності державних службовців та працівників Держлісагентства і коштів, передбачених на його утримання, ліквідує, реорганізовує за погодженням з Кабінетом Міністрів України і Міністром захисту довкілля та природних ресурсів територіальні органи Держлісагентства як структурні підрозділи апарату агентства;

14) призначає на посади за погодженням із Міністром захисту довкілля та природних ресурсів і головами відповідних місцевих держадміністрацій, звільняє з посад керівників територіальних органів Держлісагентства;

15) призначає на посади за погодженням із Міністром захисту довкілля та природних ресурсів, звільняє з посад заступників керівників територіальних органів Держлісагентства;

16) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців та працівників апарату Держлісагентства, керівників територіальних органів Держлісагентства, присвоює їм ранги державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

17) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів Держлісагентства;

18) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи, організації, затверджує їх положення (статути), в установленому порядку призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, виконує в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держлісагентства;

19) забезпечує реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті Держлісагентства;

20) представляє в установленому порядку Держлісагентство у відносинах із іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями в Україні та за її межами;

21) залучає державних службовців та працівників територіальних органів Держлісагентства, а за домовленістю з керівниками – державних

службовців та працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій до розгляду питань, що належать до компетенції Держлісагентства;

22) утворює комісії, робочі та експертні групи;

23) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

24) забезпечує взаємодію Держлісагентства зі структурним підрозділом Міндовкілля, визначеним Міністром захисту довкілля та природних ресурсів, відповідальним за взаємодію з Держлісагентством;

25) забезпечує дотримання встановленого Міністром захисту довкілля та природних ресурсів порядку ведення обміну інформацією між Міндовкілля і Держлісагентством та своєчасність її подання;

26) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

27) у межах повноважень, передбачених законом, дає обов'язкові для виконання державними службовцями та працівниками апарату Держлісагентства та його територіальних органів доручення;

28) приймає в установленому порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є Держлісагентство;

29) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова Держлісагентства має заступників, у тому числі одного першого, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства про державну службу.

Структуру апарату Держлісагентства затверджує його Голова за погодженням із Міністром захисту довкілля та природних ресурсів.

Для підготовки рекомендацій щодо виконання завдань у Держлісагентстві може утворюватися колегія.

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу Держлісагентства.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у Держлісагентстві можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджує Голова Держлісагентства.

Граничну чисельність державних службовців та працівників Держлісагентства затверджує Кабінет Міністрів України.

Штатний розпис, кошторис апарату Держлісагентства затверджує його Голова за погодженням із Міністерством фінансів України.

Держлісагентство є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні

бланки, рахунки в органах Казначейства України.

Основні завдання Держлісагентства:

1) реалізація державної політики у сфері лісового та мисливського господарства;

2) внесення на розгляд Міністра захисту довкілля та природних ресурсів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства.

Держлісагентство відповідно до покладених на нього завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств і в установленому порядку подає їх Міністрові захисту довкілля та природних ресурсів;

2) вносить Міністрові захисту довкілля та природних ресурсів пропозиції щодо загальнодержавних і регіональних (місцевих) програм із охорони, захисту, використання та відтворення лісів, розвитку мисливського господарства;

3) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, міжнародне співробітництво, готує пропозиції щодо укладення та денонсації договорів, укладає міжнародні договори України міжвідомчого характеру, забезпечує виконання узятих Україною зобов'язань за міжнародними договорами з питань, що належать до компетенції Держлісагентства, представляє Україну в роботі міжнародних організацій у сфері лісового та мисливського господарства;

4) здійснює державне управління в галузі ведення лісового і мисливського господарства, а також державного контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів щодо ведення лісового господарства (крім державного контролю з карантину рослин та у сфері захисту рослин);

5) здійснює державне управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду в лісах підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління;

6) організовує ведення лісовпорядкування та впорядкування мисливських угідь;

7) веде державний лісовий кадастр та облік лісів;

8) здійснює моніторинг лісів;

9) приймає рішення про віднесення лісів до відповідної категорії;

10) затверджує вік стиглості деревостанів;

11) організовує видачу в установленому порядку спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів;

12) організовує виконання заходів щодо визначення рівня радіоактивного забруднення лісів, радіаційний контроль лісової продукції, дозиметричний контроль робочих місць та доз опромінення працівників;

13) веде державний кадастр мисливських тварин, що перебувають на території України;

14) здійснює державний контроль за дотриманням законодавства в галузі мисливського господарства і полювання;

15) організовує роботу з укладення з користувачами мисливських угідь договорів про умови ведення мисливського господарства та здійснює контроль за їх виконанням;

16) веде державний облік чисельності і добування мисливських тварин;

17) вносить Міндовкілля пропозиції щодо:

– вартості ліцензій на добування мисливських тварин та здійснює регулювання цін і тарифів на продукцію полювання, у тому числі на живу дичину, що поставляється на експорт; на мисливські трофеї, добуті іноземними громадянами; на послуги, надані іноземним громадянам;

– лімітів і норм використання мисливських тварин;

– розміру збору за видачу посвідчення мисливця, щорічної контрольної картки обліку добутої дичини, порушень правил полювання та їх дублікатів;

– такси для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства і полювання;

18) видає в установленому порядку дозволи на використання мисливських тварин, що перебувають у державній власності, за винятком тих, що знаходяться на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду;

19) видає паспорти на собак мисливських порід, інших ловчих звірів і птахів;

20) видає посвідчення мисливця і щорічну контрольну картку обліку добутої дичини та порушень правил полювання;

21) вносить пропозиції щодо надання в користування мисливських угідь та припинення права користування ними органам, що приймають зазначені рішення;

22) забезпечує функціонування державної лісової охорони, координує діяльність лісової охорони інших постійних лісокористувачів і власників лісів, бере участь у забезпеченні реалізації державної політики у сфері пожежної безпеки, забезпечує організацію та координацію заходів з охорони державного мисливського фонду і заходів із регулювання чисельності мисливських, хижих та шкідливих для мисливського господарства тварин;

23) забезпечує здійснення наземно-авіаційної охорони лісів від пожеж, незаконних рубок та інших порушень лісового законодавства, захист лісу від шкідників і хвороб та іншого шкідливого впливу на території лісового фонду підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління;

24) організовує виконання протипожежних, лісозахисних та інших лісоохоронних заходів на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління;

25) у межах повноважень, передбачених законом, розглядає справи про адміністративні правопорушення та накладає адміністративні стягнення;

26) здійснює заходи щодо забезпечення споживачів деревиною,

виробами з неї та іншою продукцією лісового та мисливського господарства;

27) здійснює у межах повноважень, передбачених законом, заходи щодо зовнішньоекономічної діяльності, захист інтересів підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, на зовнішньому ринку, розвиток внутрішнього ринку продукції і послуг лісового та мисливського господарства, вносить в установленому порядку пропозиції щодо умов оподаткування і кредитування, особливостей приватизації таких підприємств, установ і організацій;

28) видає сертифікат про походження лісоматеріалів;

29) готує пропозиції і в межах повноважень, передбачених законом, здійснює заходи щодо забезпечення реалізації соціальної політики у сфері лісового та мисливського господарства, укладає в установленому порядку галузеву угоду з професійними спілками чи їх об'єднаннями, іншими представницькими організаціями працівників лісового і мисливського господарства, які мають відповідні повноваження;

30) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держлісагентства;

31) виступає в установленому порядку замовником науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, необхідних для виконання державних цільових програм розвитку лісового і мисливського господарства, забезпечує впровадження у виробництво досягнень науки і техніки, а також нових технологій і передового досвіду, організовує відповідно до законодавства діяльність метрологічної служби на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління;

32) вживає заходів для залучення в установленому порядку представників громадськості до проведення обговорення питань державної політики у сфері лісового і мисливського господарства;

33) вирішує в межах повноважень, передбачених законом, спори з питань охорони, захисту, використання та відтворення лісів, що перебувають у державній власності;

34) приймає в установленому порядку рішення про припинення полювання;

35) здійснює розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних із діяльністю Держлісагентства, підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління;

36) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Держлісагентство з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті Держлісагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління;

2) здійснює добір кадрів в апарат Держлісагентства та на керівні посади в його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, організовує роботу з

підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату Держлісагентства та його територіальних органів;

3) організовує планово-фінансову роботу в апараті Держлісагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

4) забезпечує ефективно, результативно і цільове використання бюджетних коштів;

5) здійснює у межах повноважень, передбачених законом, разом із відповідними центральними органами виконавчої влади контроль за використанням державних коштів, передбачених для реалізації проєктів, виконання програм, у тому числі міжнародних;

6) організовує ведення діловодства та архіву відповідно до встановлених правил;

7) забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

8) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, цивільний захист у сфері лісового і мисливського господарства, здійснення заходів щодо захисту населення і територій під час надзвичайних ситуацій.

Держлісагентство для виконання покладених на нього завдань має право:

1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій (за погодженням із їх керівниками);

2) одержувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій усіх форм власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;

3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до його компетенції;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

5) проводити перевірки дотримання вимог законодавства у сфері лісового (в лісах підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління) та мисливського господарства.

Держлісагентство під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого

самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами і організаціями.

Держлісагентство у межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів Міндовкільля видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

Відповідно до ст. 89 Лісового кодексу України охорону і захист лісів на території України здійснюють:

– державна лісова охорона, що діє у складі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань лісового господарства та підприємств, установ і організацій, котрі належать до сфери їх управління;

– лісова охорона інших постійних лісокористувачів і власників лісів.

Державна лісова охорона (далі – держлісоохорона) має статус правоохоронного органу.

Порядок діяльності Державної лісової охорони та лісової охорони інших лісокористувачів та власників лісів визначається положенням, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до п. 4 Положення про державну лісову охорону, лісову охорону інших лісокористувачів та власників лісів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 976 від 16.09.2009 (далі – Положення), *основними завданнями держлісоохорони є:*

1) здійснення державного контролю за додержанням вимог лісового та мисливського законодавства;

2) забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, шкідників і хвороб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу;

3) запобігання злочинам і адміністративним правопорушенням у сфері лісового та мисливського господарства, а також використання лісових ресурсів і мисливських тварин;

4) організація та координація заходів із охорони державного мисливського фонду.

До посадових осіб держлісоохорони належать посадові особи Держлісагентства, Республіканського комітету Автономної Республіки Крим з питань лісового і мисливського господарства, обласних управлінь лісового та мисливського господарства і підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Держлісагентства.

Держлісоохорона, лісова охорона інших постійних лісокористувачів та власників лісів під час організації заходів, спрямованих на усунення

порушень лісового законодавства та законодавства у галузі мисливського господарства та полювання, взаємодіє з правоохоронними органами, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадянами та їх об'єднаннями.

Повноваження посадових осіб державної лісової охорони визначені ст. 91 Лісового кодексу України, та більш конкретизовані у п. 7 Положення.

Посадові особи держлісоохорони мають право:

1) безперешкодно обстежувати в установленому законодавством порядку ліси, що перебувають у власності чи користуванні громадян і юридичних осіб;

2) перевіряти в установленому порядку в громадян і юридичних осіб наявність дозволів та інших документів на використання лісових ресурсів і користування лісами та на право полювання і використання ресурсів державного мисливського фонду;

3) проводити перевірки додержання лісокористувачами, власниками лісів та користувачами мисливських угідь вимог нормативно-правових актів і нормативних документів із питань ведення лісового господарства та у галузі мисливського господарства та полювання;

4) складати протоколи та розглядати відповідно до законодавства справи про адміністративні правопорушення, правопорушення у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, а також у галузі мисливського господарства та полювання;

5) зупиняти на території лісового фонду транспортні засоби та проводити огляд транспортних засобів, знарядь, добутих деревини та інших продуктів лісу, а також зупиняти на території мисливських угідь транспортні (плавучі) засоби та проводити їх огляд та огляд знарядь полювання, добутої продукції;

6) зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю в порядку, встановленому законодавством, і використовувати спеціальні транспортні засоби з кольорографічним забарвленням, написом та емблемою;

7) доставляти особу, яка порушила лісове законодавство або законодавство у галузі мисливського господарства та полювання, до органів Національної поліції або в органи місцевого самоврядування у разі неможливості встановлення особи на місці вчинення правопорушення для складення протоколу про адміністративне правопорушення;

8) вилучати в установленому законом порядку у громадян і юридичних осіб, які порушили лісове законодавство або законодавство у галузі мисливського господарства та полювання, документи на право використання лісових ресурсів та на право полювання, добуті деревину та інші продукти лісу, незаконно добуті мисливські тварини і продукцію, що з них вироблена, та знаряддя правопорушень;

9) надсилати у відповідні державні органи матеріали про притягнення осіб, які порушили лісове законодавство або законодавство у галузі мисливського господарства та полювання, до дисциплінарної,

адміністративної і кримінальної відповідальності;

10) проводити у випадках, встановлених законом, фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку як допоміжний засіб для запобігання порушенням у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, а також у галузі мисливського господарства та полювання;

11) викликати громадян, у тому числі посадових осіб, для одержання від них усних або письмових пояснень у зв'язку з порушенням ними лісового законодавства або законодавства у галузі мисливського господарства та полювання;

12) безперешкодно відвідувати територію і приміщення юридичних осіб, що провадять діяльність, пов'язану з добуванням, зберіганням або переробленням деревини та інших продуктів лісу, з метою здійснення нагляду за законністю їх використання;

13) визначати за затвердженими таксами і методиками розмір збитків, завданих лісовому або мисливському господарству, та шкоди, заподіяної лісу внаслідок порушення законодавства у галузі мисливського господарства та полювання;

14) анулювати дозволи або інші документи на право використання лісових ресурсів у разі порушення лісового законодавства, а також використання ресурсів державного мисливського фонду в разі порушення законодавства у галузі мисливського господарства та полювання;

15) приймати рішення про обмеження або заборону господарської та іншої діяльності;

16) подавати позови до суду про відшкодування втрат лісгосподарського виробництва або збитків, завданих унаслідок порушення законодавства у галузі мисливського господарства та полювання, а також повернення самовільно або тимчасово зайнятих лісових ділянок, мисливських угідь, строк користування якими закінчився;

17) вносити пропозиції відповідним органам виконавчої влади щодо заборони відвідування лісів населенням і в'їзду до них транспортних засобів та заборони полювання у період високої пожежної небезпеки;

18) видавати обов'язкові для виконання приписи з питань, що належать до їх повноважень.

Посадовим особам держлісоохорони видається службове посвідчення, форма якого затверджується Держлісагентством.

Посадові особи держлісоохорони забезпечуються форменим одягом, правила носіння та норми забезпечення яким затверджуються Держлісагентством.

На спеціальних автомобілях та інших транспортних засобах посадових осіб держлісоохорони дозволяється встановлювати радіостанції та гучномовні пристрої за власні кошти державних підприємств, що належать до сфери управління Держлісагентства.

Відповідно до ст. 92 Лісового кодексу України держава гарантує захист честі, гідності, здоров'я, життя, майна посадових осіб державної лісової охорони і членів їх сімей від кримінально протиправних посягань та інших

протиправних дій.

Посадові особи державної лісової охорони підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Посадові особи державної лісової охорони забезпечуються службовими жилими приміщеннями відповідно до законодавства.

Шкода, заподіяна знищенням або пошкодженням майна посадової особи держлісоохорони або членів її сім'ї у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків, компенсується в повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України з наступним стягненням цієї суми з винних осіб.

Річна заробітна плата посадової особи державної лісової охорони, що береться для нарахування розміру одноразової допомоги, включає всі види грошових виплат, котрі одержала посадова особа за час роботи за останньою посадою за рік, що передував року загибелі або ушкодження здоров'я.

Порядок відшкодування шкоди, заподіяної майну, посадовій особі держлісоохорони або членам її сім'ї встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до ст. 241 Кодексу України про адміністративні правопорушення центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, розглядає справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 49, 63-70, 73, 75, 77, 188-5 цього кодексу.

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, його заступники, головні лісничі, старші інженери та інженери, командири авіаланок, старші льотчики-спостерігачі та льотчики-спостерігачі баз авіаційної охорони лісів, лісничі, помічники лісничих, майстри лісу.

Відповідно до ст. 242 Кодексу України про адміністративні правопорушення центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням правил ведення мисливського господарства і полювання, передбачені ст. 50, ч. 1 ст. 85, ст. ст. 91-2 і 188-5 цього кодексу.

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право посадові особи, уповноважені центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, керівники, заступник керівника з питань мисливського господарства, головні лісничі, головні мисливствознавці, державні районні мисливствознавці,

керівники, головні лісничі, лісничі, головні мисливствознавці, мисливствознавці держлісгоспів, інших державних лісогосподарських підприємств, а також державних лісомисливських та державних мисливських господарств.

Керівниками, заступником керівника з питань мисливського господарства, головними лісничими, головними мисливствознавцями, державними районними мисливствознавцями, керівниками, головними лісничими, лісничими, головними мисливствознавцями, мисливствознавцями держлісгоспів, інших державних лісогосподарських підприємств, а також державних лісомисливських та державних мисливських господарств штраф до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за правопорушення, передбачені ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення, може стягуватися на місці.

Відповідно до ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними у ст. ст. 218-221 цього кодексу, уповноважені на те посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 2, 5 ст. 85, ст. ст. 85-1, 88-1, 90 згаданого кодексу.

Тести для самоконтролю:

1. Державне агентство лісових ресурсів України є:
 - а) структурним підрозділом Державної екологічної інспекції України;
 - б) юридичною особою публічного права, підпорядкованою Міністру розвитку громад та територій України;
 - в) державним органом, підпорядкованим Міністерству аграрної політики та продовольства України;
 - г) центральним органом виконавчої влади.

2. Діяльність Державного агентства лісових ресурсів України:
 - а) спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство аграрної політики та продовольства України;
 - б) спрямовується і координується Прем'єр-міністром України через Голову Державної екологічної інспекції України;
 - в) спрямовується і координується Прем'єр-міністром України через Міністра соціальної політики;
 - г) спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів.

3. Положення про Державне агентство лісових ресурсів України затверджено:

- а) постановою Кабінету Міністрів України;
- б) постановою Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України;
- в) наказом голови Державного агентства лісових ресурсів України;
- г) указом Президента України.

4. Граничну чисельність державних службовців та працівників Державного агентства лісових ресурсів України затверджує:

- а) голова Державного агентства меліорації та рибного господарства України;
- б) Міністр захисту довкілля та природних ресурсів;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) голова Державного агентства лісових ресурсів України.

5. Що НЕ належить до повноважень Голови Державного агентства лісових ресурсів України:

- а) призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців апарату Держлісагентства (якщо інше не передбачено законом);
- б) призначає громадських інспекторів з охорони довкілля та видає їм посвідчення, організовує їх роботу, надає їм методичну та практичну допомогу, вживає заходів до усунення виявлених недоліків і порушень в їх діяльності;
- в) представляє в установленому порядку Держлісагентство у відносинах з іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями в Україні та за її межами; вносить в установленому порядку подання щодо представлення державних службовців та працівників апарату Держрибагентства, його територіальних органів до відзначення державними нагородами України;
- г) розподіляє обов'язки між своїми заступниками.

6. Структуру апарату Держлісагентства затверджує:

- а) Міністр захисту довкілля та природних ресурсів за погодженням із Прем'єр-міністром України;
- б) Міністр захисту довкілля та природних ресурсів за погодженням із Кабінетом Міністрів України;
- в) голова Держлісагентства за погодженням із Міністром захисту довкілля та природних ресурсів;
- г) голова Держлісагентства за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства.

7. До основних завдань Державного агентства лісових ресурсів України належить:

а) реалізація державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів;

б) реалізація державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів;

в) реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства;

г) реалізація державної політики у сфері лісового та мисливського господарства.

8. До повноважень Державного агентства лісових ресурсів України належить:

а) здійснення державного управління в галузі ведення лісового і мисливського господарства, а також державного контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів щодо ведення лісового господарства (крім державного контролю з карантину рослин та у сфері захисту рослин);

б) здійснення державного управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду в лісах підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління;

в) правильно у пунктах а) та б);

г) правильної відповіді немає.

9. Порядок діяльності державної лісової охорони та лісової охорони інших лісокористувачів та власників лісів визначається положенням, що затверджується:

а) Кабінетом Міністрів України;

б) Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України;

в) головою Держлісагентства;

г) головою Держекоінспекції.

10. До повноважень посадових осіб держлісоохорони НЕ належить:

а) перевіряти в установленому порядку в громадян і юридичних осіб наявність дозволів та інших документів на використання лісових ресурсів і користування лісами та на право полювання і використання ресурсів державного мисливського фонду;

б) видавати та скасовувати передбачені законодавством документи на право добування водних біоресурсів, а також на право переселення та утримання в неволі чи напіввільних умовах водних біоресурсів;

в) складати протоколи та розглядати відповідно до законодавства справи про адміністративні правопорушення, правопорушення у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, а також у галузі мисливського господарства та полювання;

г) зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю в

порядку, встановленому законодавством, і використовувати спеціальні транспортні засоби з кольорографічним забарвленням, написом та емблемою.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Надайте визначення Державного агентства лісових ресурсів України як державного органу.
2. Які органи утворюють систему Державного агентства лісових ресурсів України?
3. Якою є структура Державного агентства лісових ресурсів України?
4. Ким призначається на посаду та звільняється з посади голова Державного агентства лісових ресурсів України?
5. Які повноваження голови Державного агентства лісових ресурсів України?
6. Які основні завдання Державного агентства лісових ресурсів України?
7. Які повноваження має Державне агентство лісових ресурсів України?
8. Які повноваження мають посадові особи державної лісової охорони?

Додаткові завдання:

1. Назвіть основні нормативні акти, на підставі яких здійснює діяльність Державне агентство лісових ресурсів України.
2. Хто визначає граничну чисельність державних службовців та працівників Державного агентства лісових ресурсів України?
3. Хто затверджує штатний розпис, кошторис апарату Державного агентства лісових ресурсів України?
4. Який соціально-правовий захист посадових осіб державної лісової охорони передбачений законодавством?
5. Які посадові особи уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства та у сфері мисливського господарства, і за якими статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.
3. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
6. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>.
7. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>.
8. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 521. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження Положення про державну лісову охорону, лісову охорону інших лісокористувачів та власників лісів: постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2009 № 976. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2009-%D0%BF#Text>.
10. Деякі питання реформування управління лісової галузі : постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2022 № 1003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2022-%D0%BF#Text>.
11. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 05.06.1992, ратифікована Законом України від 29.11.1994. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text.
12. Державне агентство лісових ресурсів України. Офіційний сайт. URL : <https://forest.gov.ua>.

2.15. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба) – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

Систему Державної аудиторської служби України складають:

- апарат Державної аудиторської служби України;
- територіальні органи Державної аудиторської служби України.

Структура Державної аудиторської служби України.

Структуру апарату Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органів затверджує Голова Держаудитслужби за погодженням із Міністром фінансів.

Структура апарату Держаудитслужби:

- керівництво;
- Відділ забезпечення діяльності керівництва;
- Відділ внутрішнього аудиту;
- Головний спеціаліст з питань мобілізаційної роботи;
- Департамент стратегічного планування, звітності та координації здійснення державного фінансового контролю;
- Департамент контролю у сфері будівництва;

- Департамент контролю у галузі освіти, науки, спорту та інформації;
- Департамент контролю у соціальній галузі та сфері культури;
- Департамент контролю у галузі промисловості, енергетики, транспорту та фінансових послуг;
- Департамент контролю у галузі ЖКГ, інфраструктури та зв'язку;
- Департамент контролю в аграрній галузі, екології та природокористування;
- Департамент контролю в галузі оборони, в правоохоронних органах та органах влади;
- Департамент контролю за місцевими бюджетами;
- Департамент взаємодії з правоохоронними органами;
- Департамент моніторингу закупівель;
- Департамент перевірок закупівель;
- Департамент якості заходів державного фінансового контролю;
- відділ ІТ аудиту;
- Департамент роботи з персоналом та організаційного розвитку;
- Департамент адміністративно-господарського забезпечення;
- Юридичний департамент;
- Управління інформації та комунікацій з громадськістю, розгляду звернень громадян;
- Управління нормативно-методологічного забезпечення процесу державного фінансового контролю;
- Департамент реалізації контрольних повноважень в рамках міжнародних угод та міжнародного співробітництва;
- Управління документообігу та контролю виконавської дисципліни;
- Управління ІТ забезпечення;
- Фінансове управління;
- Режимно-секретний сектор;
- Сектор з питань внутрішньої безпеки;
- Сектор запобігання та виявлення корупції.

Структура територіальних органів Державної аудиторської служби України:

- Північний офіс Держаудитслужби:
 - Управління Північного офісу Держаудитслужби у Вінницькій області;
 - Управління Північного офісу Держаудитслужби в Житомирській області;
 - Управління Північного офісу Держаудитслужби в Черкаській області;
 - Управління Північного офісу Держаудитслужби в Чернігівській області;
- Північно-східний офіс Держаудитслужби:

- Управління Північно-східного офісу Держаудитслужби в Луганській області;
- Управління Північно-східного офісу Держаудитслужби в Полтавській області;
- Управління Північно-східного офісу Держаудитслужби в Сумській області;
- *Східний офіс Держаудитслужби:*
 - Управління Східного офісу Держаудитслужби в Донецькій області;
 - Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області;
 - Управління Східного офісу Держаудитслужби в Кіровоградській області;
- *Західний офіс Держаудитслужби:*
 - Управління Західного офісу Держаудитслужби у Волинській області;
 - Управління Західного офісу Держаудитслужби в Закарпатській області;
 - Управління Західного офісу Держаудитслужби в Івано-Франківській області;
 - Управління Західного офісу Держаудитслужби в Рівненській області;
 - Управління Західного офісу Держаудитслужби в Тернопільській області;
 - Управління Західного офісу Держаудитслужби в Хмельницькій області;
 - Управління Західного офісу Держаудитслужби в Чернівецькій області;
- *Південний офіс Держаудитслужби:*
 - Управління Південного офісу Держаудитслужби в Миколаївській області;
 - Управління Південного офісу Держаудитслужби в Херсонській області.

Завдання та повноваження Державної аудиторської служби України.

Основними завданнями Держаудитслужби є:

- 1) реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю;
- 2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері державного фінансового контролю;
- 3) здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів;
- 4) надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг.

Держаудитслужба відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що

належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністру фінансів;

2) здійснює контроль у:

– міністерствах, інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах, суб'єктах господарювання державного сектору економіки, в тому числі суб'єктах господарювання, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків акцій (часток) належать суб'єктам господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, що отримують (отримували у періоді, що перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, що перевіряється) державне чи комунальне майно (далі – підконтрольні установи);

– суб'єктах господарської діяльності незалежно від форми власності, що не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні;

3) реалізує державний фінансовий контроль через здійснення:

– державного фінансового аудиту;

– перевірки закупівель;

– інспектування (ревізії);

– моніторингу закупівель;

4) здійснює контроль за:

– цільовим, ефективним використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів;

– досягненням економії бюджетних коштів і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів;

– цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), отриманих під державні (місцеві) гарантії;

– достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних показників та відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі);

– відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів довгострокових зобов'язань за енергосервісом затвердженим в установленому порядку умовам закупівлі енергосервісу;

– дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів;

– дотриманням законодавства про закупівлі;

– веденням бухгалтерського обліку, а також складенням фінансової і

бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету;

- станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності;

- виконанням функцій з управління об'єктами державної власності;

- станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпорядників бюджетних коштів, станом внутрішнього контролю в інших підконтрольних установах;

- усуненням виявлених недоліків і порушень;

- реалізацією інвестиційних проєктів;

- законним та ефективним використанням публічних коштів та інших активів для використання (впровадження) інформаційних технологій (систем, процесів, ресурсів);

- законністю та правомірністю витрат бенефіціарів (партнерів) у межах виконання спільних операційних програм прикордонного та транскордонного співробітництва;

5) проводить оцінку управління бюджетними коштами, досягнення їх економії, стану фінансової і господарської діяльності, ефективності і результативності в діяльності підконтрольних установ;

6) проводить оцінку достовірності фінансової звітності підконтрольних установ;

7) сприяє забезпеченню законного та ефективного використання державних і комунальних коштів та/або майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку та складення фінансової звітності суб'єктами господарювання державного сектора економіки, визначеними в установленому порядку;

8) на підставі результатів аналізу інформації щодо використання державних ресурсів планує заходи державного фінансового контролю за високоризиковими операціями;

9) вживає в межах повноважень, передбачених законом, заходів до усунення виявлених недоліків та запобігання їм у подальшому, а саме:

- проводить аналіз стану дотримання фінансової та бюджетної дисципліни, виявляє причини та умови, що призвели до недоліків і порушень, готує рекомендації та пропозиції щодо їх усунення і запобігання їм у подальшому;

- подає зазначені рекомендації та пропозиції Кабінету Міністрів України, міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, іншим державним органам, органам місцевого самоврядування та керівникам підконтрольних установ;

- здійснює контроль за станом врахування і впровадження поданих рекомендацій та пропозицій;

10) вживає в установленому порядку заходів до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб, а саме:

– вимагає від керівників та інших осіб підприємств, установ та організацій, що контролюються, усунення виявлених порушень законодавства; здійснює контроль за виконанням таких вимог;

– звертається до суду в інтересах держави у разі незабезпечення виконання вимог щодо усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів;

– застосовує заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, накладає адміністративні стягнення на осіб, винних у порушенні законодавства;

– передає в установленому порядку правоохоронним органам матеріали за результатами державного фінансового контролю у разі встановлення порушень законодавства, за які передбачено кримінальну відповідальність або які містять ознаки корупційних діянь;

11) забезпечує участь представників Держаудитслужби в ревізійних комісіях господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50% статутного капіталу;

12) здійснює розгляд листів, заяв і скарг про факти порушення законодавства з фінансових питань та бюджетного законодавства, вживає згідно із законодавством відповідних заходів для їх усунення;

13) подає щомісяця Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України і Міністерству фінансів України звіти про узагальнені результати контролю за дотриманням бюджетного законодавства;

14) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держаудитслужби;

15) інформує громадськість про свою діяльність та стан реалізації державної політики у визначеній сфері;

16) здійснює розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних із діяльністю Держаудитслужби, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

17) здійснює міжнародне співробітництво з питань, що належать до компетенції Держаудитслужби;

18) бере участь у проведенні перевірок на місцях (інспектувань) Європейським бюро з боротьби з шахрайством з метою захисту фінансових інтересів ЄС від шахрайства та інших порушень на території України відповідно до положень Регламенту Ради (Євратом, ЄС) № 2185/96 від 11.11.1996 та законодавства України;

19) забезпечує самопредставництво в судах України без окремого доручення через державних службовців юридичної служби та інших структурних підрозділів Держаудитслужби відповідно до положень про такі структурні підрозділи Держаудитслужби, через державних службовців

структурних підрозділів міжрегіональних територіальних органів відповідно до положень про такі органи;

20) здійснює функції Національного контактного пункту з організації взаємодії з Європейським управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) та Європейським судом аудиторів (ЄСА) з питань виконання розділу VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та додатків до нього;

21) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Функції Державної аудиторської служби України.

Держаудитслужба з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

2) здійснює добір кадрів в апарат Держаудитслужби та на керівні посади в її міжрегіональні територіальні органи, на підприємства, в установи та організації, що належать до сфери її управління, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників Держаудитслужби;

3) координує та контролює діяльність міжрегіональних територіальних органів Держаудитслужби;

4) організовує планово-фінансову роботу в апараті Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

5) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань із мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

6) організовує ведення діловодства та архівне зберігання документів відповідно до встановлених правил.

Порядок обрання, призначення на посаду працівників Державної аудиторської служби України.

Керівників та заступників керівників міжрегіональних територіальних органів Держаудитслужби відповідно до законодавства про державну службу призначає на посаду та звільняє з посади Голова Держаудитслужби.

Керівники і заступники керівників самостійних структурних підрозділів апарату Держаудитслужби призначаються на посаду та звільняються з посади Головою Держаудитслужби за погодженням із

Міністром фінансів.

Державні службовці апарату Держаудитслужби призначаються на посаду та звільняються з посади Головою Держаудитслужби у порядку, передбаченому законодавством про державну службу.

Працівники апарату Держаудитслужби приймаються на роботу та звільняються з роботи Головою Держаудитслужби у порядку, передбаченому законодавством про працю.

Права Державної аудиторської служби України.

Держаудитслужба для виконання покладених на неї завдань має право:

1) залучати в установленому порядку вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, державних фондів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій за погодженням із їх керівниками до виконання окремих робіт, а також для проведення контрольних обмірів будівельних, монтажних, ремонтних та інших робіт, контрольних запусків сировини і матеріалів у виробництво, контрольних аналізів сировини, матеріалів і готової продукції, інших перевірок;

2) отримувати безоплатно (зокрема шляхом тимчасового доступу до інформаційно-телекомунікаційних систем підконтрольних установ з урахуванням вимог до забезпечення захисту інформації, що є власністю держави, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом) від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та їх посадових осіб, фізичних осіб – підприємців, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань, у тому числі відомості, необхідні для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підконтрольних установ;

3) отримувати інформацію про стан та рух коштів державного бюджету від Казначейства;

4) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до її компетенції;

5) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

6) перевіряти в ході державного фінансового контролю грошові та бухгалтерські документи, звіти, кошториси та інші документи, що підтверджують надходження і витрачання коштів та матеріальних цінностей, документи щодо проведення процедур закупівель, дані на електронних носіях, проводити перевірку фактичної наявності цінностей (коштів, цінних паперів, сировини, матеріалів, готової продукції, устаткування тощо);

7) безперешкодного доступу в ході державного фінансового контролю на склади, у сховища, виробничі та інші приміщення, що належать

підприємствам, установам та організаціям, що контролюються;

8) вимагати від керівників підконтрольних установ проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, коштів і розрахунків;

9) отримувати від службових і матеріально відповідальних осіб об'єктів, що контролюються, письмові пояснення з питань, котрі виникають під час здійснення державного фінансового контролю;

10) отримувати від підприємств, установ та організацій, що контролюються, завірені копії, витяги з документів (у тому числі електронних), що свідчать про порушення законодавства;

11) вилучати під час проведення ревізій у підприємств, установ і організацій копії фінансово-господарських та бухгалтерських документів, що свідчать про порушення, а на підставі рішення суду – вилучати до закінчення ревізії оригінали первинних фінансово-господарських та бухгалтерських документів із складенням опису, котрий засвідчується підписами представника органу Держаудитслужби та керівника відповідного підприємства, відповідної установи, організації, та залишенням копій зазначених документів таким підприємствам, установам, організаціям;

12) отримувати від Національного банку і його установ, банків та інших кредитних установ необхідні відомості, копії документів, довідки про банківські операції та залишки коштів на рахунках об'єктів, що контролюються, а від інших підприємств і організацій, у тому числі недержавної форми власності, що мали правові відносини із зазначеними об'єктами, довідки і копії документів про операції та розрахунки з підприємствами, установами, організаціями. Отримання від банків інформації, що становить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених законом;

13) звертатися в установленому порядку за наявності відповідних міжнародних договорів до контролюючих чи правоохоронних органів іноземних держав за додатковою інформацією про порушення фінансової дисципліни на підприємствах, в установах та організаціях;

14) проводити на підприємствах, в установах та організаціях зустрічні звірки з метою документального та фактичного підтвердження виду, обсягу і якості операцій та розрахунків для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку підприємства, установи та організації, що контролюється;

15) ініціювати проведення перевірок робочими групами центральних органів виконавчої влади;

16) пред'являти керівникам та іншим особам підприємств, установ та організацій, що контролюються, обов'язкові до виконання вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства;

17) надавати міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, державним органам, іншим підконтрольним установам обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, що

призвели (можуть призвести) до вчинення порушень та виникнення недоліків у діяльності підконтрольних установ, а також отримувати від зазначених органів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій;

18) призупиняти в межах повноважень, передбачених законом, бюджетні асигнування, зупиняти операції з бюджетними коштами в установленому законодавством порядку, а також застосовувати та ініціювати застосування відповідно до закону інших заходів впливу в разі виявлення порушень законодавства;

19) вилучати в судовому порядку до бюджету виявлені під час проведення ревізій приховані, занижені валютні та інші платежі, порушувати перед відповідними органами питання про припинення бюджетного фінансування і кредитування у разі, коли отримані підприємствами, установами та організаціями кошти і позички використовуються з порушенням законодавства;

20) порушувати перед відповідними державними органами питання про визнання недійсними договорів, укладених із порушенням законодавства, у судовому порядку стягувати у дохід держави кошти, отримані підконтрольними установами за незаконними договорами, без установлених законом підстав та з порушенням законодавства;

21) накладати у випадках, передбачених законом, адміністративні стягнення;

22) порушувати перед керівниками відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у допущених порушеннях;

23) у разі виявлення збитків, завданих державі чи підприємству, установі, організації, що контролюється, визначати їх розмір в установленому законодавством порядку;

24) брати в установленому порядку участь у засіданнях колегій міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади з питань стану фінансово-бюджетної дисципліни.

Порядок утворення та ліквідації підрозділів Державної аудиторської служби України.

Міжрегіональні територіальні органи Держаудитслужби, що є юридичними особами публічного права, утворюються, ліквідуються та реорганізуються Кабінетом Міністрів України за пропозицією Голови Держаудитслужби Міністру фінансів, але в межах граничної чисельності державних службовців та працівників Держаудитслужби і коштів, передбачених на її утримання.

Голова Держаудитслужби утворює, ліквідує, реорганізує підприємства, установи, організації, що належать до сфери управління Держаудитслужби.

Тести для самоконтролю:

1. Який орган НЕ належить до системи Держаудитслужби:
 - а) Північний офіс Держаудитслужби;
 - б) Східний офіс Держаудитслужби;
 - в) Центральний офіс Держаудитслужби;
 - г) Північно-східний офіс Держаудитслужби.

2. Що НЕ належить до функцій Держаудитслужби:
 - а) проводити аналіз міграційної ситуації в Україні, проблем біженців та інших категорій мігрантів, розробляти поточні та довгострокові прогнози із зазначених питань;
 - б) готувати пропозиції щодо визначення квоти імміграції на календарний рік;
 - в) реалізовувати державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;
 - г) приймати рішення про видачу дозволу на імміграцію, відмову в його видачі та скасування такого дозволу.

3. До основних завдань Держаудитслужби належить:
 - а) організація ведення діловодства та архівне зберігання документів відповідно до встановлених правил;
 - б) забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань із мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;
 - в) координація та контроль діяльності міжрегіональних територіальних органів Держаудитслужби;
 - г) надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг.

4. Працівники апарату Держаудитслужби приймаються на роботу та звільняються з роботи:
 - а) Міністром фінансів;
 - б) Кабінетом Міністрів України;
 - в) Головою Держаудитслужби;
 - г) Головою Держаудитслужби за погодженням із Міністром фінансів.

5. Керівників та заступників керівників міжрегіональних територіальних органів Держаудитслужби призначає та звільняє з посади:
 - а) Міністр фінансів;
 - б) Кабінет Міністрів України;
 - в) Голова Держаудитслужби;
 - г) Голова Держаудитслужби за погодженням із Міністром фінансів.

6. Керівників і заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату Держаудитслужби призначає та звільняє з посади:

- а) Міністр фінансів;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Голова Держаудитслужби;
- г) Голова Держаудитслужби за погодженням із Міністром фінансів.

7. Що НЕ належить до прав Держаудитслужби:

- а) отримувати інформацію про стан та рух коштів державного бюджету від Казначейства України;
- б) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до її компетенції;
- в) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;
- г) інформувати громадськість про свою діяльність та стан реалізації державної політики у визначеній сфері.

8. Положення про Держаудитслужбу затверджено:

- а) законом України;
- б) постановою Кабінету міністрів України;
- в) приказом Президента України;
- г) наказом Міністерства фінансів України.

9. Структуру апарату Держаудитслужбу затверджує:

- а) Міністр фінансів;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Голова Держаудитслужби;
- г) Голова Держаудитслужби за погодженням із Міністром фінансів.

10. Міжрегіональні територіальні органи Держаудитслужби, що є юридичними особами публічного права, утворюються, ліквідуються та реорганізуються:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Кабінетом Міністрів України за пропозицією Голови Держаудитслужби Міністру фінансів;
- в) Міністром фінансів;
- г) Головою Держаудитслужби.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

- 1. Складіть схему за однією із запропонованих тем:
А. Структура Держаудитслужби;

Б. Напрями діяльності Держаудитслужби;
В. Взаємодія органів Держаудитслужби з іншими правоохоронними органами.

2. Здійсніть підбір джерел наукової та навчальної літератури з вибраної теми, що вийшли протягом останніх 3-х років (не менше 5 джерел).

3. Підготуйте тестові завдання з вибраної теми (не менше 5 запитань).

Додаткові завдання:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи наукові тези доповіді за однією з рекомендованих тем. Тему для написання есе чи наукових тез доповіді додатково слід узгодити з викладачем.

Рекомендовані теми:

А. Основні завдання Держаудитслужби;

Б. Правовий статус співробітників Держаудитслужби;

В. Історія Держаудитслужби.

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п#Text>.

3. Неганов В. В. Удосконалення взаємодії органів досудового розслідування з підрозділами Державної аудиторської служби України під час призначення та проведення ревізій у кримінальному провадженні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 51–66.

4. Обушна Н. І. Модернізація системи державного фінансового контролю в Україні в контексті утвердження парадигми публічного аудиту. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2016. № 4. С. 64–71.

5. Табенська Ю. В. Повноваження Державної аудиторської служби України в сфері публічних закупівель. *Гроші, фінанси та кредит*. 2019. Вип. III-IV(75-76). С. 229–237.

6. Дараган В. В. Організація взаємодії підрозділів захисту економіки Національної поліції України з іншими суб'єктами контролю за здійсненням державних закупівель під час протидії злочинам у сфері державних закупівель. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2018. № 1. С. 234–243.

7. Дараган В. В. Щодо необхідності залучення спеціалістів Державної аудиторської служби України під час реалізації матеріалів оперативної розробки по злочинам у сфері державних закупівель. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 3 берез. 2017 р.)*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2017. С. 751–753.

8. Дараган В. В. Деякі питання взаємодії підрозділів захисту економіки Національної поліції з підрозділами державної аудиторської служби України в процесі протидії злочинам у сфері державних закупівель. *Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Міжнародної науково-практ. конф. (м. Дніпро, 17 берез. 2017 р.)*. У 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. Ч. 2. С. 153–155.

2.16. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Понятійний апарат

Бюро економічної безпеки (БЕБ) України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

Аналіз ризиків – інформаційно-аналітична діяльність щодо оцінки загроз економічній безпеці, ступеня її вразливості та рівня негативного впливу на неї.

Детектив Бюро економічної безпеки України – службова особа Бюро економічної безпеки України, уповноважена в межах компетенції, визначеної Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України, здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності БЕБ України.

Кримінальний аналіз – інформаційно-аналітична діяльність, спрямована на встановлення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання та інтерпретацію, прогнозування розвитку досліджуваних подій із метою їх використання для виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави.

Неструктуровані дані – форма представлення даних та/або інформації у вигляді повнотекстових баз даних, що містять тексти, котрі не мають єдиної структурної організації, але представлені у формі, що дає можливість здійснювати швидкий пошук.

Рада громадського контролю при Бюро економічної безпеки України – постійно діючий колегіальний виборний орган, що утворюється для здійснення громадського контролю за діяльністю Бюро економічної безпеки України, налагодження ефективної взаємодії з громадськістю, здійснення інших повноважень, визначених законодавством.

Ризик – загроза, що ідентифікується в бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній або інвестиційній сфері, вплив якої призводить до тінізації економіки та послаблення економічної безпеки держави.

Ризик-орієнтований підхід – виявлення, оцінювання та визначення ризиків вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня;

Управління ризиками – розроблення на основі оцінювання ризиків та реалізація управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію таких ризиків, а також на підвищення спроможності державних інституцій щодо нейтралізації загроз економічній безпеці.

Система Бюро економічної безпеки України.

Систему Бюро економічної безпеки України складають: Центральний апарат БЕБ України; територіальні управління.

Бюро економічної безпеки України є юридичною особою публічного права та здійснює свої повноваження через центральний апарат і територіальні управління.

Територіальні управління БЕБ України є юридичними особами публічного права, мають самостійний баланс, рахунки в органах Державної казначейської служби України, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Структура органів та підрозділів Бюро економічної безпеки України.

Структура Бюро економічної безпеки України може включати підрозділи детективів, інформаційно-аналітичні, оперативно-технічні та інші підрозділи.

До структури Центрального апарату БЕБ України входять:

- керівництво;
- Директор;
- перший заступник Директора;
- заступник Директора;
- заступник Директора з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації;
- Департамент організаційного забезпечення діяльності;
- Департамент аналізу інформації та управління ризиками;
- Головний підрозділ детективів (на правах Департаменту);
- Оперативно-технічне управління;
- Департамент детективів із стратегічного захисту економіки;
- Департамент цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації БЕБ;
- Фінансове управління;
- Управління матеріально-технічного забезпечення;
- Юридичний департамент;
- Департамент персоналу;
- Організаційно-розпорядче управління;
- Режимно-секретне управління;
- Управління міжнародного співробітництва;
- Відділ комунікацій;
- Управління оперативної підтримки;
- Департамент детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників;
- Сектор внутрішнього контролю;
- Сектор внутрішнього аудиту;

- Відділ запобігання та виявлення корупції;
- Сектор з питань мобілізаційної роботи;
- Сектор оперативних розробок.

Структура, штатний розпис БЕБ України, положення про структурні підрозділи центрального апарату та територіальних управлінь, посадові інструкції працівників БЕБ України затверджуються Директором Бюро економічної безпеки України.

До територіальних управлінь БЕБ України входять:

- Управління у Волинській області;
- Управління у Закарпатській області;
- Управління у Львівській області;
- Управління у Одеській області;
- Управління у Чернівецькій області;
- Управління у м. Києві та Київській області.

Гранична чисельність працівників центрального апарату і територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України становить не більше 4 тис. осіб.

Функції Бюро економічної безпеки України.

Відповідно до покладених завдань Бюро економічної безпеки України виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції.

Завдання та повноваження Бюро економічної безпеки України.

Основними завданнями Бюро економічної безпеки України є:

- 1) виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;
- 2) оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;
- 3) надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів із питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки;
- 4) забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави;
- 5) збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому;
- 6) планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності;
- 7) виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних із отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги;
- 8) складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних

органів із метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки.

Повноваження Бюро економічної безпеки України.

Бюро економічної безпеки України відповідно до покладених на нього завдань:

1) здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у межах передбаченої законом підслідності;

2) здійснює інформаційно-пошукову та аналітично-інформаційну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності БЕБ України;

3) здійснює інформаційну взаємодію з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами судової влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;

4) здійснює розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання за вчинення кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;

5) збирає, обробляє та аналізує інформацію щодо кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;

6) залучає в межах компетенції у передбачений законодавством спосіб, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців;

7) здійснює міжнародне співробітництво з компетентними органами іноземних держав на підставі законів та міжнародних договорів України;

8) забезпечує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників БЕБ України;

9) формує аналітичні матеріали з метою оцінювання загроз та ризиків вчинення (зростання кількості) кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;

10) витребує та одержує у встановленому законом порядку від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію, необхідну для виконання повноважень БЕБ України;

11) ініціює у компетентних органах іноземних держав розгляд справ про захист прав та інтересів держави з питань, що стосуються виконання обов'язків БЕБ України, виступає як представник держави під час розгляду таких справ. За потреби Бюро економічної безпеки України має право залучати до такого розгляду експертів за відповідними напрямками;

12) приймає нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції БЕБ України;

13) звітує про свою діяльність у порядку, визначеному законодавством,

та інформує суспільство про результати своєї роботи;

14) укладає міжнародні договори міжвідомчого характеру з відповідними органами іноземних держав;

15) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень;

16) використовує гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності таких відносин, матеріально і морально заохочує осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності БЕБ України;

17) укладає договори відповідального зберігання з підприємствами, установами, організаціями з метою зберігання речових доказів, вилучених у ході досудового розслідування, що потребують особливих умов зберігання;

18) здійснює інші повноваження, передбачені КПК України та законами України.

Особи, які мають спеціальні звання БЕБ України, крім працівників інформаційно-аналітичного підрозділу, під час здійснення заходів із запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України, уповноважені у межах компетенції застосовувати поліцейські заходи, визначені ст. ст. 32-34, п. 3, 5 ч. 1, ч. 2 і 3 ст. 35, ст. ст. 36 і 37, п. 2 ч. 1 та ч. 3 ст. 38, п. 1 ч. 1 ст. 40, ст. 42-46 Закону України «Про Національну поліцію», на підставах і в порядку, передбачених законодавством.

Бюро економічної безпеки України у межах інформаційно-аналітичної діяльності:

1) формує банки (бази) даних та створює на їх основі на базі сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій єдину інформаційну систему БЕБ України;

2) отримує, обробляє та користується інформацією з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів, банків (баз) даних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, доступ до яких здійснено з урахуванням положень ст. 7 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України»;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу.

Бюро економічної безпеки України може створювати власні системи (мережі) обміну інформацією з обмеженим доступом, бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності підрозділів Бюро економічної безпеки України у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, документообігу, а також брати участь у створенні та функціонуванні

міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем, необхідних для виконання покладених на правоохоронні органи завдань.

Порядок обрання, призначення на посаду в Бюро економічної безпеки України

Порядок призначення на посаду Директора Бюро економічної безпеки України.

Директор БЕБ України призначається на посаду Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України за пропозицією комісії з проведення конкурсу (далі – конкурсна комісія).

Директор БЕБ України звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України з підстав, визначених ч. 5 ст. 16 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України».

Директором БЕБ України може бути громадянин України, не молодший 35 років, який має вищу юридичну та/або економічну освіту за ступенем не нижче спеціаліста (магістра), стаж роботи за спеціальністю не менше 10 років, досвід роботи на керівних посадах в органах державної влади, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності не менше п'яти років, вільно володіє державною мовою і здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки.

На посаду Директора БЕБ України не може бути призначена особа, яка:

- 1) не відповідає вищезазначеним вимогам;
- 2) за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;
- 3) має судимість за вчинення кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку;
- 4) притягалася на підставі обвинувального вироку, що набрав законної сили, до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного злочину;
- 5) позбавлена права відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади;
- 6) протягом останнього року притягалася до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- 7) є членом політичної партії, організації, забороненої законом або судом;
- 8) не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоди на її проведення;
- 9) має заборгованість зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців зі дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

10) не подала передбачену Законом України «Про запобігання корупції» декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;

11) має громадянство (підданство) іноземної держави;

12) не пройшла перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади», або підпадає під заборону, встановлену Законом України «Про очищення влади».

Директор БЕБ України призначається строком на п'ять років. Одна і та сама особа не може обіймати цю посаду більше ніж два строки поспіль.

Організацію та проведення конкурсу здійснює конкурсна комісія.

До складу конкурсної комісії входять:

– три особи, визначені Радою національної безпеки і оборони України;
– дві особи, визначені Верховною Радою України за поданням комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання системи оподаткування;

– одна особа, визначена Верховною Радою України за поданням комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання організації та діяльності правоохоронних органів, оперативно-розшукової діяльності.

Кандидатури осіб для призначення Верховною Радою України обираються з представників громадських об'єднань, професійних спілок та їх об'єднань, асоціацій, організацій роботодавців та їх об'єднань, недержавних засобів масової інформації, що зареєстровані в установленому порядку та пройшли обговорення на спеціальному відкритому засіданні комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання системи оподаткування, або комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання організації та діяльності правоохоронних органів, оперативно-розшукової діяльності;

– три особи, визначені Кабінетом Міністрів України.

Членом конкурсної комісії може бути особа, яка є громадянином України, має вищу освіту, бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості. Не може бути членом конкурсної комісії особа, яка:

1) за рішенням суду визнана недієздатною або обмежена у цивільній дієздатності;

2) має судимість за вчинення кримінального правопорушення, не погашену або не зняту в установленому законом порядку, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією;

3) позбавлена відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади.

Конкурсна комісія вважається повноважною у разі затвердження в її складі не менше шести осіб.

Рішення конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на

засіданні конкурсної комісії проголосували не менше п'яти членів конкурсної комісії.

Голова та секретар конкурсної комісії обираються шляхом відкритого голосування з числа членів конкурсної комісії.

Засідання конкурсної комісії відкриті для представників міжнародних організацій, засобів масової інформації і журналістів. Забезпечуються відео- та аудіофіксація, трансляція в режимі реального часу засідань конкурсної комісії на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України.

Інформація про час і місце проведення засідання конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України не пізніше ніж за 24 години до його початку.

Конкурсна комісія:

- 1) визначає регламент своєї роботи;
- 2) розміщує оголошення про умови та строки проведення конкурсу;
- 3) розглядає документи, подані особами для участі в конкурсі;
- 4) відбирає із загального числа кандидатів осіб, із якими проводить на своєму засіданні співбесіду, щодо яких проводиться спеціальна перевірка, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», і перевірка, передбачена Законом України «Про очищення влади»;

- 5) відбирає шляхом відкритого голосування з числа кандидатів, які пройшли співбесіду, трьох кандидатів, які відповідають вимогам, встановленим до посади Директора БЕБ України, та згідно з обґрунтованим рішенням конкурсної комісії мають найкращий професійний досвід, знання і якості для виконання службових обов'язків на цій посаді;

- б) оприлюднює інформацію про кандидатів, які подали заяву на участь у конкурсі, а також інформацію про трьох кандидатів, відібраних для проходження співбесіди в конкурсній комісії;

- 7) проводить повторний конкурс у разі відхилення кандидатів, відібраних конкурсною комісією для призначення на посаду Директора БЕБ України, у зв'язку з невідповідністю вимогам, встановленим статтею 16 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», або з непроходженням спеціальної перевірки, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», та/або перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади»;

- 8) оголошує та розміщує на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України результати проведеного конкурсу на зайняття посади Директора бюро економічної безпеки України.

Рішення конкурсної комісії можуть бути оскаржені до суду лише з питань додержання встановленого законом порядку організації та проведення конкурсу на зайняття посади Директора БЕБ України.

Не пізніше ніж за два місяці до завершення строку повноважень Директора БЕБ України або упродовж 14 днів із дня дострокового припинення його повноважень у порядку, встановленому Законом, формується конкурсна комісія.

Конкурсна комісія розміщує оголошення про умови та строки проведення конкурсу на зайняття посади Директора БЕБ України в загальнонаціональних друкованих засобах масової інформації та на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України.

Особою, яка претендує на участь у конкурсі, подаються у зазначений в оголошенні строк такі документи:

1) заява про участь у конкурсі з наданням згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»;

2) автобіографія, що містить прізвище, власне ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць, рік і місце народження, громадянство, відомості про освіту, трудову діяльність, посаду (заняття), місце роботи, громадську роботу (у тому числі на виборних посадах), членство в політичних партіях, у тому числі в минулому, наявність трудових або будь-яких інших договірних відносин з політичною партією упродовж року, що передує поданню заяви (незалежно від тривалості), контактний номер телефону та адресу електронної пошти, а також відомості про наявність чи відсутність судимості;

3) декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за рік, що передує року, в якому оприлюднено оголошення про конкурс, в порядку, встановленому законом;

4) заява про відсутність заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців із дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

5) інші документи, передбачені законами України «Про державну службу» і «Про запобігання корупції».

Відомості з поданих документів підлягають оприлюдненню упродовж трьох робочих днів після закінчення строку подання заяв на конкурс на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України, крім відомостей, котрі відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» віднесені до інформації з обмеженим доступом, та відомостей про контактний номер телефону і адресу електронної пошти кандидата.

Конкурсна комісія подає три кандидатури з числа учасників конкурсу на розгляд Прем'єр-міністру України. Прем'єр-міністр України вносить одну кандидатуру для призначення Кабінетом Міністрів України. Кабінет Міністрів України протягом 10 днів із дня оголошення та розміщення конкурсною комісією результатів на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України призначає на посаду Директора БЕБ України.

Порядок призначення на посаду керівника територіального управління Бюро економічної безпеки України.

Керівники територіальних управлінь БЕБ України та їх заступники,

керівники підрозділів центрального апарату БЕБ України та їх заступники призначаються на посаду та звільняються з посади Директором БЕБ України за поданням конкурсних комісій, що проводять конкурс на зайняття посад працівників БЕБ України у порядку, передбаченому цим Законом.

Кваліфікаційні вимоги до керівників територіальних управлінь БЕБ України та їх заступників, керівників підрозділів центрального апарату БЕБ України та їх заступників визначаються Директором БЕБ України.

Порядок призначення інших працівників Бюро економічної безпеки України.

До працівників БЕБ України належать особи, які є гласними і негласними штатними працівниками, з числа осіб, які мають спеціальні звання, державні службовці та особи, які уклали трудовий договір із Бюро економічної безпеки України.

На службу до БЕБ України приймаються на конкурсній основі в добровільному порядку громадяни України, які здатні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки.

Директор БЕБ України утворює конкурсну комісію, котра проводить конкурс на зайняття вакантних посад гласних штатних працівників у Бюро економічної безпеки України. Директор БЕБ України включає до складу конкурсної комісії представників, визначених Радою громадського контролю при Бюро економічної безпеки України (не більше трьох осіб).

Для проведення конкурсу на зайняття посад негласних штатних працівників Бюро економічної безпеки України Директор БЕБ України з урахуванням вимог Закону України «Про державну таємницю» утворює окрему конкурсну комісію з числа працівників Бюро економічної безпеки України, які мають доступ до державної таємниці та яким Директором БЕБ України надано відповідний доступ до інформації про кандидатів на такі посади.

Прийняття громадян України на службу до Бюро економічної безпеки України без проведення конкурсу забороняється.

Кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності для зайняття посад у підрозділах БЕБ України визначаються Бюро економічної безпеки України.

Положення про конкурсні комісії та регламент їх роботи визначаються БЕБ України.

Повідомлення про оголошення конкурсу на зайняття посади в БЕБ України розміщується на офіційному веб-сайті Бюро економічної безпеки України не пізніше ніж за 10 днів до завершення строку подання заяв на участь у конкурсі.

Конкурс на зайняття посад у БЕБ України передбачає складання кваліфікаційного іспиту (тестування) та проведення співбесіди.

Особи, які претендують на зайняття посад у Бюро економічної безпеки

України, до призначення на відповідну посаду зобов'язані повідомити керівництву органу, на зайняття посади в якому вони претендують, про працюючих у такому органі близьких осіб.

Особа не може бути призначена на посаду в БЕБ України, якщо вона:

1) за рішенням суду визнана недієдатною або її дієдатність обмежена;
2) має судимість за вчинення кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією;

3) позбавлена відповідно до вироку чи постанови суду, що набрали законної сили, права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади;

4) має громадянство (підданство) іноземної держави або є особою без громадянства;

5) у разі призначення матиме у прямому підпорядкуванні близьких їй осіб або буде прямо підпорядкована у зв'язку з виконанням повноважень близьким їй особам, визначеним Законом України «Про запобігання корупції»;

6) не пройшла спеціальної перевірки, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції» (крім осіб, які працюють за трудовим договором), або не надала згоди на її проведення;

7) не пройшла перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади», або підпадає під заборону, встановлену Законом України «Про очищення влади»;

8) не подала передбачену Законом України «Про запобігання корупції» декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік (крім осіб, які працюють за трудовим договором);

9) має заборгованість зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців зі дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

10) за станом здоров'я не здатна виконувати повноваження відповідно до висновку медичної комісії.

Кандидати на посади в Бюро економічної безпеки України, що передбачають спеціальні звання БЕБ України, за їхньою згодою проходять психофізіологічне опитування із застосуванням поліграфа.

Психофізіологічне опитування із застосуванням поліграфа полягає у проведенні нешкідливого для життя і здоров'я людини опитування з використанням поліграфа – багатоканального пристрою, призначеного для реєстрації та запису в реальному часі показників емоційного напруження особи, що виникає як реакція на інформацію у вигляді слів, зображень тощо.

Результати психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа не є підставою для прийняття рішення про відмову особі у зайнятті посади, а використовуються під час проведення співбесіди з нею виключно як

інформація ймовірного характеру, що сприяє формуванню характеристики працівника.

Результати психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа не можуть бути підставою для ініціювання кримінального провадження, дисциплінарного провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення.

До прийняття в Бюро економічної безпеки України кандидати на посади, що передбачають спеціальні звання БЕБ України, проходять психологічне тестування, спрямоване на виявлення серед кандидатів осіб із ознаками девіантної поведінки (форм особистої поведінки кандидата, що суперечать загальноприйнятим моральним або правовим (дисциплінарним) нормам), утрудненої або уповільненої адаптації, несформованої мотивації.

Порядок проведення психологічного тестування та психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа визначається Директором БЕБ України.

Результати психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа кандидата на зайняття посади в Бюро економічної безпеки України є доступними виключно членам конкурсної комісії та підлягають обов'язковому знищенню через 14 днів після оголошення результатів конкурсу на зайняття відповідної посади. Забороняється виготовлення та збереження копій результатів психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа.

Порядок утворення та ліквідації органів Бюро економічної безпеки України.

Територіальні управління Бюро економічної безпеки України утворюються, реорганізуються та ліквідовуються Кабінетом Міністрів України.

Тести для самоконтролю:

1. Який орган належить до системи Бюро економічної безпеки України:
 - а) Центральний апарат Бюро економічної безпеки України;
 - б) територіальні органи Бюро економічної безпеки України;
 - в) міжрегіональні територіальні органи Бюро економічної безпеки України;
 - г) Державне підприємство «Документ».

2. Яка з функцій НЕ належить до Бюро економічної безпеки України:
 - а) правоохоронна;
 - б) аналітична;
 - в) економічна;
 - г) видача дозволів.

3. До основних завдань Бюро економічної безпеки України НЕ належить:

- а) виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;
- б) формування державного замовлення на підготовку фахівців у відповідній сфері;
- в) оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;
- г) планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності.

4. Директор Бюро економічної безпеки України призначається на посаду та звільняється з посади:

- а) Міністром внутрішніх справ;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Президентом України;
- г) Верховною Радою України.

5. Керівників територіальних органів Бюро економічної безпеки України призначає та звільняє з посади:

- а) Міністр внутрішніх справ;
- б) Директор Бюро економічної безпеки України;
- в) Директор Бюро економічної безпеки України за погодженням із головами відповідних місцевих держадміністрацій;
- г) Директор Бюро економічної безпеки України за поданням конкурсних комісій.

6. Кваліфікаційні вимоги до керівників територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України визначаються:

- а) Міністром внутрішніх справ;
- б) Директором Бюро економічної безпеки України;
- в) Директором Бюро економічної безпеки України за погодженням із головами відповідних місцевих держадміністрацій;
- г) конкурсною комісією.

7. Що НЕ належить до повноважень Бюро економічної безпеки України:

- а) здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у межах передбаченої законом підслідності;
- б) збирати, обробляти та аналізувати інформацію щодо кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;
- в) здійснювати міжнародне співробітництво з компетентними органами іноземних держав на підставі законів та міжнародних договорів України;
- г) відповідно до законодавства приймати рішення щодо надання

дозволу на перетинання державного кордону підакцизною групою товарів у спрощеному порядку.

8. Для проведення конкурсу на зайняття посад негласних штатних працівників Бюро економічної безпеки України:

- а) збирається постійно діюча конкурсна комісія;
- б) утворюється окрема конкурсна комісія;
- в) утворюється окрема конкурсна комісія з числа працівників Бюро економічної безпеки України, які мають доступ до державної таємниці;
- г) утворюється окрема конкурсна комісія з числа працівників Бюро економічної безпеки України, які мають доступ до державної таємниці та яким Директором Бюро економічної безпеки України надано відповідний доступ до інформації про кандидатів на такі посади.

9. Структуру апарату Бюро економічної безпеки України затверджує:

- а) Міністр внутрішніх справ;
- б) Директор Бюро економічної безпеки України;
- в) Директор Бюро економічної безпеки України за погодженням із Кабінетом Міністрів України;
- г) Кабінет Міністрів України.

10. Територіальні управління Бюро економічної безпеки України утворюються, реорганізуються та ліквідовуються:

- а) Міністром внутрішніх справ;
- б) Директором Бюро економічної безпеки України;
- в) Директором Бюро економічної безпеки України за погодженням із Кабінетом Міністрів України;
- г) Кабінетом Міністрів України.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Складіть схему за однією з обраних тем:
 - А. Структура Бюро економічної безпеки України;
 - Б. Напрями діяльності Бюро економічної безпеки України;
 - В. Взаємодія органів Бюро економічної безпеки України з іншими правоохоронними органами.
2. Здійсніть підбір джерел наукової та навчальної літератури з вибраної теми, що вийшли протягом останніх 3-х років (не менше 5 джерел).
3. Підготуйте тестові завдання з вибраної теми (не менше 5 запитань).

Додаткові завдання:

1. Підготувати на вибір реферат, презентацію, есе чи наукові тези доповіді за однією з рекомендованих тем. Тему для написання есе чи наукових тез доповіді додатково слід узгодити з викладачем.

Рекомендовані теми:

А. Основні завдання Бюро економічної безпеки України;

Б. Правовий статус співробітників Бюро економічної безпеки України;

В. Історія Бюро економічної безпеки України.

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021. *Відомості Верховної Ради*. 2021. № 23. Ст. 197.

3. Бабаєва О. В., Дядик В. О. Бюро економічної безпеки України в системі органів кримінальної юстиції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 505–509. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2021/127.pdf.

4. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України : *матеріали Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Харків, Київ, 17 трав. 2021 р.) ; редкол. : В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Харків ; Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 212 с.

5. Карелін В. В. Щодо компетенції бюро економічної безпеки України як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економічної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 1. С. 116–119.

6. Дараган В. В. Деякі проблеми нормативно-правового забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України. *Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації : матеріали Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Дніпро, 4 листоп. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 88–90.

2.17. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Антимонopolний комітет України (АМКУ) – державний орган зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель.

Особливості спеціального статусу Антимонopolного комітету України обумовлюються його завданнями та повноваженнями, в тому числі роллю у формуванні конкурентної політики, визначаються законодавством і полягають, зокрема, в особливому порядку призначення та звільнення Голови АМКУ, його заступників, державних уповноважених АМКУ, уповноважених з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, голів територіальних відділень АМКУ, у спеціальних процесуальних засадах діяльності Антимонopolного комітету України,

наданні соціальних гарантій, охороні особистих і майнових прав працівників АМКУ на рівні з працівниками правоохоронних органів, в умовах оплати праці (ст. 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993).

Антимонопольний комітет України будує свою діяльність на принципах: законності, гласності, захисту конкуренції на засадах рівності фізичних та юридичних осіб перед законом та пріоритету прав споживачів.

АМКУ здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001, «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996, «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014, «Про Антимонопольний комітет України», інших законів та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цих законів.

Система Антимонопольного комітету України.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» АМКУ підконтрольний Президенту України та підзвітний Верховній Раді України.

Антимонопольний комітет України (утворюється у складі Голови та восьми державних уповноважених) і його територіальні відділення становлять систему органів Антимонопольного комітету України, яку очолює Голова АМКУ.

Для реалізації завдань, покладених на АМКУ, в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі утворюються територіальні відділення АМКУ, повноваження яких визначаються Антимонопольним комітетом України у межах його компетенції. У разі необхідності можуть утворюватися міжобласні територіальні відділення. Реорганізацію чи ліквідацію територіальних відділень здійснює АМКУ.

Антимонопольний комітет України, його територіальні відділення є юридичними особами, мають поточні та вкладні (депозитні) рахунки в установах банку, печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Антимонопольний комітет України, адміністративні колегії АМКУ, Комісія (комісії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, державні уповноважені АМКУ, уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, адміністративні колегії територіальних відділень АМКУ є органами АМКУ.

Структура Антимонопольного комітету України.

Антимонопольний комітет України утворюється у складі Голови та восьми державних уповноважених.

Голова АМКУ має першого заступника та заступника Голови АМКУ, які призначаються з числа державних уповноважених. У разі необхідності для забезпечення здійснення АМКУ окремих завдань за рішенням

Президента України в Антимонопольному комітеті України додатково вводиться посада заступника Голови АМКУ.

Голова Антимонопольного комітету України.

Голова АМКУ призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за згодою Верховної Ради України.

Строк повноважень Голови АМКУ становить сім років. Голова АМКУ не може призначатися на цю посаду більше ніж на два строки поспіль.

Після закінчення строку повноважень Голова АМКУ продовжує виконувати свої обов'язки до призначення нового Голови.

Голова АМКУ може бути звільнений із посади у разі вчинення ним злочину, порушення вимог Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти та у зв'язку з неможливістю виконання обов'язків за станом здоров'я. Голова АМКУ має право заявити про своє звільнення Верховній Раді України. Припинення повноважень Голови АМКУ не тягне за собою складення повноважень державними уповноваженими АМКУ та уповноваженими з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель.

Повноваження Голови Антимонопольного комітету України:

1) очолює Антимонопольний комітет України та спрямовує його діяльність, головує на засіданнях АМКУ;

2) вносить Прем'єр-міністрові України пропозиції щодо призначення на посади першого заступника, заступника Голови та державних уповноважених АМКУ;

3) розподіляє обов'язки між першим заступником, заступником Голови та державними уповноваженими АМКУ, спрямовує діяльність територіальних відділень АМКУ;

4) подає на затвердження Антимонопольному комітету України кошторис доходів і видатків АМКУ та його територіальних відділень;

5) є розпорядником бюджетних асигнувань на утримання і забезпечення діяльності Антимонопольного комітету України;

6) здійснює прийняття, переведення та звільнення працівників апарату АМКУ та його територіальних відділень, застосовує заходи заохочення та накладає дисциплінарні стягнення на працівників апарату Комітету та його територіальних відділень відповідно до закону;

7) утворює територіальні відділення в межах кошторису, тимчасові адміністративні колегії АМКУ для розгляду питань, що належать до компетенції Антимонопольного комітету України;

8) видає накази, затверджує положення, інструкції та інші акти, обов'язкові для працівників АМКУ та його територіальних відділень;

9) представляє Антимонопольний комітет України у відносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами

адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктами господарювання, громадянами та об'єднаннями суб'єктів господарювання чи громадян та підписує від імені Антимонопольного комітету України міжвідомчі нормативно-правові акти;

10) має право за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, поданням органів АМКУ, голови його територіального відділення або з власної ініціативи витребувати будь-які матеріали, в тому числі заяви і справи про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, що перебувають на розгляді органу АМКУ чи голови територіального відділення АМКУ, та передати їх на розгляд іншому органу АМКУ чи голові територіального відділення АМКУ, за винятком заяв і справ, віднесених до виключної компетенції Антимонопольного комітету України як вищого колегіального органу;

11) затверджує структуру АМКУ;

12) затверджує штатний розпис та кошторис АМКУ за погодженням із уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань фінансів, штатний розпис та кошторис територіальних відділень АМКУ;

13) призначає на посади та звільняє з посад уповноважених з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

14) здійснює інші дії, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції.

Голова АМКУ має статус державного уповноваженого, передбачений Законом України «Про Антимонопольний комітет України».

Голова АМКУ має право брати участь у засіданнях Кабінету Міністрів України із правом дорадчого голосу.

Перший заступник і заступник Голови Антимонопольного комітету України з числа державних уповноважених призначаються на посади за поданням Прем'єр-міністра України та звільняються з посад Президентом України. Прем'єр-міністр України вносить на розгляд Президента України подання про призначення на посади першого заступника і заступника Голови АМКУ відповідно до пропозицій Голови АМКУ.

Строк повноважень першого заступника та заступника Голови АМКУ припиняється із завершенням строку їх повноважень як державних уповноважених або відповідно до ч. 2 ст. 18 Закону України «Про Антимонопольний комітет України».

Державні уповноважені Антимонопольного комітету України призначаються на посади за поданням Прем'єр-міністра України, що вноситься на підставі пропозицій Голови АМКУ, та звільняються з посад Президентом України. Порушення вимог Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» у частині подання, дотримання строків подання декларації про контакти є підставою для звільнення державного уповноваженого АМКУ.

Строк повноважень державного уповноваженого АМКУ становить сім

років. Призначення державного уповноваженого першим заступником чи заступником Голови АМКУ не є підставою для поновлення перебігу семирічного строку його повноважень.

Після закінчення строку повноважень державний уповноважений АМКУ продовжує виконувати свої обов'язки до призначення на цю посаду нового державного уповноваженого.

Державним уповноваженим може бути призначено громадянина України, який досяг тридцяти років, має вищу, як правило, юридичну чи економічну освіту, стаж роботи за фахом не менше п'яти років протягом останніх десяти років.

Державні уповноважені є членами АМКУ як вищого колегіального органу.

Державні уповноважені очолюють або входять до складу адміністративних колегій АМКУ, виконують інші обов'язки за дорученням Голови АМКУ.

Структурні підрозділи Антимонопольного комітету України:

- 1) Керівник апарату АМКУ;
- 2) Відділ комунікацій;
- 3) Відділ європейської інтеграції та міжнародного співробітництва;
- 4) Відділ регіональної політики;
- 5) Департамент документообігу та організаційної роботи;
- 5) Юридичний департамент;
- 6) Департамент досліджень і розслідувань ринків паливно-енергетичного комплексу та житлово-комунального господарства;
- 7) Департамент досліджень і розслідувань ринків виробничої сфери, фармацевтики та рітейлу;
- 8) Департамент досліджень і розслідувань ринків невиробничої сфери;
- 9) Департамент з питань оскаржень рішень у сфері публічних закупівель;
- 10) Департамент моніторингу і контролю державної допомоги;
- 11) Управління персоналу;
- 12) Управління економічного аналізу;
- 13) Управління інформаційних технологій;
- 14) Управління розслідувань окремих видів антиконкурентних узгоджених дій;
- 15) Управління розслідувань недобросовісної конкуренції;
- 16) Управління фінансового планування, бухгалтерського обліку та звітності;
- 17) Сектор внутрішнього аудиту;
- 18) Головний спеціаліст з режимно-секретної роботи;
- 19) Сектор з питань запобігання та виявлення корупції.

Структура, штатний розпис АМКУ та його територіальних відділень затверджується Головою АМКУ в межах видатків згідно з кошторисом доходів і видатків. Гранична чисельність працівників АМКУ та його

територіальних відділень затверджується Кабінетом Міністрів України.

Фінансування АМКУ та його територіальних відділень здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фондів державного бюджету.

Основні завдання Антимонопольного комітету України.

Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині:

1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції;

4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції;

5) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері публічних закупівель;

6) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції.

Повноваження Антимонопольного комітету України (ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»).

У сфері здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції Антимонопольний комітет України має такі повноваження:

1) розглядати заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та проводити розслідування за цими заявами і справами;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення за заявами і справами, перевіряти та переглядати рішення у справах, надавати висновки щодо кваліфікації дій відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

3) розглядати справи про адміністративні правопорушення, приймати постанови та перевіряти їх законність та обґрунтованість;

4) перевіряти суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

5) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

6) призначати експертизу та експерта з числа осіб, які володіють необхідними знаннями для надання експертного висновку;

7) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання – юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, котрі можуть бути доказами або джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

8) у разі перешкоджання працівникам АМКУ у виконанні ними повноважень, передбачених п. 4, 5 і 7 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», залучати поліцейських для застосування заходів, передбачених законом, для подолання перешкод;

9) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів для забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування;

10) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням із їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

11) проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, в тому числі монопольне (домінуюче), суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження);

12) визначати наявність або відсутність контролю між суб'єктами господарювання або їх частинами та склад групи суб'єктів господарювання, що є єдиним суб'єктом господарювання;

13) вносити до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції;

14) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням щодо припинення дій або бездіяльності, котрі містять ознаки порушень законодавства про захист економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють;

15) звертатися до суду з позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції, а також із

запитами щодо надання інформації про судові справи, що розглядаються цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

16) звертатися та одержувати від компетентних органів інших держав необхідну інформацію для здійснення своїх повноважень;

17) надавати компетентним органам інших держав інформацію у випадках та порядку, передбачених законом;

18) здійснювати повноваження, передбачені Законом України «Про публічні закупівлі»;

19) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції та Законом України «Про публічні закупівлі».

У сфері здійснення контролю за узгодженими діями, концентрацією Антимонопольний комітет України має такі повноваження:

1) розглядати заяви і справи про надання дозволу, надання висновків, попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації, проводити дослідження за цими заявами і справами;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення за заявами і справами про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, надавати висновки, попередні висновки стосовно узгоджених дій, концентрації, висновки щодо кваліфікації дій відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

3) переглядати, перевіряти рішення, прийняті органами АМКУ в межах компетенції;

4) дозволяти або забороняти узгоджені дії, концентрацію;

5) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їхніх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

6) здійснювати повноваження, передбачені п. 6, 11, 12, 15 і 16 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»;

7) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції.

У сфері формування та реалізації конкурентної політики, сприяння розвитку конкуренції, нормативного і методичного забезпечення діяльності АМКУ та застосування законодавства про захист економічної конкуренції Антимонопольний комітет України має такі повноваження:

1) вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, необхідну для дослідження ринків, а також

інформацію про реалізацію конкурентної політики;

2) узагальнювати та аналізувати інформацію про реалізацію актів законодавства про захист економічної конкуренції щодо пріоритетів і напрямів конкурентної політики;

3) брати участь у розробленні та вносити в установленому порядку Президенту України і Кабінету Міністрів України пропозиції щодо законів та інших нормативно-правових актів, котрі регулюють питання розвитку конкуренції, конкурентної політики та демонополізації економіки, погоджувати проекти нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, що можуть вплинути на конкуренцію;

4) здійснювати повноваження, передбачені п. 6, 11, 12 і 15 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»;

5) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації та вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, суб'єктів господарювання, об'єднань пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, а також щодо припинення дій або бездіяльності, що можуть мати негативний вплив на конкуренцію;

6) взаємодіяти з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, підприємствами, установами та організаціями з питань розвитку, підтримки, захисту економічної конкуренції та демонополізації економіки;

7) узагальнювати практику застосування законодавства про захист економічної конкуренції, вносити до відповідних органів державної влади пропозиції щодо його удосконалення;

8) розробляти та організовувати здійснення заходів, спрямованих на запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції;

9) брати участь у розробленні та внесенні Президенту України та Кабінету Міністрів України пропозицій щодо проектів нормативно-правових актів із питань конкурентної політики, розвитку і захисту конкуренції та демонополізації економіки;

10) розробляти та затверджувати разом із іншими заінтересованими органами державної влади міжвідомчі нормативно-правові акти з питань розвитку і захисту економічної конкуренції та демонополізації економіки;

11) приймати власні нормативно-правові акти у формі розпоряджень із питань, що належать до його компетенції, зокрема щодо контролю за узгодженими діями, концентрацією, підвідомчості та розгляду заяв і справ про узгоджені дії, концентрацію, порушення законодавства про захист економічної конкуренції, організації діяльності органів Антимонопольного комітету України;

12) здійснювати офіційне тлумачення власних нормативно-правових

актів;

13) надавати рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції;

14) вносити пропозиції Президенту України, Кабінету Міністрів України, Національному банку України, приписи органам влади, органам місцевого самоврядування щодо зміни прийнятих ними нормативно-правових актів, котрі не відповідають законодавству про захист економічної конкуренції або внаслідок неоднозначного розуміння яких створюються перешкоди для розвитку конкуренції;

15) утворювати адміністративні колегії АМКУ;

16) утворювати територіальні відділення та дорадчі органи АМКУ;

17) брати участь у розробленні та реалізації міжнародних проєктів і програм, а також здійснювати співробітництво з міжнародними організаціями, державними органами і неурядовими організаціями інших держав із питань, що належать до компетенції АМКУ;

18) видавати свої друковані органи, офіційні видання (збірники) актів законодавства про захист економічної конкуренції, вести електронну сторінку в мережі Інтернет;

19) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції та Законом України «Про публічні закупівлі».

Здійснення іншими органами державної влади повноважень Антимонопольного комітету України, передбачених п. 1-4 і 11 ч. 1, п. 1, 2 і 4 ч. 2, п. 11-13, 15 і 16 ч. 3 ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», не допускається.

У сфері здійснення контролю за допустимістю державної допомоги для конкуренції Антимонопольний комітет України має повноваження, визначені Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

Антимонопольний комітет України як *орган оскарження у сфері публічних закупівель* має повноваження, визначені Законом України «Про публічні закупівлі», а також такі повноваження (ст. 6-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»):

1) утворювати Комісію (комісії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

2) визначати кількість комісій з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

3) затверджувати та оприлюднювати узагальнену практику розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

4) затверджувати та оприлюднювати Регламент роботи Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

5) затверджувати та оприлюднювати методичні рекомендації для Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель щодо специфіки розгляду комісіями скарг.

Для забезпечення розгляду скарг про порушення законодавства у сфері

публічних закупівель АМКУ утворює Комісію (комісії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель з числа уповноважених з розгляду скарг у сфері публічних закупівель у складі трьох осіб.

Уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель призначаються на посаду та звільняються з посади Головою АМКУ. Порядок конкурсного відбору та призначення на посади уповноважених з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель визначається АМКУ.

Кількість уповноважених з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель становить десять осіб.

Строк повноважень уповноваженого з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель становить сім років. Особа не може бути призначена на посаду уповноваженого з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель більше ніж на два строки поспіль.

Особа, яка претендує на призначення на посаду уповноваженого з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, повинна бути громадянином України, мати вищу освіту освітньо-кваліфікаційного рівня магістра (спеціаліста) (зокрема, юридичну та/або економічну, та/або технічну), стаж роботи за фахом не менше п'яти років протягом останніх десяти років та вільно володіти державною мовою.

На уповноважених з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель поширюються вимоги та обмеження, встановлені законодавством у сфері запобігання корупції, та не поширюється дія Закону України «Про державну службу».

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» виключно до компетенції Антимонопольного комітету України як вищого колегіального органу належать:

1) надання дозволу або заборона узгоджених дій відповідно до ч. 1 та 2 ст. 10 Закону України «Про захист економічної конкуренції»;

2) перевірка рішень, прийнятих державними уповноваженими та адміністративними колегіями АМКУ, перевірка законності та обґрунтованості постанов про адміністративні правопорушення, винесених державними уповноваженими та адміністративними колегіями АМКУ. Це обмеження не розповсюджується на випадки перевірок, розслідувань і судових розглядів відповідними правоохоронними органами і судами;

3) перегляд рішень, прийнятих АМКУ, у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та за заявами і справами про узгоджені дії, концентрацію;

4) затвердження власних нормативно-правових актів;

5) затвердження разом із іншими заінтересованими органами виконавчої влади міжвідомчих нормативно-правових актів;

6) схвалення проєктів нормативно-правових актів, розроблених АМКУ

з питань, що належать до його компетенції, відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

7) офіційне тлумачення власних нормативно-правових актів і надання рекомендаційних роз'яснень із питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції;

8) затвердження Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України;

9) затвердження положень про дорадчі органи Антимонопольного комітету України та їх склад;

10) утворення постійно діючих адміністративних колегій АМКУ;

11) заслуховування звітів державних уповноважених, голів територіальних відділень, керівників самостійних структурних підрозділів апарату АМКУ;

12) затвердження звітів про діяльність Антимонопольного комітету України для подання їх Верховній Раді України.

Повноваження посадових осіб апарату Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень визначені ст. 15 Закону України «Про Антимонопольний комітет України». З метою виконання завдань, окреслених у ч. 1 цієї статті, за дорученням Голови АМКУ, державного уповноваженого чи іншого органу АМКУ зазначені посадові особи можуть здійснювати такі дії:

1) проводити розслідування за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження за заявами і справами про надання дозволу та попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання, проводити дослідження ринків;

2) проводити перевірки суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

3) безперешкодно входити до приміщень підприємств, установ та організацій під час проведення перевірок та розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, за умови пред'явлення службового посвідчення і документів, що підтверджують проведення перевірки чи розслідування;

4) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

5) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд

службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання – юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, що можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

6) у разі перешкоджання працівникам Антимонопольного комітету України виконувати повноваження, передбачені п. 2-5 ч. 2 ст. 15 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», залучати поліцейських для застосування передбачених законом заходів, необхідних для подолання перешкод;

7) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів до забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування, в тому числі збирання та вилучення доказів, накладення арешту на майно, предмети, документи, інші носії інформації;

8) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням із їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

9) складати протоколи про адміністративні правопорушення.

Державний уповноважений Антимонопольного комітету України має такі повноваження (ст. 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»):

1) розглядати заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, про надання дозволу, надання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації, приймати розпорядження про початок розгляду справи або надавати мотивовану відповідь про відмову в розгляді справи, проводити, організовувати розслідування або дослідження за цими заявами і справами, закривати провадження у цих справах незалежно від їх підвідомчості іншим органам АМКУ, вносити, передавати їх в установленому Антимонопольним комітетом України порядку на розгляд цих органів для прийняття рішення;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення, надавати попередні висновки стосовно узгоджених дій;

3) складати протоколи, розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити постанови в цих справах;

4) проводити перевірки суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

5) безперешкодно входити до приміщень підприємств, установ та організацій під час проведення перевірок та розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції

за умови пред'явлення службового посвідчення і документів, що підтверджують проведення перевірки чи розслідування;

6) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

7) викликати для надання пояснень під час розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції посадових осіб і працівників суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, інших юридичних осіб, їх структурних підрозділів, філій, представництв, а також фізичних осіб;

8) призначати експертизу та експерта з числа осіб, які володіють необхідними знаннями для надання експертного висновку;

9) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання – юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, котрі можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

10) у разі перешкоджання працівникам Антимонопольного комітету України виконувати повноваження, передбачені п. 4-6 і 9 ч. 1 ст. 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», залучати поліцейських для застосування передбачених законом заходів, необхідних для подолання перешкод;

11) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів до забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування, в тому числі збирання та вилучення доказів, накладення арешту на майно, предмети, документи, інші носії інформації;

12) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням із їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

13) проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, в тому числі монопольне (домінуюче), суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження);

14) визначати наявність або відсутність контролю чи узгодженості дій між суб'єктами господарювання або їх частинами та склад групи суб'єктів господарювання, що є єдиним суб'єктом господарювання;

15) вносити до органів виконавчої влади обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із

зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції;

16) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації та вносити пропозиції органам державної влади, органам місцевого самоврядування, установам, організаціям, суб'єктам господарювання, об'єднанням щодо здійснення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, а також щодо припинення дій або бездіяльності, що можуть мати негативний вплив на конкуренцію;

17) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням щодо припинення дій або бездіяльності, що містять ознаки порушень законодавства про захист економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють;

18) звертатися до суду з позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції, а також із запитамися щодо надання інформації про справи, що розглядаються цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

19) представляти Антимонопольний комітет України без спеціальної довіреності в суді;

20) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції та Законом України «Про публічні закупівлі».

Рішення та розпорядження державних уповноважених АМКУ приймаються від імені Антимонопольного комітету України.

Голова територіального відділення Антимонопольного комітету України має такі повноваження (ст. 17 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»):

1) проводити, організувати розслідування за заявами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження за заявами про надання дозволу, попередніх висновків стосовно узгоджених дій, що підвідомчі адміністративним колегіям територіального відділення, а за дорученням Голови чи органів АМКУ – розслідування за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, дослідження за заявами і справами про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, підвідомчими цим органам;

2) приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження;

3) проводити перевірки суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист

економічної конкуренції;

4) безперешкодно входити до приміщень підприємств, установ та організацій під час проведення перевірок та розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції за умови пред'явлення службового посвідчення і документів, що підтверджують проведення перевірки чи розслідування;

5) при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом;

6) викликати для надання пояснень під час розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції посадових осіб і працівників суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, інших юридичних осіб, їх структурних підрозділів, філій, представництв, а також фізичних осіб;

7) призначати експертизу та експерта з числа осіб, які володіють необхідними знаннями для надання експертного висновку;

8) у випадках та порядку, передбачених законом, проводити огляд службових приміщень та транспортних засобів суб'єктів господарювання – юридичних осіб, вилучати або накладати арешт на предмети, документи чи інші носії інформації, що можуть бути доказами чи джерелом доказів у справі незалежно від їх місцезнаходження;

9) у разі перешкоджання працівникам Антимонопольного комітету України виконувати повноваження, передбачені п. 3, 4, 5 і 8 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», залучати поліцейських до застосування передбачених законом заходів, необхідних для подолання перешкод;

10) залучати поліцейських, працівників митних та інших правоохоронних органів до забезпечення проведення розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема в разі проведення розслідування, в тому числі збирання та вилучення доказів, накладення арешту на майно, предмети, документи, інші носії інформації;

11) залучати до проведення перевірок спеціалістів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за погодженням із їх керівниками, депутатів місцевих рад за їх згодою;

12) проводити дослідження ринку, визначати межі товарного ринку, а також становище, в тому числі монопольне (домінуюче), суб'єктів господарювання на цьому ринку та приймати відповідні рішення (розпорядження);

13) визначати наявність або відсутність контролю між суб'єктами господарювання чи їх частинами і склад групи суб'єктів господарювання, що є єдиним суб'єктом господарювання;

14) вносити до органів виконавчої влади обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції;

15) надавати обов'язкові для розгляду рекомендації та вносити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, суб'єктів господарювання, об'єднань пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих на обмеження монополізму, розвиток підприємництва і конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, а також щодо припинення дій або бездіяльності, що можуть мати негативний вплив на конкуренцію;

16) звертатися до суду з позовами, заявами і скаргами у зв'язку із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції, а також із запитами щодо надання інформації про справи, що розглядаються цими судами відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції;

17) представляти територіальне відділення АМКУ без спеціальної довіреності в суді;

18) уповноважувати своїх заступників здійснювати повноваження, передбачені п. 1-2 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»;

19) складати протоколи про адміністративні правопорушення;

20) здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції та Законом України «Про публічні закупівлі».

Голова територіального відділення АМКУ в Автономній Республіці Крим, голова територіального відділення АМКУ з питань, віднесених до його компетенції, має право бути невідкладно прийнятим відповідно Головою Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, керівниками та посадовими особами місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій.

Розпорядження голови територіального відділення АМКУ приймаються від імені територіального відділення АМКУ.

Відповідно до ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними у ст. ст. 218-221 цього кодексу, уповноважені на те посадові особи органів Антимонопольного комітету України мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 164-3 (Недобросовісна конкуренція), 166-1 (Зловживання монополієм становом на ринку), 166-2 (Неправомірні угоди між підприємцями), 166-3 (Дискримінація підприємців органами влади і управління), 166-4 (Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень) Кодексу України про адміністративні

правопорушення.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» під час розгляду заяв і справ про узгоджені дії, концентрацію, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі під час проведення розслідування, дослідження, прийняття розпоряджень, рішень за заявами і справами, здійснення інших повноважень у сфері контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, контролю за узгодженими діями, концентрацією органи та посадові особи Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень керуються лише законодавством про захист економічної конкуренції і є незалежними від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів.

Втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів у діяльність Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень забороняється, за винятком випадків, визначених законами України.

Вплив у будь-якій формі на працівника АМКУ та його територіальних відділень із метою перешкоджання виконанню ним службових обов'язків або прийняття неправомірного рішення тягне за собою відповідальність, передбачену законодавством.

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» з метою захисту інтересів держави, споживачів та суб'єктів господарювання *Антимонопольний комітет України, територіальні відділення АМКУ у зв'язку з порушенням законодавства про захист економічної конкуренції органами влади, юридичними чи фізичними особами подають заяви, позови, скарги до суду, в тому числі про:*

1) визнання недійсними нормативно-правових та інших актів, зокрема рішень, наказів, розпоряджень, постанов тощо, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю чи розірвання угоди в разі невиконання ними у встановлені строки рішень органів АМКУ про скасування або зміну актів, прийнятих органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, або про розірвання угоди;

2) стягнення не сплачених у добровільному порядку штрафів та пені;

3) припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції;

4) зобов'язання виконати рішення органів АМКУ;

5) безоплатне вилучення товарів із неправомірно використаним позначенням та (або) копій виробів іншого суб'єкта господарювання;

6) вилучення, накладення арешту на майно, документи, предмети, інші носії інформації у місцях проживання та інших володіннях особи;

7) з інших підстав, передбачених законом.

Відповідно до ст. 29 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» працівники АМКУ при виконанні службових обов'язків є представниками державної влади. Їх особисті і майнові права охороняються законом нарівні з працівниками правоохоронних органів.

Працівники АМКУ та його територіальних відділень, службові обов'язки яких полягають у безпосередньому виконанні функцій, визначених ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Збитки, завдані знищенням або пошкодженням майна працівнику АМКУ чи працівнику територіального відділення або членам його сім'ї у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, відшкодовуються в установленому законом порядку в повному обсязі за рахунок коштів державного бюджету з наступним стягненням цієї суми з винних осіб.

Тести для самоконтролю:

1. Антимонопольний комітет України є:

а) центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

б) державним органом зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель;

в) центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю;

г) центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

2. Антимонопольний комітет України:

а) підконтрольний Прем'єр-міністру України та підзвітний Верховній Раді України;

б) підконтрольний Кабінету Міністрів України та підзвітний Верховній Раді України;

в) підконтрольний Президенту України та підзвітний Верховній Раді України;

г) підконтрольний Кабінету Міністрів України та підзвітний Президенту України.

3. Антимонопольний комітет України утворюється у складі:

- а) Голови та восьми державних уповноважених;
- б) Голови та десяти державних уповноважених;
- в) Голови та дванадцяти державних уповноважених;
- г) Голови та вісімнадцяти державних уповноважених.

4. Голова Антимонопольного комітету України призначається на посаду:

- а) Прем'єр-міністром України за згодою Кабінету Міністрів України;
- б) Кабінетом Міністрів України за згодою Верховної Ради України;
- в) Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України;
- г) Президентом України за згодою Верховної Ради України.

5. Строк повноважень Голови Антимонопольного комітету України становить:

- а) п'ять років;
- б) шість років;
- в) сім років;
- г) правильної відповіді немає.

6. До повноважень голови Антимонопольного комітету України належить:

а) розподіляти обов'язки між першим заступником, заступником Голови та державними уповноваженими Антимонопольного комітету України, спрямовувати діяльність територіальних відділень Антимонопольного комітету України;

б) видавати накази, затверджувати положення, інструкції та інші акти, обов'язкові для працівників Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень;

- в) правильно у пунктах а) та б);
- г) правильної відповіді немає.

7. Структура, штатний розпис Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень затверджується:

а) Кабінетом Міністрів України за поданням Голови Антимонопольного комітету України;

б) Прем'єр-міністром України за поданням Голови Антимонопольного комітету України;

в) Президентом України за поданням Голови Антимонопольного комітету України;

- г) Головою Антимонопольного комітету України.

8. До основних завдань Антимонопольного комітету України НЕ належить:

- а) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про

захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

б) здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів;

в) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері публічних закупівель;

г) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції.

9. До повноважень Антимонопольного комітету України належить:

а) розглядати заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та проводити розслідування за цими заявами і справами;

б) розглядати справи про адміністративні правопорушення, приймати постанови та перевіряти їх законність та обґрунтованість;

в) правильно у пунктах а) та б);

г) правильної відповіді немає.

10. До повноважень державного уповноваженого Антимонопольного комітету України належить:

а) безперешкодно входити до приміщень підприємств, установ та організацій під час проведення перевірок та розслідувань за заявами і справами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції за умови пред'явлення службового посвідчення і документів, що підтверджують проведення перевірки чи розслідування;

б) викликати для надання пояснень під час розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції посадових осіб і працівників суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, інших юридичних осіб, їхніх структурних підрозділів, філій, представництв, а також фізичних осіб;

в) складати протоколи, розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити постанови в цих справах;

г) всі відповіді вірні.

Обов'язкові та додаткові завдання

Обов'язкові завдання:

1. Надайте визначення Антимонопольного комітету України як державного органу.

2. Які органи утворюють систему Антимонопольного комітету

України?

3. Якою є структура Антимонопольного комітету України?
4. Ким призначається на посаду та звільняється з посади Голова Антимонопольного комітету України? Який строк його повноважень?
5. Які повноваження має Голова Антимонопольного комітету України?
6. Які основні завдання Антимонопольного комітету України?
7. Які повноваження Антимонопольного комітету України?
8. Які повноваження мають посадові особи апарату Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень?

Додаткові завдання:

1. Назвіть основні нормативні акти, на підставі яких здійснює діяльність Антимонопольний комітет України.
2. На яких принципах будує свою діяльність Антимонопольний комітет України?
3. Що належить виключно до компетенції Антимонопольного комітету України як вищого колегіального органу?
4. Ким призначаються на посаду та звільняються з посади державні уповноважені Антимонопольного комітету України? Який строк їхніх повноважень?
5. Які повноваження мають державні уповноважені Антимонопольного комітету України?

Бібліографічний список

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>.
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.
5. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01.07.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.
7. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.
8. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.
9. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів) : Закон України від 23.09.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text>.
10. Антимонопольний комітет України. Офіційний сайт. URL : <https://amcu.gov.ua>.
11. Огляд судової практики Верховного Суду з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції : інформаційний лист АМКУ від 03.06.2022. URL : <https://amcu.gov.ua/npas/oglyad-sudovoyi-praktiki-verhovnogo-sudu-z-pitan-zastosuvannya-zakonodavstva-pro-zahist-ekonomichnoyi-konkurenciyi>.

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Виконання рішень суду. *Конституційний Суд України*. URL : <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/556-vykonannya-rishen-sudu>.
2. Амелін О. Ю. Інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект : монографія. Київ : Видавництво Людмила, 2021. 224 с.
3. Антимонопольний комітет України. Офіційний сайт. URL : <https://amcu.gov.ua>.
4. Бабаєва О. В., Дядик В. О. Бюро економічної безпеки України в системі органів кримінальної юстиції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 505–509. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2021/127.pdf.
5. Бандурка О. М., Безпалова О. І., Джафарова О. В. та ін. *Управління органами Національної поліції України* : підруч. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Стильна типографія, 2017. 580 с.
6. Бурбіка М. М., Уткіна М. С. Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях) : навч. посібник. Суми : Сумський державний університет, 2016. 123 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/48426/1/Burbyka_sudovi.pdf.
7. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>.
8. Галанюк Я. С. Пріоритетні напрями подальшого розвитку взаємодії державної прикордонної служби України з органами публічної влади України у сфері прикордонної безпеки. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. Серія : Державне управління. 2018. № 2. С. 41–47.
9. Галанюк Я. С. Теоретичні основи взаємодії органів публічної влади з державною прикордонною службою України у сфері прикордонної безпеки. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2015. № 3–4. С. 104–115.
10. Галанюк Я. С. Удосконалення механізмів взаємодії Державної прикордонної служби України з органами державної влади та місцевого самоврядування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29(68). № 1. С. 47–54.
11. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
12. Гурін Д. Правовий статус Державної міграційної служби в забезпеченні реалізації державної політики у сфері міграції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 144–148.
13. Гуртієва Л. М., Капліна О. В., Лапкін А. В., Мазур М. Р., Слюсарчук Х. Р. *Етика прокурора, судді, слідчого* : навч. посібник / тех. ред. Дараган В. В. Деякі питання взаємодії підрозділів захисту економіки Національної поліції з підрозділами державної аудиторської служби України в процесі протидії злочинам у сфері державних закупівель. *Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали Міжнародної науково-практ.

конф. (м. Дніпро, 17 берез. 2017 р.). У 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. Ч. 2. С. 153–155.

14. Дараган В. В. Деякі проблеми нормативно-правового забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України. Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації : матеріали Міжнародної науково-практ. конф. (м. Дніпро, 4 листоп. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 88–90.

15. Дараган В. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 352 с.

16. Дараган В. В. Організація взаємодії підрозділів захисту економіки Національної поліції України з іншими суб'єктами контролю за здійсненням державних закупівель під час протидії злочинам у сфері державних закупівель. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2018. № 1. С. 234–243.

17. Дараган В. В. Протидія злочинам у сфері державних закупівель підрозділами Департаменту захисту економіки Національної поліції України : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 224 с.

18. Дараган В. В. Щодо необхідності залучення спеціалістів Державної аудиторської служби України під час реалізації матеріалів оперативної розробки по злочинам у сфері державних закупівель. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 3 берез. 2017 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2017. С. 751–753.

19. Дараган В. В., Недов Р. С. Організація і тактика виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 164 с.

20. Денисюк Д. С. Завдання Національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 8. С. 100–104.

21. Денисюк Д. С. Місце та особливості діяльності Національної поліції України в системі органів публічної адміністрації. Право і суспільство. 2016. № 4. С. 115–120.

22. Денисюк С. Ф. Повноваження правоохоронних органів у міграційній сфері. Актуальні проблеми державного управління. 2009. № 1. С. 422–430. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2009_1_55.

23. Денисюк Д. С. Правові основи діяльності національної поліції України в умовах верховенства права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 39(1). С. 133–135.

24. Державне агентство лісових ресурсів України. Офіційний сайт. URL : <https://forest.gov.ua>.

25. Державне агентство меліорації та рибного господарства України. Офіційний сайт. URL : <https://darg.gov.ua>.

26. Деякі питання реформування управління лісової галузі : постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2022 № 1003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2022-%D0%BF#Text>.

27. Європіна Л. Предмет прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2. С. 118–124.

28. Єрмаков Ю. В. Державна міграційна служба України як основний суб'єкт здійснення адміністративної процедури у сфері міграції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Т. 2. С. 51–55.

29. Єфремова М. О. Адміністративно-правовий статус Державної міграційної служби України: питання теорії та практики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2015. Вип. 1(2). С. 192–196.

30. Єфремова М. О. Адміністративно-правовий статус Державної міграційної служби України у системі органів публічної адміністрації. *Митна справа*. 2015. № 3(2). С. 210–214.

31. Законодавче забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України : матеріали Міжнародної науково-практ. конф. (м. Харків, Київ, 17 трав. 2021 р.) ; редкол. : В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Харків ; Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 212 с.

32. Звіт НАБУ I півріччя 2022. URL : <https://nabu.gov.ua/activity/reports/report-report-first-half-2022/>.

33. Звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2021 рік. *Державне бюро розслідувань*. URL : <https://dbr.gov.ua/reports/zvit-pro-diyalnist-derzhavnogo-byuro-rozsliduvan-za-2021-rik>.

34. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

35. Ільченко О. В. Актуальні питання, щодо визначення діяльності Державної прикордонної служби України, як суб'єкта правоохоронної діяльності. *Митна справа*. 2013. № 2(86). С. 199–204.

36. Карелін В. В. Щодо компетенції бюро економічної безпеки України як суб'єкта запобігання кримінальним правопорушенням у сфері економічної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 1. С. 116–119.

37. Клочков В. Проблеми законодавчого забезпечення діяльності системи прокуратури та досудового слідства. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 254–259.

38. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Ю. С., Гаврильців М. Т., Лук'янова Г. Ю., Годяк А. І., Бліхар М. М. Судові та правоохоронні органи : навч. посібник. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 388 с.

39. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України від 06.07.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

40. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

41. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n1321>.

42. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Ратифікована Законом України від 17.07.1997. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

43. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 05.06.1992.

- Ратифікована Законом України від 29.11.1994. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text.
44. Конвенція про статус біженців, 1951 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text.
45. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
46. Корж І. Ф. Державна прикордонна служба України: правовий статус та місце в системі сектору безпеки і оборони. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Юридичні науки. 2017. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_2_3.
47. Король М. О. Поняття та сутність компетенції Державної прикордонної служби України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 3. С. 226–234.
48. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
49. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
50. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.
51. Крищенко А. Є. Забезпечення публічної безпеки і порядку як завдання Національної поліції України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 120–129.
52. Крищенко А. Є. Завдання та функції Національної поліції як учасника адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2. С. 121–130.
53. Липівський В. В. Поняття та правова природа прокурорського нагляду. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 165–169.
54. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.
55. Мартянова Р. А. Удосконалення взаємодії органів Державної міграційної служби України з органами влади щодо забезпечення державної безпеки всередині держави. Університетські наукові записки. 2018. № 2. С. 220–236.
56. Неганов В. В. Удосконалення взаємодії органів досудового розслідування з підрозділами Державної аудиторської служби України під час призначення та проведення ревізій у кримінальному провадженні. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 2. С. 51–66.
57. Новак Д. Реорганізація навіпацки. Закон і Бізнес. URL : https://zib.com.ua/ua/134669-reorganizaciya_miscevih_sudiv_vidbuvaetsya_vsuperech_zakonod.html.
58. Новосад Ю. Про деякі проблемні питання, пов'язані з участю прокуратури в оперативно-розшуковому запобіганні злочинам. *Visegrad Journal of Human Rights*. 2016. № 6/2. С. 109–113.
59. Обушна Н. І. Модернізація системи державного фінансового контролю в Україні в контексті утвердження парадигми публічного аудиту. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія :

Державне управління. 2016. № 4. С. 64–71.

60. Огляд забезпечення охорони об'єктів судів, органів та установ системи правосуддя, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, забезпечення в суді безпеки учасників судового процесу та виконання функцій з державного забезпечення особистої безпеки суддів за 09 місяців 2020 року. Служба судової охорони. Київ, 2020. 12 с.

61. Огляд судової практики Верховного Суду з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції : інформаційний лист АМКУ від 03.06.2022. URL : <https://amcu.gov.ua/npas/oglyad-sudovoyi-praktiki-verhovnogo-sudu-z-pitan-zastosuvannya-zakonodavstva-pro-zahist-ekonomichnoyi-konkurenciyi>.

62. Порядок звернення до Євросуду з прав людини. *Міністерство юстиції*. URL : <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini>.

63. Питання Служби безпеки України : Указ Президента України від 27.12.2005 № 1860/2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1860/2005#Text>.

64. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>.

65. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>.

66. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

67. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021. Відомості Верховної Ради. 2021. № 23. Ст. 197.

68. Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16.05.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр#Text>.

69. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.

70. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>.

71. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.

72. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>.

73. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період : Закон України від 24.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2158-20#n38>.

74. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо врегулювання окремих питань правового статусу працівників Служби судової охорони : Закон України від 27.04.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-20#n23>.

75. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» : Закон України від 12.07.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2509-19#Text>.

76. Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про Національну гвардію України» щодо проведення робіт із розмінування, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 06.10.2022. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2652-20#n2>.

77. Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони : постанова Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 № 289. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2019-%D0%BF#Text>.

78. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.

79. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

80. Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>.

81. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01.07.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.

82. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text>.

83. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 04.03.1998. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-%D0%B2%D1%80?find=1&text>.

84. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15/conv#Text>.

85. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

86. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.

87. Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів : Закон України від 16.03.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1951-19#Text>.

88. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 12.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.

89. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

90. Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України : Закон України від 20.10.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3014-15#Text>.

91. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів) : Закон України від 23.09.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text>.

92. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

93. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України : наказ МВС України від 05.08.2014 № 772. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-14#Text>.

94. Про затвердження Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України : наказ МВС України від 13.10.2014 № 1067. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1375-14#Text>.

95. Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я

України в разі виникнення надзвичайних ситуацій : наказ МВС України, МОЗ України від 03.04.2018 року №275/600. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0479-18#Text>.

96. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення відомчого контролю за станом службової діяльності та готовності до дій за призначенням органів та підрозділів ДСНС : наказ ДСНС від 07.11.2018 № 650. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0650388-18#Text>.

97. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації правової роботи у сфері управління ДСНС : наказ ДСНС від 29.03.2019 № 199. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0199388-19#Text>.

98. Про затвердження норм й зразків належності однострою співробітників Служби судової охорони і правил його носіння : наказ Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 812. URL : https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/812_SSO_uniform.

99. Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких тимчасово здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії : постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 874. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/874-2020-%D0%BF#Text>.

100. Про затвердження Примірних правил пропуску осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів : наказ Державної судової адміністрації України України, Служби судової охорони від 30.01.2020 № 43/61. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0043750-20#Text>.

101. Про затвердження Положення про вахтовий метод проходження служби (виконання роботи) особами рядового і начальницького складу та працівниками органів та підрозділів цивільного захисту в зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення : наказ МВС України від 27.07.2016 № 722. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1186-16#Text>.

102. Про затвердження Положення про Головне управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України : наказ Міністерства оборони України від 10.12.2018 № 623. URL : https://ips.ligazakon.net/document/mus31252?an=6&ed=2018_12_10.

103. Про затвердження Положення про громадських інспекторів рибоохорони : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 24.02.2012 № 83. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0401-12#Text>.

104. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 521. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF#Text>.

105. Про затвердження Положення про Державне агентство меліорації та рибного господарства України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 № 895. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-п#Text>.

106. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п#Text>.

107. Про затвердження Положення про державну лісову охорону, лісову охорону інших лісокористувачів та власників лісів: постанова Кабінету Міністрів

України від 16.09.2009 № 976. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2009-%D0%BF#Text>.

108. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 360. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-п/conv#Text>.

109. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>.

110. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України : рішення Вищої Ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>.

111. Про затвердження Положення про Державну установу «Центр пробації» : наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2019 № 561/5. URL : https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/Наказ-МЮУ-від-22.02.2019-№561_5-Положення-про-ДУ.pdf.

112. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

113. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків : постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 92. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF#Text>.

114. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>.

115. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>.

116. Про затвердження Положення про Об'єднаний центр з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях : наказ СБУ, МОУ, МВС України від 08.04.2019 № 573/152/252. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0413-19#n7>.

117. Про затвердження Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій : наказ МВС України від 03.07.2014 № 631. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0853-14#Text>.

118. Про затвердження Положення про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України : Наказ МВС України від 16.07.2014 № 681. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-14#Text>.

119. Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України : наказ МВС України від 30.11.2018 № 971. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-18#Text>.

120. Про затвердження Положення про органи рибоохорони Державного агентства рибного господарства України : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.01.2012 № 26. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-12#Text>.

121. Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 593. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/593-2013-%D0%BF#Text>.

122. Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1052/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19#Text>.

123. Про затвердження Положення про Службу судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19#Text>.

124. Про затвердження Положення про територіальне (міжрегіональне) воєнізоване формування Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ Міністерства юстиції України від 06.02.2017 № 292/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0177-17#n13>.

125. Про затвердження Положення про Український гідрометеорологічний центр МНС України : наказ МНС України від 26.07.2011 № 759. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0759735-11#Text>.

126. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ МВС України від 22.08.2016 №859. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/RE29384?an=1>

127. Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з припинення масових заворушень : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 894. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/894-2021-%D0%BF#n8> .

128. Про затвердження Порядку проведення конкурсу для призначення на посади співробітників Служби судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 30.10.2018 № 3308/0/15-18. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3308910-18#n12>.

129. Про затвердження Порядку проведення рибоохоронних рейдів : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 23.10.2018 № 512. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1296-18#Text>.

130. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами : наказ МВС України від 24.07.2017 № 621. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17#Text>.

131. Про затвердження Правил носіння форменого одягу і знаків розрізнення працівниками рибного господарства та Переліку категорій посад працівників

рибного господарства, для яких установлені формений одяг і знаки розрізнення : наказ Міністерства аграрної політики України від 01.02.2005 № 50. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-05#Text>.

132. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж : наказ МВС України від 26.04.2018 № 340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#text>.

133. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

134. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.

135. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.

136. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.

137. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>.

138. Про контррозвідальну діяльність : Закон України від 26.12.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

139. Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 455/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455/2017#Text>.

140. Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 454/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454/2017#Text>.

141. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 452/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/2017#Text>.

142. Про меліорацію земель : Закон України від 14.01.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>.

143. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>.

144. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

145. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

146. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

147. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

148. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

149. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

150. Про організації водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель : Закон України від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2079-20#Text>.

151. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.

152. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

153. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

154. Про підсумки діяльності Служби судової охорони у 2022 році. Служба судової охорони. URL : <https://sso.court.gov.ua/sso/pres-centr/news/1370550/>.

155. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : Указ Президента України від 14.04.1999 № 379/99. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/99#Text>.

156. Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: Указ Президента України від 10.12.2008 № 1153/2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008#Text>.

157. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

158. Про прикордонний контроль : Закон України від 05.11.2009. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text>.

159. Про прилеглу зону України : Закон України від 06.12.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2641-19#Text>.

160. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#top>.

161. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

162. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

163. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.

164. Про Регламент Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 № 1-пс/2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>.

165. Про реорганізацію місцевих загальних судів : Указ Президента України від 29.12.2017 № 451/2017. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4512017-23386>.

166. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 08.07.2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text>.

167. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>.

168. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента

України від 25.02.2017 № 47/2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>.

169. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text>.

170. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.

171. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.

172. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#top>.

173. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>.

174. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

175. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80#Text>.

176. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>.

177. Про утворення Вищого антикорупційного Суду : Закон України від 21.06.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2470-19#Text>.

178. Про утворення державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 684-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-%D1%80#Text>.

179. Про утворення державної установи «Центр пробації» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 655-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2017-%D1%80#Text>.

180. Про утворення міжрегіонального територіального органу Міністерства юстиції з питань виконання кримінальних покарань : постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 709. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2017-%D0%BF#Text>.

181. Про утворення Національного антикорупційного бюро України : Указ Президента України від 16.04.2015 № 217/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/2015#Text>.

182. Протокол щодо статусу біженців, 1967 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text.

183. Рекомендація ПАРЄ 1604 (2003) 11 «Про роль служби публічних обвинувачів в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права» від 27.05.2003. URL : [https://rd.ua/storage/articles/Рекомендація%201604%20\(2003\).pdf](https://rd.ua/storage/articles/Рекомендація%201604%20(2003).pdf).

184. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини четвертої статті 26, частини третьої статті 31, частини другої статті 39 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

(справа про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України) від 05.04.2011 № 3-рп/2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-11#Text>.

185. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 11.03.2011 № 2-рп/2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-11#Text>.

186. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду юстиції» (справа про повноваження державних органів у сфері судоустрою) від 21.06.2011 № 7-рп/2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-11#Text>.

187. Робота судів України в умовах воєнного стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu.

188. Савенко І. М. Покращення організаційної структури прикордонної служби України. Аспекти публічного управління. 2015. № 7–8. С. 5–11.

189. Савенко І. М. Принципи та функції державної прикордонної служби України. Демократичне врядування. 2015. Вип. 15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_26.

190. Служба безпеки України. Офіційний сайт. URL : <https://ssu.gov.ua/>.

191. Служба судової охорони представила ВПП Звіт про роботу у 2021 році. Судова влада України. URL : <https://ics.gov.ua/archive/1241499/>.

192. Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2022-2026 роки. *Державне бюро розслідувань*. URL : <https://dbr.gov.ua/strategicna-programa-dialnosti>.

193. Стратегія розвитку НАБУ на 2021-2023 роки. URL : https://issuu.com/nabu_nabu/docs/_bfaee615222b10.

194. Судові та правоохоронні органи України : підруч. / кол. авт. : Дараган В. В., Бойко О. П., Бублик Н.С. та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 400 с.

195. Табенська Ю. В. Повноваження Державної аудиторської служби України в сфері публічних закупівель. Гроші, фінанси та кредит. 2019. Вип. III-IV(75-76). С. 229–237.

196. Терещук Г. А. Судові та правоохоронні органи України : конспект лекцій для студ. спеціальності 081 «Право» денної та заочної форм навчання. Луцьк : ЛНТУ, 2017. 109 с.

197. Фільштейн І. В. Відокремлення завдань, функцій і структури органів внутрішніх справ та Національної поліції – один з напрямків реформування правоохоронної системи України (на досвіді Міністерства внутрішніх справ та поліції Грузії). Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2015. Вип. 4. С. 210–216.

198. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

199. Чернілевська К. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного

стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennya-sudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu.

200. Чирик С. В. Правові принципи діяльності Національної поліції України. Інформація і право. 2015. № 3. С. 123–127.

201. Шевчук Г. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 7. С. 120–124.

202. Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні : рішення Ради суддів України від 24.02.2022 № 9. URL : <https://rsu.gov.ua/ua/documents?id=130&page=4&per-page=8>.

203. Щодо затвердження рекомендацій щодо роботи судів в умовах воєнного стану : рішення Ради суддів України від 05.08.2022 № 23. URL : <https://rsu.gov.ua/ua/documents?id=130&page=3&per-page=8>.

204. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України : навч. посібник. 4-е вид., перероб. і доп. Київ : Істина, 2006. 320 с.

205. Antoniuk U. V., Benkivskyi V. O., Darahan V. V., Voloshyna M. O. and other. Legal science and education in Ukraine and EU countries: a paradigm shift : collective monograph. Riga : “Baltija Publishing”, 2021. 488 p.

206. Darahan V., Boiko O., Rohalska V., Soldatenko O., Lytvynov V. Structural-functional providing of the operative-investigative crime prevention in the field of public procurement in Ukraine. Amazonia Investiga. 2021. № 10(42). P. 80–92.

Навчальне видання

**СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ
ОРГАНИ УКРАЇНИ**

Підручник

Колектив авторів

Друге видання, доповнене і перероблене

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*

Редактор *О.М. Врублевська*

Підп. до друку 27.06.2023. Формат 60x84/16. Друк цифровий, трафаретний (RISO).
Папір офісний. Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 25,34. Обл.-вид. арк. 27,25.
Зам. № 02/23-п

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т./ф. (056) 756-46-41, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК № 6054 від 28.02.2018